

DZIENNIK ELBLĄSKI TYGODNIK

ELBLĄG, GODKOWO, GRONOWO ELBLĄSKIE, MARKUSY,
MILEJEWO, MŁYNARY, PASŁĘK, RYCHLIKI, TOLKMICKO

cena 5,99 zł (w tym 8% VAT)

IKAT GAZETA
braniewska

BRANIEWO, FROMBORK, LELKOWO, PIENIĘŻNO,
PŁOSKINIA, WILCZĘTA

CO, GDZIE, KIEDY?

ISSN 2956-2740 NR INDEKSU 442968 | NAKŁAD 509 NR 52 (74)

Fot. archiwum/EW

W ELBLĄGU I BRANIEWIE PRZYWITAJĄ NOWY ROK CICHYMI FAJERWERKAMI

TO BYŁA DZIESIĄTA WIGILIA
NA PLACU DWORCOWYM | 4

ROLNICY ZAPROSILI
NA ŚWIĄTECZNY PIKNIK | 5

MATECZKI ADWENTOWE
ZWIASTOWAŁY
BOŻE NARODZENIE | 7

ISSN 2956-2740

BEZPŁATNY
DODATEK
W KAŻDY PIĄTEK

RELAKS
z Dziennikiem Elbląskim

DOLINKA Z NAGRODĄ ZA REWITALIZACJĘ

ZREWITALIZOWANY PARK DOLINKA STAŁ SIĘ JEDNYM Z ULUBIONYCH MIEJSC ELBLĄŻAN. ALE NIE TYLKO, PONIEWAŻ TAKŻE MIESZKAŃCY POBLISKICH POWIATÓW, A NAWET TRÓJMIASTA PRZYJEZDZAJĄ TU, BY SPĘDZIĆ W NIM CZAS. TEN POTENCJAŁ DOSTRZEGLI URBANIŚCI, KTÓRZY WYRÓŻNILI PARK W KONKURSY NA NAJLEPIEJ ZAGOSPODAROWANĄ PRZESTRZEŃ PUBLICZNĄ W POLSCE.

Rewitalizacja parku Dolinka w Elblągu została wyróżniona w kategorii rewitalizowana przestrzeń publiczna wzięni w XVIII Konkursie Towarzystwa Urbanistów Polskich na Najlepiej Zagospodarowaną Przestrzeń Publiczną w Polsce.

Kapituła konkursu doceniła umiejętnie przeprowadzony proces przekształceń przedwojennego założenia parkowego, posiadającego szczególne cechy krajobrazowe związane z położeniem w wyraźnie zaakcentowanej dolinie niewielkiej rzeki Kumieli.

„Modernizacja parku objęła nadanie mu nowych wartości użytkowych poprzez wprowadzenie funkcji rekreacyjnych przy jednoczesnym wprowadzeniu indywidualnej, zaprojektowanej specjalnie dla tego miejsca małej architektury i infrastruktury technicznej, mających znaczenie dla poprawy spójności odbioru całego

założenia przestrzennego. W obrębie parku w szczególności sposób wyeksponowania jego walory krajobrazowe oraz zlokalizowane w nim charakterystyczne formy przestrzenne, co stanowi ciekawy przykład tworzenia przestrzeni eksponowania sztuki w przestrzeni publicznej” — czytamy na stronie TUP.

Koncepcję rewitalizacji parku Dolinka opracował LS-Projekt Pracownia Architektury Krajobrazu.

Odbudowany park Dolinka — przypomnijmy — został otwarty 6 grudnia 2021 roku. Inwestycja pozwoliła na utworzenie parku wypoczynku i rozrywki, a także miejsca spotkań i rekreacji dla mieszkańców i turystów.

„Projekt obejmował rewitalizację zdegradowanej otwartej przestrzeni publicznej parku, będącej historycznym miejscem spotkań, rekreacji i wypoczynku, oraz rewitalizację byłego obiektu animacji

społecznej poprzez przebudowę amfiteatru na obiekt o charakterze kameralnym” — przekazał wówczas Urząd Miasta w Elblągu.

Projekt opierał się na pięciu filarach: nadanie funkcji poszczególnym częściom parku, zastosowanie nieszablonych rozwiązań, zastosowanie naturalnych i funkcjonalnych materiałów, podkreślenie indywidualności i niepowtarzalności parku oraz zachowanie naturalnego charakteru parku.

Całkowity koszt inwestycji wyniósł 13,5 mln zł, z czego 4 mln zł pochodziły ze środków własnych miasta.

Realizację projektu podzielono na dwa etapy. Na pierwszy z nich składały się m.in. takie zadania jak wykonanie nowych ciągów pieszo-rowerowych z ławkami i koszami na śmieci, przebudowa istniejącego amfiteatru, budowa nowego oświetlenia oraz wykonanie nowych nasadzeń i regene-

racja ok. 17 tys. m kw. istniejących trawników.

Drugi etap zadania obejmował m.in. wyposażenie placów zabaw dla różnych grup wiekowych, wyposażenie stref relaksu w stoły piknikowe, leżaki, grille, stoły do ping-ponga i szachów oraz wyposażenie strefy seniora w stoły biesiadne z ławami, pergole, podest do tańca, grill i urządzenia siłowni plenerowej. **RED.**

Pierwsza ogólnopolska edycja konkursu Towarzystwa Urbanistów Polskich na najlepiej zagospodarowaną przestrzeń publiczną w Polsce odbyła się w 2007 r. z inicjatywy prezesa Tadeusza Markowskiego, a od 2008 r. współorganizatorem jest Związek Miast Polskich. Podstawowym celem konkursu jest kształtowanie nowoczesnego wizerunku kraju poprzez propagowanie najlepszych zrealizowanych przedsięwzięć urbanistycz-

Zrewitalizowany park Dolinka został otwarty 6 grudnia 2021 r. i był prezentem mikołajkowym dla najmłodszych elblążan

no-architektonicznych, utrzymanych na poziomie jakościowo nieodbiegającym od światowych standardów w tej dziedzinie, a także promocja rozwiązań tworzących nową jakość polskiej przestrzeni publicznej.

PAWEŁ OLECHNOWICZ WOLNY OD ZARZUTÓW

PROKURATURA OKRĘGOWA W GDAŃSKU UMORZYŁA ŚLEDZTWO PRZECIWKO BYŁEMU PREZESOWI GRUPY LOTOS PAWŁOWI OLECHNOWICZOWI, KTÓRY BYŁ PODEJRZANY O WYRZĄDZENIE W 2011 ROKU ZNAJCZNEJ SZKODY MAJĄTKOWEJ SPÓŁCE. PAWEŁ OLECHNOWICZ BYŁ DYREKTOREM GENERALNYM ABB ZAMECH LTD W LATACH 1990-1996.

Prokurator Mariusz Duszyński powiedział, że umorzono śledztwo przeciwko Pawłowi Olechnowiczowi i trzem innym osobom podejrzanym o wyrządzenie w 2011 roku znacznej szkody majątkowej Grupie Lotos na łączną kwotę 246 tys. zł poprzez zawarcie umowy o świadczenie usług doradczych z jednym z podmiotów zewnętrznych.

– 5 grudnia br. prokurator umorzył śledztwo

prowadzone przeciwko Tomaszowi S., Adamowi L., Marcie Z. oraz Pawłowi Olechnowiczowi wobec stwierdzenia, że czynny nie zawierają znamion czynu zabronionego – poinformował rzecznik.

Śledztwo ruszyło we wrześniu 2018 roku. W styczniu 2019 roku na polecenie prokuratora Prokuratury Regionalnej w Gdańsku funkcjonariusze CBA zatrzymali cztery osoby: Tomasza S., Adama

L., Martę Z. i Pawła Olechnowicza (wyraził zgodę na publikację nazwiska), który w 2011 roku pełnił funkcję prezesa zarządu i dyrektora generalnego w Grupie Lotos.

Zatrzymane osoby zostały wówczas doprowadzone do prokuratury i usłyszały zarzuty wiążące się z wyrządzeniem spółce Lotos znacznej szkody majątkowej.

Po wykonaniu czynności procesowych z udziałem

podejrzanym prokurator skierował wobec Pawła Olechnowicza i Tomasza S. wnioski do sądu o za-

stosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztu. Sąd nie uwzględnił wniosków i nie zastosował żadnych środków zapobiegawczych.

W październiku 2021 roku Sąd Apelacyjny w Gdańsku zasądził na rzecz Pawła Olechnowicza 45 tys. zł zadośćuczynienia za bezzasadne zatrzymanie.

Prokurator Duszyński dodał, że postanowienie o umorzeniu śledztwa nie jest prawomocne. **PAP**

SKONTAKTUJ SIĘ Z NAMI

Ewelina Gulińska
dziennikarka
e.gulinska@dziennikelblaski.pl
Tel.: 502 499 529

Elwira Kowalska
manager ds. reklamy
e.kowalska@dziennikelblaski.pl
Tel.: 604 408 305

WYDAWCA
GALINDIA Sp. z o.o.
ul. Tracka 5
10-364 Olsztyn

REDAKTOR NACZELNY
Maciej Matera

ZASTĘPCA REDAKTORA NACZELNEGO
Ewelina Gulińska
e.gulinska@dziennikelblaski.pl

REDAKTORZY WYDANIA
Ewelina Gulińska e.gulinska@dziennikelblaski.pl
Łukasz Razowski l.razowski@dziennikelblaski.pl

WYDANIE ONLINE internet@gazetaolsztynska.pl
tel. 514 800 549

GAZETA OLSZTYŃSKA.PL
redakcja@gazetaolsztynska.pl
tel. 502 499 515

PRENUMERATA E-WYDAŃ
prenumerata@gazetaolsztynska.pl
tel. 502 499 531

DZIENNIKELBLASKI.PL
82-300 Elbląg, ul. Rybacka 35
tel. 502 499 529
gazeta@dziennikelblaski.pl

REKLAMA W ELBLĄGU
82-300 Elbląg, ul. Rybacka 35
tel. 604 408 305
reklamy@dziennikelblaski.pl

Elwira Kowalska
tel. 604 408 305

DRUK
Drukarnia Prasowa
GRUPY WM Sp. z o.o.
Olsztyn, ul. Tracka 7
tel. 502 499 539

TO BĘDZIE SYLWESTER W FORMIE

PO KILKULETNIJ PRZERWIE DO ELBLĄGA POWRACA MIEJSKI SYLWESTER. DO WSPÓLNEJ ZABAWY NA BULWARZE ZYGMUNTA AUGUSTA ZACHĘCAĆ BĘDĄ DJ MAX FARENTHIDE I DJ BOSKA BETI. O PÓŁNOCY ODBĘDZIE SIĘ SHOW Z LASERAMI I CICHĄ PIROTECHNIKĄ.

W e wtorek, 31 grudnia 2024 roku, bulwar Zygmunta Augusta stanie się miejscem wspólnej zabawy elblązan i gości podczas Sylwestra w Formie 2024. Zabawa rozpocznie się o godzinie 23. Wtedy na scenie pojawi się DJ Max Farenthide. O godzinie 23.55 planowane jest wspólne odliczanie do Nowego Roku, a punktual-

nie o północy odbędzie się multimedialne show muzyczne z wykorzystaniem laserów i cichej pirotechniki. Po północy, o godzinie 00.20, na scenie pojawi się DJ Boska Beti. — Wspólnie pożegnajmy 2024 i z energią wkroczy my w 2025 rok — zachęca Michał Missan, prezydent Elbląga. Koszt miejskiego sylwestra w Elblągu to około 320 tys. zł.

Bezpieczeństwo
Organizatorzy przypominają, że zgodnie z ustawą o bezpieczeństwie imprez masowych na teren wydarczenia nie będzie można wnieść alkoholu ani szklanych pojemników. Osoby niepełnoletnie (od 13. roku życia) mogą uczestniczyć w imprezie pod opieką osoby dorosłej lub z pisemną zgodą opiekuna prawnego; służby porządkowe będą

weryfikować takie oświadczenia. Dla zapewnienia bezpieczeństwa rzeka Elbląg będzie monitorowana przez Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe oraz strażaków z OSP Żurawiec. Zostaną też ustawione bariery. Scena będzie zlokalizowana na bulwarze, między mostami, na wysokości ulicy Bednarskiej.

Fot. archiwum „Dziennika Elbląskiego”

EG

Fot. Kamili Staszczuk

NOWY ROK, NOWE ULGI I DARMOWE PRZEWOZY

NA PODSTAWIE UCHWAŁY RADY MIEJSKIEJ W ELBLĄGU OD 1 STYCZNIA 2025 ROKU WPROWADZONE ZOSTANĄ NOWE REGULACJE DOTYCZĄCE CEN BILETÓW ZA PRZEJAZDY OSÓB I PRZEWÓZ BAGAŻU ORAZ INNYCH OPŁAT OBOWIĄZUJĄCYCH W ŚRODKACH KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ W GRANICACH ADMINISTRACYJNYCH MIASTA I SĄSIADUJĄCYCH GMIN.

Preferencyjne bilety dla uczniów i studentów
Z preferencyjnych biletów uczniowskich będą mogli korzystać wszyscy uczniowie i studenci uczęszczający do placówek edukacyjnych na terenie gminy miejskiej Elbląg

oraz powiatu elbląskiego. To rozszerzenie dotychczasowych uprawnień, które ograniczały ulgę wyłącznie do placówek położonych w granicach miasta. Bilety te będą ważne zarówno w strefie miejskiej, jak i podmiejskiej.

Ulgi dla zasłużonych honorowych dawców krwi II stopnia
Zasłużeni honorowi dawcy krwi II stopnia zyskają prawo do 50-procentowej ulgi na przejazdy komunikacją miejską. Dokumentem potwierdzającym upraw-

nienie będzie legitymacja zasłużonego honorowego dawcy krwi II stopnia wraz z dokumentem tożsamości lub imienna Elbląska Karta Miejska z zapisanym uprawnieniem na podstawie wyżej wymienionych dokumentów. Elbląg jest jednym z nielicznych miast w Polsce, które doceniają tę

grupę społeczną, wprowadzając takie przywileje.
Bezpłatny przewóz zwierząt domowych
Od stycznia przewóz zwierząt domowych, w tym psów (niezależnie od ich wielkości), będzie całkowicie darmowy. Właściciele muszą jednak przestrzegać

obowiązujących zasad: psy muszą być trzymane na smyczy i w kagańcu lub w transporterze, a właściciele powinni posiadać aktualne zaświadczenie o szczepieniu przeciwko wściekliźnie. Zwierzęta nie mogą również zagrażać bezpieczeństwu innych pasażerów. **ŹRÓDŁO: ZKM ELBLĄG**

RONNIE FERRARI I DJ CRISTO ROZKRĘCĄ ZABAWĘ

Braniewo zaprasza na miejskiego sylwestra. Tegoroczna impreza już tradycyjnie odbędzie się w Amfiteatrze Miejskim im.

Henryka Mrozińskiego. Start wydarzenia zaplanowano na godzinę 22.30. W programie nie zabraknie energetycznych

występów – na scenie pojawi się Ronnie Ferrari, którego hity porwą wszystkich do zabawy, a DJ Cristo zadba o gorące

rytmy przez całą noc. Kulminacyjnym punktem będzie pokaz cichych fajerwerków. — To będzie noc pełna radości,

dobrej muzyki i wspólnego świętowania. Koniecznie zabierzcie ze sobą rodzinę i znajomych, by wspólnie w szam-

pańskich nastrojach przywitać 2025 rok — zaprasza Tomasz Sielicki, burmistrz Braniewa. **RED.**

BEZPIECZEŃSTWO W SYLWESTRA

Niestety zdarza się, że petardy i fajerwerki kupują najmłodszym rodzice. Nieumiejętne obchodzenie się z petardami i fajerwerkami jest przyczyną wielu wypadków. Najczęstsze konsekwencje takiego zachowania to pożar, oparzenia skóry, zapalenie się włosów i odzieży, uszkodzenia ciała, utrata wzroku, kalectwo, a nawet śmierć. Bawiąc się fajerwerkami, bierzesz odpowiedzial-

ność za ewentualne szkody, które mogą spowodować. Tylko dorosłe osoby mogą używać materiałów pirotechnicznych, ściśle stosując się do załączonych instrukcji. W celu zapewnienia jak największego bezpieczeństwa przestrzegajmy poniższych zasad:
• materiałów pirotechnicznych mogą używać tylko dorosłe osoby, ściśle stosując się do załączonych instrukcji.

Niewłaściwa obsługa może doprowadzić np. do wybuchu w rękach i poważnych poparzeń;
• nigdy nie wolno kierować fajerwerków w stronę osób i zwierząt;
• nie wolno używać materiałów pirotechnicznych w pomieszczeniach zamkniętych. Wypuszczony fajerwerk będzie odbijał się od ścian i może dojść do zapalenia się włosów lub garderoby.

Wybuch może również spowodować uszkodzenie słuchu. Używać ich można tylko i wyłącznie na otwartej przestrzeni;
• nie wolno wypuszczać fajerwerków z okien i balkonów, gdyż istnieje duże prawdopodobieństwo, że mogą wpadnąć do naszego mieszkania lub sąsiadów i spowodować panikę bądź pożar;
• z tych samych względów nie wolno kierować ich w stro-

nę zabudowań. Wypuszczamy je zawsze w kierunku wolnej przestrzeni, tam gdzie nie ma łatwo palnych obiektów (np. siano w belach, budynki gospodarcze itp.);
• nie wolno wrzucać petard i fajerwerków tam, gdzie przebywają lub mogą przebywać ludzie, lub używać ich w tłumie osób (np. na imprezie plenerowej);
• nie wolno rzucać petard i fajerwerków w stronę samocho-

dów, stacji paliw i zbiorników z płynami łatwopalnymi.
PAMIĘTAJ!
Zawsze zabezpieczaj wyrzutnie przed przewróceniem podczas wystrzału, np. obstaw kamieniami, przymocuj taśmą do wbitego w ziemię patyka. Nigdy nie przerabiaj zakupionych fajerwerkach ani nie próbuj robić ich samodzielnie!
ŹRÓDŁO: WWW.GOV.PL

DZIESIĄTA WIGILIA NA PLACU DWORCOWYM

ZA NAM WYJĄTKOWE, BO JUBILEUSZOWE WIGILIJNE SPOTKANIE „NIE JESTEŚ SAM”. NA PLACU DWORCOWYM POJAWIŁO SIĘ PONAD 200 OSÓB. TO ZDECYDOWANIE WIĘCEJ NIŻ W POPRZEDNICH LATACH. FREKWENCJA ZASKOCZYŁA NAWET SAMYCH ORGANIZATORÓW.

W piątek, 20 grudnia, na placu Dworcowym w Elblągu odbyło się jubileuszowe, X Wigilijne Spotkanie „Nie Jesteś Sam” zorganizowane przez Teen Challenge Elbląg — Chrześcijańską Misję Społeczną. Wydarzenie, które na stałe zagościło w przedświątecznym kalendarzu Elbląga, zgromadziło wielu potrzebujących, a także mieszkańców i wolontariuszy, którzy chcieli wesprzeć tę inicjatywę.

— TO WYJĄTKOWE WYDARZENIE POZWOLIŁO NAM PO RAZ KOLEJNY OKAZAĆ SERCE TYM, KTÓRZY TEGO NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄ. CIESZYMY SIĘ, ŻE MOGLIŚMY WSPÓLNIE STWORZYĆ ŚWIĄTECZNĄ ATMOSFERĘ I DAĆ ODROBINĘ RADOŚCI ORAZ NADZIEI — POWIEDZIAŁ PIOTR GRZESZCZUK, PREZES ELBLĄSKIEGO ODDZIAŁU TEEN CHALLENGE.

Na placu Dworcowym pojawiło się ponad 200 osób. To zdecydowanie więcej niż w poprzednich latach. Frekwencja zaskoczyła nawet samych organizatorów.

— Podczas pierwszej wigilii tu, na dworcu, było nas kilka osób. Wtedy nawet przez myśl by nam nie przeszło, że będzie tak jak dziś. Dziesięć lat temu nie spodziewaliśmy się, że ludzie będą się do nas przyłączać, że będą chcieli się dzielić i będzie to dla nich ważne. A przecież gdyby nie oni, nie byłoby nas tylu — nas, czyli osób pomagających. To wzruszające, że przychodzą do nas osoby potrzebujące, które wiedzą, że podczas tego wigilijnego spotkania będzie czas na rozmowy i że nikt ich nie odrzuci — powiedziała Beata Grzeszczuk z elbląskiego oddziału Teen Challenge, wyrażnie wzruszona.

W przygotowanie wydarzenia zaangażowały się liczne organizacje, firmy, szkoły oraz mieszkańcy Elbląga. Dzięki ich wsparciu udało się stworzyć wyjąt-

kową wigilię dla osób samotnych, potrzebujących, wykluczonych społecznie oraz dotkniętych kryzysem bezdomności. W programie znalazło się wspólne kolędowanie, dzielenie się Słowem Bożym i modlitwa, a także wydawanie gorących wigilijnych posiłków. Każdy uczestnik mógł skosztować tradycyjnych potraw, takich jak pierogi, bigos czy zupa grzybowa. Podczas spotkania rozdano też drobne upominki, kartki świąteczne oraz jedzenie na wynos.

— Ogromne podziękowania należą się wszystkim, którzy wsparli naszą inicjatywę. To dzięki ludziom dobrej woli mogliśmy stworzyć to wydarzenie i pokazać, że nikt nie jest sam w tym szczególnym czasie — podkreślił Piotr Grzeszczuk.

EWELINA GULIŃSKA

ROLNICY ZAPROSILI NA ŚWIĄTECZNY PIKNIK

NA PLACU KAZIMIERZA
JAGIELLOŃCZYKA ODBYŁ SIĘ
ŚWIĄTECZNY PIKNIK ZORGANIZOWANY
PRZEZ ROLNIKÓW Z POWIATU
ELBĄSKIEGO. GŁÓWNĄ
ATRAKCJĄ BYŁA PREZENTACJA
PRZYSTROJONYCH TRAKTORÓW,
KTÓRE ZACHWYCIŁY SVOIM
WYGLĄDEM ZARÓWNO DZIECI, JAK
I DOROSŁYCH. NIE ZABRAŁO TEŻ
MIKOŁAJÓW ROZDAJĄCYCH CUKIERKI.

Rolnicy z powiatu elbąskiego zaprosili mieszkańców Elbląga na świąteczne spotkanie.

— Chcieliśmy podzielić się świąteczną atmosferą i pokazać, że rolnicy nie tylko protestują, ale angażują się też w życie społeczne, a także dostarczają mieszkańcom lokalną żywność — podkreślił Damian Murawiec, organizator wydarzenia.

Na odwiedzających świąteczny rolniczy piknik czekały tradycyjne bożonarodzeniowe potrawy: aromatyczny bigos, rozgrzewający barszcz czerwony, domowe ciasta i gorąca herbata. Każdy uczestnik mógł zabrać ze sobą jemiołę i sianko pod obrus. Rolnicy, przebrani za mikołajów, rozdawali cukierki.

Świąteczne traktory

Główną atrakcją pikniku była prezentacja 24 przystrojonych traktorów i opryskiwacza samojezdnego. Odwiedzający plac Jagiellończyka z uśmiechem przyglądali się świątecznie ozdobionym maszynom i z zapalem robili zdjęcia.

W ramach konkursu na najpiękniej udekorowaną maszynę rolniczą zwyciężył Igor, rolnik z miejscowości Stoboje, który zaprezentował zarówno przystrojony traktor, jak i ozdobiony opryskiwacz samojezdny. Jego maszyny cieszyły się ogromnym zainteresowaniem osób odwiedzających piknik. Jak przyznał zwycięzca, udekorowanie traktora i opryskiwacza zajęło mu ponad 20 godzin. Każda z maszyn została ozdobiona 160-metrowym sznurem lampek, co dało łącznie około 320 metrów i 8 tysięcy światełek — po 4 tysiące na każdą maszynę.

Podczas pikniku prowadzono również zbiórki charytatywne na wsparcie leczenia Gai Stawskiej oraz rehabilitację Mateusza Wojciechowskiego.

— To piękna okazja, by w świątecznym duchu pomóc potrzebującym — podsumował jeden z organizatorów.

Rolniczy piknik zakończyła parada świątecznych traktorów, które przejechały ulicami miasta.

— Frekwencja nas zaskoczyła. To pierwsze świąteczne wydarzenie orga-

Rodzina Zaskalskich z Żurawca potrzebowała 3,5 tys. lampek, aby ozdobić swój traktor. Ale to nie wszystko. Przyozdobiła maszynę także żywą choinką, na której wisiły czekoladowe cukierki

Nie zabrakło też mikołajów rozdających cukierki

Zwycięski traktor został ozdobiony 160-metrowym sznurem, co dało 4 tys. światełek

nizowane przez rolników. Nie spodziewaliśmy się aż tak dużego pozytywnego

odbioru. Przyrzekamy, że za rok postaramy się jeszcze bardziej i mimo że te-

raz to wydarzenie świetnie wygląda, to wyciągniemy wnioski i zorganizujemy

je jeszcze lepiej — zapowiedział Damian Murawiec.

EWELINA GULIŃSKA

EKSPERTYZY ZAMIAST REMONTU

NA REMONT MOSTU KARDYNAŁA WYSZYŃSKIEGO WCIAŻ TRZEBA POCZekać. CHOĆ JUŻ W 2022 ROKU EKSPERTYZA WSKAZYWAŁA NA KONIECZNOŚĆ NATYCHMIASTOWEGO REMONTU Z POWODU RYZYKA KATASTROFY BUDOWLANEJ, ELBLĄSKI RATUSZ ZLECIŁ PRZYGOTOWANIE KOLEJNEJ ANALIZY. NOWA EKSPERTYZA UMOŻLIWIA UŻYTKOWANIE MOSTU AŻ DO 2025 ROKU.

Wopracowanej w maju 2022 roku ekspertyzie stwierdzono, iż ogólny stan techniczny konstrukcji mostu jest dostateczny, natomiast stan techniczny podpór i elementów wyposażenia — z wyjątkiem dylatacji, które wymagają wymiany — jest dobry.

W dokumencie wskazano, że obiekt wymaga natychmiastowego remontu wraz ze wzmocnieniem ustroju nośnego, a pozostawienie obiektu w obecnym stanie bez podjęcia prac remontowo-modernizacyjnych doprowadzi do dalszej degradacji ustroju, a w konsekwencji może doprowadzić do katastrofy budowlanej. Podkreślono, że bezwzględnie należy wyremontować przeguby gerberowskie i wymienić dylatacje. Stwierdzono też, że warunkowo można dopuścić na obiekcie ruch pojazdów o masie całkowitej do 30 ton.

W ekspertyzie zaznaczono, że w przypadku stwierdzenia powstania nowych uszkodzeń lub znacznego pogorszenia się stanu technicznego obiektu należy niezwłocznie powiadomić o tym fakcie autorów analizy lub niezwłocznie podjąć działania w celu ograniczenia możliwości eksploatacyjnych obiektu. W ekspertyzie określono też, że ważność warunków dalszej eksploatacji obiektu ustala się na koniec 2023 roku pod warunkiem braku znacznego pogorszenia się stanu technicznego obiektu.

W międzyczasie wprowadzono ograniczenie wjazdu na most Wyszyńskiego dla pojazdów ciężarowych o masie całkowitej powyżej 30 ton. Wyznaczono dla nich specjalny objazd, który ma obowiązywać do czasu opracowania dokumentacji przebudowy mostu Wyszyńskiego, a następnie

Fot. Kamila Staszczak

Wprowadzono ograniczenie wjazdu na most Wyszyńskiego dla pojazdów ciężarowych o masie całkowitej powyżej 30 ton

wyłonienia w przetargu wykonawcy robót. Do tej pory nie ogłoszono postępowania. Zapytaliśmy elbląski ratusz o to, czy pracuje nad rozwiązaniem problemu zużytkowaniem mostu i czy korzystanie z obiektu nadal jest bezpieczne.

— Aktualnie wykonywana jest dokumentacja projektowa w związku z przebudową mostu, która będzie polegała na wzmocnieniu układu nośnego i kompleksowej

wymianie nawierzchni na obiekcie oraz naprawie i zabezpieczeniu elementów wyposażenia. Opracowano projekt budowlany i złożono wnioski do wojewody pomorskiego o wydanie decyzji o pozwoleniu na budowę. Uzyskanie niezbędnych zezwoleń realizacyjnych oraz zakończenie prac nad dokumentacją techniczną planowane jest do końca tego roku. Przeprowadzenie procedury wyłonienia wyko-

nawcy przebudowy i rozpoczęcie prac budowlanych planowane jest w roku 2025, po zabezpieczeniu środków w budżecie. Aby zrealizować inwestycję, gmina miasto Elbląg planuje ubiegać się o zewnętrzne dofinansowanie — poinformowała Joanna Urbaniak z biura prasowego elbląskiego ratusza.

Urzednicy oszacowali koszt remontu mostu Kardynała Wyszyńskiego na ponad 5,3 miliona złotych.

W listopadzie odbył się szczegółowy przegląd obiektu. Na jego podstawie oraz w wyniku kolejnej niezależnej oceny autora ekspertyzy mają być określone warunki dalszej eksploatacji obiektu.

— Wykonana ekspertyza dopuszcza do użytku most Wyszyńskiego z zachowaniem dotychczasowych warunków użytkowania, czyli ograniczenia dla pojazdów ciężarowych o masie całkowitej powyżej 30 ton. Wa-

runki te pozostają ważne do końca 2025 roku — przekazał Jacek Żukowski z biura prezydenta miasta.

Dodajmy, że to już druga od 2022 roku ekspertyza w sprawie warunków eksploatacji mostu w ciągu alei Stefa Wyszyńskiego nad rzeką Elbląg. W pierwotnej wersji datę bezpiecznego użytkowania obiektu eksperci określili na koniec grudnia 2022 roku.

EWELINA GULIŃSKA

Most Kardynała Wyszyńskiego został zbudowany w latach 1956-58 jako most Grunwaldzki nad rzeką Elbląg, na wysokości ulicy Panieńskiej i bulwaru Zygmunta Augusta. Został oddany do użytku w grudniu 1958 roku. Dwukrotnie był remontowany — w 1997 i 2012 roku. To jeden z dwóch mostów prowadzących przez rzekę Elbląg i do trasy wylotowej z miasta. Obecnie bardzo mocno eksploatowany.

CZY NOWE TERENY INWESTYCYJNE PRZYCIĄGNĄ INWESTORÓW?

TERENY INWESTYCYJNE POŁOŻONE W STREFIE MODRZEWINA-POŁUDNIE SĄ JUŻ WYCZERPANE, DLATEGO MIASTO CHCE OTWORZYĆ INWESTOROM PÓŁNOCNĄ CZĘŚĆ MODRZEWINY. ŁĄCZNIE Z INNYMI GRUNTAMI NA TERENIE MIASTA ELBLĄG MA DO ZAOFEROWANIA INWESTOROM PONAD 80 HA TERENÓW PRZEZNACZONYCH NA DZIAŁALNOŚĆ PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWĄ I PONAD 19 HA POD ZABUDOWĘ MIESZKANIOWĄ. NIESTETY DUŻYM PROBLEMEM DLA POTENCJALNYCH INWESTORÓW Z ZAGRANICY JEST NASZE SĄSIEDZTWO Z UKRAINĄ I OBWODEM KRÓLEWIECKIM.

Podczas ostatniej komisji polityki regionalnej i spraw samorządowych pochyłono się nad obecnie dostępnymi i nowymi terenami inwestycyjnymi w Elblągu.

— Najważniejszym terenem inwestycyjnym położonym w granicach naszego miasta jest Modrzewina-Południe. Obecnie na tym terenie znajdują się 24 firmy, które rozpoczęły działalność lub są na etapie rozpoczęcia inwestycji. Obecnie prowadzimy rozmowy z trzema podmiotami, które są zainteresowane ulokowaniem swoich inwestycji na Modrzewinie. Zostały im zaproponowane te tereny, którymi jeszcze dysponujemy na Modrzewinie-Południe. Trzeba powiedzieć otwarcie, że tereny na Modrzewinie-Południe są już praktycznie w całości zagospodarowane — przekazał Robert Rajkiewicz z referatu wsparcia

przedsiębiorczości Urzędu Miejskiego w Elblągu.

I dodał, że na Modrzewinie-Południe można zagospodarować jeszcze tereny przy centrum logistycznym Grupy Żywiec. Badania geotechniczne tego terenu wykazały, że możliwe są tam inwestycje wszelkiego rodzaju.

— Natomiast tereny ulokowane bliżej ul. Kwiatkowskiego są trudne dla inwestycji, ponieważ są podmokłe. Czekamy po prostu na inwestora, któremu nie będą przeszkadzały warunki geologiczne. Staramy się też dawać inwestorom alternatywne propozycje — zaznaczył Robert Rajkiewicz.

Tą alternatywną propozycją mają już niedługo stać się grunty zlokalizowane na obszarze Modrzewiny-Północ. Mowa o ponad 70 ha nowych terenów inwestycyjnych. Podczas wrześniowej sesji przegłosowano uchwałę pozwalającą na

Fot. Andrzej Szurczak

Miasto posiada 10 ha gruntów inwestycyjnych nad rzeką Elbląg

lokowanie w tym miejscu inwestorów z branży produkcyjno-usługowej. Ten teren był przeznaczony wcześniej pod budownictwo jednorodzinne.

— Obecnie pracujemy nad przystosowaniem tego terenu do tego, aby można było go włączyć do oferty inwestycyjnej miasta. Dwóch inwestorów jest już wstępnie zainteresowanych tym terenem — poinformował Rajkiewicz.

Miasto posiada też tereny inwestycyjne nad rzeką Elbląg.

— Po wyłączeniu dwóch dużych działek, około 30 ha, na potrzeby naszego portu, pozostały dwie o ogólnej powierzchni 10 ha. Tymi działkami jest zainteresowany inwestor, z którym rozmawiamy. Chciałby tam prowadzić działalność związaną z usługami portowymi. Rozmowy są prowadzone pod kątem

dzierżawy tego gruntu. Inwestor analizuje teraz opłacalność inwestycji — przekazał Robert Rajkiewicz.

Pozostałe tereny inwestycyjne znajdują się przy ul. Lotniczej (0,35 ha), ul. Pomorskiej (0,57 ha) i ul. Lwowskiej (3,16 ha).

— Działka przy ul. Lotniczej, która została pozyskana od wojska, cieszy się dużym zainteresowaniem inwestorów. Firmy są też wstępnie zainteresowane działką na ul. Pomorskiej, przeznaczoną pod usługi garażowe. Ogłoszono też przetarg na cały kompleks przy ul. Lwowskiej. Mamy chętnego na część tego kompleksu, mocno zainteresowanego, jeśli zapadnie decyzja o podziale tej działki i sprzedaży części — wyliczył Robert Rajkiewicz.

Jeśli chodzi o tereny inwestycyjne dla deweloperów, to miasto proponuje tereny położone przy ul.

Dąbrowskiego (8,33 ha), Fromborskiej (4,74 ha) i na Modrzewinie-Północ (6 ha).

Czy inwestycyjna oferta Elbląga przyciągnie nowe firmy do naszego miasta?

— Nie szukamy się, bardzo istotna jest sytuacja za naszą wschodnią granicą. Wszyscy inwestorzy dosyć chłodno i z rezerwą podchodzą do tej sprawy. Mam nadzieję, że sytuacja się jakoś wyjaśni, a inwestorzy wrócą. Nie będą myśleli, jak przetrwać, inie będą się bali zainwestować w sytuację, gdy coś się może stać. Takie obawy mają szczególnie zagraniczni inwestorzy. Wybierają kraje, które w ich odczuciu są bardziej stabilne — stwierdził Robert Rajkiewicz. Dodał, że nowe grunty inwestycyjne na Modrzewinie-Północ z pewnością będą się cieszyły dużym zainteresowaniem.

EWELINA GULIŃSKA

MATECZKI ADWENTOWE ZWIASTOWAŁY BOŻE NARODZENIE

W PRZEDWOJENNYM ELBLĄGU BOŻE NARODZENIE ZWIASTOWAŁO POJAWIANIE SIĘ W MIEŚCIE MATECZEK ADWENTOWYCH. MATECZKI ZBIERAŁY DATKI DLA CHORYCH I UBOGICH. PRZY OKAZJI DOWIADYWAŁY SIĘ, NA JAKIE PREZENTY CZEKAJĄ NAJMŁODSI. W TYM ROKU MATECZKI POWRÓCIŁY DO ELBLĄGA.

Mateczki adwentowe w okresie świątecznym wychodziły na ulice Elbląga, żeby apelować do mieszkańców o wspaniałomyślność i o wspieranie instytucji za pomocą datków czy darów żywnościowych, dlatego były wyposażone w koszyk, skarbonkę, puszkę. Chodziły po ulicach, zachodziły do sklepów, odwiedzały elblązan również w ich domach, mieszkaniach, a przy okazji odpytywały dzieci z katechizmu, modlitw. Dziecko mogło wręczyć takiej mateczce adwentowej listę wymarzonych prezentów lub powiedzieć na ucho. Wierzone, że takie marzenie wypowiedziane do mateczki adwentowej się spełni.

Mateczki adwentowe były autonomicznym zwyczajem dawnego Elbląga. „Gdy mateczki adwentowe pojawiały się na początku adwentu na ulicach miasta, był to widoczny znak, że święta Bożego Narodzenia tuż-tuż!” – podaje w Elbląskim Wortalu Historycznym Biblioteka im. Cypriana Norwida. Zdjęcia oryginalnie ubranych mateczek są w każdej książce o historii Elbląga, można je także znaleźć w internetowych portalach historycznych.

Rolą elbląskich mateczek adwentowych było zbieranie datków pieniężnych i darów dla ubogich pacjentów elbląskich szpitali, przytułków, instytucji dobroczynnych oraz domów starców. Datki były zbierane pod kościołami czy na ulicach, ale mateczki adwentowe chodziły też po domach.

Fot. Małgorzata Kobus, przewodniczka

Niedawno ponownie ożywiono zarezerwowany tylko dla Elbląga obyczaj za sprawą Małgorzaty Kobus, elbląskiej przewodniczki, która wraz ze znajomymi wcieliła się w rolę mateczek adwentowych podczas jarmarku bożonarodzeniowego. Tym razem mateczki adwentowe nie zbierały datków, lecz rozdawały dzieciom cukierki

Gdy odwiedzały rodzinę, odpytywały dzieci z katechizmu i pacierza. „W razie poprawnej odpowiedzi dziecko mogło wyrazić życzenie – zazwyczaj był to prezent znajdujący się pod choinką. Rodzice dzieci dawali mateczkom niekiedy dziesiątkę (10 fenigów) jako opłatę drogową (myto) na życzenia idące do nieba”

– czytamy w wortalu biblioteki. Pieniądże wrzucało się do specjalnej puszk.

Elbląskie mateczki adwentowe wyróżniały się strojem: nosiły grube, wełniane spodnie i białe peleryny. Na głowach wiązały czarne chustki, a nie zakładały, wbrew pogodzie, białe, duże kapelusze słomkowe. Mateczki nosiły też wiklinowe kosze

Mateczki adwentowe wyróżniały się specyficznym ubiorem: nosiły białe, długie peleryny, na głowach miały czarne chustki oraz słomkowe kapelusze. W rękach trzymały dzwonek, koszyk na dary rzeczowe oraz puszkę na datki pieniężne

z klapką, a w nich ukrywały drobne łacocie dla dzieci: jabłka, orzechy, słoiki domowych konfitur.

Zdaniem znawców historii Elbląga zwyczaj mateczek adwentowych „nawiązywał do średniowiecznego zwyczaju, gdy po domach chodziły kobiety w białych chustach, zbierając datki na pomoc dla znajdujących

się w przytułkach chorych, zadżumionych, cierpiących i cherlawych” – podaje elbląska biblioteka i wskazuje, że w Elblągu pod auspicjami i patronatem władz miejskich funkcjonował wówczas szpital – fundacja dla 32 zadżumionych osób, biednych i pozostawionych na łasce losu. Pracownicy tego szpitala przed Bożym

Narodzeniem miały zbierać datki dla podopiecznych.

W latach 20. XX w. władze miasta próbowały zabronić mateczkom adwentowym chodzenia po mieście i po domach, ale zrezygnowano z tego zakazu ze względu na wzburzenie mieszkańców. Niektóre osoby, w tym niemiecki proboszcz parafii św. Mikołaja w Elblągu, kontynuowały tę działalność w zmienionej formie. Niemniej jednak z czasem tradycja ta zaczęła zanikać. Po wojnie były pomysły reaktywacji tego zwyczaju, ale się nie powiodły.

Tradycja mateczek adwentowych została przywrócona na początku lat 2000 dzięki inicjatywie Elbląskiego Ruchu Kobiet Aktywnych, jednak nie przetrwała próby czasu. Niedawno ponownie ożywiono ten zwyczaj za sprawą Małgorzaty Kobus, elbląskiej przewodniczki, która wraz ze znajomymi wcieliła się w rolę mateczek adwentowych podczas jarmarku bożonarodzeniowego. Tym razem mateczki adwentowe nie zbierały datków, lecz rozdawały dzieciom cukierki. **PAP/RED.**

Fot. Małgorzata Kobus, przewodniczka

Tradycja mateczek adwentowych stanowiła ważny element przedświątecznego okresu w dawnym Elblągu, łącząc aspekty duchowe z działalnością charytatywną. Choć obecnie jest mało znana, warto ją przypominać jako część bogatego dziedzictwa kulturowego regionu

Fot. Elbląski Wortal Historyczny

W okresie adwentu, poprzedzającym Boże Narodzenie, w Elblągu istniała unikalna tradycja związana z tzw. mateczkami adwentowymi. Były to starsze kobiety, często związane z lokalnymi instytucjami charytatywnymi, które odwiedzały domy mieszkańców, niosąc przesłanie duchowego przygotowania do świąt oraz zbierając datki na rzecz potrzebujących

KONDOLENCJE

Z powodu śmierci

Pani

Ewy Matylewicz

wyrazy szczerego i głębokiego współczucia

Rodzinie Pani Ewy

składają prokuratorzy i pracownicy
prokuratur okręgu elbląskiego

BRANIEWO PRZECIW KRZYŻAKOM

584 LATA TEMU POWSTAŁ ZWIĄZEK PRUSKI, KTÓREGO CZÓŁOWYM MIASTEM BYŁO BRANIEWO. Z KOLEI RÓWNO 570 LAT TEMU ÓW ZWIĄZEK WYPOWIEDZIAŁ POSŁUSZEŃSTWO ZAKONOWI KRZYŻACKIEMU, POPIERAJĄC KRÓLA POLSKIEGO KAZIMIERZA JAGIELLOŃCZYKA. WYBUCHŁA WOJNA TRZYNASTOLETNIA.

Historia Braniewa jest niezwykle ciekawa. Położenie geograficzne naszego miasta, zwłaszcza w okresie średniowiecza i konfliktów polsko-krzyżackich, spowodowało, że mieszkańcy musieli podejmować różne, czasem skrajnie odmienne decyzje.

Od Grunwaldu do zjazdu w Elblągu

Czytając o dziejach Braniewa w Wikipedii, można się dowiedzieć, że w czasie wojen polsko-krzyżackich miasto wystawiało oddziały, które walczyły po stronie Zakonu. A dokładnie w bitwie pod Grunwaldem Braniewo wystawiło własną chorągiew – liczącą prawdopodobnie około 200-500 zbrojnych. Był to oddział wystawiony niezależnie od dwóch pozostałych warmińskich chorągwi – biskupiej i kapitulnej.

Chorągiew braniewska znakowała się banderą z dwoma krzyżami, białym i czarnym, co miało nawiązywać do symboliki hanzeatyckiej.

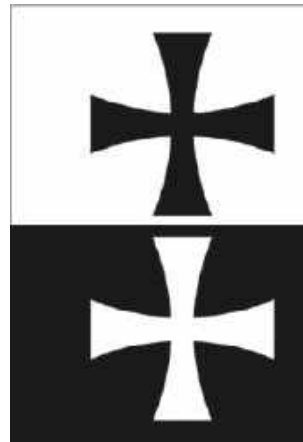
Jednak w 1454 roku podczas wojny trzynastoletniej Braniewo poparło działania antykrzyżackiego Związku Pruskiego.

Kłęska pod Grunwaldem zachwiała mocarstwowym statutom Zakonu Krzyżackiego i całego kierowanego przez nich państwa, które obejmowało m.in. dzisiejsze tereny Warmii. Powoli, ale systematycznie rósł opór wposzczególnych miastach, które zyskiwały coraz większe znaczenie w nowoczesnym – jak na ówczesne czasy – państwie.

„Wybuchły kolejne nierozstrzygnięte wojny. Bitwa grunwaldzka spowodowała jednak wzrost oporu, albo raczej świadomości mieszkańców Prus, którzy nie chcieli się godzić na dalszy militarny i fiskalny ucisk Zakonu Krzyżackiego. W ciągu kilkudziesięciu lat doszło do

Akt erekcyjny Związku Pruskiego, 1440, Wikipedia

Chorągiew miasta Braniewa (Banderium Ciuitatis Brunszberg) zdobyta w bitwie pod Grunwaldem i odwzorowana przez Jana Długosza w Banderia Prutenorum, Wikipedia

Widok Braniewa na miedziorycie z 1684 r., Wikipedia

Plan Braniewa z 1635 roku, ryc. Paul Stertz, Conrad Götke, Wikipedia

powstania samodzielnego organu miast i stanów pruskich, jakim został Związek Pruski, a zbliżenie tej organizacji do Królestwa Polskiego spowodowało wybuch najdłuższej wojny polsko-krzyżackiej, tzw. wojny trzynastoletniej. Braniewo będące głównym miastem biskupstwa warmińskiego od samego początku opowiedziało się za Związkiem, a po wybuchu wojny stało na czele jego działań na całej Warmii” – czytamy w serwisie historiabraniewa.hekko.pl.

Jak podają autorzy opracowania, powstanie Związku Pruskiego na nazwanym „nielegalnym” – ponieważ stany zebrały się same, a nie na wezwanie Wielkiego Mistrza, który zawsze prowadził obrady – zjeździe w Elblągu w dniu 21 lutego 1440 roku. Do Związku Pruskiego wstąpiło wówczas 53 szlachty i 19 miast, a wśród nich Braniewo, które reprezentowali rajcy: Tomasz Werner i Czander von Loyden.

W szeregach Związku Pruskiego

Wybuch antykrzyżackiego powstania był kwestią czasu. Cztery lata później, 4 lutego 1454 roku członkowie Związku Pruskiego wypowiedzieli posłuszeństwo Wielkiemu Mistrzowi. Tego samego dnia kierująca związkiem Tajna Rada wyznaczyła datę wybuchu powstania na 6 lutego.

„Koncepcja powstania oparta była na założeniu całkowitego zaskoczenia władzy krzyżackiej, niezdolnej do opanowania sytuacji jednocześnie w całym kraju. W dniu 10 lutego 1454 Związek wysłał delegację najwybitniejszych przedstawicieli do Krakowa, która została przyjęta w dniu 20 lutego 1454 roku i uznała zwierzchnictwo króla Kazimierza Jagiellończyka. W składzie delegacji był radny Braniewa Jan Kale. W dniu 22 lutego 1454

roku król wypowiedział Zakonowi wojnę, a 4 marca 1454 roku wydał akt inkorporacji ziem pruskich, co było również impulsem do buntu w pruskich miastach. Powstanie doprowadziło do zajęcia prawie całego terytorium państwa zakonnego, bowiem związkowcy zdobyli w kilkanaście dni 56 miast i zamków, a w rękach Krzyżaków pozostały tylko Malbork, Chojnice i Sztum” – opisują historycy.

Na Warmii związkowcy, nie czekając na reakcję Krzyżaków, prowadzili pośpieszne przygotowania do walki, a energiczne zbrojenie trwało zwłaszcza w Braniewie, gdzie przygotowywano się do walki już od stycznia 1454 roku.

Zaczęło się od Braniewa

Na Warmii powstanie rozpoczęło się nie gdzie indziej, tylko w jednym z głównych miast Związku Pruskiego: w Braniewie – najważniejszym mieście dominium, gdzie po 6 lutego 1454 mieszczanie przeprowadzili szturm na zamek biskupi, opanowali obiekt, zrabowali mienie, zburzyli mury i wieże od strony miasta, które zostały odbudowane po buncie przeciw biskupowi Henrykowi Sorbomowi w roku 1396.

W relacji historyków czytamy, że mieszkańcy Braniewa „zajęli i splądrowali młyn miejskie oraz biskupi folwark w Klejnowku. Załogę zamku stanowiła straż w służbie biskupa, lecz źródła milczą, co się z nią stało. Wzorem Braniewa na całej Warmii atakowano zamki oraz obiekty biskupie. Mieszczanie Ornety, którzy również należeli do Związku, zaatakowali i zajęli zamek biskupi oraz młyn, które zostały splądrowane. Z kolei w Pieniężnie mieszczanie przychylni neutralnym jak na razie kanonikom nie wystąpili zbrojnie, chociaż pieniężniacy chłopcy palali żądzą odwetu za stłumienie

ich buntu z 1441 roku, ale poprzestali na odmówieniu pełnienia swoich powinności wobec zwierzchników duchownych. W rejonie Pieniężna działali rycerze warmińscy: Jakub Gedauten (z Giedut) i Fabian Wusen (Osetnik). W czołowym ośrodku kapitulnym Fromborka mieszczanie mimo przygotowań i planu ataku na wzgórze katedralne i kurie – ostatecznie zrezygnowali ze szturm, ale zauważono przejawy wrogości do kapituły”.

Jak to jednak często bywa, losy wojen zmienne są. Nie inaczej było w opisywanym konflikcie polsko-krzyżackim. Mimo bowiem pierwszych sukcesów Związku Pruskiego i polskich wojsk nastąpiła kontrofensywa krzyżacka wykonana dzięki dużej mobilizacji wojsk zaciężnych. Sytuację całkowicie odwróciła klęska Polaków w bitwie pod Chojnicami w dniu 18 września 1454 roku, zadana wielkopolskiemu pospolitemu ruszeniu przez komtura elbląskiego Henryka Reiss von Plauen i Bernarda Szumborskiego.

„Prawie wygrane powstanie spotkało się z silną kontrofensywą Krzyżaków i przeżywało kryzys. Na wieść o tej klęsce część zamków i miast pruskich dobrowolnie przeszła na stronę Krzyżaków, a wśród nich był Przezmark, gdzie w dniu 21 września 1454 roku kapitan załogi i mieszczanin braniewski Georg von Berge zaproponowali wraz z kilkoma rycerzami przejście na stronę Wielkiego Mistrza i przekazanie zamku w zamian za zapewnienie im życia i imienia” – podaje serwis historyabraniewa.hekko.pl.

Tymczasem w maju 1454 roku do Prus dotarł król polski Kazimierz Jagiellończyk i w dniu 9 czerwca 1454 roku przyjął ślubowanie wierności złożone przez stany warmińskie i kapitułę. Braniewo przy okazji hołdu domagało się i tak już zajętych znacznych terytoriów na prawym brzegu Pasłęki oraz wód połowowych i młynów biskupich. W zamian oferowało królowi dwór w Siedlisku, dobową obsługę jego orszaku, gdyby król raczył się zatrzymać w rezydencji. Król nie wyraził zgody na te propozycje.

Efektom hołdu było uiszczanie podatków na związane cele wojenne przez Warmię i Braniewo.

Braniewo wraca do Rzeczypospolitej

Ostatecznie wojna trzydziestoletnia zakończyła się zwycięstwem Polski.

„W dniu 19 października 1466 roku w Toruniu zawarto pokój, a wraz z innymi terytoriami pruskimi i Pomorzem, Warmia i Braniewo zostały włączone do Polski, z tym że miały być po dawnemu rządzone przez biskupa i kapitułę, ale Król Polski przejął uprawnienia wielkiego mistrza jako patrona wobec biskupa warmińskiego. Dodać należy, że Królestwo Polskie nie osiągnęło tego zwycięstwa bez wydatnej pomocy miast i szlachty Związku Pruskiego. W Braniewie zapanowała radość z podpisanego pokoju i pozbycia się wojsk zaciężnych, niekoniecznie jednak związana z włączeniem miasta do Polski. Na wieść o tym wydarzeniu uderzono w mieście we wszystkie dzwony kościelne i miejskie” – opisują historycy.

Autorzy opracowania historii Braniewa w czasach wojny trzydziestoletniej podkreślają, że pisząc o dawnym Braniewie jako mieście niemieckim – gdyż co prawda dalej zamieszkiwał w nim głównie żywioł niemiecki, z czasem poszerzany o elementy polskie – to miasto było częścią państwa polskiego dłużej niż pruskiego czy niemieckiego.

Powojenny marazm

W serwisie it.braniewo.pl można przeczytać, iż wojny polsko-krzyżackie odbiły się ujemnie na handlu morskim miasta. Dodatkowo zagrożenie powodowały siły przyrody. Od XV wieku, oprócz trudności w utrzymaniu toru wodnego przez Mierzęję i Zalew, doszła konieczność częściowego przeniesienia portu do ujścia Pasłęki. Czynniki te oraz konkurencja Elbląga i Królewca (po 1772 r.) spowodowały regres pogłębiony w XVI wieku ostatecznym zamulaniem Głębi Bałgijskiej, co doprowadziło do całkowitego upadku braniewskiego portu. **OPR. RAZ**

RUINY TUŻ PRZY ROSYJSKIEJ GRANICY

PĘCISZEWO, NIEWIELKA WIEŚ W POWIECIE BRANIEWSKIM, KRYJE W SOBIE NIE TYLKO MALOWNICZE KRAJOBRAZY, ALE TAKŻE BOGATĄ HISTORIĘ, KTÓREJ CENTRALNYM PUNKTEM SĄ RUINY DAWNEGO KOŚCIOŁA CMENTARNEGO. TO MIEJSCE, BĘDĄCE ŚWIADKIEM WIELU WYDARZEŃ HISTORYCZNYCH, PRZYCIĄGA UWAGĘ NIE TYLKO HISTORYKÓW, ALE RÓWNIEŻ TURYSTÓW POSZUKUJĄCYCH ŚLADÓW PRZESZŁOŚCI.

Pierwsza wzmianka o Pęciszewie w powiecie braniewskim pochodzi z 1355 roku, kiedy to wieś była własnością Krzyżaków w komturstwie bałgijskim. W ciągu wieków miejscowość zmieniała właścicieli, stając się własnością książąt i później królów pruskich. Kościół w Pęciszewie, datowany na początek XIV wieku, był jednym z kluczowych elementów społeczności lokalnej. Wzmianka o kościele pojawia się już w 1412 roku, co sugeruje, że był on istotnym miejscem kultu i integracji mieszkańców.

Ruiny kościoła, które można zobaczyć dziś, to pozostałości dawniej okazałej budowli. Pierwotnie kościół był wzniesiony w stylu gotyckim, a jego budowa związana była z patronatem Krzyżaków. W miarę upływu lat kościół przeszedł liczne restauracje, szczególnie w XIX i XX wieku, co świadczy o jego znaczeniu dla lokalnej społeczności.

Kościół w Pęciszewie był nie tylko miejscem kultu, ale także ośrodkiem życia społecznego. W 1480 roku wzmiankowany jest pierwszy proboszcz, co potwierdza, że parafia funkcjonowała już od czasów lokacji wsi. Po reformacji w 1525 roku, kościół stał się ewangelicki, co z kolei wpłynęło na życie religijne mieszkańców.

Niestety, dzieje kościoła w Pęciszewie były naznaczone tragedią. Podczas II wojny światowej, budowla została poważnie uszkodzona, a ostateczny cios zadał jej pożar. W 1961 roku wieża kościoła runęła

po uderzeniu pioruna. Dziś pozostałości tej niegdyś wspaniałej budowli stanowią świadectwo minionych czasów. Ruiny, otoczone cmentarzem, przyciągają uwagę turystów i badaczy, którzy chcą poznać historię tego miejsca.

Zachowane fragmenty murów i resztki elementów architektonicznych pozwalają na pewne rekonstrukcje historyczne. Ruiny kościoła w Pęciszewie stały się symbolem przemijania

oraz świadectwem bogatej historii regionu. Obok ruin znajduje się cmentarz, który również pamięta wiele pokoleń mieszkańców wsi.

Obecnie Pęciszewo to spokojna wieś, która wciąż boryka się z problemami związanymi z infrastrukturą i dostępnością. Po II wojnie światowej miejscowość straciła na znaczeniu, a jej peryferyjne położenie sprawiło, że rozwój był ograniczony. W 2008 roku wykonano remont drogi,

co poprawiło komunikację z Braniewem, jednak wiele mieszkańców wciąż odczuwa brak dostępu do lepszych usług.

W 2002 roku w Pęciszewie erygowano parafię greckokatolicką pw. św. Włodzimierza i Olgi, co jest dowodem na ciągłość życia religijnego w tej małej społeczności. Ruiny kościoła cmentarnego pozostają jednak najważniejszym punktem odniesienia dla przeszłości Pęciszewa, a ich losy są ściśle związane z historią tej niezwykle wsi.

Ruiny kościoła w Pęciszewie to nie tylko zabytek architektury, ale przede wszystkim świadectwo bogatej historii regionu. Ich obecność przypomina o czasach, kiedy wieś była prężnym ośrodkiem życia społecznego i religijnego. Dziś, mimo że Pęciszewo zmagają się z wyzwaniami, ruiny kościoła pozostają symbolem nie tylko minionej świetności, ale i trwającej historii, która wciąż ma wiele do opowiedzenia.

OPR. RAZ

RATUSZ DO MODERNIZACJI – KOLEJNY KROK

W PASŁĘKU TRWAJĄ INTENSYWNE PRACE NAD DOKUMENTACJĄ PROJEKTOWO-KOSZTORYSOWĄ REMONTU I WYPOSAŻENIA ZABYTKOWEGO RATUSZA, ZLOKALIZOWANEGO PRZY UL. CHROBREGO 7. CELEM TYCH DZIAŁAŃ JEST PRZYSTOSOWANIE BUDYNKU DO PEŁNIENIA FUNKCJI WYSTAWIENNICZYCH, PRACOWNI ORAZ MAGAZYNÓW MUZEALNYCH, CO Z PEWNOŚCIĄ PRZYCZYNI SIĘ DO OŻYWIENIA KULTURALNEGO REGIONU I ZWIĘKSZENIA DOSTĘPNOŚCI LOKALNYCH ZASOBÓW HISTORYCZNYCH DLA MIESZKAŃCÓW ORAZ TURYSTÓW.

Jak poinformowała burmistrz Pasłęka Elżbiet Wasiuk, realizacją prac zajmuje się firma z Moraga, która została wybrana do wykonania niezbędnych prac projektowych. Całkowity koszt inwestycji wynosi 178 956 zł brutto.

Warto podkreślić, że pasłęcki Ratusz, jako obiekt zabytkowy, wymaga szczególnej uwagi i staranności w procesie remontu. Wszelkie prace muszą być zgodne z wytycznymi Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie, co wiąże się z koniecznością uzgodnienia projektu budowlanego oraz programu konserwatorskiego.

W ciągu dotychczasowych prac wykonawca złożył wniosek o wydanie zaleceń konserwatorskich oraz uczestniczył w wizji lokalnej. Niestety, zalecenia te zostały wydane dopiero 1 października 2024 roku, co spowodowało opóźnienia w realizacji zadania. Z tego powodu projekt został uwzględniony w wykazie wydatków, których niezrealizowane kwoty nie wygasają z upływem roku budżetowego 2024. Dzięki temu możliwe będzie dokończenie prac w 2025 roku.

Remont Ratusza w Pasłęku to nie tylko inwestycja

winfrastrukturę, ale także ważny krok w kierunku ochrony dziedzictwa kulturowego. Przekształcenie budynku w nowoczesne miejsce wystawowe oraz przestrzeń dla działalności muzealnej ma szansę na przyciągnięcie większej liczby odwiedzających oraz wzbogacenie oferty kulturalnej regionu. Dzięki temu Pasłęk może stać się ważnym punktem na mapie turystycznej Warmii i Mazur, a także miejscem, w którym historia i nowoczesność będą mogły współistnieć i inspirować kolejne pokolenia.

W miarę postępu prac, mieszkańcy i miłośnicy historii z niecierpliwością oczekują na zakończenie remontu i otwarcie Ratusza, który po modernizacji zyska nowe życie i znaczenie w lokalnej społeczności.

Ratusz miejski w Pasłęku to jeden z najważniejszych zabytków architektury tego malowniczego miasta. Jego historia sięga XIV wieku, kiedy to został wybudowany jako symbol lo-

fort UM Pasłęk

kalnej administracji i władzy. Przez wieki przeszedł wiele zmian, a jego obecny wygląd jest efektem licznych przebudów oraz odbudowy po zniszczeniach, które miały miejsce w trakcie II wojny światowej.

Historia i Przebudowy

Pierwsza wzmianka o Ratuszu w Pasłęku pochodzi z czasów, gdy miasto zyskiwało na znaczeniu. W połowie XV wieku, budynek przeszedł pierwszą znaczącą przebudowę, która

miała na celu dostosowanie go do rosnących potrzeb administracyjnych miasta. W XVI wieku Ratusz zyskał jeszcze bardziej okazały wygląd, co było efektem kolejnej modernizacji. Największe zmiany w architekturze nastąpiły w 1650 roku, kiedy to ratusz zyskał nowe elementy stylowe, które podkreślały jego reprezentacyjny charakter.

Niestety, Ratusz nie uniknął zniszczeń podczas II wojny światowej. Po

wojnie, w latach 1959-1961, obiekt przeszedł odbudowę, która przywróciła mu dawną świetność. Dzięki staraniom ówczesnych władz oraz lokalnej społeczności, Ratusz stał się nie tylko symbolem Pasłęka, ale także miejscem, które łączy w sobie historię z nowoczesnością.

Architektura Ratusza

Ratusz w Pasłęku to budynek piętrowy z poddaszem, które doświetlane jest okienkami, co nadaje mu charakterystyczny wygląd. Dwuspadowy dach pokryty czerwoną dachówką jest typowy dla architektury regionu, a jednocześnie stanowi element harmonizujący z otoczeniem. Późnorennesansowe szczyty, które pochodzą z 1556 roku, dodają budowli elegancji i podkreślają jej historyczny charakter.

Ratusz wyróżnia się także podcieniem, wspartym na trzech kolumnach, co nadaje mu nie tylko estetyczny, ale i funkcjonalny wymiar. To rozwiązanie architektoniczne pozwala na

swobodne poruszanie się mieszkańców i turystów, a także zapewnia miejsce do organizacji różnych wydarzeń kulturalnych i społecznych.

Ratusz Dziś

Obecnie w budynku Ratusza mieści się Biblioteka Pedagogiczna, co czyni go ważnym punktem na mapie kulturalnej Pasłęka. Biblioteka oferuje mieszkańcom dostęp do szerokiego zbioru literatury, a także organizuje różnorodne wydarzenia, warsztaty i spotkania autorskie. Ratusz, jako miejsce spotkań, nie tylko pielęgnuje lokalną historię, ale również staje się przestrzenią dla nowoczesnych inicjatyw edukacyjnych.

Ratusz w Pasłęku to więcej niż tylko budynek – to symbol historii, kultury oraz życia społecznego miasta. Jego architektoniczne piękno i bogata historia przyciągają zarówno mieszkańców, jak i turystów, którzy pragną poznać tajemnice tego urokliwego miejsca.

OPR. RAZ

NIEBEZPIECZNIE NA ARMII KRAJOWEJ W BRANIEWIE

ULICA ARMII KRAJOWEJ W BRANIEWIE STAŁA SIĘ PRZEDMIOTEM DYSKUSJI DOTYCZĄCEJ BEZPIECZEŃSTWA RUCHU DROGOWEGO. RADNY LESZEK SADOWSKI ZWRÓCIŁ SIĘ DO WŁADZ MIASTA Z PROŚBĄ O INTERWENCJĘ.

W imieniu mieszkańców Okręgu nr 2 zwracam się z prośbą o podjęcie działań w celu uregulowania ruchu na ulicy Armii Krajowej od strony ulicy Żeromskiego. Prosimy o konkretne propozycje rozwiązania tego problemu – mówił Sadowski, podkreślając trudności związane z widocznością przy skręcie w prawo i w lewo, wynikające z zaparkowanych samochodów.

Sprawa została przekazana do Starostwa Powiatowego w Braniewie, które sprawuje pieczę nad drogą. W odpowiedzi na zgłoszenie, starosta Leszek Dziąg poinformował, że „Komisja Porządku Publicznego, Spraw Obywatelskich i Komunikacji, po dokonaniu szczegółowej analizy sytuacji oraz zasięgnięciu

opinii Zarządu Dróg Powiatowych, zaopiniowała negatywnie propozycję zmiany w organizacji ruchu”.

Starosta Dziąg wyjaśniał, że ulica Armii Krajowej jest drogą powiatową, która nie tylko prowadzi do budynków mieszkalnych, ale również do obiektów usługowo-handlowych.

— Na całej długości ulicy znajduje się ciąg pieszy po obu stronach, a także wprowadzono ograniczenie prędkości do 30 km/h – zaznaczył, opisując istniejące rozwiązania mające na celu poprawę bezpieczeństwa.

Fort. GoogleMaps

W dalszej części swojego wystąpienia, starosta odniósł się do problematyki parkowania.

— Na odcinkach drogi występuje oznakowanie

pionowe zakazujące zatrzymywania się, co ma na celu wyeliminowanie sytuacji, które mogą pogarszać płynność ruchu – wyjaśnił.

Podkreślił również, że zasady parkowania regulowane są przepisami kodeksu drogowego, co ogranicza możliwości wprowadzenia dodatkowych zakazów.

Komisja, analizując organizację ruchu w ciągu ul. Armii Krajowej, wielokrotnie rozważała różne rozwiązania, ale „wielokrotnie podkreślała, że rozwiązaniem problemu dużej ilości pojazdów parkujących w pasie drogowym może być budowa parkingów i miejsc postojowych na terenach zainteresowanych wspólnot mieszkaniowych” – zaznaczył Dziąg.

W związku z tym, po szczegółowej analizie, Komisja zdecydowała się pozostawić istniejącą organizację ruchu bez zmian.

— Biorąc pod uwagę sytuację istniejącą oraz ustalenia z posiedzeń, uznano, że nie ma potrzeby wprowadzenia nowych regulacji – podsumował starosta Dziąg.

Wydaje się, że mimo jasno określonych działań i analiz, problem bezpieczeństwa na ulicy Armii Krajowej wciąż pozostaje aktualny, a mieszkańcy Braniewa będą musieli czekać na skuteczne rozwiązanie w tej sprawie.

OPR. RAZ

PRZED SENIORAMI CHUDE LATA

JEŚLI NIC SIĘ NIE ZMIENI, SENIORÓW CZĘKAJĄ CHUDE LATA. TO PRZEZ GROSZOWĄ WALORYZACJĘ EMERYTUR I RENT, CO JEST WYNIKIEM NISKIEJ INFLACJI. SYTUACJĘ MOGLĄBY POPRAWIĆ ZMIANA ZASAD REKOMPENSOWANIA EMERYTOM WZROSTU KOSZTÓW ŻYCIA. SĄ JUŻ PROPOZYCJE.

Premier Donald Tusk obiecał emerytom i rencistom drugą waloryzację rent i emerytur w ciągu roku, gdy inflacja będzie przekraczać 5 proc. Wprawdzie toczą się prace legislacyjne nad projektem nowelizacji ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, ale dokument nie trafił jeszcze do Sejmu. Rządzącym nie jest spieszno, bo inflacja spada i wiele wskazuje na to, że w przyszłym roku nie będzie potrzeby uruchamiania mechanizmu drugiej waloryzacji. Ta miałaby być we wrześniu, jeżeli wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych w pierwszym półroczu danego roku przekroczy 5 proc. Apatrzając na prognozy, to nie nastąpi szybko.

„W 2025 ROKU ŚREDNIOROCZNA INFLACJA WYNIESIE 5,0 PROC., A W KOŃCU HORYZONTU PROGNOZY TEMPO WZROSTU CEN KONSUMPCYJNYCH OSIĄGNIĘ PRZEDZIAŁ DOPUSZCZALNYCH WAHAŃ OD CELU INFLACYJNEGO NBP I WYNIESIE ODPOWIEDNIO 3,1 PROC. W 2026 ROKU I 2,6 PROC. W 2027 ROKU”

— WYNIKA Z PROJEKTU BUDŻETU NA 2025 ROK.

To rodzi pytanie, czy w ogóle w ciągu kilku najbliższych lat dojdzie do drugiej waloryzacji.

Groszowe waloryzacje

Ale przy okazji dyskusji o noweli ustawy o emeryturach i rentach pojawił się inny problem, na który zwraca uwagę Agnieszka Dziemianowicz-Bąk, minister rodziny, pracy i polityki społecznej. Chodzi o groszowe waloryzacje świadczeń w okresach niskiej inflacji.

W ostatnich dwóch latach mieliśmy dwucyfrową waloryzację. Bo w tym roku świadczenia wzrosły o 12,12 proc., a rok temu aż o 14,8 proc. Apowodem nie była, jak to niektórzy przedstawili, wyjątkowa troska rządzących o seniorów, a wysoka inflacja, która w zdecydowanym stopniu ma wpływ na poziom waloryzacji.

Wskaźnik waloryzacji, czyli to, o ile konkretnie wzrosną świadczenia, to średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów w poprzednim roku powiększony o co najmniej 20 proc. realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym.

W projekcie ustawy budżetowej na rok 2025 szacowany wskaźnik waloryzacji emerytur i rent wynosi ok. 105,82 proc., co oznacza, że w marcu 2025 roku emerytury i renty wzrosłyby tylko o 5,82 proc. Minimalna emerytura wzrosłaby z obecnych 1780,6 zł brutto do 1884,61 zł brutto, a więc zaledwie o 103,65 zł brutto.

Z PROGNOZ MRPIPS WYNIKA, ŻE PRZY OBECNYCH PRZEPISACH WALORYZACJA W KOLEJNYCH LATACH BĘDZIE RÓWNIEM SKROMNA. I TAK EMERYTURY I RENTY WZROSŁYBY W 2026 ROKU O 5,7 PROC., W 2027 ROKU O 4,02 PROC., A W 2028 ROKU O 3,52 PROC.

Zestawiając te prognozy resortu rodziny z prognozami choćby wzrostu cen energii w 2025 roku, nawet tymi oficjalnymi, czy podwyżkami czynszów, opłat za media, przyszłość wielu seniorów, szczególnie z niskimi świadczeniami, wygląda nieciekawie. W oczy coraz większej rzeszy emerytów zaczyna zaglądać bieda.

Jest wyjście
Niedawno minister Agnieszka Dziemianowicz-Bąk wystosowała pismo do Macieja Berka, ministra — członka Rady Ministrów, w którym poruszyła sprawę niskich waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych. Pismo to zostało opublikowane na stronach Rządowego Centrum Legislacji.

Pani minister pisze w nim, że w MRPiPS odbyło się robocze spotkanie dotyczące kwestii zapobiegania zjawisku niskich waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych w przyszłości, w trakcie którego przedstawione zostały przygotowane przez jej resort warianty rozwiązania problemu niskich waloryzacji świadczeń.

Dyskusja dotyczyła możliwości wprowadzenia wyższego udziału realnego wzrostu wynagrodzeń we wskaźniku waloryzacji, wprowadzenia waloryzacji procentowo-kwotowej, z podwyżką na gwarantowanym poziomie określonego procentowo parametru (np. 10 proc. najniższej emerytury), zmiany mechanizmu waloryzacji z procentowo-płacowej na waloryzację płacową.

Jak stwierdziła minister Dziemianowicz-Bąk w dyskusji jako najbardziej optymalny środek do łagodzenia ryzyka niskich waloryzacji wskazano podwyższenie udziału realnego wzrostu wynagrodzeń we wskaźniku waloryzacji. Co może nastąpić w wyniku negocjacji w Radzie Dialogu Społecznego lub w drodze rozporządzenia Rady Ministrów i nie wymaga przeprowadzania zmian ustawowych.

Dlatego pani minister jako możliwe rozwiązanie problemu niskich waloryzacji rekomenduje posłużenie się elementem płacowym wskaźnika waloryzacji świadczeń, tj. przyjęcie rozwiązania polegającego na ewentualnym zwiększeniu realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia we wskaźniku waloryzacji ponad ustawowe 20 proc.

„PRZYJĘCIE TEGO ROZWIĄZANIA POZWOLIŁOBY NA SZYBKIE I UNIWERSALNE, A TAKŻE INCYDENTALNE DOSTOSOWYWANIE WSKAŹNIKA WALORYZACJI (W ZAKRESIE UDZIAŁU REALNEGO WZROSTU WYNAGRODZEŃ) DO WYSTĘPUJĄCYCH W DANYM CZASIE WARUNKÓW SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH” — PODKREŚLA MINISTER DZIEMIANOWICZ-BĄK.

„PRZYJĘCIE TEGO ROZWIĄZANIA POZWOLIŁOBY NA SZYBKIE I UNIWERSALNE, A TAKŻE INCYDENTALNE DOSTOSOWYWANIE WSKAŹNIKA WALORYZACJI (W ZAKRESIE UDZIAŁU REALNEGO WZROSTU WYNAGRODZEŃ) DO WYSTĘPUJĄCYCH W DANYM CZASIE WARUNKÓW SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH” — PODKREŚLA MINISTER DZIEMIANOWICZ-BĄK.

Nie 20, a 50 proc.

Jak zmiana wypłynęłaby na wysokość waloryzacji? Ministerstwo przedstawiło prognozę na najbliższe cztery lata z uwzględnieniem już 50-procentowego realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia.

I tak emerytury i renty wzrosłyby o dużo więcej, bo w 2025 roku o 8,55 proc., w 2026 roku o 6,3 proc., w 2027 roku o 4,95 proc., w 2028 roku o 4,45 proc.

PRZY TYCH ZMIANACH SENIORZY ZYSKALIBY SPORO, BO W PRZYSZŁYM ROKU NAJNIŻSZA EMERYTURA WZROSŁABY O 152,27 ZŁ BRUTTO, DO KWOTY 1933,23 ZŁ BRUTTO. IM WIĘKSZA EMERYTURA, TYM WYŻSZA KWOTA WALORYZACJI. JAK PODAŁ WŁAŚNIE ZUS, PRZECIĘTNA EMERYTURA I RENTA W PIERWSZYCH TRZECH KWARTAŁACH TEGO ROKU WYNIOSŁA 3707,21 ZŁ BRUTTO, ZAŚ SAMA EMERYTURA — 3835,22 ZŁ BRUTTO.

Co wyniknie z tych propozycji pani minister, trudno powiedzieć. Teraz ma je przeanalizować Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów.

ANDRZEJ MIELNICKI

MOJA KOCHANA I BLISKA MARIA

BYŁA WYJĄTKOWA W SWOICH CZASACH. A JEDNAK UWAŻAM, ŻE NAWET DZIŚ, 157 LAT OD JEJ URODZIN I 90 LAT PO JEJ ŚMIERCI WCIĄŻ MOŻE BYĆ WZOREM DO NAŚLADOWANIA DLA WSZYSTKICH KOBIET. CHOĆ ZDAJĘ SOBIE SPRAWĘ, ŻE DLA WIELU BĘDZIE TO WZÓR NIEDOŚCIGNIONY...

Maria Skłodowska-Curie, portret Noblowski, 1903 rok

że kolekcjonuję akurat ten utwór Agathy Christie w każdym języku i wersję włoską kupiłam sobie dawno temu w Rzymie. Ale dodałam, że szukam tego działu z notesami — wskazała śliczny, przytulny zakątek za rogiem, który wzięłam za część zaplecza i przez grzeczność nie zajmowałam.

— O, proszę spojrzeć — podała mi niewielki notes w purpurowych odcieniach. — To może być coś dla pani...

Producenta rozpoznałam od pierwszego kopa — nie przepadam, ale wiem, że okładki tworzy z rękopisów różnych znanych ludzi, głównie pisarzy, ale też naukowców. Kolor purpury też nie budzi mojego zachwyty... Ale przez grzeczność wzięłam. Po czym oniemiałam...! Trzymałam w ręku agendę poświęconą Marii Skłodowskiej-Curie...!!!

— Io sono polacca, how do you know that...? — wydusiłam przez wzruszeniem ściśnięte gardło.

I padłyśmy sobie z Włoską w objęcia. Kiedy już skompletowałam wszystko i udałam się do kasy, Marta, równie wzruszona co ja, dołożyła do moich zakupów zakładkę z podobizną Krzywej Wieży — a jakże... A ja, po dokonaniu wszelkich manipulacji finansowych, podsunęłam jej, teraz już mój własny, kalendarz z Marią i poprosiłam o dedykację.

„A Magdalena-Maria, la persona piu gentile che io abbia conosciuto su posto di lavoro alla sua allegria, al suo essere genuina e spontanea. Una vera donna amica delle donne, come Marie Curie. Con amore, Marta, Pisa, 17 Agosto 2024.”*

Z Martą znamy się nadal, choć po moich wakacjach w Pizie zostały już tylko cudowne obrazy i upalne wspomnienia. No, a Pani

Irena i Maria Curi

Maria jest ze mną od Pizy codziennie. I to w Jej poświęconej agendzie odnotowałam termin na napisanie niniejszego artykułu. Ale staram się też zapisywać tam wszystko, z Panią Marią ma jakikolwiek związek.

Maria Salomea

Urodziła się jako Maria Salomea Skłodowska 7 listopada 1867 r. w Warszawie, w Kamienicy Łyskiewiczza przy ul. Freta 16. Studiowała najpierw na tajnym Uniwersytecie Łatającym w Warszawie i tam rozpoczęła praktyczne szkolenie naukowe. W 1891 r. poszła w ślady swojej starszej siostry Bronisławy i wyjechała na studia do Pa-

ryża. Była pierwszą kobietą, która otrzymała Nagrodę Nobla, pierwszą osobą, która otrzymała Nagrodę Nobla dwukrotnie, i jedyne dotychczas osobą, która otrzymała Nagrodę Nobla w dwóch różnych dziedzinach naukowych. Jej mąż, Pierre Curie, był współlaureatem jej pierwszej Nagrody Nobla, co uczyniło ich pierwszym małżeństwem, które otrzymało Nagrodę Nobla i zapoczątkowało dziedzictwo rodziny Curie — łącznie jej członkowie otrzymali pięć Nagród Nobla. Była też pierwszą kobietą, która w 1906 r. została profesorem na Uniwersytecie Paryskim.

To Ona ukuła termin „radioaktywność” — zja-

wisko, nad rozwinięciem teorii którego pracowała i publikowała pionierskie prace. Nagrodę Nobla w dziedzinie chemii otrzymała za odkrycie pierwiastków polonu i radu. Pod jej kierownictwem przeprowadzono pierwsze na świecie badania nad leczeniem nowotworów przy użyciu radioaktywnych izotopów. Po otrzymaniu drugiej Nagrody Nobla przekonała rząd Francji do przeznaczenia środków na budowę prywatnego Instytutu Radowego — Instytutu Radium, obecnie Instytut Curie powstał w Paryżu w 1914 r. W 1932 r. powstał Instytut Curie w Warszawie — oba do dziś pozostają głównymi ośrodkami

Historia prosto z Pizy

To były tegoroczne wakacje, które spędzałam we włoskiej Pizie. Krzywa Wieża Krzywej Wieży, Piazza dei Miracoli nawet całe oraz mniej znany fakt, że to miejsce narodzin Galileusza, do dziś budzące zresztą kontrowersje, czy to na pewno to... W każdym razie obejrzałam już wszystko dokładnie i po kilka razy, powlokłam Mamę do największej w mieście księgarni — a tych w Pizie prawdziwy urodzaj, bo to miasto, w którym działa jeden z najstarszych i jeden z najsłynniejszych uniwersytetów europejskich, z pierwszym na świecie działającym do dziś ogrodem botanicznym. W każdym razie księgarnia jest tam praktycznie na każ-

dym rogu, ale największą, jak przyznali wszyscy tubylcy, jest la Feltrinelli, przy Corso Italia. Bardzo dobrze, i tak miałyśmy iść w tamtą stronę.

Tłoku nie było, bo jednak sierpień to czas kanikuły, laziłam sobie zatem między regałami trochę bez celu, a trochę rozglądając się za działem/kątem ze sztambuchami, notesami, piórnickami, ołówkami i podobnymi utensyliami, które kupować można w każdym kraju — co też przy każdej okazji czynię. Miła kobietka, najpewniej zauważywszy moje zagubienie, zapytała ładnie po angielsku, czy w czymś mi pomóc. Odpowiedziałam, że nie, bo włoskie „Morderstwo w Orient Expressie” już posiadam... Zainteresowała się — wyjaśniłam,

badan medycznych. Podczas I wojny światowej opracowała mobilne jednostki radiograficzne, by zapewnić w ten sposób usługi rentgenowskie dla szpitali polowych.

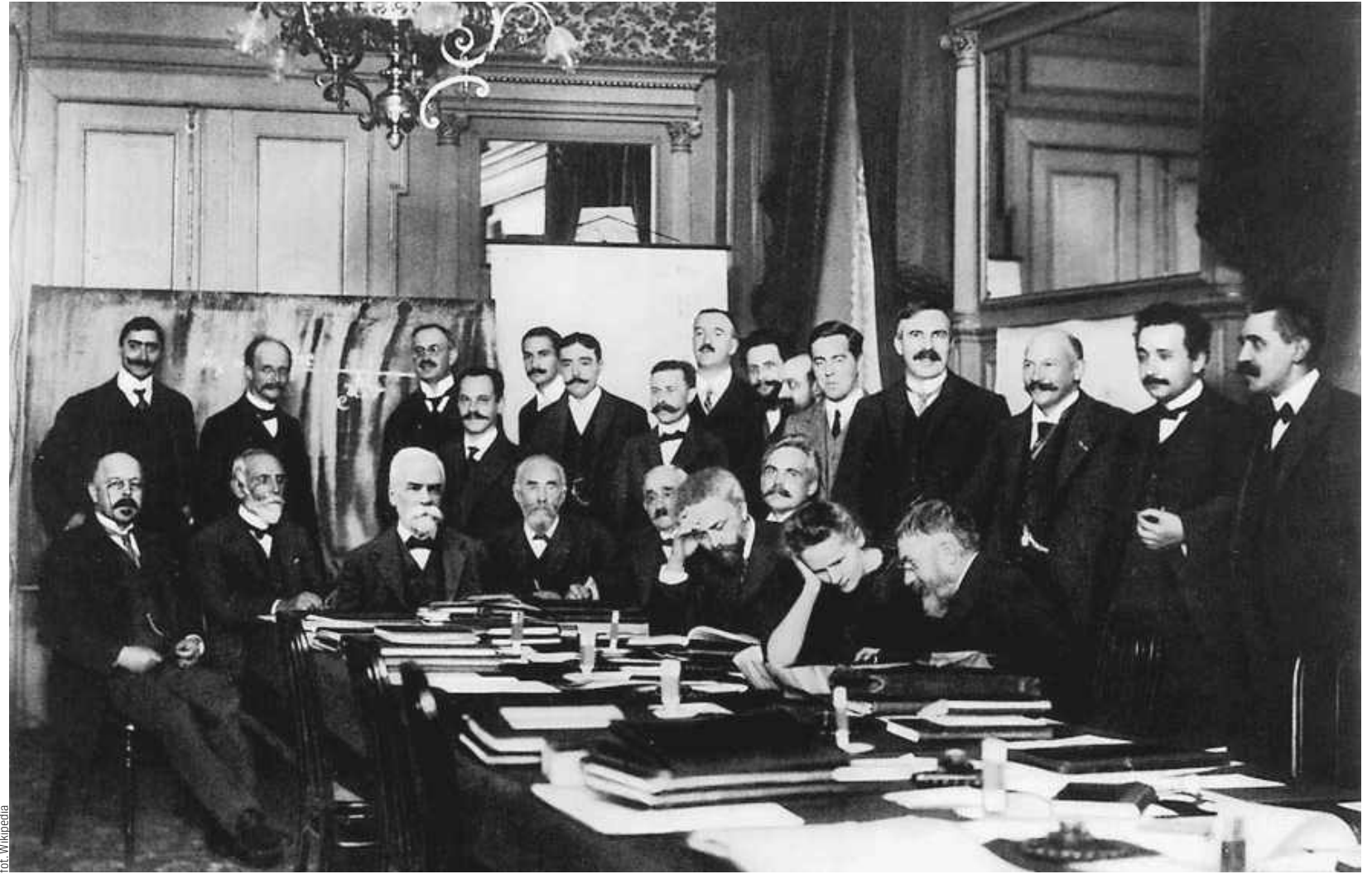
Niby była obywatelką Francji — a jednak nigdy nie straciła poczucia polskiej tożsamości. Swoje dwie córki, Irenę i Ewę, uczyła języka polskiego i odwiedzała z nimi Polskę. Pierwszy odkryty przez siebie pierwiastek chemiczny nazwała polonem — na cześć Polski oczywiście.

Fizyczne i społeczne aspekty pracy Curie przyczyniły się do ukształtowania świata XX i XXI w. Rezultat pracy Curie był epokowy. W medycynie radioaktywność radu wydawała się oferować środek, za pomocą którego można było skutecznie zwalczać raka. Oprócz pomocy w obaleniu ustalonych idei w fizyce i chemii, miała głęboki wpływ na sferę społeczną. By osiągnąć swoje naukowe osiągnięcia, musiała pokonywać bariery, zarówno w Polsce, jak i Francji, które stały na jej drodze, bo była kobietą.

Była znana z uczciwości i umiarkowanego stylu życia. Otrzymała niewielkie stypendium w 1893 r., zwróciła je w 1897 r., gdy tylko zaczęła zarabiać na swoje utrzymanie. Dużą część pieniędzy z pierwszej Nagrody Nobla przekazała przyjaciółom, rodzinie, studentom i współpracownikom naukowym. W niezwyklej decyzji Curie celowo powstrzymała się od opatentowania procesu izolacji radu, by społeczność naukowa mogła prowadzić badania bez przeszkód. Albert Einstein zauważył, że była prawdopodobnie jedyną osobą, której nie można zepsuć sławą.

O! taka Maria!

Mało osób wzrusza mnie ogromem swojego charakteru, charyzmy, niezłomności — przy zachowaniu wielkiej kobiecości i klasy. Mało spraw przejmuję mnie tak mocno i bezkrytycznie, jak Jej wiedza i przełomowe osiągnięcia, Jej badania i dokonania — a wszystko to odbywało

Na pierwszej konferencji Solvaya (1911) Maria (siedzi, druga od prawej) rozmawia z Henri Poincaré; Rutherford (czwarty od prawej), Einstein (drugi od prawej) i Paul Langevin (pierwszy po prawej)

się w czasach, kiedy kobiety wciąż bardziej widziane były jako kwiatek przypięty do smokingu mężczyzny, w którym to on udawał się na bal życia. Dlatego nawet jeśli ktoś, tak jak ja, nie ma pojęcia o fizyce, zacięcie do promieniotwórczości i badań laboratoryjnych ominęło go szerokim łukiem, a ze szkolnych lekcji chemii pamięta tyle, że sól ma wzór NaCl (chyba) — powinien Ją czcić, szanować i nosić na sztafardach. Bo dla mnie Polska — ta, o którą walczył mój bestialsko zamordowany na Sybirze prapradziadek Piotr Kukiel — ma twarz Marii Skłodowskiej-Curie właśnie!

MAGDALENA MARIA BUKOWIECKA

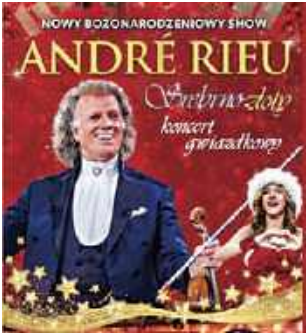
* Magdalenie-Marii, najmilszej osobie, jaką spotkałam w pracy, za jej pogodę ducha, autentyczność i spontaniczność. Prawdziwa kobieta, która jest przyjaciółką kobiet, jak Maria Skłodowska-Curie. Z wyrazami miłości Marta, Piza, 17 sierpnia 2024.

Pierre, Irena i Maria Curie. Wszyscy na tym zdjęciu są lub będą laureatami Nagrody Nobla!

CO, GDZIE, KIEDY?

CO: Andre Rieu. Srebrno złoty - koncert gwiazdkowy w Światowidzie
GDZIE: Centrum Spotkań Europejskich „Światowid”
KIEDY: 3 stycznia

Nowy bożonarodzeniowy show króla walca! Spraw, aby czas Bożego Narodzenia stał się jeszcze bardziej wyjątkowy i spędź go z bliskimi na Srebrno-złotym koncercie gwiazdkowym André Rieu i jego Orkiestry Johanna Straussa. Dzięki temu wydarzeniu na blisko trzy godziny przeniesiecie się do skąpanego w świątecznej atmosferze Zimowego Pałacu w Maastricht i przeżyjecie najpiękniejsze muzyczno-gwiazdkowe chwile ze swoim ulubionym maestro. Zapraszamy do Kina Światowid! W koncercie pojawi się również uwielbiana przez publiczność Emma Kok, nastolatka o anielskim głosie. Tytuł swego nowego bożonarodzeniowego koncertu André Rieu zaczerpnął ze słynnego walca Gold und Silber Ferenc Lehára, kompozytora, który podarował nam najstłynniejsze operetki świata, choćby Wesołą wdówkę czy Krainę Uśmiechu. Olśniewający walc Lehára do dziś usłyszeć można na wielu wystawnych balach na całym świecie. Nic więc dziwnego, że ta zjawiskowa kompozycja stała się inspiracją dla tegorocznego spektakularnego koncertu gwiazdkowego maestra André Rieu. Srebrno-złoty koncert gwiazdkowy André Rieu to jednak nie tylko eleganckie walce. Efektowną zimową scenerię Zimowego Pałacu w Maastricht ogrzewać będą również najpiękniejsze kolędy z całego świata oraz świąteczne hity w wyjątkowych aranżacjach. Weź więc do kina swoich bliskich, rodzinę, sąsiadów, znajomych i świętujcie wspólne chwile razem z maestro André Rieu! Zachęcamy do zakupu biletów!

CO: „Andrea Bocelli. Wielki jubileusz 30-lecia występów”
GDZIE: Kino Światowid
KIEDY: 28 i 30 grudnia

Andrea Bocelli to bez wątpienia najstłynniejszy tenor świata. Jest ikoną popkultury w zakresie śpiewu operowego. Z brawurą łączy muzykę klasyczną z rozrywkową. Jego nagrania sprzedają się w milionach egzemplarzy. Teraz ten charyzmatyczny śpiewak obchodzi jubileusz 30-lecia swojej pracy artystycznej. Z tej okazji przygotował wielki koncert, którego nagranie można obejrzeć w Kinie Światowid! Kino Światowid zaprasza na dodatkowy seans koncertu Andrei Bocelli, który odbędzie się 30 grudnia o 20.00. W związku z bardzo dużym zainteresowaniem koncertem i niemal całkowitą sprzedażą biletów w dn. 28 grudnia (ostatnie kilka sztuk), Kino Światowid uruchomiło sprzedaż biletów w dodatkowym, okołoswiątecznym terminie – 30 grudnia o 20:00. \Andrea Bocelli przyszedł na świat w tokańskiej gminie Lajatico. Mieści się w niej małowniczy amfiteatr Teatro del Silenzio. I tam właśnie artysta zorganizował swój jubileuszowy koncert, który trwał aż trzy dni. Wzięli w nim udział wyjątkowi goście specjali: Jon Batiste, Matteo Bocelli, Virginia Bocelli, Amos Bocelli, Christian Nodal, Laura Pausini, Eros Ramazzotti, Ed Sheeran, Nadine Sierra, Will Smith, Shania Twain, Sofia Vergara i Zucchero. Podczas tego przygotowanego z rozmachem show usłyszycie oczywiście słynną arię „Nessun dorma” z opery „Turandot” Pucciniego, niekwestionowany przebój „Con te partirò” i wiele innych chwytających za serce utworów. Wersję kinową koncertu wyreżyserował Sam Wrench („Taylor Swift: The Eras Tour”, „Billie Eilish: Live at The

O2”), laureat nagrody Emmy i nominowany do nagrody Grammy.

CO: Maciej Stuhr: Mam to wszystko w standupie!
GDZIE: Teatr im. Aleksandra Sewruka w Elblągu
KIEDY: 27 stycznia

Maciej Stuhr powraca na scenę kabaretową w wielkim stylu!* Jego najnowszy program, czyli „Maciej Stuhr: Mam to wszystko w standupie!”, to humor na najwyższym poziomie, pełen błyskotliwych, inteligentnych sprostowań na temat rzeczywistości. Czego możemy się spodziewać? Co kryje się za intrygującym tytułem? Jak to jest mieć wszystko w stand-upie? Na pierwszy plan wysuwa się znakomita rozrywka oraz przyjazna i radosna atmosfera, którą jak nikt inny Maciej Stuhr potrafi wytworzyć na scenie i w widowni. 30 lat doświadczenia estradowego nie pozostaje bez znaczenia, a jego powrót do zabawy z publicznością jest pełen energii i świeżości. Maciej Stuhr, czyli człowiek orkiestra, który oprócz aktorstwa filmowego i teatralnego upodobał sobie reżyserowanie, pisanie felietonów, działalność dydaktyczną i wiele innych... Jak poradzi sobie w nowej roli? Przekonaj się, kupując bilety na najnowszy stand-up Macieja Stuhra!

CO: Ferie ze Światowidem
GDZIE: CSE Światowid
KIEDY: od 17 do 31 stycznia

Zostań detektywem i spędź ferie ze Światowidem! „Detektywi Sztuki w Świecie Zaginionych Historii” to niezwykle warsztaty, które łączą pasję do sztuki z detektywistyczną przygodą. Jeśli masz między 6 a 12 lat i lubisz odkrywać tajemnice, te zajęcia są właśnie dla Ciebie! Co czeka uczestników? W trakcie warsztatów młodzi

artyści wcielą się w rolę detektywów sztuki, odkrywając sekrety różnych technik plastycznych i tworząc własne zaginione historie. W programie m.in.: - tworzenie abstrakcyjnych rzeźb, - projektowanie własnego dziennika zaginionych historii, - poszukiwanie tajemniczych dzieł sztuki, - i wiele innych twórczych atrakcji. Kiedy? Warsztaty odbędą się w pierwszym tygodniu ferii, od 27 do 31 stycznia 2025 roku. Koszt udziału: 200 zł Liczba miejsc jest ograniczona – nie czekaj, zapisz się już dziś! Zgłoszenia przyjmujemy do 15 stycznia 2025 roku. Jak się zapisać? Skontaktuj się z nami: Telefon: +48 55 611 20 85 E-mail: anna.giziewicz@swiatowid.elblag.pl

CO: Wszystkiego Najlepszego i Mjazzga
Gdzie: Mjazzga Elbląg
KIEDY: 31 stycznia

Zespół „Wszystkiego Najlepszego” to grupa tworząca i wykonująca własne piosenki z klimatu Krainy Łagodności, piosenki poetyckiej, ballady i folku. Takie piosenki jak „Taradajka”, „Jesienne oczekiwanie”, „Łapka niedźwiadka”, „Aniołowie Biali” i wiele innych, odnaleźć można w wielu śpiewnikach. „Wszystkiego Najlepszego” powstał lata temu i wyśpiewał wiele głównych nagród na najważniejszych festiwalach piosenki, przeglądach poezji śpiewanej czy piosenki studenckiej m.in. kilkakrotnie na Yapie, Bakcynaliach, na Danielce, na Giełdzie Piosenki w Szklarskiej Porębie, na Bazunie, Krakowskim Festiwalu Studenckim i wielu innych. Po latach przerwy zespół wrócił wydając w 2017 roku płytę „Na przekór przyszłej korekcie”, tworzy nowe piosenki i intensywnie koncertuje. W 2019 ukazała się kolejna płyta zespołu „Wgnani Poeci”, a 2023 roku światło dzienne ujrzał trzeci album „Małe miasteczka”. Cechą charakterystyczną zespołu jest wielogłos, dopracowane

aranżacje, melodyjne kompozycje oraz poruszające teksty. Zapraszamy na koncert! Wspólne śpiewanie jest szczęściem!

CO: Warsztaty Plastyczne „Ptasie Rozmowy” – Twórcza Zabawa w Ferie!
GDZIE: Centrum Spotkań Europejskich „Światowid”
KIEDY: 3-7 lutego

Centrum Spotkań Europejskich „Światowid” w Elblągu na drugi tydzień ferii zaprasza na warsztaty plastyczne: „Ptasie rozmowy”. To niezwykle barwne zajęcia, które rozbudzą w Tobie pasję do twórczego działania. Jeśli masz między 6 a 12 lat i chcesz rozwijać się plastycznie, te zajęcia są właśnie dla Ciebie! To wyjątkowa okazja, aby rozwinąć swoje umiejętności artystyczne, poznać różnorodne techniki plastyczne i stworzyć niezapomniane prace inspirowane fascynującym światem ptaków. Co Czeką Uczestników? W trakcie warsztatów dzieci będą miały okazję tworzyć wyjątkowe prace plastyczne, inspirowane różnorodnymi ptakami. Od puszystych puchaczy, przez szybujące sokoły, po małe wróbelki – każdy ptak zyska swoje miejsce w artystycznym świecie uczestników. W programie m.in.: • Tworzenie wielobarwnych lub monochromatycznych prac, na których pojawiają się ptaki różnych gatunków – latające, nietoty, szybkie, spokojne, a także te najbardziej kolorowe i nietypowe. • Poznanie różnorodnych technik plastycznych, które pozwolą na eksperymentowanie i rozwój artystycznej wyobraźni. • Poszukiwanie swojego twórczego „ja”, dzięki czemu każde dziecko odkryje swój unikalny sposób wyrażania siebie w sztuce. • Mnóstwo twórczych atrakcji, które rozweselą i zainspirują do dalszych artystycznych poszukiwań. Zapewniamy wszystkie materiały potrzebne do pracy, a uczestnicy powinni zabrać ze sobą jedynie pomysły i dobry humor! Kiedy? Data: 3-7 lutego 2025 r.

Godziny: 10:00 – 12:00
Koszt udziału: 200 zł
Liczba miejsc jest ograniczona, więc nie zwlekaj! Zapisz się już dziś i zapewnij swojemu dziecku miejsce na tym wyjątkowym wydarzeniu! Jak się zapisać? Aby wziąć udział w warsztatach, skontaktuj się z nami: • Telefon: +48 55 611 20 85 • E-mail: beata.skrzoska@swiatowid.elblag.pl

CO: Mama na obrotach z nowym programem
GDZIE: Klub Mjazzga, ul. Kowalska 1-2 c
KIEDY: 12 lutego, godz. 19.30

„Kiedys, a dziś” - to cofnięcie się w czasie w te momenty, o których na pewno chcecie pamiętać, a jeśli zapomnieliście to, Matka Wam przypomni! Po spektakularnej debiutanckiej trasie Mama na obrotach prezentuje drugi nowy program! Program powstawał na bazie zdobywanego doświadczenia przy pierwszej trasie z nurtem przewodnim cofnięcia Bilety dostępne wyłącznie na KupBilecik: <https://bkb.pl/146620-26e33> Przed występem — support Piotra Przytuły. Całe wydarzenie trwa około dwóch godzin. Występ wyłącznie dla osób pełnoletnich oraz od 15 roku życia za pisemną zgodą rodzica/opiekuna lub z jego obecnością. Podczas występu padają wulgaryzmy. Podczas występu obowiązuje całkowity zakaz nagrywania wideo i robienia zdjęć.

OGLOSZENIA DROBNE

NIERUCHOMOŚCI

sprzedam

WWW.DOMKIANGIELSKIE.PL 503-103-703

PRACA

dam pracę

ELBLĄG okolice - zatrudnię pracownika do prac gospodarczych z możliwością zakwaterowania, 501-561-327.

GDY WIDZISZ DOBRE POSUNIĘCIE – POCZEKAJ!

Fot. Ministerstwo Sportu i Turystyki

Forest Gump był zdania, że „życie jest jak pudełko czekoladek – nigdy nie wiesz, co ci się trafi”. Ale kto wie, czy życie tak naprawdę nie jest najbliższe... grze w szachy. Wszak ruchów, których najbardziej żałujemy, niestety nie jesteśmy w stanie już cofnąć. Każdy szanujący się miłośnik królewskiej gry wie więc, że lepiej pomyśleć dwa razy i nie wykonywać pochopnych ruchów, bo „niecierpliwość jest wrogiem myślenia”.

Polskie szachy w ostatnim czasie mają się wię-

cej niż dobrze, o czym świadczą wyniki naszych reprezentantów podczas mistrzostw świata w brazylijskim Florianopolis. Dość powiedzieć, że Patryk Cieślak zdobył złoty medal w kategorii U-14, Jan Klimkowski okazał się bezkonkurencyjny w kategorii U-18, a Krzysztof Raczek i Wiktoria Śmiałowska zdobyli srebrne medale w kategorii U-16. Warto również pamiętać o wielce utalentowanym Antonim Radzimskim, który we włoskim Montesilvano wywalczył tytuł wicemistrza

świata juniorów w kategorii do lat 12.

Sukcesy rodzimych sportowców docenił wiceminister sportu Ireneusz Nalazek, który zaprosił młodych szachistów, ich rodziców, trenerów oraz przedstawicieli Polskiego Związku Szachowego do siedziby resortu, którym współzarządza od lutego bieżącego roku.

Podczas spotkania młodzi szachiści z dumą opowiadali o swoich sukcesach, zaś rodzice podkreślali, że liczne turnieje są powodem nieobecności ich pociech w szkole, dlatego

niebagatelną rolę w pogodzeniu nauki z pasją odgrywa właściwa organizacja czasu.

A propos czasu to w czasie rozmów z ministrem nie zabrakło anegdot i szeregu ciekawostek, aczkolwiek wszyscy zawodnicy, jak jeden mąż, zaznaczyli, że gry w szachy uczyli się od rodziców i dziadków. Podobną drogą poszedł Ireneusz Nalazek, który przyznał, że w tajniki królewskiej gry wprowadził go tata. Jako że nauka nie poszła w las, to teraz wicemistrz Europy w siatkówkę z 1983 roku

zdołał wiedzę przekazać swojemu wnuczkowi.

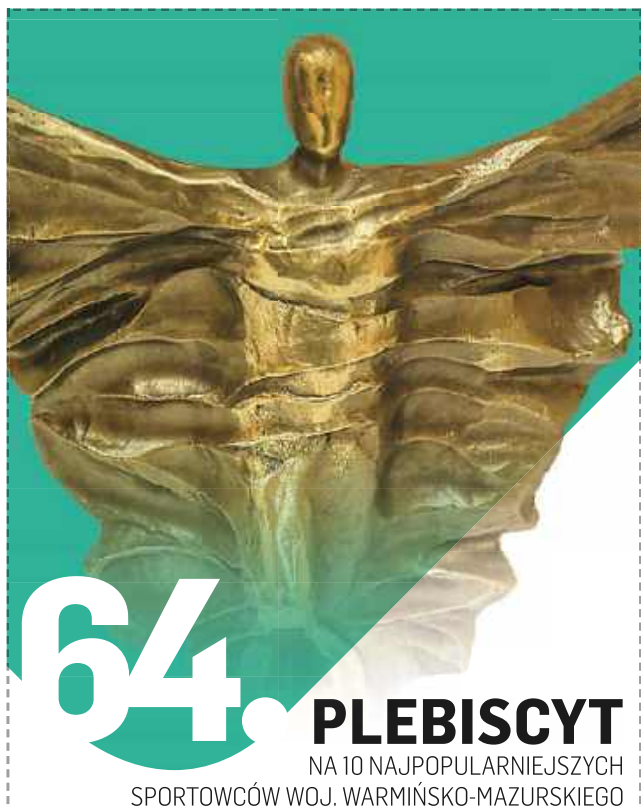
– Szachy to wyjątkowy sport przełamujący bariery i łączący pokolenia – powiedział Ireneusz Nalazek, po czym dodał, że „przy szachowym stoliku może spotkać się chociażby dziadek z wnuczkami. To ogromna wartość społeczna tego sportu, który łączy ze sobą pokolenia. Jestem bardzo zadowolony z waszych sukcesów i jestem przekonany, że kolejne są przed wami. Cieszę się, że Ministerstwo Sportu i Turystyki poprzez finansowanie szachów do-

łożyło swoją cegiełkę do tak spektakularnych osiągnięć, jakimi są wasze liczne medale”.

Minister podkreślił również pozytywny wpływ szachów na rozwój logicznego i strategicznego myślenia oraz zauważył, że umiejętności zdobyte podczas gry wszachy okazują się wielce przydatne w codziennym życiu.

– Legendarny szachista Emanuel Lasker zwykł mówić: „Gdy widzisz dobre posunięcie – poczekaj! Nie wykonuj go! Może znajdziesz lepsze” – powiedział Ireneusz Nalazek. **MP**

64. PLEBISCYT

NA 10 NAJPOPULARNIEJSZYCH
SPORTOWCÓW WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Partner strategiczny

citi citi handlowy

GŁOSUJĘ NA:

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

 Pełna lista kandydatów dostępna na <https://gazetaolsztynska.pl/sport/plebiscyt>. Kupon należy dostarczyć do 10 lutego 2025 r. na adres: **Galindia Sp. z o.o., 10-364 Olsztyn, ul. Tracka 5, z dopiskiem „Plebiscyt”.**

Imię i nazwisko

Adres

Tel. Email:

Oświadczam, że zapoznałem się i akceptuję regulamin plebiscytu, który jest dostępny w siedzibie spółki i na stronie internetowej <https://gazetaolsztynska.pl/sport/plebiscyt>. Administratorem danych osobowych podanych na kuponie jest Galindia Sp. z o.o. z siedzibą w Olsztynie przy ul. Trackiej 5. Podane dane będą przetwarzane wyłącznie w celu przeprowadzenia plebiscytu. Uczestnikom przysługuje prawo dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania. Podanie danych osobowych jest dobrowolne, lecz niezbędne do przeprowadzenia plebiscytu.

Data i podpis

☐ Wyrażam dobrowolną zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych w celach marketingowych realizowanych przez Galindia Sp. z o.o.

☐ Wyrażam dobrowolną zgodę na otrzymywanie od Galindia Sp. z o.o. informacji handlowych drogą elektroniczną na podany adres poczty e-mail i numer telefonu.

Wyrażenie powyższych zgód jest dobrowolne.

Data

Podpis

GAZETA
OLSZTYŃSKA
DZIENNIK
ELBLĄSKI

BAL SPORTU
I BIZNESU
2025

69240TBP-C -K

SABALENKA CHCE BYĆ JAK SERENA WILLIAMS I... ŚWIĄTEK

Aryna Sabalenka zakończyła poprzedni sezon z kolejnymi dwoma triumfami w Wielkim Szlemie i jako numer jeden wśród tenisistek Nie ukrywa, że chce iść w ślady Amerykanki Sereny Williams. — Zawsze chciałam dominować w tourze jak ona albo choć tak, jak ostatnio Iga Świątek — przyznała Białorusinka.

Tegoroczne sukcesy - wygrane obie wielkoszlemowe imprezy na kortach twardych w Melbourne i Nowym Jorku oraz zdystansowanie Świątek na liście WTA - rozbudziły jej apetyty na znaczącą dominację, jaka przez lata była udziałem Sereny Williams. Ekspertki zauważają duże zmiany u Białorusinki od zachowania na korcie, gdyż coraz bardziej panuje nad emocjami i rzadziej traci zimną krew, po regularność w grze, która w połączeniu z siłą fizyczną sprawia, że często — podobnie jak przed laty słynna Amerykanka — wprost miażdży rywalki na korcie.

26-latką z Mińska dotarła co najmniej do półfinału w dziewięciu z ostatnich 12 turniejów wielkoszlemowych, co można porównać do 10 półfinałów i sześciu triumfów Sereny Williams w imprezach tej rangi w latach 2014-2017.

— Zawsze chciałam dominować w tourze jak Serena albo choć tak, jak ostatnio Iga — przyznała Sabalenka, gdy zapewniła sobie prowadzenie w rankingu tenisistek na koniec roku.

— Historie tych zawodniczek są bardzo inspirujące, ale staram się jednak skupić na sobie, na samodoskonaleniu, aby mieć pewność, że mam wszystkie niezbędne narzędzia, aby zdominować tour tak, jak one — dodała.

Dzięki mocnemu serwisowi i potężnym uderzeniom z głębi kortu Sabalenka od dawna pretendowała do światowej czołówki i już sezon 2021 zakończyła na drugim miejscu w rankingu WTA. Jednak w odniesieniu do większych sukcesów przeszkadzała jej duża liczba błędów, a podanie w jej

Aryna Sabalenka

Iga Świątek

wykonaniu było na tyle nieregularne, że w sezonie 2020 była rekordzistką pod względem podwójnych błędów serwisowych.

Frustracja z powodu niedostatku technicznych czasami doprowadzała ją do łez, a w Adelajdzie na początku 2022 roku z bezsilności próbowała serwować innym sposobem. Pomogły jej współpraca z psychologiem i zajęcia z trenerem biomechaniki Gavinem MacMillanem, co położyło podwaliny pod jej pierwszy tytuł wielkoszlemowy w 2023 roku w Melbourne.

O jej postępach świadczyły też coraz lepsze rezultaty na kortach innych niż twarde w postaci m.in. półfinałów French Open i Wimbledonu. Demony wróciły, kiedy we wrześniu 2023 przegrała finał US

Open z Coco Gauff, za co największą cenę zapłaciła jej... rakietą, którą zniszczyła w szatni. Wtedy jednak - choć wówczas tylko na osiem tygodni - zameldowała się na szczycie zestawienia WTA.

O przemianie Białorusinki świadczą choćby sceny z zaciętego finału tegorocznych zmagani w Nowym Jorku, gdy grając z nadzieją gospodarzy Jessicą Pegulą często mocne uderzenia z końca kortu przeplatała udanymi drop shotami, które dodała do swojego coraz szerszego arsenału.

— Gdyby pięć lat temu ktoś mi powiedział, że w końcu nauczę się wykonywać to zagranie, to rozesmiałabym się mu w twarz. W ogóle sobie z tym nie radziłam, nawet nie próbowałam. Dziś nie mam z tym uderzeniem problemu,

co sprawia, że mój tenis jest bardziej urozmaicony i przez to groźniejszy dla przeciwniczek — wskazała.

W drugim secie nowojorskiego finału Sabalenka prowadziła już 3:0, ale po chwili to rywalka wygrywała 4:3. Białorusinka wróciła do równowagi i wygrała drugą partię, identycznie jak pierwszą, 7:5, czym bardzo zaimponowała byłej liderce listy światowej Kim Clijsters.

— Podobnie jak kiedyś Serena, Aryna ma umiejętność zagrania najlepiej wtedy, gdy to jest najbardziej potrzebne — powiedział Belgijka w podcaście byłego amerykańskiego tenisisty Andy'ego Roddicka.

Trener Anton Dubrow przyznał, że Sabalence będzie trudno utrzymać pozycję numer jeden przez cały sezon 2025, ale dodał, że przynajmniej teraz jego zawodniczka ma świadomość, czego do tego jej potrzeba.

— Myślę, że jest bardziej dojrzała, wie, czego wymaga gra na najwyższym poziomie — podkreślił Białorusin, który współpracuje ze swoją rodaczką od 2020 roku.

Jak tłumaczył, starają się przygotować na to, że wszyscy przeciw pierwszej rakiecie globu będą grać, jakby nie mieli nic do stracenia. „Co oznacza, że mogą grać najlepiej, jak potrafią — zauważył.

— Jestem przekonany, że Aryna teraz znacznie lepiej odnajdzie się w tej sytuacji niż choćby ponad roku temu, gdy po raz pierwszy była „jedyneką”. Wie, że musi prezentować swój tenis, być konsekwentna i skupiona, nawet jeśli nie jest w najlepszej dyspozycji — podsumował szkoleniowiec.

PAP

PONIEDZIAŁEK | 23 | 12 | 2024 |

GAZETA
OLSZTYŃSKA

DZIENNIK
ELBLĄSKI

PAN ²⁰²⁴ OPTIKUM

LASÓW PAŃSTWOWYCH

Adam Czajkowski

Dyrektor Regionalnej Dyrekcji
Lasów Państwowych w Olsztynie

Szanowni Czytelnicy,
Jest mi niezmiernie miło powitać Was w specjalnym dodatku do Gazety Olsztyńskiej, który jest poświęcony niezwykle cennym walorom przyrodniczym oraz turystycznym Nadleśnictw wchodzących w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Wraz z zespołem Leśników, przygotowaliśmy dla Was przewodnik, który odkrywa przed Wami bogaty skarb, jakim są nasze lasy, jeziora, rzeki oraz unikalne ekosystemy, które są częścią naszego pięknego regionu.

Nadleśnictwa wchodzące w skład RDLP w Olsztynie obejmują szeroki wachlarz różnorodnych siedlisk leśnych i przyrodniczych, które przyciągają turystów, naukowców, miłośników przyrody oraz tych, którzy po prostu pragną odpocząć w otoczeniu natury. Od rozległych borów sosnowych, przez malownicze dąbrowy, po nasłonecznione łąki – każdy z tych ekosystemów ma swoje unikalne cechy i bogactwo biologiczne. Ponadto, region Olsztyna leży w sercu Warmii i Mazur, znanym jako „Kraina Tysiąca Jezior”, co czyni go jeszcze bardziej atrakcyjnym miejscem do odwiedzenia

oraz eksploracji. W ostatnim czasie zintensyfikowaliśmy nasze wysiłki w zakresie ochrony przyrody, edukacji ekologicznej oraz promocji aktywnego stylu życia. Celem jest nie tylko zachowanie unikalnych walorów naszego regionu, ale także stworzenie przestrzeni, w której mieszkańcy oraz turyści mogą korzystać z uroków natury.

Walory turystyczne naszych nadleśnictw są nieocenione – ścieżki edukacyjne, szlaki piesze i rowerowe, miejsca biwakowe oraz punkty obserwacyjne to tylko niektóre z atrakcji, które właśnie dla Was przygotowaliśmy. Z uwagi na bioróżnorodność regionu, zachęcamy do odkrywania bogactwa flory i fauny, jaką można spotkać podczas wędrówek po lasach, których gospodarzami są olsztyńscy leśnicy. Wiele z gatunków, które napotkacie, jest objętych ochroną, co czyni te tereny jeszcze bardziej cennymi. Obcowanie z naturą i poznawanie jej tajemnic to nie tylko pasjonujące doświadczenie, ale także doskonała okazja do edukacji i nawiązania głębszej więzi z otaczającym nas światem natury. Urokliwe jeziora, szumiące rzeki i potoki oraz krystalicznie czyste powietrze przyciągają nie tylko miłośników ekologii, ale także sportowców, którzy chcą cieszyć się aktywnością na świeżym powietrzu. Wody w naszych jeziorach zapraszają do uprawiania żeglarsstwa, kajakarstwa, a także wędkowania, które jest szczególnie popularne wśród mieszkańców regionu. Kontakt z naturą oraz aktywny styl życia są kluczowe dla zdrowia fizycznego i psychicznego, dlatego zachęcamy wszystkich do aktywnego spędzania czasu w naszych lasach i nad wodami.

Wartykułach, które przygotowaliśmy na potrzeby niniejszego dodatku, znajdziecie szczegółowy opis walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych poszczególnych nadleśnictw. Chcieliśmy zaprezentować Wam jak najwięcej atrakcji, jakie czekają na Was w naszych nadleśnictwach. Od miejsca założenia ścieżek edukacyjnych po ukryte skarby przyrody, wszystko to, co sprawia, że warto odwiedzić naszą okolicę. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie dokłada wszelkich starań, aby lasy były nie tylko miejscem

do pracy, ale również przestrzenią, która spełnia oczekiwania turystów i entuzjastów natury. Edukacja przyrodnicza, rekreacja oraz ochrona środowiska – to niektóre z filarów, na których skupiamy naszą działalność.

Uważamy, że to my jesteśmy emocjonalnie i odpowiedzialnie związani z tym, co nas otacza, dlatego podejmujemy odpowiednie kroki w celu ochrony i zachowania tych cennych zasobów. Przez 100 lat Lasy Państwowe dbają i kształtują lasy tak aby wypełniały wszystkie przypisane im funkcje, a w ostatnim czasie przystosowujemy je do sprostania zmianom klimatycznym.

Jako dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, pragnę zaprosić Państwa do odkrywania uroków naszych lasów, do korzystania z wszystkich możliwości, które oferują, a także do współpracy w zakresie ochrony środowiska naturalnego. Razem możemy dbać o nasze lasy, aby przyszłe pokolenia również mogły się nimi cieszyć w pełni.

Zachęcam do lektury oraz odkrywania natury, która jest w zasięgu ręki. Mam nadzieję, że ten dodatek dostarczy Wam wielu inspiracji do aktywnego spędzania czasu w otoczeniu natury i odkrywania piękna Warmii i Mazur.

Przed Nami Święta Bożego Narodzenia. Z tej okazji składam w imieniu własnym oraz współpracowników najlepsze życzenia zdrowych, rodzinnych Świąt w atmosferze domowego ciepła oraz wszystkiego dobrego w nadchodzącym Nowym Roku.

Z leśnym pozdrowieniem,

Adam Czajkowski
Dyrektor Regionalnej Dyrekcji
Lasów Państwowych w Olsztynie

100 LAT
1924 – 2024
Lasów Państwowych

Szanowni Państwo,

Zachęcam wszystkich czytelników do zapoznania się z bogactwem przyrodniczym, krajobrazowym, kulturowym i historycznym lasów Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Ta ogromna wartość polskich lasów państwowych została utrwalaona i powiększona przez pokolenia leśników dbających o nasze wielkie narodowe dobro. Dobro, jakim są polskie lasy. Dobro, z którego jesteśmy dumni, ale... za które wszyscy jesteśmy odpowiedzialni, bo to nasze lasy.

Jednocześnie znajdujemy się w wyjątkowym momencie leśnictwa w Europie i Polsce. Realizowana w naszym kraju wielofunkcyjna gospodarka leśna oparta o zrównoważone użytkowanie zasobów drzewnych (pozyskujemy mniej drewna niż corocznie przyrasta), powszechną ochronę lasów i troskę o stabilność drzewostanów oraz dostosowywanie do naturalnych warunków siedliskowych przestaje wystarczać i coraz częściej jest kwestionowana. Coraz większą rolę odgrywają oczekiwania i presja społeczna, zwłaszcza w okolicach dużych miast lub obszarów szczególnie atrakcyjnych przyrodniczo lub krajobrazowo. Stajemy także wobec wyzwań Europejskiego Zielonego Ładu czy „Fit for 55” z dylematem, czy... to właściwa droga???

Czy propozycja segregacyjnego modelu lasu, gdzie pewna część lasów jest wyłączona z gospodarki leśnej (modne ostatnio 20% powierzchni lasów państwowych), a pozostała intensywnie użytkowana może sprawdzić się w polskich realiach. Tu, gdzie z kulturowych i historycznych przesłanek każdy z nas ma dostęp do prawie każdego fragmentu lasu (z oczywistymi wyłączeniami), gdzie może spacerować, zbierać grzyby czy jagody...

Jednocześnie wyłączenie z gospodarki leśnej kolejnych fragmentów polskich lasów skutkuje ograniczeniem pozyskania drewna, najwspanialszego

**Biuro Urządzania Lasu
i Geodezji Leśnej Oddział w Olsztynie**

i najbardziej ekologicznego surowca świata. Ograniczenie to może skutkować problemami całego sektora leśno-drzewnego, który w Polsce jest istotnym obszarem tworzenia naszego PKB. Jest także potencjałem możliwości zatrudnienia i rozwoju dla mieszkańców obszarów typowo wiejskich.

Lasy w Polsce stoją przed wieloma wyzwaniami. Wyzwaniami związanymi ze zmianami klimatycznymi, z oczekiwaniami społecznymi, wzrostem miast i osiedli, ochroną najcenniejszych przyrodniczo fragmentów polskich lasów. Wszyscy chcemy je chronić, ale pytaniem zasadniczym jest – w jaki sposób? Samo utworzenie rezerwatu przyrody czy nawet Parku Narodowego nic nie zmienia. Ważne, jaki sposób ochrony w tych formach przewidzianych ustawą o ochronie przyrody będzie realizowany. I czy będzie to ochrona czynna czy bierna?

Z drugiej strony, jeśli wciąż w lasach Państwowych jest tak wiele miejsc wyjątkowych, starodrzewów, czy siedlisk i drzewostanów zasługujących na ochronę, to znaczy chyba, że dotychczasowe zarządzanie naszymi lasami było prawidłowe i słuszne. Dlaczego więc zmieniać to, co dobre? Funkcjonujący w polskich lasach model lasu wielofunkcyjnego sprawdził się, a teraz należy jedynie położyć nacisk na dostosowanie działań i gospodarki leśnej do najważniejszej funkcji, który dany las pełni.

Być może wolniejsza i mniej agresywna krajobrazowo wymiana pokoleniowa lasu w lasach o zwiększonej funkcji społecznej spowoduje większą akceptację dla działań leśników. Jednocześnie docenienie drewna, jako najbardziej ekologicznego surowca, powinno wzbudzać akceptację dla wycinania drzew, zgodnie z ekologią, dla dobra wszystkich obywateli i gospodarki naszego kraju.

Drzewa są jednym z nielicznych organizmów żywych na ziemi, które żyją dłużej od człowieka. Dlatego też ich wycinanie budzi czasem sprzeciw. Zwłaszcza, gdy dotyczy to „naszego lasu”, „naszych drzew”. Chciałbym jednak zapewnić, że w wymiarze całościowym, zarówno na poziomie każdego nadleśnictwa jak i całego kraju, proces wycinania drzew, pozyskiwania surowca drzewnego, jest pod pełną kontrolą. A jak zmieniają się zasoby przyrodnicze polskich lasów, każdy może łatwo sprawdzić na stronach internetowych Banku Danych o Lasach (www.bdl.lasy.gov.pl).

Włodzimierz Serwiński
Dyrektor Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej
– Oddział w Olsztynie

Nadleśnictwo Bartoszyce

czyli o bogactwie pogranicza

Nadleśnictwo Bartoszyce nie imponuje ani powierzchnią leśną (około 15 tys. ha) ani tym bardziej lesistością (około 17%). Nasze niewielkie, rozrzucone wśród pól uprawnych i miejscowości kompleksy leśne już kilkaset lat temu utraciły puszczański charakter. Cóż jest więc takiego w tej przyrodzie, że w drobnych, nawet kilkunast-hektarowych „laskach” występuje nawet kilkanaście gatunków drzew i krzewów, kilkadziesiąt gatunków roślin runa (z liczną reprezentacją tych chronionych), że stanowią one ostoję dla ponad setki gatunków ptaków w tym tych największych jak bielik, orlik krzykliwy, żuraw czy bocian czarny i tych rzadkich – chronionych w ramach sieci Natura 2000. Gdzie drzemie ten potencjał ekologiczny, który pozwala utrzymać się licznym (czasem zbyt licznym) populacjom ssaków kopytnych, zapewnia dogodne (czasem zbyt dogodne) warunki bytowania dla bobrów, daje schronienie płazom i gadom...

Poza wyjątkowym bogactwem siedlisk (ponad 90% to bardzo żyzne siedliska lasowe) i dostatkami wody gromadzącej się w niewielkich, ale bardzo licznych zbiornikach, bagnach i torfowiskach, przyczyną tego nadzwyczajnego bogactwa należy szukać w zjawisku znanym ekologom jako „efekt styku” czyli tendencji do wzrostu różnorodności gatunkowej i zagęszczenia organizmów na obszarze ekotonu. Ekotonu rozumianego jako pogranicze środowisk lub biocenoz. To właśnie dzięki mozaice biotopów polnych, leśnych, wodnych i kulturowych, ekoton osiąga u nas rozmiary zapewniające doskonałe warunki dla wzrostu i rozwoju wszystkim występującym tam gatunkom flory i fauny. Pomimo silnego rozdrobnienia kompleksów leśnych, istnieje komunikacja pomiędzy poszczególnymi populacjami. Dzieje się tak za sprawą licznych

rzek, rzeczek i innych cieków, które wraz ze swoim otoczeniem tworzą naturalne korytarze ekologiczne. Najważniejsze korytarze stanowią doliny rzeki Łyny, Gubry i Symarsy chronione w ramach obszarów chronionego krajobrazu. Te szczególnie walory nadleśnictwa dostrzeżono obejmując ponad połowę jego powierzchni leśnej różnymi kategoriami ochronności. Nie da się ukryć, że prowadzenie gospodarki leśnej na tym terenie do łatwych nie należy – setki lat użytkowania rolniczego ograniczyły tereny leśne do miejsc, w których absolutnie nie dało się praktykować żadnej innej działalności ludzkiej. Głina, która jeszcze wczoraj wyszła na słońcu do konsystencji pasa startowego, po lekkim deszczu ślizga się i lepi do wszystkiego, skutecznie eliminując wszystkie słabsze technologie. Jednocześnie bogactwo gatunków to więk-

szą odporność na choroby i szkodniki a ogień (z wyjątkiem wczesnej wiosny, nim zazieleni się pokrywa gleby) też specjalnie nam specjalnie nie doskwiera. Co do hodowli lasu, to niegdyś na jednym ze szkoleń skwitowała to znakomicie pewna pani inżynier: „U was jak robotnik zapomni po sadzeniu szpadla na uprawie, to na drugi rok trzzonek pędy puszcza” – coś w tym jest. Co się tyczy turystyki to podstawowym walorem jest jej niewielka intensywność ale „wytrawni włóczykije” z pewnością nie będą zawiedzeni. Dla cyklistów mamy część Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo – najdłuższego, spójnie oznakowanego szlaku rowerowego w Polsce. Dla kajakarzy – spływ dolnym odcinkiem rzeki Łyny niemal do samej granicy państwa. Dla pasjonatów historii – interesujące, choć mało popularne, obiekty, ukryte gdzieś w

wioskach i miasteczkach. Dla wszystkich – niespożytkowane pejzaże pogranicza historycznej Warmii i Prus. Ci, którzy nie boją się bezpośredniego kontaktu z naturą, mogą, zupełnie za darmo, spędzić noc w hamaku lub pod namiotem, na specjalnie wyznaczonym obszarze rozproszonych biwakowania w ramach akcji Lasów Państwowych pod hasłem „Zanocuj w lesie”. Po szczegóły zapraszamy na naszą stronę internetową www.bartoszyce.olsztyn.lasy.gov.pl

Nadleśnictwo Bartoszyce jest przykładem na to, że krajobraz kulturowy nie oznacza wcale zubożenia przyrodniczego i jest dowodem, że prowadzenie gospodarki leśnej może wpływać pozytywnie na przyrodę pod warunkiem zachowania status quo pomiędzy poszczególnymi funkcjami lasu oraz lasu i jego otoczenia.

Wiesław Oziewicz

Zdjęcia: Paweł Ulaniuk

Nadleśnictwo Ciechanów

Nadleśnictwo Ciechanów jest jedną z północno-mazowieckich jednostek wchodzących w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych Olsztynie. Historycznie obszar ten znajdował się w granicach Ziemi Zawkrzeńskiej oraz Ziemi Ciechanowskiej będących częścią Księstwa Mazowieckiego. Na terenie obecnego Nadleśnictwa Ciechanów do roku 1939r. nie istniały struktury Polskich Lasów Państwowych. Lesistość powiatu wg. danych z roku 1935 wynosiła zaledwie 6 %. (Aktualnie, dzięki pracy kilku pokoleń leśników wynosi 16% tj. 0,175ha/mieszkańca).

Graino	Powierzchnia lasu w ha	Powierzchnia lasu w ha	Średnia wysokość drzew w m	Średnia wysokość drzew w m
Białystok	2.700	86,00	0,77	0,018
Łódź	10.400	38,00	0,38	0,008
Olsztyn	11.500	87,00	0,54	0,014
Mazowie	16.800	281,25	18,74	0,586
Warszawa	11.500	208,33	4,44	0,108
Ciechanów	6.000	1.011,94	14,54	0,370
Ciechanów	2.500	480,00	4,50	0,098
Łódź	30.000	1.410,47	7,00	0,038
Łódź	10.500	210,00	7,00	0,068
Łódź	7.000	300,00	4,00	0,094
Łódź	118.200	1.196,45	6,00	0,110

Właścicielem przeważającej części obszarów leśnych była rodzina Krasieńskich – potomkowie poety Zygmunta. W skład Ordynacji Opinogórskiej – struktury rodzinnej zarządzającej ich dobrami - wchodziły prawie wszystkie większe kompleksy leśne – Lekowo, Gołoty, Ościstowo, Wierzbowo, Bardunki, Kołaczki. Gospodarka leśna na gruntach należących do Ordynacji Opinogórskiej prowadzona była w sposób planowy od połowy XIX w. Krasieńscy zatrudniali profesjonalnych leśników i zlecali wykonywanie Planów Urządzenia Lasów.

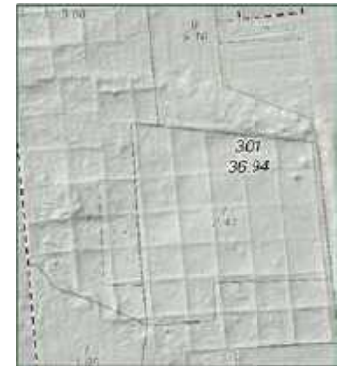
W ramach zadań samorządu państwowego na naszym terenie podejmowano bardzo szeroko działania związane z zalesianiem nieużytków – głównie lotnych piaszków. Głównym zadaniem leśników w tym okresie było zwiększenie lesistości przy jednoczesnym zapewnieniu ciągłości dostaw surowca do odbudowy Państwa. Struktury państwowe i prywatne w obszarze zalesień gruntów często się wspierały zarówno materialnie jak i merytorycznie. W 1936r. Na terenie Leśnictwa Ościstowo – należącego do Ordynacji Krasieńskich zorganizowano konferencję poświęconą zalesianiu nieużytków z udziałem ponad 100 osób w tym rektora SGGW Jana Miklaszewskiego.

1. Władysław, prof. Jan Miklaszewski – Rektor S. G. W.
2. Prezes P. W. L. Edmund Miklaszewski – Dyrektor Lasów Państwowych w Warszawie.
3. Prof. Jan Kłosa – Sekretarz Ministerstwa Rolnictwa i L. R.
4. Inż. Jan Hanczarski – Dyrektor Instytutu Badawczego Lasów Państwowych.
5. Inż. Jan Prokopiuk – inżynier, prezes Zarządu Leśników R. P.
6. Inż. dr. Edward Chmielecki – prof. S. G. W. w Warszawie.

Obszerne materiały ze spotkania zostały opublikowane – w Dzienniku urzędowym województwa mazowieckiego nr 3. z 1937r. Dokument zawierał również oficjalne podziękowania dla osób aktywnie wspierających akcje zalesieniową w powiecie.

W ramach zadań samorządu państwowego na naszym terenie podejmowano bardzo szeroko działania związane z zalesianiem nieużytków – głównie lotnych piaszków. Głównym zadaniem leśników w tym okresie było zwiększenie lesistości przy jednoczesnym zapewnieniu ciągłości dostaw surowca do odbudowy Państwa. Struktury państwowe i prywatne w obszarze zalesień gruntów często się wspierały zarówno materialnie jak i merytorycznie. W 1936r. Na terenie Leśnictwa Ościstowo – należącego do Ordynacji Krasieńskich zorganizowano konferencję poświęconą zalesianiu nieużytków z udziałem ponad 100 osób w tym rektora SGGW Jana Miklaszewskiego.

Z efektów pracy starszych kolegów korzystamy do dziś. Przykładem tych działań jest ustalona wydma śródlądowa – zalesienie porolne – wieś Juliszewo. oddz. 301, Nadleśnictwo Ciechanów.

Nadleśnictwo Ciechanów powstało w roku 1945 na mocy dekretów z 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej i przejęciu niektórych lasów na rzecz Skarbu Państwa obszary leśne dawnej własności prywatnej powyżej 25 ha włączono do nowo utworzonego Nadleśnictwa Ciechanów. Główne obszary, stanowiące 39% pochodziły z dóbr ordynacji Opinogóra należącej do rodziny Krasieńskich.

Pierwszym Nadleśniczym i organizatorem Nadleśnictwa był inż. Tadeusz Sobolewski – wybitny leśnik, uczestnik wojny 1920r., oficer AK, działacz niepodległościowy i społeczny. Pierwsza siedziba jednostki mieściła się w jego domu rodzinnym na ul. Ściegiennego 2 w centrum Ciechanowa.

Jednym z ciekawszych obiektów dziedzictwa leśnego w zasobach Nadleśnictwa jest zabytkowa Leśniczówka Bardunki. Obiekt ten należał przed rokiem 1939 do majątku rodziny Krasieńskich. Budynek został wzniesiony ok. 1880 r. i powiększony na początku XX w. Pełnił zawsze rolę administracyjną dla służb leśnych. Do roku 2003r. znajdowała się tutaj kancelaria Leśnictwa Bardunki. Na uwagę zasługuje park otaczający dworek z aleją grabową chronioną jako pomnik przyrody i ciekawymi detalami małej architektury, jak ka-

mienny stół ukryty pod koronami drzew. W 2008 roku przeprowadzono remont odtworzeniowy budynku oraz prace konserwatorskie na terenie parku.

Obecna powierzchnia w zarządzie Nadleśnictwa Ciechanów wynosi 11 614,60 ha przy zasięgu terytorialnym 1349,9 km². Grunty podzielone są aż na 539 kompleksy, które często stanowią enklawy wśród pól uprawnych. W ramach zawartych Porozumień ze Starostami Nadleśnictwo Ciechanów sprawuje nadzór nad gospodarką leśną w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa położonych na terenie czterech powiatów: ciechanowskiego, płońskiego, mławskiego i przasnyskiego – powierzchnia nadzoru wynosi 10 806,51 ha.

Nadleśnictwo Ciechanów aktywnie prowadzi zakupy lasów oraz gruntów przeznaczonych do zalesienia. Z tego tytułu w latach 2022-2024, powierzchnia w zarządzie Nadleśnictwa zwiększyła się aż o ok. 275ha. Wynikiem tych działań jest znaczne zwiększenie rozmiaru zalesień gruntów porolnych (plan 2025 – 18,26ha), a tym samym zwiększanie lesistości regionu. W ramach zadań bieżących oraz przygotowania do uzgodnienia

Planu Urządzenia Lasu na lata 2024-2033 Nadleśnictwo podejmowało działania związane z konsultacjami społecznymi dotyczącymi lasów o zwiększonej funkcji społecznej – kompleksów Śmiecin i Krubin – położonych w granicach Ciechanowa. Zostały one wyznaczone Decyzją Nadleśniczego w roku 2024 na obszarze 57ha. Nadleśnictwo Ciechanów posiada dwa obiekty związane z prowadzoną edukacją leśną, które zamierza dalej utrzymywać. Na ofertę edukacyjną składają się: leśna ścieżka edukacyjna, zlokalizowana w Uroczysku Ościstowo, oraz sala edukacyjna w kancelarii zabytkowej leśniczówki Bardunki.

W 2023r. wyznaczono 5 kilometrowy szlak leśny dla osób uprawiających Nordic Walking.

W miejskim kompleksie Śmiecin udostępniono kilometrową trasę spacerową wyposażoną w tablice informacyjne i elementy infrastruktury turystycznej.

W bieżącym roku na terenie Uroczyska Gołoty wyznaczono szlak konny.

23 października 2024r. w Ciechanowie odbyła się lokalna uroczystość obchodów 100-lecie powstania w Polsce Lasów Państwowych. Jednym z głównych elementów tego wydarzenia była ceremonia odsłonięcia tablicy pamiątkowej – przypominającej postać Tadeusza Sobolewskiego pierwszego Nadleśniczego Nadleśnictwa Ciechanów i organizatora państwowych struktur leśnych w Ciechanowie.

Nadleśnictwo Dobrocin – Przyrodniczy Klejnot Warmii i Mazur

W samym sercu województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie lasy szumią odwieczną pieśń natury, a rzeki toczą swoje wody przez malownicze krajobrazy, znajduje się Nadleśnictwo Dobrocin. To wyjątkowe miejsce, gdzie tradycyjna gospodarka leśna wzajemnie uzupełnia się z ochroną środowiska, tworząc prawdziwy raj dla miłośników przyrody i dom dla niezliczonych gatunków roślin i zwierząt.

LEŚNE KRÓLESTWO DOBROCINA

Nadleśnictwo Dobrocin, zarządzające obszarem 16,5 tysięcy hektarów lasów, to nie tylko miejsce produkcji drewna, ale przede wszystkim strażnik bezcennych ekosystemów. Lasy te są domem dla wielu rzadkich i chronionych gatunków, a także pełnią kluczową rolę w zachowaniu bioróżnorodności regionu.

fol. Marek Rodziewicz

fol. Marek Rodziewicz

STREFY OCHRONY PTAKÓW - CICHE SCHRONIENIE SKRZYDLATYCH MIESZKAŃCÓW.

Jednym z najważniejszych aspektów ochrony przyrody w Nadleśnictwie Dobrocin są strefy ochrony ptaków. To specjalne obszary wokół gniazd rzadkich i chronionych gatunków, gdzie obowiązują ściśle ograniczenia w działalności człowieka. W Nadleśnictwie Dobrocin znajduje się aż 69 takich stref, co świadczy o wyjątkowym bogactwie ornitologicznym tego terenu.

Strefy ochrony ptaków dzielą się na dwa rodzaje:

- Strefa całoroczna – obejmująca 518 ha w Nadleśnictwie Dobrocin. To obszar ścisłej ochrony, gdzie przez cały rok obowiązuje zakaz przebywania i prowadzenia jakichkolwiek prac.

- Strefa okresowa – zajmująca aż 2100 ha. W tej strefie ograniczenia obowiązują w okresie lęgowym ptaków, aby zapewnić im spokój podczas najważniejszego okresu w roku jakim jest opieka nad młodymi.

Przyjrzyjmy się bliżej gatunkom ptaków objętych ochroną strefową w Nadleśnictwie Dobrocin:

Bielik (*Haliaeetus albicilla*)

fol. Marek Rodziewicz

Bielik, nazywany często "królem polskich ptaków", to majestatyczny drapieżnik o rozpiętości skrzydeł dochodzącej do 2,5 metra. Jego obecność świadczy o czystości środowiska i bogactwie ekosystemów wodnych.

Bocian czarny (*Ciconia nigra*)

Bocian czarny, w przeciwieństwie do swojego białego kuzyna, jest ptakiem niezwykle płochliwym i stroniącym od ludzi. Wybiera na swoje siedliska stare, trudno dostępne lasy поблизу terenów podmokłych.

Kania ruda (*Milvus milvus*)

Kania ruda to elegancki drapieżnik o charakterystycznym widlastym ogonie. Jest gatunkiem rzadkim w Polsce, dlatego każde stanowisko lęgowe jest niezwykle cenne. W niektórych kulturach kania ruda jest uważana za symbol wolności i niezależności. Jej majestatyczny lot i zdolności przetrwania w trudnych warunkach są podziwiane przez wielu ludzi.

Orlik krzykliwy (*Clanga pomarina*)

Orlik krzykliwy jego populacja w Polsce stanowi znaczącą część populacji europejskiej. Nadleśnictwo Dobrocin, z 46 strefami ochronnymi dla tego gatunku, jest prawdziwą ostoją orlika krzykłego. Jest to wyjątkowy myśliwy, na swoje ofiary czasami poluje na piechotę.

OBRĄCZKOWANIE BIELIKÓW W NADLEŚNICTWIE DOBROCIN

W Nadleśnictwie Dobrocin w 2024 roku przeprowadzono akcję obrączkowania pięciu młodych bielików, kontynuując europejski program monitorowania tych ptaków. Obrączkowanie jest kluczowe dla zbierania informacji o ich życiu, migracjach i długości życia. Każdy kraj ma przypisany inny kolor obrączki; w Polsce jest to czarny, co ułatwia identyfikację. Bieliki to fascynujące ptaki, a najdłużej żyjący osobnik osiągnął wiek 33 lat. Jeden z zaobrazkowanych bielików z tych terenów żyje już ponad 24 lata, co podkreśla znaczenie tych działań dla monitorowania populacji. Akcje te nie tylko dostarczają wiedzy ornitologicznej, ale także przyczyniają się do ochrony bielików i ich przyszłości.

fol. Jakub Jędrski

NATURA 2000 - EUROPEJSKA SIĘĆ EKOLOGICZNA

Nadleśnictwo Dobrocin może pochwalić się obecnością cennych obszarów Natura 2000, które zajmują 835,1 ha powierzchni. Sieć Natura 2000 to system ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażany od 1992 roku. Obszary te mają na celu zachowanie określonych

typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważane są za cenne i zagrożone w skali całej Europy.

REZERWATY PRZYRODY - NAJCENNIJSZE DLA PRZYRODY NADLEŚNICTWA

Na terenie Nadleśnictwa Dobrocin znajdują się trzy wyjątkowe rezerваты przyrody:

- „Niedźwiedzie Wielkie” – 33,97 ha
- „Zielony Mechacz” – 94,25 ha
- „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” – 72,47 ha

Łącznie rezerваты w Nadleśnictwie Dobrocin zajmują ponad 200 ha, stanowiąc najcenniejsze przyrodniczo obszary tego terenu.

„Niedźwiedzie Wielkie” to rezerwat leśny, chroniący fragment starodrzewu bukowego z domieszką dębu, lipy i grabu. Nazwa rezerwatu pochodzi od pobliskiego jeziora Niedźwiedź Wielki.

„Zielony Mechacz” to rezerwat torfowiskowy, utworzony dla ochrony torfowiska wysokiego oraz borów i brzezin bagiennych. Jest to miejsce występowania wielu rzadkich gatunków roślin, w tym roszki okrągłolistnej, maliny moroski i żurawiny błotnej.

„Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” to rezerwat faunistyczny, którego celem jest ochrona bobra europejskiego oraz jego siedlisk. Rezerwat obejmuje fragment doliny rzeki Pasłęki, która jest jednym z najważniejszych korytarzy ekologicznych w regionie.

fol. Marek Rodziewicz

OBSERWACJE ONLINE - ZBLIŻENIE SIĘ DO NATURY

Dzięki wykorzystaniu innowacyjnych rozwiązań, Nadleśnictwo Dobrocin umożliwia miłośnikom przyrody obserwację ptaków na żywo poprzez transmisje online. Nadleśnictwo prowadziło do tej pory relację z życia skrzydlatych mieszkańców takich jak czaple siwe, bieliki czy puszczyki.

fol. Marek Rodziewicz

DOBROCIŃSKIE MOKRADŁA - WODA W LESIE

Nadleśnictwo przywraca naturze tereny po wydobyciu torfu, powstające rozlewiska osiągnęły już powierzchnię ponad 50 ha i są waż-

nym miejscem codziennego życia i spotkań różnych gatunków ptaków. Majestatyczne żurawie, które są charakterystycznymi ptakami wodnymi z długimi nogami, szyjami i prostymi dziobami, a ich szaro-brązowe upierzenie z białymi i czarnymi akcentami czyni je łatwo rozpoznawalnymi regularnie odwiedzają nasze rozlewisko. Żurawie są znane z widowiskowego tańca godowego oraz melodyjnych dźwięków, które wydają. Preferują tereny podmokłe, gdzie znajdują pokarm. W okresie lęgowym tworzą monogamiczne pary i gniazdują na ziemi.

fol. Marek Rodziewicz

fol. Marek Rodziewicz

W ramach działań zwiększających bioróżnorodność zainstalowaliśmy na tym terenie sztuczne gniazda dla kaczek. Działania te mają na celu stworzenie nowych miejsc lęgowych, które są monitorowane przez leśników.

fol. Marek Rodziewicz

Nadleśnictwo Dobrocin to prawdziwy skarbiec przyrodniczy Warmii i Mazur. Dzięki różnorodnym formom ochrony przyrody, od stref ochrony ptaków, przez obszary Natura 2000, aż po rezerваты przyrody, udaje się zachować bezcenne ekosystemy dla przyszłych pokoleń. To miejsce, gdzie natura i człowiek współistnieją w harmonii, tworząc unikalny krajobraz przyrodniczy i kulturowy.

Odwiedzając lasy Nadleśnictwa Dobrocin, pamiętajmy o szacunku dla przyrody i przestrzeganiu zasad ochrony środowiska. Tylko w ten sposób możemy przyczynić się do zachowania tego wyjątkowego miejsca dla przyszłych pokoleń.

Zachęcamy do śledzenia działań Nadleśnictwa Dobrocin online oraz na mediach społecznościowych, aby być na bieżąco z nowinkami i wydarzeniami związanymi z codzienną pracą leśników.

HISTORYCZNO-PRZYRODNICZY SPACER PO NADLEŚNICTWIE DWUKOŁY

Planując przyjazd na tereny Mazowsza północnego nie sposób pominąć miejsc związanych z historią Nadleśnictwa Dwukoły oraz walorów lokalnej przyrody. Część z nich objęto różnymi formami ochrony, by zachować dla potomnych ich unikatowość i piękno będące dorobkiem pracy wielu pokoleń leśników. Liczne pomniki, cmentarze i inne zabytki przypominają nam o historii walk powstańczych, działań wojennych ale też i codziennej pracy leśników.

Nadleśnictwo Dwukoły gospodaruje na 17 tysiącach hektarów lasów państwowych oraz sprawuje nadzór nad 16 tysiącami hektarów lasów nie będących własnością Skarbu Państwa. Lasy te położone są w widłach Wkry i Łydni na ziemi zawkrzeńskiej będącej historyczną krainą Polski na terenie północno-zachodniego Mazowsza. Przez te tereny przebiegała historyczna granica Mazowiecko-Krzyżacka a późniejszych latach granica między zaborami Pruskim i Rosyjskim. Również po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku przez te tereny biegła granica Polski i Prus Wschodnich będących częścią Rzeszy Niemieckiej.

Historia na terenie nadleśnictwa Dwukoły przemawia do nas na każdym kroku, przeplatając się przyrodą. Na północy liczne wąwozy i fałiste równiny moreny dennej ukształtowane przez lodowiec. Południe to urzekająca równina mazowiecka ze swoimi wydhami. To właśnie tu, tuż za siedzibą Nadleśnictwa biegnie „Grenz Wall”, wał graniczny zbudowany przez Księcia Płockiego Bolesława III w latach 1343 – 1351. Dziś czas zatarł w znacznej części tę graniczną budowlę rozciągającą się na długości 24 kilometrów, lecz jego fragmenty widoczne są jeszcze w lasach Nadleśnictwa Dwukoły, świadcząc o kunszcie dawnych budowniczych. Wędrując od sztucznie zbudowanego zbiornika wodnego „Zalew Ruda” w kierunku

ku Nadleśnictwu, zobaczymy piękne stare fragmenty lasów i borów. Ścieżki leśne zaprowadzą nas do starej miejscowości „Czwenhenraden” (Dwukoły). Pierwsze wzmianki o tej miejscowości znajdziemy już w 1412 roku. I to właśnie tu znajduje się siedziba Nadleśnictwa Dwukoły ulokowana w historycznym budynku z roku 1903 roku. W 2017 roku Nadleśnictwo Dwukoły, przy wykorzystaniu środków RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, przystosowało otoczenie siedziby do pełnienia funkcji edukacyjnych i turystyczno-rekreacyjnych. Rewitalizowano staw oraz zbudowano ścieżkę edukacyjną wokół niego. Liczne klomby i mała architektura turystyczna pozwala obcować z naturą słuchając odgłosów ptaków.

„Izba pod dębowym liściem” stanowi dopełnienie walorów otoczenia Nadleśnictwa. Izba powstała z inicjatywy pracowników Nadleśnictwa Dwukoły w 1917 roku i w swoich zbiorach posiada ponad 500 eksponatów. Niektóre z nich mają 100 lat i są namacalnymi symbolami historii leśnictwa na tych terenach jak i pracy pokoleń leśników w celu zachowania naturalnego

piękna lasów. Izba podzielona jest na dwie uzupełniające się części. W pierwszej części odwiedzający styka się z wiekami historii prezentowanymi w kopiach dokumentów (najstarsze

z 1512 roku - spis mieszkańców Dwukół), makietach obiektów archeologicznych z terenu Nadleśnictwa, aż po eksponaty związane z Bitwą Mławską 1-3. 09. 1939 roku w trakcie wojny obronnej. Przechodząc do drugiej części Izby Historycznej trafiamy do kancelarii leśniczego z połowy ubiegłego wieku. Znajdujące się tu oryginalne przedmioty związane z pracą leśników i robotników leśnych są żywą lekcją historii, ale też hołdem dla naszych ojców i dziadów pełniących służbę dla lasów i przyrody.

Kierując się zielonym szlakiem z siedziby Nadleśnictwa, po godzinnym spacerze dotrzemy na szczyt Góry Dębowej w rezerwacie przyrody o tej samej nazwie. Będziemy mieli okazję odbyć te wędrowkę przez królestwo lasów grądowych, w których rosną 100-letnie dęby, lipy, graby, buki. Atrakcyjności szlaku sprzyja też urozmaicona rzeźba terenu Wzniesień Mławskich z wałami i wzgórzami morenowymi.

Kierując się na północny wschód od siedziby Nadleśnictwa, na obrzeżach miasta Mława, dotrzemy do Pokazowej Zagrody Żubrów w Krajewie. Zagroda została zbudowana w

2023 roku w ramach Projektu „Kompleksowa Ochrona Żubra w Polsce”, ze środków Lasów Państwowych przy współudziale środków z Funduszy Europejskich z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w ramach Funduszu Spójności. Na powierzchni ponad 10 hektarów znalazły swój dom 4 pierwsze żubry przywiezione tu w połowie grudnia 2023 roku z trzech zagród w Polsce (z zagrody Międzyzdroje, z Białowieskiego Ośrodka Hodowli Żubrów oraz z zagrody Wolisko). Hodowla żubrów prowadzona jest w warunkach zbliżonych do naturalnych. Środowisko zagrody zapewnia zapotrzebowanie na karmę żubrów oraz odpowiednie warunki do odpoczynku. Zwierzęta mają do dyspozycji ponad 5 ha lasu z licznymi krzewami tworzącymi warstwę podszytów i bogatą roślinnością runa leśnego oraz 3 hektarami łąk. W zagrodzie rośnie 50 gatunków drzew i krzewów dostarczających pokarm w formie zdrewniałych części roślin i kory ale

tez i owoców dębów, buków i drzew owocowych, będących przysmakami żubrów. Zagroda została przystosowana do obsługi ruchu turystycznego oraz edukacji. Taras widokowy wraz z wieżą widokową umożliwia obserwację naszych podopiecznych prawie w każdym zakątku zagrody. Budynek magazynowy, paśnik, ciąg koryt paszowych, odłownia i zagroda kwarantanna to wkomponowane architektonicznie w krajobraz obiekty związane z obsługą i funkcjonowaniem zagrody. Wiata z ławkami i stołami oraz wiele innych elementów małej architektury zachęcają do odpoczynku a kilkanaście tablic o treści informacyjnej i edukacyjnej przybliża biologię żubra oraz historię restytucji tego gatunku w Polsce. Zagroda cieszy się dużym zainteresowaniem odwiedzających, przez pierwsze pół roku funkcjonowania odwiedziło nas ponad 50 tysięcy gości.

Tuż przy Pokazowej Zagro-

dzie Żubrów w Krajewie w Lesie Mławskim znajduje się największy i najlepiej zachowany w Polsce zespół lekkich fortyfikacji zbudowanych tuż przed wybuchem II wojny światowej. Fortyfikacje te służyły za linię obrony w „Bitwie Mławskiej” w dniach 1-3 września 1939 roku. Pozycja ta należy do tych nielicznych polskich, które nie zostały przełamane we wrześniu 1939 roku. Do dziś w historycznym układzie zachowało się 48 żelbetowych schronów na długości 18 km. W obecnej chwili zespół tych fortyfikacji stanowi zabytek budownictwa obronnego, a znajdujący się w środkowej części linii „Pomnik Piechura” jest upamiętnieniem bohaterstwa żołnierza polskiego.

Opisane tu ciekawostki przyrodnicze i historyczne oraz wiele innych zostały połączone w jedną całość tworząc Mławski Szlak Turystyczny o długości całkowitej 49 km przystosowany do turystyki pieszej i rowerowej. Ruszając ze Starego Rynku w Mławie poruszamy się czerwonym szlakiem. Na stronie Urzędu Miasta Mławy oraz PTTK znajduje się aplikacja do pobrania za telefon. Po pobraniu i zainstalowaniu na telefonie uzyskamy możliwość wytyczenia trasy według własnych możliwości, nawigację po zaplanowanej trasie oraz opisy ciekawych miejsc.

Autor artykułu:
Jacek Folborski
Zdjęcia: archiwum
Nadleśnictwa Dwukoły

NADLEŚNICTWO GÓROWO IŁAWECKIE

to miejsce, które warto odwiedzić o każdej porze roku. Niezależnie od tego, czy przyciąga Cię spokój natury, bogactwo flory i fauny, czy fascynuje historia regionu – znajdziesz tu coś dla siebie. Każdy spacer po tych lasach to podróż w głąb historii, natury i samego siebie.

Nasze Nadleśnictwo położone jest przy samej granicy z Obwodem Królewieckim w krainie geograficznej zwanej Wzniesieniami Górowskimi. Jak sama nazwa wskazuje teren jest widocznie pofałdowany oraz wypiętrzony ponad sąsiadujące równiny. Dzięki temu krajobraz jest niezwykle malowniczy, a przy przejrzystym powietrzu, w słoneczny dzień, z niektórych wzniesień w okolicy miejscowości Parętki, widoczność sięga nawet kilkudziesięciu kilometrów. Na naszym terenie znajduje się również najwyższe wznie-

sienie Warmii, licząca 216 metrów nad poziom morza Góra Zamkowa. Z miejscem tym jest związanych kilka legend i historii mniej lub bardziej prawdziwych. Ale jedna zasługuje chociażby na krótkie streszczenie. Otóż w czasie Drugiej Wojny Światowej w pobliskiej wsi Dzikowo, w Pałacu rodziny von Schwerin, były przechowywane dzieła sztuki wywiezione z muzeów w Kijowie i Charkowie. Ten sam Pałac był również miejscem ukrycia części kolekcji wyrobów z bursztynu przechowywanych w Królewcu. Tuż

przed zajęciem tych terenów przez Armię Czerwoną, Pałac został zniszczony, a kolekcje zostały wywiezione i ślad po nich zaginął. Wracając do legend i Zamkowej Góry, to jedna z nich mówi o tym, że owe skarby zostały ukryte w tunelach wydrążonych w Górze. Jednak do tej pory nie odnaleziono śladów po tajemniczych tunelach, a tym bardziej po skarbach. I kto wie, może Bursztynowa Komnata ukryta jest na Zamkowej Górze obok Dzikowa na terenie Nadleśnictwa Górowo Iławeckie...

Równie cenne jak wspomniane skarby, o ile nie cenniejsze, są walory przyrodnicze. Nieopodal wspomnianej Góry Zamkowej znajduje się florystyczny rezerwat przyrody Jezioro Martwe. Samo w sobie już jest niezwykle ciekawe ponieważ, jak sama nazwa wskazuje, jest ono pozbawione życia. Rezerwat natomiast został utworzony w celu ochrony stanowisk roślinnego reliktu polodowcowego maliny moroszkowej (*Rubus chamaemorus*), która wokół jeziora występuje dość licznie. Na terenie Nadleśnictwa posiadamy dużo więcej stanowisk tej bardzo rzadkiej i ciekawej rośliny. Jednak nie sama moroszka może zachwycić. Z uwagi na ukształtowanie terenu oraz bardzo silne uwilgotnienie, nasze lasy poprzecastane są licznymi oczkami, bagnami, torfowiskami i moczarami. A jest to idealne miejsce do rozwoju takich gatunków jak rosiczka okrągłolistna, wel-

nianka wąskolistna i pochwowata, bażyna czarna oraz żurawina błotna. Ta ostatnia w sprzyjających warunkach owocuje bardzo obficie tworząc łany czerwonych koralików na mchach torfowcach.

Mnogość mniejszych i większych zbiorników wodnych sprzyja zasiedlaniu naszych terenów przez ptaki. Z tego tytułu została powołana, w ramach „Natura 2000”, specjalna strefa ochrony ptaków „Ostoja Warmińska”. Każdy miłośnik bocianów słyszał o bocianie w Zywku, gdzie każdego roku odbywa się festiwal na cześć bocianów białych. Poza bocianem białym na terenie naszych lasów mamy również zainwentaryzowane oraz chronione miejsca lęgowe bociana czarnego (kilka par), bielika (kilkanaście par) oraz orlika krzykliwego (kilkadziesiąt par). Poza rzadkimi i chronionymi ptakami spotkać można również jelenie, sar-

ny, danielę oraz łosie. Nietrudno spotkać jest również wilka. Jednak nie należy się go przesadnie obawiać, ponieważ wilki raczej unikają kontaktu z ludźmi. Kolejnym dużym drapieżnikiem występującym u nas jest ryś. I choć spotkać na naszym terenie rysia graniczy z cudem, to pracownikom naszego Nadleśnictwa kilka takich cudów udało się udokumentować. Więc aż tak niemożliwe to nie jest.

A to oczywiście nie wszystko! Przecież jeszcze jest historia poligonu i późniejszego obozu jenieckiego „Stalag I A Stalack”. Fortyfikacje Trójkąta Lidzbarskiego. Historia Natangów oraz Hercusa Monte, późniejszego pierwowzoru Konrada Walenroda. Ścieżka rowerowa Green Velo. Ogromne polacie czosnku niedźwiedziego. I wiele, wiele innych arcyciekawych rzeczy.

Zapraszamy:)

Piękno mazurskich lasów, ich bogactwo i różnorodność sprawia, że znane są i systematycznie odwiedzane nie tylko przez mieszkańców naszego regionu i kraju, ale również przez turystów z całego świata. Właśnie tu, w zachodniej części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie położone jest

Nadleśnictwo Iława

Zasięg terytorialny nadleśnictwa obejmuje tereny aż trzech powiatów, tj. iławskiego, ostródzkiego i nowomiejskiego o łącznej powierzchni 803 km². Powierzchnia lasów wynosi ponad 20 tys. ha. Bezpośrednie sąsiedztwo trzech miast powiatowych oraz duży ruch turystyczny nie przeszkodziły miejscowym leśnikom w zachowaniu niezmienionych, pierwotnych fragmentów rodzimej przyrody. Osoby odwiedzające nasze nadleśnictwo z pewnością docenią jego duże walory przyrodnicze, turystyczne i gospodarcze.

CENNA PRZYRODA.

Urozmaicona, polodowcowa rzeźba terenu, mozaika gleb, mnogość cieków i zbiorników wodnych sprawiają, że teren Nadleśnictwa charakteryzuje duża różnorodność. Najbardziej atrakcyjne pod tym względem obszary (3,5 tys. ha) znalazły się w granicach **Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego**, a niewielki fragment, ok. 120 ha, w **Welskim Parku Krajobrazowym**.

Pośród iławskich lasów położone są trzy **rezerваты**: „**Jezioro Karaś**”, „**Jezioro Iłgi**” i „**Rzeka Drwęca**”.

Inną tutejszą atrakcją są liczne **pomniki przyrody**. Na terenach leśnych jest ich aż 45, a w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa, dalsze 23. W większości to pojedyncze drzewa lub grupy drzew,

ale są też pomnikowe aleje i okazały głąz narzutowy. Urokliwym i chętnie odwiedzanym przez okolicznych mieszkańców miejscem jest położony w obrębie Smolniki **użytek ekologiczny Jezioro Łajskie**, zwane też Czystym – niewielkie, śródleśne, malownicze jezioro o łatwo dostępnych brzegach.

Ponad połowa powierzchni Nadleśnictwa Iława (12,4 tys. ha) to cztery **obszary chronionego krajobrazu**: **Doliny Dolnej Drwęcy**, **Kanału Elbląskiego**, **Pojezierza Iławskiego** i **Doliny Rzeki Wel**.

Najnowszą formą ochrony przyrody, którą zostały objęte najwartościowsze pod względem przyrodniczym tereny, jest europejska sieć ekologiczna „**Natura 2000**”. Takich obszarów w Nadleśnictwie zostało wyznaczonych aż 8, o łącznej powierzchni przekraczającej 9 tys. ha. W całości na naszym terenie leżą: **Ostoja Radomno** i **Jezioro Karaś**. Największe z nich: **Lasy Iławskie**, **Ostoja Iławska** i **Dolina Drwęcy**, a także nietypowy obszar w postaci sieci dróg – **Aleje Pojezierza Iławskiego**, znajdują się w zasięgu również sąsiednich Nadleśnictw. Natomiast jedynie krańce **Przełomowej Doliny Rzeki Wel** i **Ostoi Dylewskie Wzgórza** położone są w granicach Nadleśnictwa Iława.

Lasy to także żyjące w nich zwierzęta – te pospolite i te rzad-

sze, chronione. Przemierzając leśne uroczyska często możemy spotkać jelenie, sarny, daniela, dziki, a przy odrobinie szczęścia łosie. Mniejsze ssaki są licznie reprezentowane przez gatunki z rodziny łasicowatych: kuny, norki, borsuki i wydry. Bytują tu również lisy, jenoty a nawet wilki. Niewątpliwą atrakcją świata zwierząt są bobry, które szczególnie upodobały sobie rezerwat rzeki Drwęcy.

Wśród tego bogactwa na uwagę zasługują ptaki, które zostały objęte szczególnym rodzajem ochrony gatunkowej – **ochroną strefową**, mającą strzec miejsc gniazdowania tych ptaków przed ludzką ingerencją. Obecnie jest 21 takich stref: 8 bielika, 8 orlika krzykliwego, 3 bociana czarnego i po jednej kani czarnej i rudej.

Szata roślinna – bujna i różnorodna (ok. 800 gatunków) to oprócz drzew, krzewów i pospolitych roślin runa (zawilec gajowy, zawilec żółty, gwiazdnica wielkokwiatowa, wrzos pospolity, borówki – czernica i brusznica), gatunki objęte ochroną częściową lub ścisłą: konwalia majowa, bluszcz pospolity, bobrek trójlistkowy, przyłuszczka pospolita, paprotka zwyczajna, różne gatunki storczykowatych, owadożerne rosziczki oraz gatunki szczególne ważne – priorytetowe dla Natury 2000: lipiennik Loesela i mech sierpień blyszczący.

REZERWAT PRZYRODY „JEZIORO KARASZ”

Rezerwat o pow. 815,48 ha (woda 377,34 ha, lasy i bagna 438,14 ha) stanowi przykład sukcesji naturalnej terenów wodno – błotnych. Powołany został 12 kwietnia 1958 r. w celu zachowania zarastającego jeziora wraz z otaczającymi je bagnami, a także jako miejsce lęgowe ptactwa wodnego i błotnego. W 1984 r. rezerwat został wpisany na międzynarodową listę Konwencji Ramsar jako obszar wodno – błotny o znaczeniu międzynarodowym.

Dzięki silnie rozwiniętej linii brzegowej, porośniętej szerokim pasem szuwarów, istnieją tu dogodne warunki bytowania dla populacji ptaków wodno – błotnych. W rezerwacie odnotowano 175 gatunków ptaków, w tym 102 gatunki lęgowe.

Rezerwat jest miejscem gniazdowania ptaków wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt (kropiatka, zielonka, świstun, hełmiatka, wąsatka). Ponadto jest miejscem gniazdowania wyjątkowo dużej populacji podroźniczka środkowoeuropejskiego, podgatunku ginącego w Europie.

Bardzo interesująca jest również szata roślinna rezerwatu. Oprócz rzadkich zespołów roślinnych, występują tu rośliny znajdujące się w rejestrze roślin zagrożonych.

Jezioro jest miejscem zachowania zespołów ramienicowych, z których 7 gatunków znajduje się w rejestrze Czerwonej Księgi glonów zagrożonych w Polsce z ramienicą wielokolczastą na czele (3 stanowiska w Polsce). Ponadto wśród roślin naczyniowych występują takie gatunki jak: podejźrzon rutolistny, grzybienie północne i rosziczka okrągłolistna.

Kompleks torfowiskowo – jeziorny w Rezerwacie Karaś ze względu na szybkie tempo lodowacenia jest doskonałym obiektem do badań nad powstawaniem i rozwojem ekosystemów torfowiskowych.

W rezerwacie powstało staraniem Parku Krajobrazowego i Nadleśnictwa Iława miejsce do obserwacji – platforma widokowa, planowana jest również ścieżka przyrodnicza.

REZERWAT „JEZIORO IŁGI”

Rezerwat „Jezioro Iłgi” został utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego 23.12.1957 roku w celu ochrony miejsc lęgowych ptactwa wodnego i błotnego oraz w celu zachowania zespołów roślinności torfowiskowej.

Obszar rezerwatu (90,46 ha) stanowi eutroficzne jezioro wraz z wąskim pasem przyległych drzewostanów. Na lustro wody przypada 32,50 ha, pozostałą powierzchnię stanowią siedliska szuwarowe oraz ładowe, głównie olsy i mieszany bór sosnowy. Jezioro Iłgi powstało w okresie polodowcowym w wyniku tzw. wtórnego działania moreny dennej. Jest jeziorem przepływowym pomiędzy jeziorami Gil Wielki i Drwęckim, z którymi połączone jest rzeką Iłgą.

Srednia głębokość 1m (maks. 2m) sprzyja procesom silnego zarastania. Pas oczeretów tworzą: trzcina pospolita, oczeret jeziorny i pałka szerokolistna. W głębszych partiach jeziora występują zespoły Nupharo-Nymphaeetum albae, Polygone-tum natantis, Potamogetonetum lucentis i P. perfoliati. Strefy przybrzeżne zbiornika porastają zbiorowiska torfowisk niskich. Do rzadkich roślin rezerwatu należą: jeziora morska, a z roślin ładowych nasieźrzał pospolity.

Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 113 gat. ptaków z czego 89 to gat. lęgowe. Występują tu m.in. żuraw, kropiatka, zielonka, samotnik, bielik, kania czarna, rybołów, bocian czarny, 4 gat. dzięciołów, krętogłów, 6 gat. sikor, kowalik, 3 gat. muchołówek, pęczacz leśny i ogrodowy, puszczyk, gęgawa, zimorodek, 8 gat. kaczek. Gniazdują tu wszystkie krajowe gat. drozdów i gołębi leśnych.

Rezerwat nie jest udostępniony do zwiedzania z uwagi na swą specyficzną budowę i nieosiągalny brzeg jeziora.

REZERWAT RZĘKA DRWĘCA

Rezerwat przyrody Rzeka Drwęca jest najdłuższym rezerwatem ichtiologicznym w Polsce zajmuje powierzchnię 1581,4755 ha jest objęty siecią Natura 2000. Leży w granicach administracyjnych PGL Lasy Państwowe: Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie w zasięgu terytorialnym Nadleśnictw: Iława, Miłomłyn, Stare Jabłonki, Jagiełek, Olsztyniek oraz

Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Fauna kręgowców rezerwatu liczy 267 gatunki stale tu bytujące, w tym 46 gatunków ryb, 13 gatunków pólzów, 5 gatunków gadów, 159 gatunków ptaków oraz 44 gatunki ssaków.

Spośród gatunków zwierząt występujących w rezerwacie „Rzeka Drwęca”, cztery zasługują na szczególną uwagę. Są to: minóg rzeczny, głowacz białopłetwy, głowacz przegopłetwy i troć.

Minóg rzeczny coraz rzadszy w Polsce jest dużą osobliwością rzeki. Całe dorosłe życie spędza w morzu. Po osiągnięciu dojrzałości minogi wędrują z Bałtyku w górę rzek, aby jedynie raz w życiu odbyć w nich tarło. Tutaj przez cztery lata trwa rozwój ich larw zwanych ślepicami, które objęte są ochroną gatunkową. Dorosłe minogi rzeczne nie podlegają ochronie, jednak, gatunek został umieszczony w Polskiej „Czerwonej Księdze Zwierząt” – na liście gatunków zagrożonych wyginięciem. W Drwęcy minogi pojawiają się od września do kwietnia każdego roku. Wędrują w górę rzeki w nocy przy temperaturze powietrza od 2 do 10 stopni C. Tarło odbywa się w maju i czerwcu w Drwęcy i jej dopływach. Warto wspomnieć, że w niektórych dopływach Drwęcy występuje osiadły minóg strumieniowy również chroniony prawem.

W okolicach rezerwatu często można spotkać: bobra europejskiego, wydrę, łosia, jelenia, sarnę, nietoperze :nocka rudego, borowca wielkiego, gacka brunatnego, karlika większego, oraz płazy i gady: kumaka nizinny trąszkę grzebieniastą, trąszkę zwyczajną, ropuchę zieloną i paskówkę, żabę moczarową, żabę wodną.

Dolina Drwęcy jest korytarzem ekologicznym łączącym obszary pojezierne Polski północno-wschodniej z jednym z głównych szlaków wędrówek ptaków – Doliną Wisły.

Na przelotach wiosennych (w marcu i kwietniu) oraz jesiennych (październik-listopad) obserwuje się koncentrację ptaków wodno-błotnych sięgające 20 000 osobników.

Nadleśnictwo Jedwabno

położone jest w centralnej części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. W swoim zarządzie posiada ponad 29,5 tys. ha gruntów, z czego grunty leśne stanowią 28,4 ha. Lasy Nadleśnictwa Jedwabno znajdują się na terenie Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej będącej pozostałością potężnego kompleksu leśnego określanego mianem Puszczy Galindzkiej.

Teren nadleśnictwa można rozróżnić na dwie charakterystyczne części. Jego część północna to obszar o urozmaiconej rzeźbie terenu z licznymi jeziorami, bagnami oraz torfowiskami bogatymi w lasy będące pozostałością dawnych niemieckich zarządców tego terenu. Z kolei część południowa to na ogół płaska równina sandrowa, na której można jednak spotkać wzniesienia powyżej 200 m n.p.m. (*Złote Góry, Jastrzębia Góra czy Błędne Góry*) porośnięta w części południowej powojennymi nasadzeniami na gruntach porolnych. Już z tego krótkiego opisu lasów nadleśnictwa można wysunąć tezę, że były one użytkowane gospodarczo w poprzednich stuleciach (*świadczyć o tym stare mapy, a także układ drzew w lesie*), dlatego więc Nadleśnictwo Jedwabno kontynuuje pracę poprzednich pokoleń, lecz w swojej misji stawia także na ochronę przyrody i bioróżnorodności.

Lasy Nadleśnictwa Jedwabno są miejscem bytowania różnego rodzaju zwierząt – ssaków, ptaków, gadów, płazów i ryb. Duże zróżnicowanie biotopów na terenie nadleśnictwa umożliwia występowanie wielu gatunków fauny. Można tu spotkać gatunki już rzadkie, a nawet zagrożone wyginięciem. Największą atrakcją są ptaki związane z lasami i wodami. Śródleśne zabagnione łąki, torfowiska, bagna, nadjeziorne moczary, to ulubione biotopy żuawi. Nadleśnictwo Jedwabno charakteryzuje się także licznym występowaniem ptaków drapieżnych – szczególnie orlika krzykliwego, ale także bielika, kani rudej i czarnej oraz zagrożonego wyginięciem rybołowa. Spotkać tutaj można również cietrzewia, gatunek zagrożony wyginięciem, a także inne rzadkie gatunki ptaków, takie jak: łabędź krzykliwy, płaskonos, derkacz, włochatka, lelek, zimorodek, muchołówka mała, dzwonec. Wśród owadów, dominujących wśród bezkręgowców, objętych ochroną ścisłą, na terenie nadleśnictwa stwierdzono występowanie takich gatunków jak: czerwończyk nieparek, czerwończyk fioletek, pachnica dębowa, zalotka większa, modraszek arion.

Na terenie Nadleśnictwa Jedwabno funkcjonuje szereg form ochrony przyrody regulowanych ustawą o ochronie przyrody. Z wymienionych w ustawie form ochrony przyrody, w zasięgu terytorialnym znajdują się rezerwat, obszar chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody oraz chronione rośliny i zwierzęta.

Najwyższą formą ochrony przyrody na terenie Nadleśnictwa Jedwabno są rezerваты przyrody w postaci dwóch rezerwatów: Dęby Napiwodzkie oraz Małga. Pierwszy z nich został utworzony w 1989 roku i zajmuje powierzchnię niecałych 37 ha. Największą część rezerwatu (*wzniesienia*) zajmuje zbiorowisko grądu, mimo że obszar ten położony jest poza naturalnym zasięgiem występowania buka. W leśnych ostępach porośniętych przez to zbiorowisko występują liczne pomnikowe dęby, w wieku 300-350 lat oraz stare około 200-letnie sosny. Drugi z nich, czyli rezerwat przyrody „Małga” został utworzony w 1991 roku w celu zachowania noclegowisk przelotnych żurawi oraz ostoi wielu rzadkich gatunków ptaków. Rezerwat zajmuje powierzchnię ponad 147 ha, położony koło nieistniejącej już wsi Małga, która po II wojnie światowej została wysiedlona, a na obszarze między Małgą a Muszakami utworzono poligon wojskowy. Obecnie stanowi on ciekawy przykład odradzania się naturalnych zespołów flory i fauny. W sąsiedztwie rezerwatu przebiega koryto rzeki Omulew. Jest to obszar wtórnie zabagnionych łąk utworzonych niegdyś poprzez odwodnienie jeziora Małga.

Nadleśnictwo Jedwabno położone jest w całości w zasięgu obszaru chronionego krajobrazu Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. Sieć Natura 2000 obejmuje obszary istotne dla zachowania europejskiego dziedzictwa przyrodniczego. Celem tego projektu jest jak najlepsze utrzymanie najcenniejszych przyrodniczo obszarów, na których występują siedliska przyrodnicze bądź gatunki uwzględnione w aktach prawnych Unii Europejskiej dotyczących ochrony przyrody: Dyrektywy Ptasiej oraz Dyrektywy Siedliskowej. Na terenie Nadleśnictwa Jedwabno objęty ochroną w ramach Dyrektywy Siedliskowej to Ostoja Napiwodzko-Ramucka. Teren ostoi to w większości obszary leśne, wśród których znajduje się pełne spektrum siedlisk, przede wszystkim dobrze zachowane jeziora, ekosystemy torfowiskowe, lasy grądowe, bory chrobotkowe oraz rozległe murawy. Ostoja stanowi idealne miejsce do życia dla wilków, rysi, wydr, żółwi błotnych, pachnicy dębowej, czerwończyka nieparka, a także takich gatunków roślin jak lipiennik Loesela, sierpowiec błyszczący, sasanka otwarta. Z kolei ochroną w ramach Dyrektywy Ptasiej objęta jest Puszcza Napiwodzko-Ramucka. Charakterystyczną cechą tego terenu jest duża liczba jezior, głównie

średnich oraz małych oraz dominacją zwartych kompleksów leśnych, choć w jego południowej części znajdują się unikalne przyrodniczo otwarte tereny będące jedną z większych ostoi cietrzewia.

Warto także wspomnieć, że Nadleśnictwo Jedwabno już od lat dziewięćdziesiątych odtwarza biotop preferowany przez cietrzewia oraz opiekuje się jego ostojami, a od 2012 roku za pomocą metody znanej jako „born to be free” wsiedla tego kura leśnego na teren po byłym poligonie wojskowym Muszaki. Z dumą można stwierdzić, że po wielu latach ciężkiej pracy wykonanej przez jedwabieńskich leśników, na terenie ostoi słyszane są dawno zapomniane toki cietrzewia. Ten sukces napawa leśników dumą i daje siły do dalszej pracy.

Te wszystkie powierzchniowe formy ochrony przyrody warto jeszcze uzupełnić o drzewa oraz grupy drzew pomnikowych, a także obiekty dziedzictwa kulturowego (cmentarze, mogiły, miejsca pamięci).

Jak widać pomimo tego, że lasy Nadleśnictwa Jedwabno to lasy gospodarcze, które użytkowane są już od wieków, jedwabieńscy leśnicy stawiają także na ochronę naszej rodzimej przyrody i wyłączają kolejne fragmenty lasów, aby chronić zarówno florę i faunę. Warto o tym pamiętać odwiedzając jedwabieńskie lasy.

Magia lasów NADLEŚNICTWA KORPELE

Nadleśnictwo Korpele to więcej niż tylko urząd – to instytucja która z pasją łączy troskę o naturę, edukację ekologiczną i wsparcie lokalnej społeczności. Malowniczo położone wśród kilkudziesięciu jezior, jest przykładem, jak zrównoważona gospodarka leśna może iść w parze z ochroną przyrody i działaniami społecznymi.

Jako samodzielna jednostka, Nadleśnictwo Korpele powstało po wojnie w 1945 roku, obejmując 6 664 ha dawnych poniemieckich lasów Nadleśnictwa Korpellen. Dziś, po wielu reorganizacjach, zarządza niemal 15 000 ha lasów, które są żywym świadectwem historii i przykładnym modelem gospodarowania.

Dzięki swojemu wyjątkowemu położeniu Nadleśnictwo Korpele przyciąga zarówno turystów, jak i miłośników przyrody, oferując szeroki wachlarz możliwości aktywnego spędzania czasu.

Przez teren nadleśnictwa przebiegają malownicze szlaki turystyczne PTTK, takie jak „Tatarski” i „Mazursko-Kurpiowski”, które zachęcają do pieszych wędrówek. Rowerzyści znajdą różnorodne trasy np. „Kamień Hindenburga”, „Chamedafne północna”, „Rowerem po Kolei” oraz ścieżkę rowerową biegnącą wzdłuż drogi krajowej Szczytno-Olszyny, gdzie na terenie leśnym przygotowano dwa miejsca odpoczynku wyposażone w ławki i stojaki na rowery. Jest to idealny punkt relaksu podczas wycieczek. Dodatkowo, utworzono sześć szlaków konnych, dwa miejsca postoju pojazdów, dwa miejsca ogniskowe oraz dwa punkty widokowe, z których można podzi-

wiać przyrodnicze krajobrazy. Ciekawą atrakcją dla miłośników bliskiego kontaktu z naturą jest udział w programie „Zanocuj w lesie”, który umożliwia spędzenie nocy pod gwiazdami. Nadleśnictwo dysponuje trzema obozowiskami harcerskimi, które od lat cieszą się dużą popularnością wśród organizacji harcerskich z całej Polski. To doskonałe miejsce na niezapomniane przygody i rozwijanie więzi z naturą w trakcie wakacji.

Aby jak najlepiej odpowiadać na potrzeby lokalnej społeczności, Nadleśnictwo Korpele wyznaczyło lasy o zwiększonej funkcji społecznej, obejmujące ponad 1 300 ha. Decyzja ta została poprzedzona dwuletnimi, szerokimi konsultacjami z mieszkańcami, co pozwoliło uwzględnić ich oczekiwania. Te specjalne tereny są idealnym miejscem dla osób poszukujących przestrzeni do aktywności fizycznej, takich jak spacer, bieganie czy inne formy rekreacji. W lasach tych prowadzona jest wielofunkcyjna gospodarka leśna, która łączy potrzeby użytkowników z utrzymaniem naturalnego charakteru środowiska oraz jego walorów krajobrazowych, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości lasu.

Od dwóch lat na terenie nadleśnictwa odbywają się cykliczne wycieczki ro-

werowe pod nazwą „Rowerem przez Korpele”, gdzie podczas wyjazdów z leśnikiem-przewodnikiem można odkryć nieznane zakątki lasu poznając tajniki pracy leśnika.

W naszych lasach organizowane są również wydarzenia sportowe, w których każdy może wziąć udział. „Mazury Cup”, biegi na orientację, „Półmaraton po Kolei” czy „Triathlon Szczytno”, to tylko niektóre z imprez, corocznie przyciągających zarówno mieszkańców, jak i turystów.

Od dwóch lat Nadleśnictwo Korpele organizuje zawody drwali, które nie tylko są widowiskowe, ale także stanowią ważną platformę promującą bezpieczną i odpowiedzialną pracę w lesie, z poszanowaniem przyrody. Zawody przyciągają zarówno profesjonalistów, jak i amatorów, którzy mogą zmierzyć się w konkurencjach wymagających precyzji, szybkości i znajomości technik pracy z pilarką.

Nadleśnictwo Korpele wspomaga ochronę i rozwój lokalnej populacji pszczoł udostępniając obszary leśne dla pszczelarzy, którzy mogą tu ustawić pasieki. Tereny te służą również do szkolenia psów poszukiwawczo-ratowniczych, które są nieocenionym wsparciem podczas akcji ratunkowych. Dodatkowo nasze lasy stały się

areną treningów i zawodów łuczniczo-tradycyjno-historycznego, co pozwala na pielęgnowanie i rozwijanie tej pasjonującej dziedziny, łączącej sport z historią i kulturą, w otoczeniu przyrody.

Nadleśnictwo Korpele to miejsce, gdzie natura spotyka się z troską o człowieka, a lasy żyją w symbiozie z lokalną społecznością. Nadleśnictwo oferuje nie tylko piękne krajobrazy, ale także inspirujące doświadczenia – od aktywności sportowej, po chwilę wytchnienia wśród zieleni.

Zapraszamy do odwiedzenia Nadleśnictwa Korpele – miejsca, które zachwyci i edukuje, inspirować i daje chwilę wytchnienia. Przyjdź i zakochaj w magii lasów Nadleśnictwa Korpele!

Zdj. archiwum Nadleśnictwa Korpele

Kudypskie Lasy urzekają

Nadleśnictwo Kudypy to jedno z najstarszych i najbardziej znanych nadleśnictw w naszym regionie. Bezpośrednio graniczy z Olsztynem. Historia gospodarowania na tym terenie jest bardzo długa, niegdyś lasy te wchodziły w skład majątku Kapituły Warmińskiej, a jednym z zarządców kościelnych dóbr był sam Mikołaj Kopernik.

Dzisiaj powierzchnia lasów zarządzanych przez Nadleśnictwo Kudypy to 17 tys. hektarów. Gospodarujemy na terenach od Olsztyna po Ornetę w gminach: Olsztyn, Dobrze Miasto, Gietrzwałd,

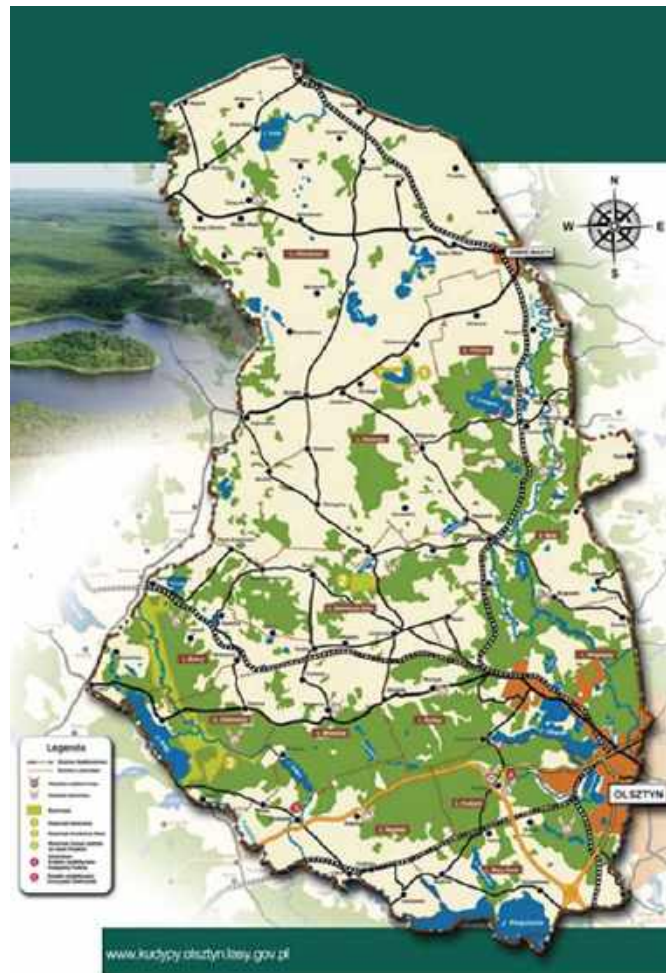
łańkości nadleśnictwa jest prowadzenie takiej gospodarki, aby umożliwić pogodzenie ze sobą wielu funkcji, jakie dzisiaj powinien spełniać las. Zapewniamy trwałość lasu, wzbogacamy

przez leśników opisane zostały w naszym Planie Urządzenia Lasu. Jest to dokument, który powstaje na podstawie kilkuletnich inwentaryzacji wszystkich fragmentów lasu. Specjaliści z określonych dziedzin określają szczegółowo wiele leśnych parametrów np. rodzaj gleby, stopień uwilgotnienia, rodzaj siedliska, szczegółowo opisują skład gatunkowy drzewostanu i jego cechy. Na podstawie takich informacji jesteśmy w stanie oszacować jaka jest kondycja naszych lasów, jak szybko las rośnie i ile jest w nim drewna. Są to dane wyjściowe pozwalające wyliczyć, ile dokładnie i gdzie w skali 10-lecia możemy pozyskać drewno w taki sposób, aby nie pomniejszyć leśnych zasobów. Drewno pozyskujemy w mniejszych ilościach niż jest spodziewany przyrost.

Właściwe i przemyślane prowadzenie cięć pozwala dostosować nasze drzewostany, które głównie składają się z sosny, do wielu obecnych wyzwań. Jest to bardzo ważne zwłaszcza w kontekście zmian klimatycznych. Wszędzie tam, gdzie pozwalają na

to warunki glebowe i siedliskowe sadzone są w coraz większej liczbie gatunki liściaste, głównie buki i dęby. Dzięki takiemu podejściu udało nam się w ostatnich latach przekształcić ponad 250 ha lasów w drzewostany, w których teraz dominują właśnie dęby i buki. Zabiegi zaplanowane na kolejne dziesięciolecie pozwolą zwiększyć udział drzewostanów liściastych o kolejne 150 ha.

Przez tereny Nadleśnictwa Kudypy przebiega ponad 500 km szlaków turystycznych: pieszych i rowerowych. Wzmocniony ruch na podmiejskich terenach sprawia, że prowadzona tam gospodarka musi być dostosowana do lokalnych warunków. Nadleśnictwo nie może całkiem zrezygnować z prowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych i odnowieniowych, dlatego stara się prowadzić je w terminach i w sposób jak najmniej uciążliwy dla przebywających w lesie ludzi. W podmiejskich lasach odchodzi się od wycinania zrębów na dużych otwartych powierzchniach. Stosujemy mniej ingerującą w krajobraz i bardziej rozciągniętą w czasie metodę z wyko-

rzystaniem rębni złożonych.

Mieszkańcy okolicznych miejscowości oraz licznie przebywający tu turyści chętnie korzystają z dobrodziejstwa lasów. Wzmocniona liczba ludzi sprawia jednak, że borykamy się w dużym problemem, jakim jest zaśmiecanie. Na sprzątanie lasów Nadleśnictwo Kudypy wydaje średniorocznie 75 tys. zł.

DANE GOSPODARCZE DLA WNIKLIVYCH:

Szacowana zasobność wszystkich kudypskich lasów w roku 2013 wynosiła blisko 5 mln m³ drewna, mimo użytkowania i pozyskania przez ten czas około 960 000 m³. W roku 2023 zasobność, a więc ilość drewna w naszych lasach wzrosła do 5 100 000 m³. Mimo

prowadzonych cięć, kudypskie lasy są coraz okazalsze, ich średnia zasobność wzrosła przez 10 lat z 308 m³/ha do 317 m³/ha.

Paulina Rutkowska
Nadleśnictwo Kudypy

Jonkowo, Świątki, Stawiguda, Lubomino i Łukta. Naturalną granicę nadleśnictwa stanowią rzeki: od zachodu Pasłęka, na wschodzie Łyna.

Przyrodniczą perełką Warmii i Mazur jest nasz ogród botaniczny – Leśne Arboretum Warmii i Mazur w Kudypach. Możemy poznać tu ponad 1 000 gatunków i odmian drzew oraz krzewów, ogród jest również miejscem prowadzenia zajęć edukacyjnych. Spacer ścieżkami arboretum może mieć wymiar terapeutyczny, a z pewnością jest miłym relaksem i wytchnieniem. Nasz leśny zakątek jest położony bardzo blisko Olsztyna, można dojechać tu linią autobusową nr 107, w kierunku Łupsztycha. Przed arboretum jest parking dla autokarów i samochodów. Dojechać można też rowerem. Zapraszamy również do odwiedzenia wystawy edukacyjnej „Leśny Strych Niesamowitości” położonej na piętrze budynku arboretum. Głównym celem dzia-

bioróżnorodność oraz chronimy najcenniejsze obszary. Funkcja społeczna to udostępnienie lasu społeczeństwu na potrzeby szeroko rozumianej rekreacji i turystyki. Funkcja produkcyjna jest nie mniej ważna. Dostarczamy drewna na rynek i zapewniamy środki na finansowanie wszystkich pozostałych zadań.

Gospodarka leśna to przemysł, szczegółowo zaplanowany i długotrwały proces. Wszystkie czynności wykonywane

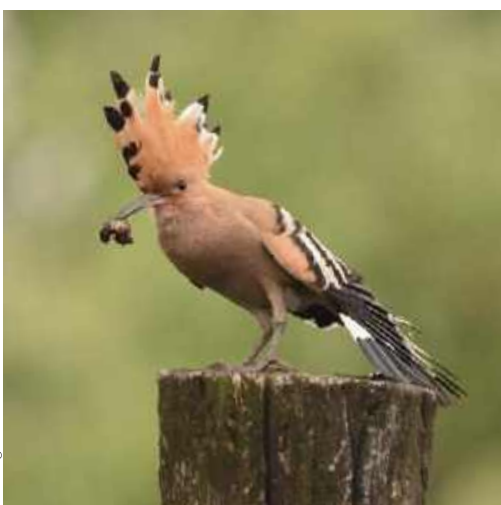
ODKRYJCIE TAJEMNICĘ LASÓW NADLEŚNICTWA LIDZBARK

Nasze nadleśnictwo powstało w 1874 roku. Zajmowało wówczas obszar 6,5 tys. ha. Obecnie gospodarujemy lasami o powierzchni około 27 tys. ha. Są to lasy gospodarcze i ochronne. Lasy o wyjątkowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych zajmują ponad 75% całego obszaru nadleśnictwa.

Prowadzona przez nas wielofunkcyjna gospodarka leśna ma na celu realizację zapotrzebowania społeczeństwa na różne funkcje lasu – gospodarcze, przyrodnicze, turystyczne, rekreacyjne, edukacyjne, ekonomiczne oraz duchowe. Funkcje te udaje nam się z powodzeniem pogodzić. Nasz las jest miejscem wypoczynku, uprawiania sportu i różnych innych form rekreacji. Oczyszcza powietrze, produkuje tlen i pochłania CO₂. Dostarcza też drewno – naturalny, przyjazny zdrowiu człowieka i w pełni odnawialny surowiec, którego zasoby dzięki mądrej, oszczędnej gospodarce wciąż rosną. Pozyskując o około 32% drewna mniej niż przyrasta, zapewniamy permanentny wzrost zasobów (o 12% w ciągu ostatniej dekady do wielkości średnio ponad 300 m³/ha) i jednocześnie możemy go więcej Państwu zaoferować. Odnawiając dojrzałe lasy, tworzymy nowe, o większej bioróżnorodności, stabilniejsze i ładniejsze. Będą z nich korzystały pokolenia naszych dzieci, wnuków...

Na terenie naszego nadleśnictwa udostępniamy do zwiedzania 4 rezerваты przyrody („Jar Brynicy”, „Pie-

fot. Agnieszka Białecka

kielko”, „Ostrów Tarczyński” i „Klonowo”). Występują tu też parki krajobrazowe: Welski i Górznięsko-Lidzbarski. Dużą popularnością wśród turystów oraz lokalnych mieszkańców cieszą się okolice Jeziora Lidzbarskiego oraz jezior Piaseczno i Włecz. W lasach naszego nadleśnictwa można zobaczyć także liczne pomniki przyrody, którymi są monumentalne drzewa, głązy narzutowe oraz dwie malownicze aleje dębów. Miłośnikom historii i archeologii Nadleśnictwo Lidzbark oferuje dodatkową atrakcję, którą stanowią cztery kurhany zachodniobałtyjskie znajdujące się w leśnictwie Gródku, pochodzące z 550 r. p.n.e. usypane nad grobami zmarłych przez plemiona Bałtów. Na tych, których fascynuje kajakarstwo, czeka wartki nurt rzeki Wel.

Przygotowaliśmy także spacerowe ścieżki edukacyjne, na których można się dowiedzieć wielu ciekawostek o okolicznej przyrodzie, a przy okazji pobyc na łonie natury. Korzystamy w pracy z doświadczenia minionych pokoleń leśników, by najlepiej wypełniać swoje obowiązki. Chronimy i sprawujemy opiekę nad cennymi przyrodniczo obszarami oraz wieloma gatunkami roślin i zwierząt. Dbamy o miejsca pamięci. Rocznie ponad 15 tys. osób uczestniczy w prowadzonych przez nas zajęciach edukacyjnych. Nasz las retencjonuje wodę.

Fot. Agnieszka Białecka

fot. P. Szymański

Można u nas kupić drewno, zbierać grzyby i owoce leśne. Przyczyniamy się do utrzymania miejsc pracy na rynku usług leśnych i w przemyśle drzewnym. Stanowimy ważną gałąź krajowej gospodarki.

Las jest dla ludzi, dlatego na bieżąco zastanawiamy się, co jeszcze możemy zrobić, aby pełniej przyczynić się do realizacji tego społecznego zobowiązania. Z ogromną przyjemnością służymy Państwu, zapewniając wszystkie możliwości zrównoważonego korzystania z lasu. Jeśli chcą nas Państwo w tym wspierać, zachęcamy do odwiedzania lasu, szanowania przyrody i czerpania z natury w odpowiedzialny i świadomy sposób.

**Serdecznie zapraszamy
do naszych lasów!**

fot. archiwum nadleśnictwa

Nadleśnictwo Miłomłyn

to miejsce z bogatą historią i równie bogatymi walorami przyrodniczymi. Swoją nazwę zawdzięcza miejscowości Miłomłyn, w centrum której ma swoją siedzibę. Jeszcze na długo przed II Wojną Światową, w tym samym budynku mieściły się biura dawnego Nadleśnictwa *Liebemühl* (przedwojenna nazwa Miłomłyna). Ten piękny, historyczny budynek, jako jeden z nielicznych w mieście, ocalał z wojennej pożogi.

Początki kształtowania się administracji leśnej, a szerzej zorganizowanego zarządzania lasami miłomłyńskimi sięgają przełomu XVI i XVII wieku. W tym czasie lasami zarządzali, urzędujący na ostródzkim zamku, podlegli starostwu ostródzkiemu, tzw. *Wildnisbereiter*. Pierwszym znanym z nazwiska zarządcą był Peter Klingerberg (1618 r.). Pomocnikami *Wildnisberitera* w tamtym czasie byli strażnicy leśni zwani *Waldknechte*. W 1670 roku jako *Waldknechte* wymieniana się między innymi, pochodzącego z Polski, Piotra Danielewskiego. Pełnił on służbę w Piławkach (okolice Miłomłyna), tak jak później jego potomkowie. Z kolei pierwszym organizatorem królewskich (państwowych) służb leśnych, na terenie obecnego Nadleśnictwa Miłomłyn, był zarządca leśny (*Wildnisbereiter*) Georg Ludwig Kemnitz, którego urząd miał siedzibę w podostródzkich Fiugajnach (obecnie Czerwona Karczma). Około 1781 r. Kemnitzowi nadano stanowisko leśniczego (*Förster*), co wtedy było równoważne ze stanowiskiem dzisiejszego nadleśniczego. Od 1782 roku siedzibą *Förstera* został Tabórz. To Tabórz i utworzone w nim nadleśnictwo, od połowy XIX wieku stał się najprężniej rozwijającym się ośrodkiem zarządu leśnego na terenie obecnego Nadleśnictwa Miłomłyn. Zmiany organizacyjne po 1945 roku trwały do końca lat 70 – tych ubiegłego wieku, kiedy to ostatecznie utrwaliły się granice nadleśnictwa.

Bogactwo przyrodnicze nadleśnictwa to przede wszystkim ponad 19 000 tyś. ha różnowiekowych i różnogatunkowych lasów położonych pośród 37 jezior oraz łączących je kanałów. Stanowią one ostoję dla bytowania licznych gatunków fauny i flory. Niektóre z nich są bardzo rzadkie, tak jak *poryblin jeziorny* porastający dno Jeziora Długiego w rezerwacie przyrody o tej samej nazwie czy *lipiennik Loesela* występujący na terenie Obszaru Natura 2000 Kirszniter. Swoją ostoję do życia, na terenie nadleśnictwa, znalazły między innymi *bieliki*, *orliki krzykliwe*, *żółwie błotne* oraz *wilki*.

Lasy nadleśnictwa porastają sosny, dęby, buki, brzozy i jeszcze kilka innych gatunków drzew, z których najczęściej jest sosna. Nadleśnictwo znane jest, ze szczególnie cennego ekotypu *sosny zwyczajnej* – zwanego sosną taborską. Nazwa ta pochodzi od miejscowości Tabórz. To właśnie w okolicach Taborza możemy podziwiać najpiękniejsze egzemplarze sosen, a najstarsze 300 – letnie !!!! drzewa znajdujemy w powstałym w 1957 roku rezerwacie przyrody „Sosny Taborские”. Sosny taborские dorastają do prawie 40 metrów wysokości, ich pnie są dobrze oczyszczone (pozbawione gałęzi), a korony długie z cienkimi gałęziami. Roczne przyrosty drewna są bardzo wąskie. Drewno sosen taborских jest wytrzymałe i elastyczne,

przez co już w XVI wieku było poszukiwanym surowcem do budowy masztów okrętowych. Kupowało je między innymi Królestwo Danii. W 1900 roku na Światowej Wystawie w Paryżu pnie sosen taborских okrzyknięto najlepszym surowcem drzewnym świata. Spacerując, przebiegającym przez rezerwat szlakiem, można zanurzyć się w ciszy otaczającej nas przyrody. Można także pogłębić swoją wiedzę przyrodniczą zapoznając się z informacjami na ustawionych przy szlaku tablicach edukacyjnych.

Gospodarkę leśną nadleśnictwo prowadzi uwzględniając ochronę przyrody oraz oczekiwania lokalnej społeczności w zakresie między innymi turystyki, rekreacji, edukacji leśnej czy dostępności do surowca drzewnego. Przykładem działań wpisujących się w szeroko rozumianą współpracę z lokalnymi społecznościami jest utworzenie w lasach nadleśnictwa „Leśnego Parku Uzdrawiskowego Uzdrawisko Miłomłyn” oraz wyznaczenie kompleksów leśnych do pełnienia funkcji lasów o zwiększonej funkcji społecznej.

Nadleśnictwo Miłomłyn ze swoją bogatą historią oferuje znacznie więcej atrakcji niż te opisane wyżej. Jedną z nich jest, stojący w centrum Miłomłyna, pomnik poświęcony Danucie Siedzikównie pseudonim „Inka”, sanitariuszce 5 Wileńskiej Brygady Armii Krajowej, zamordowanej przez UB w sierpniu 1946 w Gdańsku. Danuta Siedzikówna pracowała zimą 1946 roku w Nadleśnictwie Miłomłyn. Jej popiersie zwrócone jest w kierunku siedziby nadleśnictwa, w którym na krótko znalazła schronienie. Ta tragiczna historia jest równie ważnym elementem dziejów związanych z Nadleśnictwem Miłomłyn. Warto również wspomnieć, że to właśnie w Miłomłynie w październiku 1844 roku wbito pierwszą łopatę pod budowę, słynnego na całym świecie, Kanału Elbląskiego. Płynący kanałem mogą z wody podziwiać piękno miłomłyńskich lasów.

Zapraszamy do odwiedzenia
Nadleśnictwa Miłomłyn.

Przetrwać zimę

Rozpoczynająca się zima zwiastuje dla zwierząt długą walkę o przetrwanie, to wyjątkowo trudny dla nich czas. Przetrwanie zimy wymaga skrupulatnego zaplanowania i przygotowania. Natura wyposażyla je w odpowiednie mechanizmy, które pozwalają im przetrwać ciężkie warunki.

Podobnie jak ludzie przygotowujący się do zimy, przez zakładanie cieplejszej odzieży, gromadzenie zapasów w lodówkach i spiżarniach, czy nawet krótkie wakacje w cieplejszym klimacie, zwierzęta także zmieniają sierść (suknię u jeleniowatych), zbierają i gromadzą w jednym miejscu zapasy, a nawet pokonują ogromne dystanse, by zimę spędzić w cieplejszych krajach. Dla wielu osób zima jest czasem znacznego ograniczenia aktywności. Stajemy się apatyczni i leniwie spędzilibyśmy czas pod kocem. Niektóre gatunki zasypiają wcześniej jesienią i budzą się dopiero na wiosnę.

jest też znalezienie odpowiedniego schronienia – najczęściej są to różnego rodzaju nory, rozpadliny, dziuple, jaskinie, sterty gałęzi i liści.

W sen zimowy zapada część ssaków, a także gady, płazy i niektóre bezkręgowce. Temperatura ich ciała ulega obniżeniu, oddech spłyca się, spada także liczba uderzeń serca. Głębokość snu zależy od gatunku. Niektóre zwierzęta nie budzą się przez długi czas, inne tak jak na przykład borsuk, w cieplejsze dni przerywają drzemkę, by załatwić potrzeby fizjologiczne.

Torpor to stan kontrolowanego obniżenia temperatury ciała przez zwierzęta stałocieplne na krótki okres – od kilku godzin do kilku dni. Wraz z obniżeniem temperatury ciała spowalniana jest praca serca oraz większość innych czynności fizjologicznych. W stan torporu zapadają nietoperze oraz małe ptaki, takie jak kolibry i jerzykowe.

Hibernacja to najgłębszy rodzaj zimowego snu. U zwierząt hibernujących zimą spada temperatura ciała nawet do 2 C°, maleje częstotliwość oddechów, a także liczba uderzeń serca, spowalniany jest metabolizm. Zwierzęta hibernujące wybudzają się tylko sporadycznie, by uzupełnić zapas wody lub zmienić schronienie. Wynika to z faktu, że przebudzenie ze stanu hibernacji wiąże się z ogromnym wydatkiem energetycznym – zwiększa się częstotliwość oddechów, a co za tym idzie liczba uderzeń serca także wzrasta, konieczne jest podwyższenie temperatury ciała. Zwierzęta hibernujące to m.in. gady, płazy, nietoperze, świstaki, popielice i chomiki europejskie.

Specyficznym rodzajem letargu jest diapauza. W tym stanie dochodzi do całkowitego zahamowania rozwoju i wzrostu organizmu. Taka strategia zimowania dotyczy przede wszystkim bezkręgowców, najczęściej owadów.

Nie wszystkie zwierzęta zapadają w sen zimowy, są też takie, które pozostają aktywne w czasie zimy. Dotyczy to głównie gryzoni i zwierząt owadożernych np. wiewiórki czy kreta. Zwierzęta te muszą utrzymywać stałą temperaturę ciała, co jest związane z dużym wydatkiem energetycznym, wobec tego, aby wytworzyć odpowiednią ilość energii muszą jeść. Dlatego aby zapewnić sobie stały dostęp do pożywienia gromadzą one zapasy, zanim wszystko zostanie przykryte grubą warstwą zimowego puchu.

Zwierzęta pozostające aktywne zimą, które nie gromadzą zapasów, są zmuszone do zmiany jadłospisu na bardziej dostępny. Gatunki mięsożerne zaczynają gustować w padlinie, którą łatwo znajdują w okresie zimowym. Niektóre zwierzęta, które wiosną i latem żywią się owadami, zaczynają zjadać nasiona. Dotyczy to przede wszystkim ptaków, m.in. dzięciołów.

Kolejną strategią natury na przetrwanie zimy jest zmiana szaty z letniej na zimową. Zimowa szata chroni zwierzęta przed mrozami, ale także skutecznie je kamufluje. U niektórych zwierząt, takich jak jeleniowate, dzięki wierzchnia warstwa sierści pokryta jest naturalnym tłuszczem, który zatrzymuje wilgoć. Dodatkowo sierść zwierząt rośnie ku dołowi, dzięki czemu woda łatwiej może spływać ku ziemi. Dlatego zwierzęta przez długi czas mają suchą skórę i nie czują wilgoci. Nastroszone zimowe futro stanowi świetną izolację.

Tuż przed nastaniem zimy, wiele ptaków szuka cieplejszego miejsca do życia. Bociany, wilga, słowik czy jaskółka opuszczają nasz kraj i odlatują do dalekich krajów. Co ciekawe, są też gatunki, które przylatują do Polski. Robią to m.in. jemioluszek, gile i czeczotki. Kilkutgodniowy lot wymaga zgromadzenia znacznych zapasów energetycznych, więc zanim ptaki wzbiją się do lotu, najpierw muszą intensywnie żerować.

Zwierzęta możemy podzielić na dwie grupy: zmiennocieplne oraz stałocieplne. Do zwierząt zmiennocieplnych zalicza się bezkręgowce, ryby, gady oraz płazy. Temperatura ich ciała zmienia się wraz z temperaturą otoczenia. Natomiast do zwierząt stałocieplnych zaliczamy ptaki oraz ssaki i niezależnie od temperatury panującej w otoczeniu temperatura ich ciała ma taką samą, stałą temperaturę.

Każde zwierzę szuka sposobu na przetrwanie zimy. Niektóre zapadają w sen zimowy, inne torpor lub hibernację. Swoich sposobów na przetrwanie chłodnych miesięcy szukają nie tylko ssaki, ale też gady, płazy czy owady. Zanim zwierzęta zasną na zimę, muszą zgromadzić odpowiednio duże rezerwy energetyczne w postaci tkanki tłuszczowej. Niektóre z nich, w tym czasie podwajają swoją masę ciała. Konieczne

Nadleśnictwo Mrągowo...

...położone jest na malowniczym Pojezierzu Mrągowskim. Tereny te pierwotnie były zajęte przez plemiona Galindów, których nazwa wzięła się od wyrazu galas, oznaczającego koniec, kres. Za granicami Galindii nie mieszkało żadne plemię pruskie, stąd była ona określana jako kraj położony na krańcu świata. Plemiona te zostały podbite w XIII wieku przez Krzyżaków, którzy w ciągu 50-ciu lat zawładnęli ziemiami z wielką puszczą, gdzie rozpoczęli osadnictwo. Burzliwe dzieje średniowiecza i nowożytności zapewniły mrągowskim lasom wiele stanowisk archeologicznych i miejsc pamięci, a wśród nich: grodziska wczesnośredniowieczne, cmentarzyska kurhanowe, ślady osadnicze czy pojedyncze mogiły z okresu II wojny światowej.

Spośród wielu zabytków, znajdujących się na terenie zarządzanym przez nadleśnictwo, na uwagę zasługują tarasy dawnej winnicy. Stanowią pozostałość przypałacowego parku w Sorkwytach, przy których przebiega ścieżka przyrodnicza.

Druga ścieżka poprowadzona została spod słynnego mrągowskiego amfiteatru nad Jeziorem Czos pod wybijające ze zbocza pagórka źródło Miłości. Wiąże się z nim miejscowa legenda. Mówi o dziewczynie o imieniu Dajna, która wyśmiewana przez rówieśników z powodu błony pławnej między palcami skryła się w nadrzecznych szuwarach, skąd czasem można było usłyszeć jej piękny śpiew (Dajna w języku litewskim oznacza Pieśń). Gdy jednak nastał okres suszy tak silnej, że aż jezioro wyschło, żal jej się zrobiło cierpiących mieszkańców i wydrążyła w zboczu pagórka dziurę, z której trysnęło źródło, ponownie napieniając wyschnięte zbiorniki. Na cześć tego czynu, pełnego miłości do ludzi, mieszkańcy nazwali źródło Źródłem Miłości, a pobliską rzekę Dajną.

Kolejna ścieżka przyrodnicza nadleśnictwa poprowadzona jest przy dawnej granicy Warmii i Mazur w pobliżu Świętej Lipki. Ścieżka biegnie wzdłuż historycznego traktu pielgrzymkowego z warminskiego miasteczka Reszel do słynącego cudami sanktuarium maryjnego w mazurskiej Świętej Lipce. W XVIII wieku wzdłuż traktu wybudowano drogę różańcową złożoną z barokowych kapliczek, z których ostatnia (piętnasta) znajduje się na terenie leśnym. W 2016 roku odrestaurowano ją, wraz z pobliską kolumną maryjną, przywracając oryginalne barokowe barwy - ciemny róż.

Nadleśnictwo Mrągowo jest również niezwykle różnicowane pod względem przyrodniczym, z borami sosnowymi na południu nadleśnictwa po bujne lasy liściaste na północy. Są tu miejsca, gdzie idąc przez las będziemy kilometrami stąpać po miękkim borowym mchu, a także wąwozy, na których dnie można zrobić zdjęcie niczym rodem z Bieszczad. Spośród czterech mrągowskich rezerwatów przyrody najcenniejszy jest rezerwat „Gązwa”, który jest ponad dwustuhektarowym torfowiskiem porośniętym skarłowaciałą sosną. To wszystko składa się na wyjątkowo atrakcyjny teren dla turystów, którzy ogromnie upodobał sobie ziemię mrągowską. My jako leśnicy staramy się wychodzić naprzeciw potrzebom z infrastrukturą turystyczną, a także materiałami edukacyjnymi w postaci folderu mapowego, który można otrzymać w biurze nadleśnictwa. Piękne lasy, jeziora, rzeki, pagórki, mazurskie wsie i zabytki, wszystko to znajdziecie Państwo na terenie Nadleśnictwa Mrągowo. Zapraszamy!

NADLEŚNICTWO MYSZYNIC

DZIAŁANIA OCHRONNE NA STANOWISKACH SASANKI OTWARTEJ (PULSATILLA PATENS)

W latach 2018 - 2023 Nadleśnictwo Myszyniec wykonywało działania ochronne na stanowiskach sasanki otwartej (*Pulsatilla patens*), będących przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Myszynieckie Bory Sasankowe PLH140049.

Na czym dokładnie polegały te działania...?

Wokół osobników sasanki otwartej zdzierano ręcznie warstwę mszystą lub zadarnioną runa wraz z warstwą organiczną gleby. Zabieg prowadzono punktowo, tworząc płyty odsoniętej gleby wielkości ok. 0,5 m², rozłożone równomiernie na powierzchni stanowiska chronionego gatunku. Biomasa powstała w wyniku realizacji działania ochronnego uprzątnięto z powierzchni stanowiska sasanki i rozrzucono w głąb drzewostanu.

Skąd wywodzi się metodyka tych działań i jakich spodziewamy się efektów...?

Od lat obserwujemy nowe osobniki sasanki otwartej na powierzchniach po usunięciu drzewostanu (zrębach) przygotowanych dla kolejne-

go pokolenia lasu. Na powierzchni ze zdartą pokrywą gleby występują korzystne warunki do kiełkowania nasion, nie tylko drzew leśnych, ale również sasanki otwartej.

Leśnicy, w celu uzyskania młodego pokolenia lasu pod okopem drzew dojrzałych zdzierają wierzchnią warstwę gleby na pasach lub płytach wielkości 0,2 – 0,4 m².

Płatowe odsonięcie gleby wokół osobników sasanki otwartej wzorowane jest więc na metodach gospodarki leśnej. W ramach czynnej ochrony tego rzadkiego gatunku punktowo przygotowujemy na jest gleba pod obsiew sasanki otwartej.

Spodziewamy się wzrostu liczby osobników w obrębie poszczególnych stanowisk rzadkiego gatunku, a tym samym poprawy stanu populacji sasanki otwartej zachowanej na terenie Myszynieckich Borów Sasankowych.

Sposób wykonania działań ochronnych na rzecz sasanki otwartej został pozytywnie oceniony przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Śro-

dowiska w Warszawie, z którą Nadleśnictwo Myszyniec współpracuje w realizacji czynnej ochrony rzadkiego gatunku.

Przeprowadzone działania są kontynuacją działań realizowanych w 2018 roku w ramach projektu pn. „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe”.

Przedsięwzięcie jest finansowane ze środków Skarbu Państwa PGL LP Nadleśnictwa Myszyniec oraz Funduszu Europejskiego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, działania 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna.

Sukces generatywnego rozmnażania sasanki otwartej zależy od warunków siedliskowych. W gęstej warstwie runa drzewostanu nasiona sasanki nie mają szansy dotarcia do warstwy mineralnej gleby i skiełkowania, możliwości takie występują na powierzchni zrębu przygotowanej pod odnowienie lasu

oraz na płatach nagiej gleby wykonanych wokół osobników sasanki w ramach czynnej ochrony gatunku.

Nadleśnictwo prowadząc czynną ochronę sasanki otwartej wypełnia zapisy planu zadań ochronnych ustanowionego dla obszaru Natura 2000 Myszynieckie Bory Sasankowe PLH140049.

Zakładając płyty w miejscach, gdzie rośnie wrzos, czy borówka – gatunki konkurencyjne wobec sasanki otwartej – poprawiono również warunki bytowania osobników sasanki występujących na stanowisku.

DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY SIEDLISKA SOSNOWY BÓR CHROBOTKOWY (91T0)

Celem zachowania siedliska przyrodniczego sosnowy bór chrobotkowy (kod: 91T0) na terenie Nadleśnictwa Myszyniec wyznaczono obszar Natura 2000 Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047.

Na właściwie zachowanym siedlisku może występować nawet kilkadziesiąt gatunków porostów naziemnych, a ich plechy mogą w całości pokrywać dno drzewostanu.

Wyniki monitoringu przyrodniczego jednak alarmują... Opisana powyżej postać sosnowego boru chrobotkowego z upływem czasu staje się coraz rzadszym zjawiskiem.

By zrozumieć przyczyny zaniku tego siedliska warto poznać procesy zachodzące w przyrodzie, w szczególności proces sukcesji ekologicznej... Występuje on, gdy gatunki o mniejszych wymaganiach ekologicznych, np. chrobotki przygotowują środowisko dla gatunków o większych wymaganiach, tj. mchów, czy roślin zielnych, a

następnie są przez nie wypierane.

Dawniej, sukcesja ekosystemu leśnego była hamowana przez ludność zamieszkującą nieurodzajne ziemie kurpiowskie, która zbierając gałęzie na opał i mchy do izolacji domów, stwarzała dogodne warunki do rozwoju runa chrobotkowego.

Dzisiaj, gdy glebę naszych lasów użyźniają nie tylko związki uwalniane z rozkładającego się martwego drewna (części wierzchołkowych drzew, konarów, gałęzi, leżaniny), ale również związki azotu opadające z powietrza – procesy sukcesyjne nabierają tempa... a my mamy do czynienia z istotnym spadkiem liczby stanowisk sosnowego boru chrobotkowego.

W celu zachowania siedliska sosnowego boru chrobotkowego (91T0) na terenie Puszczy Kurpiowskiej, Nadleśnictwo Myszyniec prowadzi czynną ochronę jego stanowisk.

Zalegające gałęzie na dnie lasu nie tylko wzbogacają podłoże glebowe w związki mineralne i

organiczne, ale również zaciënając płyty runa chrobotkowego prowadząc do degradacji siedliska sosnowego boru chrobotkowego (91T0).

Pozostałości po przeprowadzonych cięciach pielęgnacyjnych (czuby, konary, gałęzie) oraz martwe drewno powstałe w nadmiarze w wyniku działania czynników naturalnych są usuwane w ramach ogólnopolskiego projektu pn. „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe”.

W Nadleśnictwie Myszyniec działania na rzecz ochrony siedliska sosnowy bór chrobotkowy (91T0) w latach 2018-2023 przeprowadzono na blisko 600 ha.

Z uwagi na strategię rozwoju chrobotków, które rozmnażają się przez fragmenty plech, wydeptywanie ich płatów w trakcie realizacji prac też może mieć wpływ na rezultaty prowadzonej ochrony.

Oczekiwane efekty działań

ochronnych uzyskaliśmy już w pierwszym roku po wykonanych działaniach.

Nadleśnictwo prowadząc czynną ochronę siedliska sosnowy bór chrobotkowy (91T0) wypełnia zapisy planu zadań ochronnych ustanowionego dla obszaru Natura 2000 Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047.

Przedsięwzięcie jest finansowane ze środków Skarbu Państwa PGL LP Nadleśnictwa Myszyniec oraz Funduszu Europejskiego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, działania 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna.

Przykładowy widok drzewostanu w fazie młodnika po wykonanym zabiegu CP (2018 rok).

Przykładowy widok drzewostanu w fazie młodnika po wykonanym działaniu ochronnym polegającym na uprzątnięciu martwego drewna (2019 rok).

TORFOWISKO KARASKA OSTOJA CIETRZEWIA POD OPIEKĄ LEŚNIKÓW

Rezerwat „Torfowisko Karaska” o powierzchni ponad 400 ha położony jest na gruntach Skarbu Państwa w Nadleśnictwie Myszyniec, w północno-wschodniej części Mazowsza. O tej porze roku Torfowisko Karaska tętni życiem, występujące tam gatunki ptaków, w tym cietrzew odbywają swoje gody. Rytuały godowe cietrzewia zwane są tokami. Rezerwat „Torfowisko Karaska” został utworzony w 2001 roku celem zachowania fragmentu jednego z największych w Polsce torfowisk wysokich z typowo wykształconą szatą roślinną. Głównymi przedmiotami ochrony rezerwatu są cenne siedliska nieleśne, jednak z parasola ochrony rezerwatowej korzystają wszystkie bytujące tam gatunki zwierząt. Obszar torfowiska jest cenną osto-

ją gatunków ptaków związanych z terenami otwartymi. Zainwentaryzowano tu ponad 100 gatunków ptaków znajdujących się na liście zwierząt prawnie chronionych. Bytuje tu m.in. błotniak łąkowy, gąsiorek, kulik wielki, rycyk, bekas, kszysk, derkacz, pustulka oraz cietrzew – gatunek zagrożony wyginięciem. Obserwacje przyrodnicze wskazują, że sezon godowy ptaków bytujących na terenie Torfowiska Karaska należy uznać za rozpoczęty.

Na tę okoliczność Nadleśnictwo Myszyniec wspólnie z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska w Warszawie co roku, w okresie zimowym, czyni przygotowania. Realizuje działania ochronne kształtujące odpowiednie warunki siedliskowe dla występujących tam

roślin i zwierząt, szczególnie tych skrzydlatych.

Usuwane są młode brzozy zarastające torfowisko. Prace prowadzone są w sposób zapewniający ochronę szaty roślinnej torfowiska. Zachowywany jest również podrost sosnowy, będący pożądanym elementem sukcesji naturalnej torfowiska wysokiego w kierunku boru bagiennego. W wyniku realizowanych działań utrzymano otwarty charakter torfowiska.

W północnej części rezerwatu wykonywano działania ukierunkowane na utrzymanie właściwego biotopu dla cietrzewia. Wspierając ten gatunek, na powierzchni ok. 10 ha prowadzono zabiegi kształtujące strefę przejściową pomiędzy terenami otwartymi a zwałym lasem brzoźowym, poprzez stopniową

redukcję jego zwarcia (intensywność cięć była największa na brzegu lasu). Tak przygotowana powierzchnia jest atrakcyjna dla cietrzewia, który większą część życia spędza na ziemi. Posłuży mu jako żerowisko, miejsce schronienia i odpoczynku.

Prowadzone jest również wykaszanie łąk przylegających do przygotowanej strefy przejściowej – głównej areny tokowej cietrzewia. Gdyby nie podejmowane działania torfowisko wysokie zarostoby w kierunku drzewostanu brzoźowego, a skrzydłaci mieszkańcy Torfowiska Karaska, zmuszeni by byli do poszukiwań innego miejsca spełniającego ich preferencje siedliskowe.

U źródeł trzech rzek

W NADLEŚNICTWIE NIDZICA

Mazury, kraina jezior i rzek. Mimo, iż południowy kraniec Mazur nie jest szczególnie urozmaicony jeziorami, to na terenie Nadleśnictwa Nidzica swój bieg rozpoczynają trzy rzeki – Łyna, Omulew i Wkra. Każda z nich ma inną charakterystykę, płynie w innym kierunku, chociaż dwie z nich to dopływy Narwi, a trzecia płynie poza granice Polski, jest lewym dopływem Pregoi.

ŁYNA – KRÓLOWA RZEK WARMIŃSKICH, JEDNAK BIEG POCZĄTKOWY TO MAZURY

Na północ od Nidzicy w okolicach miejscowości Łyna z pokładów piasków sandrowych wypływa Łyna. Źródła położone są w granicach rezerwatu przyrody Źródła Rzeki Łyny im. prof. Romana Kobendzy. Kształtowanie się źródeł związane jest ze zjawiskiem erozji wstecznej, bardzo rzadkiej na niżu. Dzięki erozji powstają cyrki wodne, z których wypływa krystaliczna woda bogata w związki żelaza. Mniejsze źródła łączą się i tak z terenu rezerwatu wypływa Łyna. Koryto rzeki w początkowym biegu jest wąskie, płynie pośród łąk, trzcinowisk, aby kolejno przepływać przez niewielkie jeziora rynnowe na terenie Nadleśnictwa Nidzica: Brzeźno Duże, Kiernoz Mały, Kiernoz Wielki. Łyna w początkowym biegu to dzika, nieuregulowana rzeka, do której spływa woda z doliny rzecznej ograniczonej lasami Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. Na tym odcinku koryto jest wąskie, nierzadko zabudowane przez tamy bobrowe. Jest to raj dla ptaków i dzikich zwierząt. Od wsi Brzeźno Łyńskie rzeka chętnie jest eksplorowana przez kajakarzy.

OMULEW CZYLI STRUGA KONIUSZANKA

Omulew wypływa z jeziora Koniuszyńskiego i zarówno w opisach historycznych, jak i aktualnych jest nazywana Koniuszanka, tak samo jak rezerwaty przyrody, przez które przepływa – Koniuszanka I i Koniuszanka II. Początek biegu to lasy Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. Rzeka wypływając z rezerwatu Koniuszanka II wpada do jeziora Omulew i wypływając z niej to już rzeka Omulew. Koniuszanka w początkowym biegu nie jest wykorzystywana przez kajakarzy. Jest to niedoceniony teren obserwacji przyrodniczych terenów bagiennych, jeziora Koniuszyn oraz przełomowego odcinka rzeki na terenie rezerwatu przyrody Koniuszanka II.

WKRA, RZKA WIELU IMION

Bieg rzeki Wkry podzielony jest na 3 odcinki o różnych nazwach: górny bieg – Nida (od źródeł do ujścia Szkotówki – na terenie Nadleśnictwa Nidzica, środkowy bieg – Działdówka, od ujścia Szkotówki do ujścia Swojęcianki – strugi wpływającej w miejscowości Biezuń, dolny bieg – Wkra, od ujścia Swojęcianki do ujścia do Narwi.

Źródła rzeki Wkry obecnie znajdują się w pobliżu wsi Januszkowo w gminie Kozłowo. Właściwe źródła Wkry znajdowały się niegdyś na południowym stoku Dylewskiej Góry. Krzyżacy w XIV wieku przekopali sztuczny kanał w okolicy Ciborza, górna część Wkry popłynęła do rzeki Wel, a Nida (lewobrzeżny dopływ Wkry) stała się jej częścią. Nida wypływa ze zmeliorowanych użytków zielonych położonych w małej dolinie niedaleko Januszkowa. Melioracje prowadzone w latach 60-tych miały na celu trwałe polepszenie rolniczych zdolności produkcyjnych okolicznych gleb. W ziemi umieszczono drenaż w kierunku obniżającego się terenu. Przesączająca się woda trafia ostatecznie do cieku odprowadzającego wodę w kierunku Rączek, a następnie Nidzicy. Tereny w szerokiej dolinie rzecznej nie są gęsto zaludnione, co sprzyja gniazdowaniu i żerowaniu tam wielu gatunków ptaków, m. in. orlika krzykliwego, bociana białego, gęsi gęgawy czy żurawi. Nida w granicach Nadleśnictwa Nidzica to również miejsce bytowania dużej populacji bobra i łosia. Dla wytrwałych krajoznawców jest to teren pełen niespodzianek przyrodniczych.

Nadleśnictwo Nowe Ramuki

Tuż przy południowej granicy Warmii i Mazur, na terenie Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej leży nadleśnictwo z ponad 240-letnią historią — Nadleśnictwo Nowe Ramuki. Miejsce to jest prawdziwym rajem dla miłośników przyrody, odkrywców i wszystkich, którzy szukają ukojenia w otoczeniu lasów. To miejsce wyjątkowe, gdzie majestatyczne drzewa opowiadają swoje historie, ptaki drapieżne rządzą niebem, a ludzie pracują z pasją, by chronić dziką przyrodę. Oto las, który zaskakuje bogactwem gatunków, ukrytą historią i niepowtarzalnym klimatem.

Lasy Nadleśnictwa Nowe Ramuki tworzą duży, zwarty kompleks leśny, przez który z północy na południe biegnie rzeka Łyna. Wpływa ona do Jeziora Łańskiego, które wraz z Jeziorą Pluszne jest nie tylko największym jeziorem w okolicy, ale również dodaje tutejszym terenom tajemniczego uroku.

Świadectwem historii, a przede wszystkim świadectwem dawnych cywilizacji wśród ramuckich lasów są neolityczne cmentarzyska – kurhany. Te wyjątkowe zabudki nieożywione przypominają, że lasy były schronieniem i domem dla ludzi od tysięcy lat. To miejsca, które przyciągają nie tylko badaczy historii, ale i tych, którzy chcą poczuć magię przeszłości.

Jednym z najciekawszych elementów historii nadleśnictwa jest Łańsk, który w latach 20. ubiegłego wieku był niewielką osadą leśną. Od lat 50. ze względu na walory środowiska przyrodniczego został terenem Urzędu Rady Ministrów, terenem do którego dostęp mieli tylko najwyżsi urzędnicy państwa, wojsko oraz obsługa. To właśnie w Łańsku wypoczywali Bolesław Bierut, Władysław Gomułka, Józef Cyrankiewicz, Edward Gierek. Teren wokół ośrodka był całkowicie zalesiony, ogrodzony, ściśle strzeżony. Na tych kilku tysiącach hektarów organizowane były polowania, na które zapraszani byli notablie urzędowi oraz zagraniczni dygnitarze.

Pozostałością po ośrodku w Łańsku było nielegalne wysypisko śmieci o powierzchni 0,26 ha. Zostało ono zlikwidowane w 2022 roku dzięki działalności nadleśnictwa w celu ochrony znajdującego się tu siedliska grądu środkowoeuropejskiego i subkontynentalnego.

Likwidację nielegalnego wysypiska śmieci udało się wykonać w ramach realizacji Projektu pt. „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe” współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ). Objętość usuniętych odpadów wyniosła ponad 3000 m³. Wśród nich znajdowały się m.in. odpady budowlane (w tym także zawierające substancje niebezpieczne), papa odpadowa, zużyte opony, odpady azbestowe. Wszystkie te zalegające przez lata śmieci negatywnie wpływały na siedlisko leśne, ale także stwarzały niebezpieczeństwo żyjącym w nim zwierzętom.

W czasie powstawania wysypiska teren przeznaczony do składowania śmieci nie był objęty żadną formą ochrony przyrody. Od roku 1982, od chwili powołania rezerwatu przyrody „Las Warmiński im. prof. Benona Polakowskiego” obszar wysypiska stał się terenem rezerwatu. Rezerwat ten, zajmujący powierzchnię 1819,72 ha jest jednym z większych w Polsce leśnych rezerwatów przyrody. W jego skład wchodzi część lasów nadleśnictwa oraz fragment rzeki Łyny.

Stoki wawozu wzdłuż rzeki w rezerwacie przyrody porastają stare drzewostany różnowiekowe mieszane o charakterze zbliżonym do naturalnego. Największą powierzchnię (ponad 70%) zajmują drzewostany z pa-

nującą sosną. Drzewostany z panującym dębem z domieszką grabu, świerka, lipy, klonu, daglezi i brzozy zajmują około 15% powierzchni.

W roku 1945 powierzchnia lasów Nadleśnictwa Nowe Ramuki wynosiła niecałe 7 000 ha, dziś jest to ponad 17 000 ha, a lasy rozciągają się na terenie trzech gmin:

Olsztynek, Purda, Stawiguda. Jedna trzecia powierzchni nadleśnictwa pokryta jest ponadstuletnimi sosnami. To tutaj wytworzył się cenny ekotyp sosny, tzw. sosna napiwodzko-ramucka. Dawniej drewno sosny napiwodzko-ramuckiej było spławiane Łyną do Królewca oraz Pasłęką do Braniewa.

Lasy Nadleśnictwa Nowe Ramuki są krainą ptaków, z których wiele należy do gatunków chronionych. Szczególnej ochronie podlegają tu stanowiska ptaków takich jak: bielik, rybołów, kania czarna, orlik krzykliwy oraz bocian czarny. Dla nich wyznaczane są specjalne strefy ochronne. W okresie lęgowym w tych obszarach wstrzymywane są wszelkie prace leśne, by zapewnić im spokój i bezpieczeństwo. To właśnie dzięki

ki takim działaniom te majestatyczne stworzenia mogą wychowywać swoje młode w ciszy i harmonii.

Równie ważnym gatunkiem ptaka w Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej jest sokół wędrowny, którego naderwana populacja wyginęła w XX wieku na skutek stosowania pestycydów w rolnictwie. Dzięki współpracy Nadleśnictwa Nowe Ramuki ze Stowarzyszeniem na Rzecz Dzikich Zwierząt „Sokół” po latach naderwana populacja tego gatunku powróciła do ramuckich lasów. Widok tego drapieżnika nurkującego z zawrotną prędkością jest prawdziwą uczcą dla oka.

W naszych lasach znaleźć można prawdziwe perełki dendrologiczne: żywotniki olbrzymie, cyprysiki, jodły pospolite, jodły kaukaskie, jodły jednobarwne, czy orzeszniki pięciolistne. Każde z tych drzew to unikalna część przyrodniczej mozaiki, która czyni nasze lasy tak wyjątkowymi.

Z uwagi na walory przyrodnicze, dużą liczbę jezior i rzek, bliskie sąsiedztwo aglomeracji miejskiej teren Nadleśnictwa Nowe Ramuki odwiedzany jest przez wielu turystów. Poznawanie i odkrywanie nowych miejsc ułatwić mogą szlaki turystyczne. Głównymi szlakami są: Gościniec Niborski oraz Do Źródeł Łyny. Pierwszy, czerwony szlak rowerowy, biegnący między jeziorami Plusznym i Łańskim, zwany królewskim lub starym gościniecem, to część niegdyś bardzo ważnego traktu, który łączył Warszawę z Królewcem. Gwarantuje nie tylko piękne widoki, ale również umożliwia znalezienie spokojnego miejsca na ewentualny postój i wypoczynek.

Drugi, prowadzący przez liczne wawozy rezerwatu, to zielony szlak pieszy, z którego poza piechurami często korzystają rowerzyści. W południowej części Nadleśnictwa Nowe Ramuki szlak opuszcza tereny Warmii i wkracza na Mazury, kolejno dobiega do rezerwatu „Źródła Rzeki Łyny”.

Dla odwiedzających, którzy chcą poczuć bliskość przyrody na własnej skórze, wyznaczono powierzchnie w ramach programu „Zanocuj w lesie”. Wyznaczone zostały specjalne obszary, gdzie można rozbić namiot, wsłuchać się w szum drzew i obudzić się przy śpiewie ptaków. To niepowtarzalna okazja, by oderwać się od codzienności i poczuć, jak życie w lesie toczy się swoim rytmem.

Nadleśnictwo Nowe Ramuki to miejsce, które inspirować i zaprasza. Niezależnie od tego, czy szukasz spokoju wśród drzew, fascynujesz się dziką przyrodą, czy chcesz odkrywać historię sprzed tysięcy lat – znajdziesz tu coś dla siebie. Nasze lasy to nie tylko przestrzeń, ale i żyjący organizm, który czeka, by opowiedzieć Ci swoje historie. Zapraszamy do lasu – bo każde drzewo, każdy ptak i każdy kamień w Nowych Ramukach ma coś wyjątkowego do zaoferowania.

Zapraszamy do lasu!

NADLEŚNICTWO OLSZTYN

Zarówno mieszkańcy regionu, jak i liczni turyści, bardzo chętnie spędzają czas na łonie natury. Z badań agencji PBS przeprowadzonych w 2020 r. na zlecenie Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych wynika, że las jako miejsce wypoczynku pełni zdecydowanie ważną funkcję dla 60% ogółu społeczeństwa.

Ponad połowa mieszkańców Polski (56%) bywa w lesie regularnie (codziennie/raz na tydzień lub raz na miesiąc). Najczęściej deklarowaną formą wypoczynku są spacery. Nadleśnictwo Olsztyn jest jednym z 32 nadleśnictw podlegających organizacyjnie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Zajmuje powierzchnię 16 200,60 ha. Nadleśnictwo obfituje w liczne miejsca, stanowiące ciekawą ofertę edukacyjną. Są one chętnie odwiedzane przez turystów i miłośników przyrody.

Ścieżki przyrodniczo-leśne

Na terenie Nadleśnictwa Olsztyn znajdują się 2 ścieżki przyrodnicze: „Dąbrówka” i „Zazdrość”. Usytuowane są niedaleko Olsztyna, w takich miejscach, by prezentowały w dostępny sposób bogactwo krajobrazowe regionu i dobrze służyły szeroko rozumianej edukacji. Korzysta z nich lokalne społeczeństwo, tj. mieszkańcy okolicznych miejscowości i miasta Olsztyna, którzy bardzo chętnie spędzają czas, zarówno na wycieczkach pieszych, jak i rowerowych. Ścieżki są również idealnym miejscem dla dzieci ze szkół i przedszkoli.

Wieża obserwacyjno-widokowa nad Jeziorem Kielarskim

Widok z wieży rozpościera się na jezioro, okoliczne pola i lasy. Została ona wybudowana w 2013 roku, w celu kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa, zwrócenia uwagi na piękno przyrody. Płytkie jezioro obficie porośnięte roślinnością, niedostępne brzegi zajęte przez bagniska i trzęsawiska – to doskonałe miejsce do obserwacji występujących tam ptaków. Wieża usytuowana została w finalnej części ścieżki przyrodniczo-leśnej „Zazdrość”. Z tej racji jest miejscem chętnie odwiedzanym przez turystów i miłośników przyrody z niej korzystających. Wieża stanowi istotny element podnoszący walory turystyczne okolicy. Służy jako miejsce spotkań edukacyjnych z uczniami okolicznych placówek oświatowych. Obiekt ten znajdujący się w bezpośrednim sąsiedztwie miasta, stanowi istotny element infrastruktury turystycznej.

Ośrodek rehabilitacji ptaków drapieżnych

W 1996 roku z inicjatywy pracowników Nadleśnictwa Olsztyn, na terenie Leśnictwa Dąbrówka, powstał Ośrodek Rehabilitacji Ptaków Drapieżnych. Placówka ta specjalizuje się w leczeniu i rehabilitowaniu ptaków. Corocznie Ośrodek przyjmuje ponad 30 skrzydlatych pacjentów, takich jak np. bielik, orlik krzykliwy, puszczyk, płomykówka, myszozół.

Dzięki profesjonalnej i fachowej opiece oraz wieloletniemu doświadczeniu prowadzącego ten obiekt, większość zwierząt przebywających w ośrodku zostaje wyleczona i przywrócona do swoich naturalnych siedlisk. Moment wypuszczenia wyleczonych ptaków często staje się znakomitą lekcją przyrody dla najmłodszych i nie tylko...

Jezióra Czerwonka Duża i Czerwonka Mała w Leśnictwie Nowa Wieś

Rynnowe Jeziora Czerwonka Duża i Czerwonka Mała znajdują się w południowej części Nadleśnictwa Olsztyn. Są to jeziora nieprzepływowe położone z dala od aglomeracji miejskich.

nie dla zachowania unikatowych zasobów siedliskowych. Z uwagi na to, w 2009 roku zostały one objęte ochroną, poprzez ustanowienie na ich obszarze użytków ekologicznych. Jeziora te stanowią środowisko występowania wielu rzadkich gatunków ptaków wodno-błotnych oraz roślin wodnych i bagiennych. Otoczenie jezior niemal w całości stanowi las. Okolica ta jest doskonałym miejscem wypoczynku szczególnie dla tych, którzy szukają wyciszenia i ucieczki od zgiełku miasta. Jeziora te są cyklicznie zarybiane i udostępnione dla wędkarzy. Zezwolenie wędkarskie można wykupić w siedzibie Nadleśnic-

twa Olsztyn. Zmotoryzowani mogą bezpiecznie zaparkować samochód w miejscu postoju pojazdów przy drodze Nowa Wieś – Łąjs.

Cechują się dużą przejrzystością wody sięgającą nawet do 3 m. Jeziora stanowią fragment ekosystemu mającego znacze-

Lasy Nadleśnictwa Olsztynek

DLA MIŁOŚNIKÓW PRZYRODY...

Nadleśnictwo Olsztynek to przede wszystkim piękne bory, lasy bukowe i jeziora. Na terenie Nadleśnictwa Olsztynek znajdują się cztery rezerваты przyrody: Rzeki Drwęcy, Bagno Nadrowskie, Dylewo i Jezioro Francuskie, Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich, 4 obszary Natura 2000, 6 Obszarów Chronionego Krajobrazu oraz liczne pomniki przyrody. Na szczególną uwagę zasługuje **Rezerwat Bagno Nadrowskie**, to wyjątkowe miejsce. Na powierzchni ponad 106 ha znajduje się wiele naturalnych zagłębi wypełnionych wodą, to stwarza doskonałe miejsce bytowania wielu gatunków ptaków wodno-błotnych. Rezerwat to również miejsce występowania bardzo rzadkiego **żółwia błotnego** (*Emys orbicularis*). Do obserwacji ptaków i podziwiania panoramy Bagien Nadrowskich na skraju rezerwatu turystom udostępniona jest drewniana platforma widokowa z tablicami edukacyjnymi z opisami gatunków bytujących tu ptaków.

DLA AMATORÓW GRZYBOBRANIA I NIE TYLKO...

Lasy Nadleśnictwa Olsztynek obfitują w grzyby, jagody i maliny, które w większości miejsc można zbierać bez ograniczeń. Dary lasu są doskonałym źródłem, zdrowego naturalnego pożywienia o wyjątkowych walorach smakowych.

DLA PASJONATÓW HISTORII...

Bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe dodatkowo uatrakcyjnają miejsca historyczne. **Pośród leśnych ostępów, przy leśnych drogach i ścieżynach nierzadko możemy zobaczyć krzyże, cmentarze czy pojedyncze mogiły.** Lasy są cichymi świadkami burzliwych wydarzeń z dziejów naszej Ojczyzny. **Chcąc** zachować od zapomnienia Nadleśnictwo Olsztynek dba i troszczy się o te miejsca. W 2023 r. własnym staraniem podjęło się odrestaurowania cmentarza wojennego z okresu I wojny światowej, znajdującego się na terenie leśnym przy drodze Browina – Turowo. **Jest to miejsce zbiorowego pochówku 123 żołnierzy poległych w walkach w sierpniu 1914 r.** Dla miłośników historii polecamy również odwiedzenie m.in. **piętrowego cmentarza wojennego z okresu I wojny światowej w Drwęcku, cmentarza wojennego w Tymawie, zrewitalizowanego cmentarza wojennego w Swaderkach** <https://olsztynek.olsztyn.lasy.gov.pl/cmentarz-wojenny-w-swaderkach>. Na uwagę turysty zasługują również zrewitalizowany Park w Durągu. Powyższe obiekty mogą być dodatkowym punktem wycieczki na Pola Grunwaldu, które również leżą w zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa Olsztynek.

to doskonałe miejsce do wypoczynku, uprawiania sportów czy grzybobrania. Leśne ostępy skrywają wiele ciekawych miejsc historycznych, przyrodniczych, turystycznych, to tu każdy na pewno znajdzie coś dla siebie. Zatem zapraszamy w podróż i odkrywanie najciekawszych miejsc naszego nadleśnictwa.

DLA SPORTOWCÓW...

Biegaj z nami - czyli biegi na orientację w olsztyneckich lasach. Wszystkim miłośnikom uprawiania turystyki na orientację Nadleśnictwo Olsztynek przygotowało 2 trasy **Zielonego Punktu Kontrolnego „Dzikie Łąki” i „Kołatek Świerkocin”**, Każda z tras dodatkowo obejmuje szlaki o różnym stopniu trudności i długości. To wszystko daje możliwość w bardzo ciekawy, aktywny i oryginalny sposób spędzać wolny czas, ćwiczyć orientację w terenie i posługiwanie się mapą a przy okazji podziwiać piękno otaczającej przyrody. Więcej informacji na <https://olsztynek.olsztyn.lasy.gov.pl/zielony-punkt-kontrolny> Lasy są szeroko udostępnione społeczeństwu, na terenie nadleśnictwa istnieje wiele szlaków pieszych i rowerowych. Polecamy portal <https://czaswlas.pl/mapa>

DLA SPRAGNIONYCH WIEDZY I ODKRYWANIA...

Na terenie Nadleśnictwa Olsztynek znajduje się najwyższy szczyt na Mazurach Góra Dylewska (312 m n.p.m). Na szczycie wzniesienia stoi wieża widokowa a tuż obok na polanie dla małych i tych trochę starszych czeka moc atrakcji. Pierwszą z nich jest lapidarium kamienia naturalnego, nieopodal znajduje się nietypowy i jedyny, w tym regionie **równikowy zegar słoneczny**.

Tuż obok biegnie ścieżka dydaktyczna „Góra Dylewska” wyposażona w **serię tablic przedstawiających** pracę leśnika i tablice z opisami **rodzimych gatunków drzew**. To nie koniec atrakcji tego wyjątkowego miejsca. W 2024 r. powstała w tym miejscu rodzinna gra terenowa quest ph. „W sercu Wzgórz Dylewskich. Quest do pobrania na <https://olsztynek.olsztyn.lasy.gov.pl/quest-w-sercu-wzgorz-dylewskich>

Obok licznie występujących w naszych lasach jeleni, łosi i saren do najbardziej osobliwych zwierząt Wzgórz Dylewskie należy introdukowany w 1986 r. pochodzący z Kostaryki **muflon**. Muflon znalazł się również w logo naszego nadleśnictwa.

Walory przyrodnicze można odkrywać i podziwiać korzystając z kolejnej ścieżki przyrodniczej „Uroczysko Napromek” znajdującej się w Leśnictwie Napromek. Tuż obok znajduje się również Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt, do którego trafiają ranne i chore zwierzęta. Tu są leczone i rehabilitowane a następnie przywracane do środowiska naturalnego.

Zapraszamy i zachęcamy niezależnie od pory roku do korzystania z uroków lasu Nadleśnictwa Olsztynek.

ZATRZYMAĆ WODĘ NADLEŚNICTWO ORNETA

Nadleśnictwo Orneto położone jest na Równinie Orneckiej stanowiącej fragment Niziny Staropruskiej, która prawie jest pozbawiona jezior, natomiast ma dobrze rozwiniętą sieć różnej wielkości rzek i strumieni. Obszar ten przecinają rzeki Walsza, Drwęca Warmińska, Warna, Szęśląg wraz z licznymi mniejszymi dopływami. Większość z nich wpada do Pasłęki mającej ujście w Zalewie Wiślanym i wyznaczającej południowo-zachodnią granicę Nadleśnictwa. Takie warunki hydrologiczne stwarzają doskonałe możliwości do gromadzenia wód i spowalniania ich odpływu, dzięki budowie różnych obiektów związanych z retencją wodną.

W okresie przedwojennym w tym rejonie istniały liczne sztuczne zbiorniki retencyjne, które stanowiły wzbogacenie krajobrazu i zwiększały różnorodność biologiczną. Od czasu II Wojny Światowej system zbiorników wodnych funkcjonujący w dorzeczu Pasłęki nie był należycie konserwowany i ulegał stopniowej degradacji. Po dawnych zbiornikach pozostały rozmyte groble, zniszczone zastawki a dno wielu z nich porosły drzewa i krzewy. Istotnie obniżyła się pojemność retencyjna tego regionu i obniżyły walory przyrodnicze wskutek ubytku biotopów wodnych i związanych z nimi gatunków flory i fauny. Uległ również obniżeniu poziom wód gruntowych o około 1,5 metra, co spowodowało przesuszenie i degradację biotopów podmokłych, osłabiło drzewostany i miało negatywny wpływ na dominującą w tym regionie gospodarkę rolną. Dlatego Nadleśnictwo Orneto,

jako jedno z pierwszych w Polsce, już od 1998 r. buduje nowe oraz odtwarza zniszczone obiekty małej retencji, korzystając z dofinansowania z różnych źródeł. Do 2020 r. Nadleśnictwo Orneto wykonało lub odbudowało 16 zbiorników wodnych o różnej wielkości oraz wiele innych urządzeń wodnych np.: zastawki, progi wodne, bystrotoki, brody. Efektem tych działań było zretencjonowanie około 0,5 miliona m³ wody.

Kontynuując te działania Nadleśnictwo w 2020 r. zrealizowało dwa projekty związane z retencją: „Odtworzenie zbiornika retencyjnego Migny” i „Przebudowa systemu melioracyjnego łąk w leśnictwie Taftowo na cele przyrodnicze”. Oba przedsięwzięcia współfinansowane były ze środków Unijnych.

Działania te zarówno w skali całego kraju mają m. in. ograniczać wpływ zjawisk ekstremalnych takich jak susze, wynikające z tego zagrożenie pożarowe lasów, zmniejszyć spadek poziomu wód gruntowych oraz przesuszanie siedlisk, zahamować pogorszenie zdrowotności drzewostanów oraz zubażanie różnorodności biologicznej. W skali lokalnej głównymi efektami jest podniesienie poziomu wód powierzchniowych i gruntowych, a co za tym idzie uregulowanie, stosunków wodnych w obrębie łąk, na których znajdują się zbiorniki i pobliskich gruntów leśnych. W konsekwencji działań będzie następowała poprawa warunków wzrostu i zdrowotności drzewostanów, zwiększenie różnorodności ekosystemów rolno-łąkowych. Również spodziewanym

Zbiornik retencyjny w Leśnictwie Migny. Fot. Arkadiusz Miłkusz

efektem będzie stopniowe zwiększanie bioróżnorodności flory i fauny związanej z tego typu zbiornikami. Wśród wielu gatunków można wymienić płazy: traszkę grzebieniastą i zwyczajną, kumaka nizinnego – który jest gatunkiem ważnym dla Wspólnoty Europejskiej, wymagającym ochrony obszarowej i ścisłej, z ptaków warto wymienienia są orlik krzykliwy, którego ostoja na terenie Nadleśnictwa jest jedną z najważniejszych w Europie oraz bocian czarny - płochliwy i rzadki krewniak bociana białego.

Nagrodą za dotychczasowy wysiłek związany z tworzeniem obiektów małej retencji jest wyróżnienie tytułem finalista roku 2021 w prestiżowym Konkursie „Moder-

nizacja i Budowa Roku”. Warto wspomnieć, że zrealizowany projekt budowy zbiornika retencyjnego Migny zdobył najwięcej głosów, jako inwestycja w Województwie Warmińsko Mazurskim, co może świadczyć o rosnącej świadomości społeczeństwa dotyczącej zmian klimatu. Serdecznie zapraszamy do odwiedzenia naszych terenów, obok wcześniej opisanych działań, udostępniliśmy dwie bardzo atrakcyjne ścieżki: przyrodniczą w Rezerwacie doliny rzeki Walszy i historyczną szlaku fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego. Więcej szczegółów znajdziecie Państwo Na stronie internetowej www.orneta.olsztyn.lasy.gov.pl.

Marcin Żurkowski

Zbiornik retencyjny na terenie Leśnictwa Józefowo. Fot. Marcin Żurkowski

Wschód słońca nad zbiornikiem wodnym w Leśnictwie Karbowo. Fot. M. Żurkowski

Zbiorniki retencyjne służą również celom przeciwpowodziowym. Fot. M. Żurkowski

Oczka wodne na terenie Leśnictwa Taftowo. Fot. Marcin Żurkowski

W OSTROŁĘCKIM LESIE...

Nadleśnictwo Ostrołęka położone jest w północno-wschodniej części Mazowsza, w obszarze leśnym określanym jako Puszcza Kurpiowska, zwana również Zieloną. Teren Nadleśnictwa Ostrołęka to nie tylko bory sosnowe ale również nostalgiczny kurpiowski krajobraz, skryte wśród leśnych ostępów miejsca o wartości kulturowej i religijnej, szlaki i ścieżki turystyczno-dydaktyczne, czy osobliwości przyrodnicze objęte ochroną prawną.

Z dziejów Nadleśnictwa

Historia Nadleśnictwa Ostrołęka obejmuje dzieje dwóch Nadleśnictw: Seborgi i Ostrołęka. Pierwsze wzmianki o Nadleśnictwie Seborgi pochodzą z II połowy XIX wieku, wówczas podlegało ono rosyjskiemu zaborku. Dalsze losy administracji leśnej na tych terenach są ściśle powiązane z historią geopolityczną Polski. W 1918 roku powstają dwa wspomniane wyżej Nadleśnictwa.

Leśnicy i strażnicy leśni z Nadleśnictwa Ostrołęka.
Zdjęcie z początku lat 30-tych XX wieku.

Po II wojnie światowej zostały one odtworzone. Należy tu wspomnieć, że okres zaborów i dwie wojny światowe spowodowały znaczne zniszczenia ostrołęckich lasów wywołane przez rabunkowo-dewastacyjną wycinkę prowadzoną przez okupantów oraz pożary i gradacje szkodników owadów. Leśnicy musieli stawić czoło tej sytuacji wykonując wielką pracę na rzecz tutejszych ekosystemów leśnych i wprowadzić pewne zmiany oraz reorganizację terytorialną. Nastąpiła ona w 1973 r. kiedy, z połączenia Nadleśnictw Seborgi i Ostrołęka, powstało Nadleśnictwo Ostrołęka. Ustalony wówczas zasięg terytorialny Nadleśnictwa Ostrołęka aktualny jest do dziś.

Fot. Budynek biura Nadleśnictwa Ostrołęka.

Położenie i zasięg

Nadleśnictwo Ostrołęka wchodzi w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i dzieli się na 14 leśnictw. Ostrołęccy leśnicy gospodarują na blisko 17

tys. ha lasów stanowiących własność Skarbu Państwa. Nadleśnictwo Ostrołęka prowadzi również nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa, a powierzchnia tych lasów to prawie 22 tys. ha. Lesistość tego terenu jest tożsama z lesistością całego kraju i wynosi blisko 30%. Drzewostany tego obszaru to głównie drzewostany sosnowe z niewielką domieszką świerka, brzozy, dębu oraz grabu, a wzdłuż cieków wodnych i w obniżeniach występują olsy oraz łęgi.

Teren Nadleśnictwa Ostrołęka położony jest w zasięgu zlodowacenia środkowoeuropejskiego. Ukształtowanie terenu jest mało urozmaicone. W rzeźbie opisywanego obszaru zaznaczone zostały procesy eoliczne tworząc krajobraz wydmy Równiny Kurpiowskiej.

Ochrona przyrody

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Ostrołęka znajdują się: rezerwat, obszar Natura 2000, pomniki przyrody oraz chronione rośliny i zwierzęta. Rezerwat „Olsy Płoszyckie” znajdujący się w Leśnictwie Płoszycie jest rezerwatem częściowym – leśnym. Celem ustanowienia rezerwatu była ochrona kompleksu olś w dolinie rzeki Rozogi, wykazującego wysokie walory faunistyczne, fitosocjologiczne i florystyczne. Stanowi on swoistą „ostoję” olsy wśród panujących tu borów sosnowych. Jego obszar jest miejscem występowania wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym 49 gatunków ptaków.

„Altana” – grupa 14 sztuk lip drobnolistnych

W zasięgu Nadleśnictwa znajdują się trzy obszary objęte ochroną w ramach Dyrektywy Ptasiej (OSO): Dolina Omulwi i Płodownicy, Dolina Dolnej Narwi oraz Puszcza Biała. W skład obszarów Natura 2000 wchodzi tereny istotne dla zachowania europejskiego dziedzictwa przyrodniczego.

Na gruntach Nadleśnictwa znajduje się 6 pomników przyrody: „ALTANA” - grupa 14 sztuk lip drobnolistnych, modrzew polski, brzoza brodawkowata, dąb szypułkowy oraz dwie sosny zwyczajne.

Edukacja i turystyka

Edukacja leśna społeczeństwa jest jednym z podstawowych zadań realizowanych przez Lasy Państwowe, zaś lasy stanowiące własność Skarbu Państwa są udostępnione dla wielbicieli aktywnego wypoczynku. Działalnością edukacyjną w Nadleśnictwie Ostrołęka w latach 2012-2024 zostało objętych ponad 50 tys. osób. Pracownicy Nadleśnictwa Ostrołęka realizują wiele form edukacji leśnej opierających się w głównej mierze na spotkaniach z leśnikiem w placówkach oświatowych czy na lekcjach terenowych (m.in. w ogrodzie dydaktycznym im. Towarzystwa Przyjaciół Lasu zlokalizowanym przy siedzibie Nadleśnictwa Ostrołęka oraz na

ścieżce dydaktycznej w Leśnictwie Lelis).

Lasy Nadleśnictwa Ostrołęka są również dostępne dla osób wybierających aktywny styl życia. W ostrołęckich lasach istnieją szlaki pieszo-rowerowe i trasa Nordic Walking. Od roku 2021 miłośnicy survivalu i turystyki outdoorowej mogą bez przeszkód korzystać z ostrołęckich lasów jako... sypialni, a to wszystko dzięki Programowi „Zanocuj w lesie”.

Jedno z miejsc postoju pojazdów udostępnionych do obsługi turystycznej obszarów leśnych

Dla pasjonatów historii i lokalnej kultury również się coś znajdzie. Na gruntach Nadleśnictwa Ostrołęka istnieje 58 miejsc mających szczególne znaczenie historyczne, kulturowe i religijne. Na terenie czternastu leśnictw znajduje się 25 przydrożnych krzyży, 15 kapliczek, 10 mogił/cmentarzy, 6 pomników, 1 park podworski ze strefą ochrony konserwatorskiej oraz ślady po dwóch osadach z epoki żelaza.

Gospodarka leśna

Warunki glebowe i klimatyczne sprawiły, że w ostrołęckich lasach przeważają siedliska borowe, a gatunkiem dominującym jest sosna zwyczajna.

W celu zachowania istniejących lasów oraz powiększania ich zasobów, pracownicy Nadleśnictwa Ostrołęka wykonują każdego roku szereg prac hodowlanych i ochronnych. Corocznie sadi się tu około 130 ha nowego pokolenia lasu, wysadzając przy tym ponad pół miliona młodych drzewek, które hodowane są z nasion drzew o najwyższych cechach jakościowych, tj. z tzw. drzewostanów nasiennych.

Średnio rocznie na powierzchni kilkuset hektarów wykonywane są różnego rodzaju cięcia pielęgnacyjne, mające na celu poprawę jakości i odporności lasów. Gospodarka leśna to także skuteczna ochrona lasów przed zagrożeniami ze strony przyrody, np. szkodliwe owady i grzyby, jak też człowieka – pożary, zaśmiecanie. Lasy Nadleśnictwa Ostrołęka zaliczone są do najwyższej kategorii zagrożenia pożarowego. Okres letni to czas wytężonej czujności leśników wspomaganej przez system wykrywania pożarów Smoke Detection, którego kamery usytuowane są na trzech dostrzegalniach. Wszystkie działania leśników, wykonywane w ramach prowadzenia trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej mają na celu wyhodowanie zdrowych i stabilnych lasów przy zachowaniu dbałości o środowisko naturalne i przy uwzględnieniu potrzeb społeczeństwa. Działania te finansowane są ze środków pochodzących ze sprzedaży drewna. Nie można zapominać, że lasy to także produkcja drewna – surowca niezbędnego w codziennym życiu.

Nadleśnictwo Parciaki

Tutaj oddycha się czystym powietrzem

Obszar, na którym znajdują się lasy Nadleśnictwa Parciaki, zaliczono do „Zielonych Płuc Polski”.

Charakteryzuje się on rozległymi terenami rolnymi, dobrym stanem środowiska przyrodniczego a także zróżnicowanymi lasami.

Znajdziemy tu zarówno suche bory sosnowe jak i żyzne lasy liściaste.

Nadleśnictwo Parciaki prowadzi gospodarkę tak, by zachować dla przyszłych pokoleń las wraz z jego korzystnym wpływem na klimat i zdrowie człowieka.

Dzięki prawidłowo prowadzonej gospodarce leśnej powierzchnia oraz wiek lasów w naszym nadleśnictwie się zwiększa.

Szkółka leśna Budziska poza produkcją na potrzeby LP prowadzi sprzedaż sadzonek na potrzeby odnowień i zalesień klientów indywidualnych. Produjemy ok. 3 mln sadzonek drzew leśnych.

Jednym z priorytetów naszego nadleśnictwa jest edukacja leśna. Nasza oferta skierowana jest do dzieci, młodzieży i dorosłych. Wszystko po to, by upowszechniać wiedzę o środowisku leśnym, ochronie przyrody i zależnościach między lasem a ludźmi. Oprócz spacerów na świeżym powietrzu czy zbierania grzybów i jagód, lasy Nadleśnictwa Parciaki oferują wiele form aktywnego spędzania czasu. Bieganie czy nordic walking – to dziś, obok jazdy na rowerze, najpopularniejsze sporty uprawiane przez Polaków. Ich wielką zaletą jest możliwość przebywania na świeżym powietrzu o każdej porze roku.

Drewno pozyskiwane w naszych lasach jest wykorzystywane przez firmy wielu gałęzi przemysłu z całego regionu. Jego pochodzenie, sposób pozyskania i właściwości fizyczne sprawiają, że jest najbardziej naturalnym i przyjaznym materiałem, który wykorzystujemy na tak wielką skalę. Jest niezbędnym elementem życia w harmonii z naturą. Szacuje się, że współczesne drewno ma ok. 30 tys. zastosowań!

Prywatni właściciele lasów leżących w zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa Parciaki, mogą załatwić u nas sprawy związane m.in. z legalizacją drewna, zalesieniami z PROW czy doradztwem. Informacje związane z lasami prywatnymi uzyskać można w siedzibie nadleśnictwa oraz u wszystkich naszych leśniczych.

Nadleśnictwo Parciaki prowadzi również sprzedaż drewna dla klientów indywidualnych, którzy w leśnictwach mogą zakupić gotowe do odbioru drewno opałowe bądź w zależności od potrzeb inne sortymenty.

Prowadzimy pogadanki w szkołach, zapraszamy dzieci do lasu, Zielonej Klasy, sali edukacyjnej i na ścieżki edukacyjne, wszystko po to, by zainteresować i zwiększyć wrażliwość ludzi na otaczającą nas przyrodę.

Chronimy przyrodę. Na terenie naszego nadleśnictwa znajdują się między innymi 2 Obszary NATURA 2000: „Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe oraz Dolina Omulwi i Płodownicy a w rezerwacie Zwierzyniec” ponad 200-letnie świerki, sosny i dęby stanowią żywe świadectwo minionych pokoleń.

Zapraszamy do naszych lasów, a także na naszą stronę internetową
www.parciaki.olsztyn.lasy.gov.pl

Historia Nadleśnictwa Przasnysz

W czasach I Rzeczypospolitej lasy północnego Mazowsza w większości należały do właścicieli prywatnych i dóbr kościelnych, oprócz nich znajdowały się królewskie lasy położone nad rzekami Orzyc, Płodownica i Omulew, które były zarządzane przez Starostwo w Przasnyszu. Po III rozbiorze Polski w 1795 roku zaborca pruski utworzył Urząd Leśny Przasnysz z siedzibą w Przejmach w skład którego weszły lasy królewskie, co dało początek instytucjonalnej administracji leśnej w regionie. Od tego momentu na rozwój gospodarstwa leśnego w nadleśnictwie decydujący wpływ miała niemiecka myśl leśna.

Mapa z okresu 1800-1850 r. Widoczna pierwsza osada Nadleśnictwa Przasnysz z siedzibą w Przejmach. Źródło: AGAD, Zbiór Kartograficzny, Mapa sporu granicznego między dobrami Lipa i Leśnictwem Przasnysz [1800-1850], sygn. 316-4.

Pismo Urzędu Leśnego w Przasnyszu z siedzibą w Przejmach, 1857 rok, AP w Płocku, Rząd Gubernialny Płocki.

Grafika „Sosna powstańców z 1863 r.” Z. Grześkowiak 2020 r.

Siedziba Nadleśnictwa Przejm, pierwsza połowa lat trzydziestych ubiegłego wieku „Święto Lasu”, fotografia ze zbiorów Danuty Gajdy.

Obóz wojsk niemieckich w lasach przasnyskich, fotografia udostępniona przez Marię Weronikę Knoch.

Mapa przeglądowa Lasów Państwowych z 1933 r.

W efekcie Prusacy pozostawili posiadaczy dóbr królewskich przy nadanym im prawie jedynie w odniesieniu do gruntów rolnych, natomiast lasy zostały oddane w osobny zarząd państwowy. W ten sposób doszło do utworzenia pierwszych na naszych ziemiach „lasów państwowych”. Prusacy zarządzali lasami wchodzącymi dziś w skład nadleśnictwa ok. 12 lat (1795-1807).

Wraz z wkroczeniem na teren Mazowsza wojsk polskich i napoleońskich, urzędnicy pruscy zostali odwołani, a większość z nich wyjechała.

Na początku 1807 roku Cesarz Napoleon ustanowił Komisję Rządową, która miała zająć się gospodarką powstającego Księstwa Warszawskiego. Komisja ta dokładnie 9 kwietnia 1807 roku uchwaliła przepisy o organizacji administracji publicznej w departamentach. Dotyczyło to również ustanowienia nadleśnictw. W departamencie Płockim ustalono, że powstanie dziewięć nadleśnictw, w tym Przasnysz. Datę tę powszechnie uznaje się za powstanie Nadleśnictwa Przasnysz.

Po utworzeniu w 1815 roku Królestwa Polskiego (z części Księstwa Warszawskiego), tereny obecnego Nadleśnictwa Przasnysz stały się częścią tzw. Lasów Rządowych. Lasy te podzielone były na 71 leśnictw, mających swoje urzędy leśne z nadleśniczymi na czele. Leśnictwo Przasnysz miało swoją siedzibę w Przejmach i obejmowało swym zasięgiem lasy położone w powiecie przasnyskim w Guberni Płockiej. Stan ten z nieznacznymi zmianami organizacyjnymi utrzymywał się, aż do wybuchu I wojny światowej.

Oficjalsi leśni z pierwszej połowy XIX wieku.

W okresie I wojny światowej lasy przasnyskie stały się areną działań zbrojnych między Cesarstwem Niemieckim a Carstwem Rosyjskim. Okupacja niemiecka w tym okresie doprowadziła do daleko idącej dewastacji drzewostanów. Do wywozu drewna Niemcy zbudowali specjalny system kolejek wąskotorowych i eksploatowali polskie lasy w celach wojennych. Na szczęście lasy przasnyskie zostały uratowane od całkowitego zniszczenia dzięki zakończeniu I wojny światowej i odrodzenia się niepodległego państwa.

Po zakończeniu I wojny światowej Leśnictwo Przasnysz zostało podzielone na mniejsze nadleśnictwa: Przejm, Janowo, Pruskołęka i Parciaki. Siedziba Nadleśnictwa Przejm mieściła się w dawnej siedzibie Leśnictwa Przasnysz. Nadleśnictwo Przejm ze względu na swoją położenie oraz siedzibę można uznać za spadkobiercę carskiego Leśnictwa Przasnysz. W dniu 26 czerwca 1924 roku Rada Ministrów rozporządzeniem powołała przedsiębiorstwo „Polskie Lasy Państwowe”.

Po zakończeniu II wojny światowej nastąpiły kolejne reorganizacje. Początkowo istniały mniejsze, jedno obrębowe nadleśnictwa, podlegające Okręgowemu Zarządowi Lasów Państwowych w Siedlcach. W latach 1948-1959 w Przasnyszu działał Rejon Lasów Państwowych. W jego skład wchodziły nadleśnictwa: Ciechanów, Mława, Sławki, Przejm i Janowo. W dniu 30 grudnia 1972 roku Dyrektor Lasów Państwowych podpisał zarządzenie nr 75, na mocy którego Nadleśnictwa Przejm, Janowo, Parciaki i Sławki (nadleśnictwo utworzone po II wojnie światowej z dóbr prywatnych) zostały połączone w Nadleśnictwo Przasnysz. Nowa jednostka rozpoczęła działalność 1 stycznia 1975 roku w ramach OZLP w Olsztynie i zajmowała powierzchnię 27 777 ha. W 1982 roku doszło do kolejnych zmian – z obrębów Sławki i Parciaki utworzono Nadleśnictwo Parciaki, a obręby Janowo i Przejm pozostały w strukturach Nadleśnictwa Przasnysz. Ostateczny kształt nadleśnictwa uzyskało 1 stycznia 1992 roku, kiedy to lasy z gminy Krasne o powierzchni 272 ha zostały przekazane pod zarząd Nadleśnictwa Ciechanów.

Grafika „Leśniczówka Jednorzec”, Z. Grześkowiak 2020 r.

Grafika „Siedziba Nadleśnictwa Przasnysz”, Z. Grześkowiak 2020 r.

PWL z nadleśnictw: Janowo, Przejm, Pruskołęka, Parciaki i Seborgi, „Echa Leśne”, 1935 r.

Obecnie w skład Nadleśnictwa Przasnysz wchodzi 13 leśnictw, którymi są: Jarzynny Kierz, Lipowiec, Duczymin, Grabowo, Dzierzgowo, Grudusk, Rycice, Jednorzec, Lipa, Przejm, Krzynowłoga Mała, Przasnysz oraz Szkółka Karwacz o łącznej powierzchni 16 680 ha. Nadleśnictwo nadto sprawuje nadzór nad lasami prywatnymi, o powierzchni 12 193 ha.

Nadleśnictwo Przasnysz znajduje się w północnej części województwa mazowieckiego i obejmuje tereny powiatów przasnyskiego, mławskiego oraz ciechanowskiego. Nadleśnictwo leży na terenie gmin: Chorz, Jednorzec, Krzynowłoga Mała, Dzierzgowo, Przasnysz, Czernice Borowe i Grudusk.

Spychowskie cietrzewie

Na terenie Nadleśnictwa Spychowo znajduje się wyjątkowy Ośrodek Hodowli Cietrzewia, działający na rzecz odtworzenia zagrożonej wyginięciem populacji tego pięknego, leśnego kuraka.

Jest to jedyny tego typu obiekt w naszym kraju, który powstał w 2018 r. w ramach projektu rozwojowego Lasów Państwowych pn. „Czynna ochrona cietrzewia na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych w Polsce” i jako działanie z zakresu czynnej ochrony przyrody jest finansowane z funduszu leśnego. Ośrodek zbudowany w całości z drewna nawiązuje do tradycyjnej architektury mazursko-kurpiowskiej. Nawet zabezpieczenie drewna przed niszczeniem, wykonano jedynie przez opalanie, bez użycia żadnych środków chemicznych, mogących szkodzić przebywającym tam ptakom.

W ośrodku i na zewnątrz znajdują się woliery, w których spychowscy leśnicy prowadzą hodowlę cietrzewi. To właśnie w nich młode osobniki są przygotowywane do życia na wolności. Wszystkie woliery są oczywiście odpowiednio zabezpieczone przed potencjalnymi zagrożeniami, głównie atakami drapieżników z powietrza, takich jak jastrzęb, ale również przed drapieżnikami naziemnymi, głównie lisem i kuną. Nie tylko drapieżniki, ale również presja i obecność człowieka jest dla cietrzewi bardzo niebezpieczna.

Hodowla tego ginącego gatunku, jakim jest cietrzew, jest niezwykle trudna i wymagająca. Jest to ptak bardzo płochliwy i wrażliwy na wszelkie anomalie w swoim środowisku. Dlatego szczególną uwagę należy zwrócić m.in. na zapewnienie cietrzewiom odpowiedniego spokoju, ciszy oraz właściwie dobieranego pokarmu wyłącznie z miejsc naturalnych i nieskażonych działalnością człowieka.

Dzięki dużemu zaangażowaniu pracowników Nadleśnictwa Spychowo, w tym koordynatora ośrodka- Aleksandra Adamskiego, udaje się każdego roku działalności ośrodka odhodować pokaźną ilość młodych cietrzewi, które następnie trafiają do środowiska naturalnego, w specjalnie przygotowane biotopy, dostosowane do potrzeb tego gatunku. Mimo że wielkość i możliwości ośrodka są w stanie pomieścić ok. 100 ptaków, razem ze stadem podstawowych ok. 30 osobników, które przebywają tam na stałe, udaje się odchowywać co roku ponad 100 młodych ptaków, które zasilają lokalne populacje w różnych regionach naszego kraju. W tym roku udało się

wyprowadzić aż 125 młodych cietrzewi, ale bywały lata, gdzie padały rekordowe ilości (2021 r.- 137 osobników czy 2022 r.- 141 osobników). Biorąc pod uwagę, że krajowa populacja tego zagrożonego wyginięciem kuraka liczyła ok. 400-500 osobników, działania spychowskich leśników są wręcz kluczowe dla ochrony tego niezwykłego gatunku naszej rodzimej przyrody.

Więcej o bieżącej działalności Ośrodka Hodowli Cietrzewia Nadleśnictwa Spychowo na: <https://spychowo.olsztyn.lasy.gov.pl/osrodek-hodowli-cietrzewia>

Nadleśnictwo Srokowo w Srokowie

Położone w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego Nadleśnictwo Srokowo, to nie tylko z powodzeniem prowadzona gospodarka leśna.

To także turystyka, edukacja historyczna i przyrodnicza, z której rocznie korzysta kilka tysięcy osób w różnicowanym wieku, a to za sprawą m.in. Ośrodka Edukacji Historyczno - Przyrodniczej „Wilczy Szaniec”, który 4 kwietnia 2017 roku powrócił we władanie Lasów Państwowych.

Pieczę nad nim przejęło Nadleśnictwo Srokowo i już na dzień dobry widać, że jest ono dobrym gospodarzem.

Pojawiły się nowe wyzwania, często bardzo trudne, a także wątpliwości, ale czas pokazał, że „srokowscy” leśnicy doskonale sobie z nimi poradzi.

Dzisiaj „Wilczy Szaniec”, to niewątpliwie jedna z największych atrakcji „Warmii i Mazur”, którą rocznie odwiedza około 370 000 turystów z całego świata. Dzieje się tak, nie tylko za sprawą ciekawej historii, która wiąże się z tym miejscem, ale również leśników, którzy od 2017 roku z ogromnym zaangażowaniem robią wszystko, aby stał się on turystyczną „perłą” regionu.

Zaraz po przejęciu „Wilczego Szańca”, powołano do życia Ośrodek Edukacji Historyczno-Przyrodniczej „Wilczy Szaniec”, który odwiedzać mogą nie tylko turyści, ale również uczniowie lokalnych szkół i przedszkoli, bezpłatnie uczestniczący w żywych lekcjach przyrody i historii, pozwalających na poznanie walorów przyrodniczych obszaru Natura 2000, jak również tragicznych skutków wojny.

Kwestią, do której leśnicy od samego początku przywiązywali ogromną wagę, było bezpieczeństwo gości odwiedzających ośrodek, dlatego też pierwsze prace polegały na ograniczeniu dostępu do niebezpiecznych ruin, poprawieniu stanu drzewostanu, poprzez usunięcie drzew zagrażających bezpieczeństwu turystów.

ROZPOCZĘTO PRACĘ NAD REWITALIZACJĄ OBIEKTU.

Opracowano koncepcję architektoniczną obiektu i zaczęto realizować pierwsze projekty budowlane.

Powstała kotłownia ekologiczna i nowa oczyszczalnia ścieków, nowe ujęcie wody z gminnego wodociągu. Całkowicie przebudowano kompleks wjazdowy wraz z częścią drogi publicznej, który obejmuje nowoczesny pawilon kasowy i parking dla jednośladów.

Pozwoliło to na usprawnienie organizacji pracy ośrodka, czyniąc

go również bardziej reprezentacyjnym.

Pojawiły się pierwsze ekspozycje i wystawy. W jednym z baraków historycznych reaktywowane zostało kino, w którym powstała wystawa broni, makieta „Wilczego Szańca” wykonana przez uczniów kętrzyńskiego liceum wraz z makieta dworca kolejowego, na którym zobaczyć można „Amerikę”, pociąg specjalny Adolfa Hitlera, którym to przybył do „Wilczego Szańca”.

Od dłuższego już czasu, Nadleśnictwo Srokowo owocnie współpracuje z Fundacją na Rzecz Zaginionych Dzieł Sztuki „Latebra” z Gdańska, która w porozumieniu z Konserwatorem Zabytków i za zgodą gospodarza obiektu eksploatuje teren kwatery, znajdując artefakty, które wymownie działają na wyobraźnię turystów.

I właśnie na jednej z ekspozycji turyści mogą obejrzeć elementy wyposażenia baraków, kotłowni czy też osobiste rzeczy, które należały do mieszkańców kwatery.

W dawnych garażach pojawiła się ekspozycja stała, nawiązująca do Powstania Warszawskiego.

Z niej możemy dowiedzieć, jak tragicznym wydarzeniem był największy w Europie zryw wolnościowy i jaki ogrom ofiar niosło ze sobą okrucieństwo nazistów. To właśnie w „Wilczym Szańcu” Hitler dowiedziawszy się o wybuchu powstania, nakazał wymordować mieszkańców Warszawy, a miasto zrównać z ziemią.

W baraku gen. Alfreda Jodla, szefa Sztabu Naczelnego Dowództwa Wehrmachtu, leśnicy wiernie odtworzyli wnętrze sali narad z 20 lipca 1944 roku w skali 1:1, w której doszło do nieudanego zamachu na Wodza III Rzeszy. Ekspozycja wyposażona została również w figury hiperrealistyczne A.Hitlera i zamachowca Clausa von Stauffenberga oraz artefakty, które były wykorzystywane w „Wilczym Szańcu” w okresie wojny.

„Czas Terroru 1939-1945” to nowa wystawa o tematyce II wojny światowej, której konieczność stworzenia zrodziła się zaraz po przejęciu obiektu przez leśników.

Przemawiała za tym nie tylko tematyka ściśle powiązana z miejscem, ale również oczekiwania i uwagi turystów.

Celem wystawy jest m.in. zmiana świadomości odwiedzających „Wilczy Szaniec” turystów z całego świata, często zapominających o genezie i skutkach II wojny światowej, w tym o byłej Wojennej Kwaterze Adolfa Hitlera w Gierłożu, jako miejscu planowania największych zbrodni XX wieku i kierowania działaniami, których celem było podbić świat i narzucenie mu ideologii

hitlerowskich Niemiec. Wystawa ma na celu również przedstawiać rzeczywisty obraz Polski i narodu polskiego, który jako pierwszy doświadczył okrutnych prześladowań ze strony hitlerowskiego i sowieckiego najeźdźcy i który podjął czynny opór przeciwko nim, tworząc najbardziej obywatelską formę ruchu oporu w okupowanej Europie.

Bardzo ważnym aspektem, który wzięto pod uwagę, podejmując decyzję o stworzeniu wystawy, jest edukacja dzieci i młodzieży, której liczba z roku na rok sukcesywnie się zwiększa.

Z uwagi na ogromną ilość turystów, którzy odwiedzają „Wilczy Szaniec” i biorąc pod uwagę wysokie standardy stosowane na całym świecie, chcieliśmy wykorzystać nowoczesne i trwałe technologie, podnosząc w ten sposób nie tylko prestiż obiektu, ale również uniknąć w przyszłości problemów z funkcjonowaniem urządzeń.

W chwili obecnej funkcjonuje już „serce” „Wilczego Szańca” czyli BOT - Budynek Obsługi Turystów, w którym znajduje się sklep z pamiątkami, informacja turystyczna, pokój dla mam z dziećmi, kawiarenka oraz w pełni wyposażone zaplecze sanitarne również dla miłośników caravaningu.

Warto dodać, iż Budynek Obsługi Turystów w Ogólnopolskim Konkursie Otwartym „Modernizacja Roku i Budowa XXI wieku, otrzymał tytuł Budowy XXI wieku w kategorii „Obiekty Edukacji, Szkolnictwa i Nauki” oraz został laureatem konkursu „Modernizacja Roku”. Obiekt otrzymał również nagrodę Generalnego Dyrektora Lasów Państwowych.

Ku końcowi zbliża się modernizacja i przebudowa istniejącego budynku hotelowego - restauracyjnego, który został wzbogacony o salę konferencyjną i taras widokowy z odwzorowaniem oryginalnego maskowania. Już niebawem turyści będą mogli korzystać z bazy noclegowej w przytulnym, doskonale wyposażonym hotelu i cieszyć się kosztując regionalne dania serwowane w restauracji hotelowej.

Nierówne ścieżki, utrudniające poruszanie się osobom niepełnosprawnym, zostały pokryte kostką granitową, co znacznie poprawiło ich estetykę, a co najważniejsze umożliwiło bezproblemowe przemierzanie się po trasie zwiedzania.

Zakończono budowę placu manewrowego dla autokarów, co pozwoliło na znaczne zwiększenie miejsc parkingowych na samochody osobowe, rozwiązując tym samym w znacznym stopniu problem z ich brakiem.

Przed leśnikami jeszcze wiele wyzwań. Przed każdym sezonem turystycznym, starają się pokazać turystom coś „nowego” i ich „zaskoczyć”.

Dobiegła końca budowa platformy widokowej, z której można będzie zobaczyć zniszczone wnętrze schronu Wodza III Rzeszy, wraz z przeznaczeniem pomieszczeń, które się w nim znajdowały.

Przy obiektach, pojawiły się szklane tablice z fotografiami archiwalnymi i pełnymi opisami, co wzbogaciło ofertę o kolejną formę zwiedzania „Wilczego Szańca”. Można je również zobaczyć we wnętrzach dwóch schronów typu ciężkiego. Tam też umożliwiono gościom przejście przez oświetlone korytarze, pokazując ogrom wzniesionych budowli.

Zamaskowano fragment ścieżki i wybudowano sztuczne drzewa pokryte siatkami maskującymi, odzwierciedlając oryginalny sposób maskowania kwatery.

Wychodząc naprzeciw gościom, wdrożono do użytku bezpłatną aplikację mobilną, a także audio- przewodniki w wielu językach polskim, angielskim, niemieckim, litewskim, ukraińskim. Pomyślano również o osobach niedosłyszących wprowadzając język migowy.

Z nadleśnictwem ściśle współpracuje Kętrzyńskie Koło Przewodników Turystycznych, świadcząc swoje usługi w wielu językach.

W ramach programu „Las energii”, w trosce o dbałość środowiska i dążąc za nowoczesnymi rozwiązaniami technologicznymi, na terenie OEH-P „Wilczy Szaniec” wybudowano stację ładowania pojazdów elektrycznych.

Pojazdy takie znalazły się również na wyposażeniu ośrodka.

Jednym z nich jest Melex, który także pełni rolę niezastąpionej „ka-

retki”, wyposażonej w profesjonalny sprzęt medyczny. Część personelu OEH-P „Wilczy Szaniec”, ukończyła kurs Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy, będąc gotowymi nieść pomoc w każdej chwili i warunkach.

Co roku na terenie Ośrodka Edukacji Historyczno-Przyrodniczej „Wilczy Szaniec” organizowane są inscenizacje historyczne, które cieszą się ogromnym zainteresowaniem. Profesjonalne grupy rekonstrukcyjne, pirotechnicy, przepiękna muzyka, sprzęty militarne. To wszystko powoduje, że tak przygotowane widowisko historyczne przyciąga do „Wilczego Szańca” nawet 5000 turystów dziennie, nie tylko z kraju, ale również z całego świata.

INSCENIZACJA TO NIE JEDYNA ATRAKCYJNA, WZBOGACAJĄCA OFERTĘ LEŚNIKÓW.

Raz w roku, organizowana jest „Noc Muzeów”, a oświetlone ścieżki pozwalają na nocne zwiedzanie obiektu.

Takie akcje jak „Międzynarodowe sadzenie lasu”, „sadziMy las z Prezydentem RP”, coroczny plener rzeźbiarski, integracyjne spotkania z kętrzyńskim wolontariatem, powodują, że gierłowski las, jest miejscem, do którego z przyjemnością się wraca.

Niewątpliwie „Wilczy Szaniec” po wielu latach trafił w ręce odpowiednich ludzi, ludzi, dla których to miejsce nigdy nie będzie obojętne i którzy poprzez swoje ogromne zaangażowanie, ciężką pracę i głowy pełne pomysłów sprawili, że stał się on obiektem na miarę XXI wieku, a jego przyszłość z każdym rokiem mieni się w coraz to jaśniejszych kolorach.

Test takie drzewo w Starych Jabłonkach...

Jedną z unikalnych wizytówek jakimi mogą poszczycić się lasy Nadleśnictwa Stare Jabłonki jest olbrzymi, 600-letni Dąb Perkun.

Ogniste zeszcłte
kora miała szpary,
Z konarów liście
na poły opadły”

Dąb Perkun swoimi rozmiarami i kształtem nie odbiega od obrazów wyłaniających się z opisów Ziółkowskiej i Słowackiego; imponujący, na zewnątrz z szarą pobrużdżoną korą, a w środku pustym już, słusznym rozmiarów pniem, z rozłożystą, nieregularną koroną i konarami niemal sięgającymi chmur. Stojący przy nim człowiek czuje respekt, swoją bezbronność i bezradność wobec ogromu i potęgi natury.

Nazwa olbrzyma też jest nieprzypadkowa. Perkun był jednym z najpotężniejszych, niezniszczalnych pruskich bogów. Strzegł ładu i porządku kosmicznego, był bogiem wojny i burzy, panem błyskawic, czczonym przez ludy bałtyjskie i słowiańskie. Perkunowi oddawano cześć w świętym gaju, w którym centralne miejsce zajmowało święte drzewo – o poskręcanych konarach dąb, który miał symbolizować trzy strefy kosmosu: świat podziemi, świat naziemny i niebo.

6 wieków życia Starojabłoneckiego Perkuna to czas wielkich ludzi i wielkich zdarzeń, władców i przywódców, artystów i poetów, podróży i odkryć, wojen i pokoju, ucieczek i powrotów.

Gdyby mógł, Perkun opowiedziałby z pewnością ciekawą historię znanej i bardzo cennej, z uwagi na doskonałą jakość drewna, Sosny Taborskiej.

W XVI i XVII wieku wielu kupców przyjeżdżało w te rejony, aby samodzielnie wybrać, a

potem nabyć jej wąskosłojne, sprężyste, bezszpeczne, lekkie, długie i wytrzymałe pnie, z przeznaczeniem na maszty największych okrętów wojennych w Europie. A wybór wcale nie był łatwy; specjalnie przygotowani do tej pracy mistrzowie masztowi dostawali szczegółowe wskazówki dotyczące sposobu selekcji najwartościowszych drzew. Każdy „doborowy” pień wart był w tamtych czasach ponad połowie kwoty przeznaczonej na budowę kadłuba statku, co stanowiło równowartość półtora kilograma złota! Ciekawym jest również fakt, iż sam Napoleon Bonaparte polecił zebrać nasiona tych niepospolitych sosn i wysiać je we Francji. Z jakim skutkiem? Tego Perkun nigdy się nie dowiedział.

Stary Dąb pamięta jeszcze ludzi, którzy w XV wieku osiedlali się coraz intensywniej na tych terenach. Wsie rycerskie i krzyżackie, których w stosunkowo niedługim czasie, powstało tu aż 40!

Ze smutkiem zauważyłby, że osadnictwo znacznie przy-

czyniło się do zmniejszenia obszarów tutejszych lasów.

Na szczęście w XVII wieku władze Państwa Pruskiego zapoczątkowały politykę leśną, zmierzającą do ochrony lasów. Wprowadzono wiele ograniczeń w ich eksploatacji. Na początku wydano zakaz budowy domów drewnianych, następnie ograniczono dni wywozu drewna do wtorku i piątku, a później dodatkowo do miesięcy zimowych. Spowodowało to rozwój przemysłu wydobywającego lasy, wprowadzono stopniowo gospodarkę leśną zmierzającą do zahamowania wylesień.

Powstało szkolnictwo leśne, powołano administrację leśną, a w 1868 roku utworzono Nadleśnictwo Stare Jabłonki, które istnieje aż do chwili obecnej.

Jeśli ktokolwiek zechce przystanąć i posłuchać o czym jeszcze szumi Perkun, powinien wybrać się do malowniczego, mazurskiego, Starojabłoneckiego Lasu.

Drzewa towarzyszą człowiekowi od najdawniejszych czasów. Obserwacja procesu ich naprzemiennego obumierania i odradzania się, od tysięcy lat inspirowała ludzkość do tworzenia i przekazywania legend, mitów i wierzeń. Drzewa kryły w sobie to, co dla człowieka najważniejsze – tajemnicę życia i śmierci, jawiły się swoistą osią pomiędzy światem ziemskim i nadprzyrodzonym.

Maria Ziółkowska w książce „Gawędy o drzewach” o dębie pisze tak:

„W wierzeniach wielu prymitywnych ludów dąb stworzony został jako pierwsze drzewo

na świecie. Był przeogromny. Rozłożystą koroną wspierał całe niebo. W koronie tej, na najwyższych piętrach konarów i gałęzi, gnieździł się bogowie. Potężne korzenie natomiast zapuścił dąb w ziemię tak głęboko, iż stanowiły filary piekieł. Pień tego dębu był niezniszczalny. No, prawie niezniszczalny. Uniestwić mógł go tylko ogień boży, czyli piorun.”

W „Beniowskim” Juliusza Słowackiego czytamy:

„Był to ów sławny dąb,
gadula stary,
Jak czarownica krzywy
i wybladły,

NADLEŚNICTWO STRZAŁOWO

– perła Puszczy Piskiej

Położone na pograniczu powiatów mrągowskiego, szczycieńskiego i piskiego, Nadleśnictwo Strzałowo to miejsce, gdzie historia splata się z dziką przyrodą. Założone w 1870 roku niezmiennie pełniąc tę samą funkcję, stanowi serce tego wyjątkowego zakątka Puszczy Piskiej. Od 2002 roku obszar Nadleśnictwa włączony jest do Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Mazurskie”.

Różnorodność biologiczna na wyciągnięcie ręki

Rozległe kompleksy leśne, liczne jeziora i malownicze doliny rzeczne tworzą tu niezwykle bogaty ekosystem. Zachowane fragmenty lasów o naturalnym charakterze są oazą dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Nadleśnictwo Strzałowo to prawdziwy raj dla miłośników przyrody, którzy chcą obcować z dziką fauną i florą.

Ochrona przyrody na najwyższym poziomie

Aby chronić to wyjątkowe dziedzictwo, na terenie Nadleśnictwa utworzono sześć rezerwatów przyrody, w tym słynny „Krutynia” i „Królewska Sosna”. 38 pomników przyrody, wśród których znajdują się monumentalne dęby i sosny oraz unikatowe głązy narzutowe, świadczy o bogatej historii tego miejsca. Każdy z tych obiektów ma swoją wyjątkową historię. „Mazurski Dąb Bartny” przez wiele lat był

domem dla pszczoł, „Zakochana Para” – spleciona sosna i dąb – symbolizuje harmonię natury, a „Bracia Syjamscy” – to dwa dęby zrośnięte jedną gałęzią.

Miejsca, które warto odwiedzić

Nadleśnictwo Strzałowo to nie tylko lasy. To również bogata historia i kultura. Warto odwiedzić:

- **Leśniczówkę Pierśławek:** Dom rodzinny Ernsta Wiecherta, niemieckiego pisarza, który uwiecznił piękno mazurskiej przyrody w swojej twórczości. Dziś działa tu Izba Pamięci i ścieżka edukacyjna.
- **Krutynia:** Perła Mazur z zabytkowym młynem wodnym i słynną rzeką Krutynią, idealną do spływów kajakowych i przemierzania rzeki łodziami puchówkami.
- **Gałkowo i Wojnowo:** Urokliwe wsie z drewnianą architekturą i zabytkami sakralnymi związanymi ze społecznością staroobrzędowców.

Edukacja i rekreacja dla każdego

Nadleśnictwo Strzałowo to nie tylko miejsce ochrony przyrody, ale także edukacji i rekreacji. Organizowane są tu liczne warsztaty, prelekcje i zajęcia terenowe, które przybliżają piękno lasu i zasady zrównoważonej gospodarki leśnej. Na terenie nadleśnictwa znajdują się ścieżki edukacyjne, pola biwakowe i miejsca na ogniska.

Dlaczego warto odwiedzić Nadleśnictwo Strzałowo?

To miejsce, gdzie każdy znajdzie coś dla siebie. Miłośnicy przyrody znajdą tu oazę spokoju, miłośnicy historii – ślady przeszłości, a aktywni – liczne szlaki turystyczne.

**Nadleśnictwo Strzałowo
to prawdziwy skarb Puszczy Piskiej,
który warto odwiedzić.**

Ciekawostki o NADLEŚNICTWIE SUSZ

Kto jadąc z Susza do Zalewa tuż przed Dobrzykami skręci w prawo i zajędzie na sam koniec półwyspu Matyty, ten z pewnością zdziwi się niezwykłą regularnością rozmieszczenia rosnących tam sosen, lip, świerków i brzoź. Przypomina to nieco sad. Znaleźliśmy się na terenie Gospodarstwa Nasiennego im. docenta Stefana Kocięckiego, z plantacjami nasiennymi sosny zwyczajnej cennej proveniencji taborskiej, brzozy brodawkowatej, lipy drobnolistnej i świerka pospolitego.

W skład leśnego gospodarstwa nasiennego na półwyspie Matyty wchodzi plantacja nasiennej sosny pospolitej proveniencji taborskiej o powierzchni 32,25 ha, którą założono w latach 1977 – 1985. Plantacja brzozy brodawkowatej została posadzona w latach 1984 i 1985 na powierzchni 9,96 ha. Kolejną plantację lipy drobnolistnej założono w latach 1985 i 1986 na powierzchni 8,01 ha, natomiast plantacja świerka pospolitego powstała w 1988 roku na powierzchni 5,20 ha. Wykorzystano wówczas wegetatywne potomstwo 46 drzew matecznych z nadleśnictw Augustów, Białowieża, Browsk, Dojlidy i Hajnówka. Plantacje nasienne oprócz funkcji produkcyjnych, są jednocześnie żywym bankiem cennych genów drzew leśnych. Jednak w ciągu czterech dekad funkcjonowania plantacji, pewna część drzew matecznych w sposób naturalny uległa już obumarciu.

Wraz ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej znaczna część Nadleśnictwa Susz została

objęta siecią Natura 2000, wraz z unijnymi dyrektywami ptasią i siedliskową. PZO dla obszaru NATURA 2000 „Lasy ławskie” wymienia na naszym terenie 29 gatunków ptaków rzadkich lub zagrożonych w skali europejskiej – wiele gatunków bytujących tu ptaków podlega ochronie strefowej. Nadleśnictwo Susz wyróżnia się nie tylko wśród nadleśnictw RDLP Olsztyn, ale jest również w ścisłej czołówce krajowej pod względem mnogości gniazd ptaków chronionych strefowo. Powierzchnia stref ochronnych (całorocznych i okresowych) wyznaczonych wokół gniazd zajmuje około 11 % powierzchni leśnej nadleśnictwa. Zlokalizowano tutaj 108 gniazd bielika, orlika krzykliwego, kani rudej, i bociana czarnego. Tak wielka liczba ptaków chronionych świadczy niezbicie o tym, że gospodarka leśna w Nadleśnictwie Susz oparta jest na podstawach ekologicznych, uwzględniających potrzeby społeczeństwa i szanujących prawa przyrody.

Stanisław Blonkowski

Pięć młodych czarnych bocianów w jednym lęgu to absolutny ornitologiczny fenomen.

Walka ptasich tytanów

Gospodarstwo Nasienne im. Stefana Kocięckiego

Drzewo mateczne sosny

ZIELONE PŁUCA MAZUR

Szczytno to puszczańskie nadleśnictwo o niewielkiej powierzchni, jednak przewyższa lesistością okoliczne jednostki. Nasz zasięg kształtem przypomina płuca, obręb Szczytno to tereny bogate w zbiorniki wodne, natomiast obręb Małdaniec ma urodę połodowcowych terenów równinnych.

Bogactwo i różnorodność przyrodnicza sprawia, że lasy nadleśnictwa stanowią jedną z największych atrakcji turystycznych powiatu szczyteńskiego. Obszar nadleśnictwa łączy administracyjnie gminy: Jedwabno, Szczytno, Rozogi i Wielbark. W centrum naszego zasięgu znajduje się miasto Szczytno. Pod względem siedliskowym na terenie Nadleśnictwa Szczytno przeważają siedliska borowe.

Historia puszczańskich lasów Nadleśnictwa Szczytno

Historia lasów Nadleśnictwa Szczytno związana jest z jego usytuowaniem w rejonie dawnych Prus Wschodnich. Charakteryzowały się one występowaniem olbrzymich obszarów dzikich puszczy. W wyniku kolonizacji, wiążącej się z karczowaniem i wypalaniem lasów, powierzchnia puszczy systematycznie malała. Wraz ze zmianą powierzchni lasów zmieniała się także ich struktura.

Pierwsze wzmianki o działalności leśnej na terenie Nadleśnictwa Szczytno odnotowano już w 1868 roku. W obecnym kształcie Nadleśnictwo istnieje od 1 lipca 1991 roku i podzielone jest na 12 leśnictw.

Walory przyrodnicze

Przyrodniczo jesteśmy położeni na styku puszczy: Napiwodzko-Ramuckiej i Piskiej. Najbardziej urokliwe wydają się śródleśne oczka wodne o statusie użytków ekologicznych. Oprócz tego swoimi olbrzymimi

rozmiarami zachwycają występujące na całym terenie pomnikowe dęby i sosny. Leśnicy ze Szczytna chronią wiele rzadkich i ginących gatunków roślin i zwierząt. Gniazdują tu gatunki ptaków dla których ustanowiono strefy ochronne: orlik krzykliwy, bielik, bocian czarny, kania czarna i ruda. Najcenniejszym z przyrodniczego punktu widzenia fragmentem Nadleśnictwa jest rezerwat ścisły Galwica. Jest on jednym z najlepiej zachowanych re-

zerwatów torfowiskowych w województwie warmińsko-mazurskim. W związku z obchodami 100-lecia LP do końca tego roku planuje się utworzenie drugiego rezerwatu. Na terenie leśnictwa Witówko ochroną rezerwatową obejmujemy „Uroczysko Korea” – doskonale zachowane rozległe torfowisko soligeniczne.

Czynna ochrona przyrody

W ramach projektu pn.: „Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych” wybudowaliśmy 339 urządzeń retencyjnych i piętrzących wodę. Budowa sytemu urządzeń retencyjnych na

tak rozległym obszarze umożliwiła szczyteńskim leśnikom zgromadzenie 7mln m³ wody. Jesteśmy jedyną jednostką Lasów Państwowych w kraju, która w tak szerokim zakresie realizowała działania na rzecz poprawy stosunków wodnych w lasach. Otrzymaliśmy za te działania tytuł „Lidera Małej Retencji Nizinnej”. Osiągnęliśmy zamierzony cel – zatrzymaliśmy wodę w lesie.

W roku 2009 leśnicy z Nadleśnictwa Szczytno wystartowali w konkursie z projektem „Czynna ochrona biotopów cietrzewia Tetrao tetrix w Nadleśnictwie Szczytno obszar OSO Puszcza Napiwodzko-Ramucka”. Celem projektu była komple-

sowa czynna ochrona cietrzewia kładąca główny nacisk na ochronę miejsc jego występowania.

Dlaczego cietrzew?

Cietrzew to sporej wielkości leśny kurak. Występuje on w Europie środkowej i wschodniej tworząc jedynie niewielkie oddzielne populacje. W Polsce jest jednym z ptaków najbardziej zagrożonych wyginięciem. Jego liczebność w kraju oszacowano na 2 000–2 500 szt., z czego ponad 50%, występuje w północno-wschodniej Polsce.

Jak chronić cietrzewie?

Skuteczna ochrona cietrzewia to przede wszystkim ochrona jego biotopu. Nadleśnictwo Szczytno przez szereg lat przygotowywało swoje tereny by odtworzyć populację tych ginących leśnych kuraków. Wycinaliśmy zakrzaczenia, walczyliśmy z sukcesą naturalną i kosiłiśmy obszary, gdzie ten zagrożony ptak będzie mógł bytować i dobrze się czuć. Dosadzaliśmy również w tym celu podszyty i walczyliśmy z czeremchą amerykańską. Kontynuacją projektu są działania pn.: „Czynna ochrona cietrzewia na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych w Polsce”. Dzięki nim na przygotowane wcześniej tereny udało się wysiedlić kilkadziesiąt kurcząt cietrzewia. Działania te prowadzą również inne nadleśnictwa w Polsce. Zwiększa to szansę na sukces w tzw. reintrodukcji tych wspaniałych ptaków.

Z turystyką „za pan brat”

Nadleśnictwo Szczytno ze względu na swoją lokalizację i walory przyrodnicze jest chętnie odwiedzane przez turystów. Co roku na naszym terenie odpoczywa kilkuset harcerzy. Przez nasz teren przebiegają ścieżki konne oraz szlaki piesze i rowerowe. W roku 2015 na terenie leśnictwa Gizewo zorganizowano leśną ścieżkę Nordic Walking. Bieganie ona przez kompleksy leśne nadleśnictwa położone w najbliż-

szym sąsiedztwie miasta. Ścieżka składa się z dwóch pętli o długości 5,5km i 7,5km.

Ciekawą alternatywą dla rowerzystów stanowią ścieżki singletrack-Szczytno MTB Trails. Ścieżki te mają charakter crossowy. Zlokalizowane są one w leśnictwie Gizewo, przebiegają po trasach w drzewostanie sosnowo-dębowym.

Dojazd do ścieżek z miasta przebiega drogą asfaltową w kierunku miejscowości Witówko. Teren jest falisty i bardzo zróżnicowany, dzięki temu trasa jest bogata w liczne zjazdy, podjazdy i zakręty. Pozwala na doskonalenie techniki jazdy na rowerze górskim.

Edukacja naszym priorytetem

Ogromną wagę leśnicy ze Szczytna przykładają do kształtowania postawy proekologicznej społeczeństwa. Nadleśnictwo zadbało o stworzenie na swoim terenie specjalnej infrastruktury edukacyjnej. W Leśnictwie Lipnik powstał obiekt składający się z ścieżki dydaktycznej oraz kompleksu rekreacyjno-sportowego wyposażonego w boisko do gry w piłkę nożną, siatkówkę, drewnianą wiatę i miejsce na ognisko.

Na trasie ścieżki Nadleśnictwo Szczytno ustawiło tablice o tematyce przyrodniczej i leśnej oraz naturalnej wielkości urządzenia łowieckie. Atrakcją dla zwiedzających jest również usytuowany na trasie wędrowki punkt widokowy oraz pojniak dla zwierzyny.

Na ostatnim odcinku ścieżki zobaczycie Państwo laureata konkursu „Drzewo Roku” – prawie 300-letniego dęba – nazwanego „Dębolandia”. W sąsiedztwie boiska urządzono ogródek dendrologiczny oraz staw, w którym możemy obserwować życie organizmów wodnych. Najmłodszy uczestnik leśnych zajęć mogą skorzystać z usytuowanego przy leśniczówce placu zabaw oraz podziwiać owady bytujące na posianej wokół stawu kwietnej łące.

Oprócz zajęć edukacyjnych odbywają się tu turnieje sportowe, spotkania integracyjne oraz różnego typu imprezy cykliczne.

Nadleśnictwo Szczytno zaprasza również serdecznie dzieci i młodzież na zajęcia edukacyjne do „Sali edukacji i tradycji leśnej”, która znajduje się w siedzibie nadleśnictwa. Prowadzimy zajęcia o tematyce leśnej i przyrodniczej w formie prezentacji multimedialnych, projekcji filmów przyrodniczych, warsztatów ekologicznych i pogadanek.

Zmiany w Nadleśnictwie Szczytno

Rok 2024 był przełomowym okresem w działalności naszej jednostki. Na zasłużoną emeryturę odszedł nadleśniczy Pan Janusz Kleszczewski. Na jego stanowisko powołano dotychczasowego zastępcę nadleśniczego – Pana Mariusza Karpińskiego. Jednocześnie trwały prace związane z tworzeniem nowego Planu Urządzenia Lasu, który będzie obowiązywał przez kolejne 10 lat. To szczególny moment dla naszej jednostki, nie tylko ze względów organizacyjnych. Pojawiło się wiele nowych wyzwań. Musimy przeorganizować swoją pracę i dostosować się do zmieniających się czasów i oczekiwań społecznych. Dotyczy to szczególnie zasad udostępniania, ochrony i gospodarowania zasobami leśnymi z troską o ich bogatą bioróżnorodność, którą chcemy przekazać następnym pokoleniom.

Nadleśnictwo Wichrowo

#SerceWarmii

Warmia, historyczna kraina położona na północy Polski, zachwyca nie tylko bogatą przeszłością, ale również niezwykle pięknymi lasami. Właśnie tutaj, w jednym z najbardziej malowniczych zakątków tego regionu, a właściwie w samym jego centrum, znajduje się Nadleśnictwo Wichrowo.

Jest to miejsce, gdzie przeszłość harmonijnie splata się z teraźniejszością, a lasy pozostają w centrum uwagi miejscowych leśników, lokalnej społeczności i miłośników natury.

KRAJOBRAZ UKSZTAŁTOWANY PRZEZ LODOWIEC

Lasy Nadleśnictwa Wichrowo to prawdziwa mozaika krajobrazowa, powstała za sprawą oddziaływania lądolodu. Na tym terenie znajdziemy zarówno niewielkie wzniesienia morenowe, jak i rozległe bagna, torfowiska oraz śródleśne jeziora. Meandrujące rzeki Łyna, Kirsna i Symsarna tworzą malownicze pejzaże, a przełom środkowej Łyny to jedno z najbardziej widowiskowych miejsc w regionie.

BOGACTWO LASÓW I PRZYRODY

Nadleśnictwo Wichrowo to teren o wysokiej lesistości, gdzie dominują lasy iglaste i mieszane. Sosny, świerki, olchy, brzozy i dęby współtworzą wichrowskie drzewostany. Udział gatunków liściastych stale wzrasta, co jest wynikiem przebudowy drzewostanów prowadzonej przez tutejszych leśników. Rośnie również średni wiek drzewostanów, co pozytywnie wpływa na ekosystemy leśne. W tym także na ilość martwego drewna w środowisku leśnym.

Coraz większy udział mają również odnowienia naturalne, inicjowane

w czasie cięć rębnych. Taki sposób odnawiania lasu najlepiej odwzorowuje naturalne, spontaniczne procesy odradzania się lasu. Nadleśnictwo Wichrowo w sposób zrównoważony pozyskuje drewno wysokiej jakości, które trafia przede wszystkim do firm lokalnych i regionalnych, a także jako surowiec opałowy dla lokalnych mieszkańców.

W lasach Nadleśnictwa Wichrowo żyją rysie, wilki, losie, bobry, jelenie, dziki, lisy i sarny. Liczne ptaki

drapieżne, takie jak bieliki i orliki krzykliwe, są ozdobą tutejszego nieba. Na terenach podmokłych spotkać można bociany czarne, jaskółki oraz inne gatunki zwierząt związane z tymi charakterystycznymi siedliskami. Dla wybranych gatunków tworzone są specjalne strefy ochronne. Nadleśnictwo na swoim terenie posiada obiekty sieci Natura 2000, są nimi obszary Swajnie oraz Kaszuny, chroniące głównie lasy podmokłe i wilgotne. Lasy nadleśnictwa słyną też z obfitości darów runa leśnego, takich jak grzyby i jagody.

LAS DOSTĘPNY DLA LUDZI

Jednym z priorytetów Nadleśnictwa Wichrowo jest udostępnienie lasów dla społeczeństwa. Na turystów i miłośników przyrody czekają wiaty turystyczne, miejsca ogniskowe, ścieżki edukacyjne i rekreacyjne. Szczególnie warto wspomnieć o zrekonstruowanej alei spacerowej Dobre Miasto – Walkmühle, której mała architektura drewniana nawiązuje do dziedzictwa kulturowego Warmii. Jednym z najbardziej interesujących projektów realizowanych przez nadleśnictwo jest program małej retencji leśnej, który ma na celu tworzenie obiektów zatrzy-

mujących wodę w lesie oraz stymulujących powstawanie siedlisk dla gatunków związanych terenami podmokłymi. Zbiornik retencyjny „Babcia” jest nie tylko przykładem efektywnego zarządzania wodą w środowisku naturalnym,

ale również atrakcyjnym miejscem do wypoczynku czy amatorskiego połowu ryb. Zatrzymywanie wody ogranicza skutki susz, gwałtownych wzbrań oraz powodzi, a także pozytywnie wpływa na ekosystemy leśne.

Na terenie nadleśnictwa można również bezpłatnie skorzystać z kilku obszarów programu Zanocuj w Lesie.

POWRÓT PSZCZÓŁ DO WARMIŃSKICH LASÓW

Leśnicy z Nadleśnictwa Wichro-

ny krok w stronę ochrony leśnych zapylaczy, które są kluczowe dla funkcjonowania ekosystemu. Jest to także element wskrzeszania dawnych tradycji bartniczych tych terenów.

ZABYTKI I HISTORIA W CIENIU DRZEW

Na terenie Nadleśnictwa Wichrowo znajduje się wiele historycznych zabytków, takich jak Pałac Biskupów Warmińskich w Smolajnach czy Zamek Biskupów Warmińskich w Lidzbarku Warmińskim. Co roku odbywa się tutaj rekonstrukcja bitwy pod Heilsbergiem z 1807 roku, przyciągająca coraz liczniejszych turystów.

Mniej znane, ale równie ciekawe, są fortyfikacje „Trójkąta Lidzbarskiego” z okresu sprzed II wojny światowej. Te niepozorne relikty historii są odkrywane przez pasjonatów i wzbogacają region o kolejne walory historyczno-krajoznawcze.

IDEALNE MIEJSCE DO ODPOCZYNKU

Lasy Nadleśnictwa Wichrowo, położone z dala od zgiełku wielkich miast i ruchliwych tras, są idealnym miejscem na odpoczynek i obserwację przyrody. To tutaj można na nowo odkryć ciszę, spokój oraz piękno naturalnego krajobrazu. Nadleśnictwo Wichrowo to miejsce, gdzie harmonia przyrody łączy z zrównoważoną gospodarką leśną, a każdy odwiedzający może poczuć się częścią tego niezwyklego ekosystemu.

Maciej Chromy
04.12.2024

NADLEŚNICTWO WIELBARK

Tereny Nadleśnictwa Wielbark to historia zmian zapisana w krajobrazie oraz opowieść o trudzie dopasowania się do warunków środowiska.

PIASEK I SOSNA

Wyobraźcie sobie sytuację sprzed 11 tysięcy lat. Człodołód, splekane, nadtopione i poczerwiałe w swoim powolnym wycofywaniu zatrzymało się na jakiś czas na północ od Wielbarka. Słońce świeciło, temperatura rosła, lód topniał uwalniając ogromne ilości wody, która niosła drobny materiał skalny – piasek

re – czyli takie, na których kolejne pokolenia lasu rosły nieprzerwanie od ponad 200 lat – na pozostałej powierzchni lasy i bagna zostały wraz z rozwojem cywilizacji wyparte przez rolnictwo. Ustalmy, skąd w takim razie obecna lesistość tego terenu wynosząca ponad 60%? Złożyły się na to mała opłacalność rolnictwa na ubogiej piaszczystej równinie oraz wyludnienie części wsi po drugiej wojnie światowej. W latach pięćdziesiątych XX w. rozpoczęła się wielka akcja zalesiania terenu Nadleśnictwa Wielbark, która pozostawiła wyraźny ślad w obecnym krajobrazie okolicy – dominację lasów

patogenów, charakterystycznych dla lasów porolnych, mniejsza trwałość i stabilność. Czy sukcesja jest dobra? Zależy dla kogo. Przykładem gatunku, który na niej nie skorzystał jest cietrzew. W czasach gdy Bogusław Fruziński, profesor poznańskiej Akademii Rolniczej, swoją niezawodną WSK-ą przemierzał mazurskie puszcze i bezdroża próbując policzyć cietrzewie, w zasięgu Nadleśnictwa Wielbark było mnóstwo pustych przestrzeni, mokradeł, łąk a także zrębów i „nieudanych upraw”. Badacz w 1968 roku oszacował wielbarską populację cietrzewia na 670 osobników. Potem nastąpiło kilkadziesiąt lat sukcesji na terenach otwartych, dalszego zalesiania, zwiększania presji ludzkiej, obniżania się poziomu wód gruntowych i zmian w populacjach drapieżników. Ostatnie pojedyncze ptaki zaobserwowano tu na początku XXI wieku.

Zwiększanie powierzchni lasu i przeciętnego wieku drzewostanów sprzyja gatunkom organizmów typowo leśnych. Mamy na terenie Nadleśnictwa rzadkie ptaki drapieżne gniazdujące na starych drzewach, mamy dużą populację jeleni i łosi, mamy duże drapieżniki: wilki i rysie. Ale co z tymi, które są związane ze szczególnymi fazami rozwoju drzewostanów? Znowu mamy przykłady wśród ptaków: lelek i lerk, stanowiące przedmioty ochrony na terenie obszaru Natura 2000 Puszcza Napiwodzko-Ramucka koniecznie muszą mieć uprawy i młodniki. A żeby mieć uprawę, trzeba najpierw wyciąć drzewa. W ten sposób jedna z podstawowych funkcji lasu, czyli produkcja i pozyskanie drewna, zajął się z czynną ochroną przyrody.

GRZYBY, JAGODY I PODGLĄDANIE

Duża lesistość, mało miejscowości, niewiele przemysłu i intensywnego rolnictwa to dobre warunki dla mieszkańców lasu ale także dla poszukujących odpoczynku, miłośników rekreacji, obserwatorów przyrody. A wiecie, że kilka lat temu naszemu leśnemu fotografowi udało się uwiecznić żubra? Samotny byk w swojej wędrówce w poszukiwaniu nowego stada zahaczył o leśnictwo Wesolowo. Dominacja borów sosnowych na terenie Nadleśnictwa Wielbark pociąga za sobą też zjawisko społeczne. Wrzesniowe i październikowe weekendy to zastawione samochodami i autokarami leśne parkingi, a czasem nawet pobocza dróg. Grzyby! Wielbarska obfitość borowików, koźła-

łowatą sosną i ogromnymi jałowcami. Nie mamy już obfitości jałowców ani lotnych piasek, mamy za to rozległe kompleksy leśne, stanowiące dom dla wielu gatunków roślin, zwierząt i grzybów, miejsce pracy i odpoczynku ludzi, a jednocześnie trwale źródło jednego z cenniejszych surowców – drewna. Zaciekało Was? Przybyszajcie na południowy kraniec województwa! Chodźcie na nasze ścieżki i trasy! Odpoczniecie w ciszy wśród przyrody, zobaczycie sosnowe bory w różnych stadiach zagospodarowania – od upraw i młodników do starodrzewów i zrębów, jesienią nabierzacie grzybów, a jak będziecie mieli szczęście, może uda Wam się wypatrzyć stadko jeleni, albo łosia, albo chociaż napotkać wilczy trop ...

ry i podgrzybków jest legendarna. Nawet w ostatnich czasach susz i związanej ze zmianą klimatu niestabilnej pogody, każdej jesieni jest chociaż tydzień lub dwa, kiedy można na zbierać tyle, że starczy na cały rok. Do lasu ciągną mieszkańcy, przyjeźdźni, wycieczki zakładowe, a także uczestnicy corocznego wielbarskiego festiwalu Grzybowanie (którzy przy okazji szukania grzybów zawsze zbierają też śmieci). To kolejny przejaw zmiany krajobrazowej i dopasowania się do warunków

wywania się do warunków w stosunkowo krótkiej skali czasowej: na początku XXI w. Nadleśnictwo Wielbark słynie z dużych kompleksów i bogactwa grzybów. Sto lat wcześniej, na początku XX w., najśłynniejszym i obficie występującym dobrem była tu jagoda jałowca. Mieczysław Orłowicz w swoim „Ilustrowanym przewodniku po Mazurach Pruskich i Warmii” określał Wielbark jako główne miejsce handlu jagodą jałowca i opisywał rozległe piaszczyste przestrzenie nad rzeką Omulew porośnięte kar-

Tekst:
Karolina Remuszko
Fot. Tomasz Krupiński

Wyjątkowe cisy z Wipsowa

Cis pospolity to jedno z naszych rodzimych drzew iglastych występujących naturalnie w polskich lasach. Obecnie na stanowiskach naturalnych cis stał się bardzo rzadki i znajduje się pod prawną ochroną częściową.

Wyjątkiem na skalę europejską są wipsowskie cisy odnawiające się naturalnie. Leśnicy z Nadleśnictwa Wipsowo otoczyli ten gatunek szczególną opieką, stwarzając mu lepsze warunki do wzrostu i przyczyniając się tym samym do jego ochrony.

rośliną dwupienną. Męskie okazy drzewa, można rozpoznać po ich drobnych kwiatach precikowych, tworzących wczesną wiosną żółtawe kwiatostany. Żeńskie okazy cisa najłatwiej odróżnić po charakterystycznych jaskrawoczerwonych osnówkach na

sokość jest praktycznie niezauważalny. Podobnie wolno rośnie wszcz. Obwód pnia zwiększa się od nieco ponad 1 mm do maksymalnie 3 mm rocznie. Wymaga bardzo żyznych i wilgotnych gleb. Jest wrażliwy na mrozy i suszę. Głównym zagrożeniem dla młodych roślin jest przede wszystkim zgrzyzanie przez zwierzynę płową.

Pierwsze wzmianki o wipsowskich cisach pojawiają się w opracowaniach H. Steffena w 1921 i 1926 r., w których wspomina, że na terenie Nadleśnictwa znajduje się około 20 cisów. Po raz pierwszy szczegółową inwentaryzację w Nadleśnictwie Wipsowo przeprowadzono w latach 1958 – 1959. Zinwentaryzowano wówczas 25 szt. osobników żeńskich i męskich, które dokładnie opisano i pomierzono.

W roku 1970 na terenie Nadleśnictwa powstaje powierzchniowy pomnik przyrody „Cisy” w celu ochrony naturalnej, młodej populacji cisa oraz stworzenia warunków prawidłowego wzrostu obfitego samosiewu. Ze względu na wrażliwość młodych drzewek na uszkodzenia powodowane przez zwierzynę płową leśnicy z Nadleśnictwa Wipsowo grodzą całą chronioną powierzchnię. Kolejna ważna data dla wipsowskich cisów to rok 2005. To właśnie wtedy na zle-

cenie Nadleśnictwa Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Gdyni wykonało opracowanie warunków występowania cisa oraz wstępną ocenę stanowisk tego gatunku w wybranych oddziałach leśnych obrębu Purda Leśna. Nie określono wówczas ogólnej liczebności miejscowej populacji, natomiast dokonano wstępnego rozpoznania jej zagęszczenia. Ustalono, że średnia liczba cisów w przeliczeniu na 100 m² dzięki działaniom podjętym przez leśników rośnie z roku na rok. Dodatkowo kondycja życiowa wszystkich badanych osobników oceniona została jako dobra. Ponowne dokładne pomiary i opisanie tych samych drzew zostają wykonane w ramach obozu naukowego studentów Instytutu Nauk Leśnych Uniwersytetu Łódzkiego. Porównanie i analiza badań po przeszło 50 latach, stwarza możliwość zbadania dynamiki wzrostowej i zmian w stanie zdrowotnym poszczególnych cisów. Stanowisko tworzy wówczas 19 cisów. Największe ich zgrupowanie składające się z ośmiu okazów, znajduje się w oddz. 182, a dwa cisy rosną na ogrodzonym terenie powierzchniowego pomnika przyrody „Cisy”. Rok później w lipcu 2011 r. wydarzyła się tragedia. Podczas wichury 350-letni cis przewrócił się. Z początkiem sierpnia

fol. Krzysztof Bialecki

Osnówki otaczające nasiona stanowią cenny jesienny pokarm dla ptaków

Cis pospolity jest gatunkiem chronionym w Polsce najdłużej. Ochroną został objęty już w 1423 roku na mocy statutu warckiego, wydane przez króla Władysława Jagiełłę. Prawo wówczas wydane jasno mówiło: „Jeśli kto wszedł w las i drzewa, które znajdują się być wielkiej ceny, jako jest cis i jemu podobne porąbał, tedy może być przez pana albo dziedzica pojman”. Jagiełło chciał w ten sposób ograniczyć eksport drewna cisowego, m. in. do Anglii i Niderlandów z obawy o całkowite wyginięcie cisa pospolitego. W tamtych czasach drewno tego gatunku było cennym surowcem do wyrobu bardzo dobrej jakości luków i kuszy. Współcześnie roślina podlega ochronie prawnej w naszym kraju nieprzerwanie od 1946 roku.

Cis jest niezwykle interesującą rośliną. I to z kilku powodów. Gatunek ten nie osiąga jakiś spektakularnych wysokości (rośnie do 20 m), ale może żyć nawet 2000 lat. Wiek najstarszego cisa w Polsce ocenia się na ok. 1250 lat. W młodości jego korona jest stożkowata, później przyjmuje formę nieregularną. Cis jest

gałązkach dojrzewających w sierpniu i wrześniu. Przypomina wtedy czerwone jagody rosnące na drzewie. Pamiętajmy jednak, że cis jest rośliną trującą. Wszystkie części drzewa, z wyjątkiem czerwonej osnówki, zawierają duże ilości trujących związków, przede wszystkim taksyn (nazwa pochodzi od łacińskiej nazwy cisa – Taxus). Jest to gatunek trudny w hodowli. Wyjątkowo wolno rośnie, początkowo w tempie do 15 cm na rok, a później w miarę osiągania wysokości typowej dla macierzystego siedliska, przyrost na wy-

fol. Krzysztof Bialecki

Ogrodzenie chroni młode cisy przed zgrzyzaniem przez zwierzynę

fol. Krzysztof Bialecki

Leśnicy podczas inwentaryzacji cisów w 2024 r.

leśnicy z Nadleśnictwa Wipsowo podjęli się ratowania pomnikowego drzewa. Aby postawić pionowo 17-metrowe drzewo użyto ciężkiego sprzętu, po czym je ustabilizowano drewnianą podporą i linami. Dodatkowo do ziemi wokół drzewa dodano specjalny preparat ukorzeniający i następnie przez kolejne tygodnie troskliwie podlewano. Dzięki sprawniej akcji załogi Nadleśnictwa cis przeżył i cieszy się dziś dobrą kondycją. W ostatnich latach wykonaliśmy i stale utrzymujemy ogrodzenia płatów nalotu cisowego w celu ochrony siewek oraz młodych drzewek przed zgrzyzaniem i zadeptywaniem przez zwierzynę. Dodatkowo wykonujemy cięcia odsłaniające, w których usuwamy głównie leszczynę i graby, tak żeby stworzyć młodemu pokoleniu cisów optymalne

warunki świetlne. W tym roku pracownicy Nadleśnictwa wykonali dokładną inwentaryzację cisów bazując na wynikach z 1958 – 1959 i 2010. W wyniku tych prac zainwentaryzowano 49 nowych stanowisk nie ujętych w poprzednich inwentaryzacjach.

Przetrwanie i wzrost młodych drzewek wymaga od leśników dużych nakładów pracy. Bazując na wieloletnich doświadczeniach przekonaliśmy się, że warto grodzić płaty odnowień naturalnych, gdyż cis choć jest trujący stanowi przysmak dla niektórych zwierząt leśnych, np. saren, którym w ogóle nie szkodzi. Z perspektywy kilku dziesięcioleci cieszymy się, że dzięki pracy tutejszych leśników cis w Wipsowie czuje się wyjątkowo dobrze.

Tekst:
Lukasz Paprocki

NADLEŚNICTWO
ZAPOROWO

Lasy Mikołaja Kopernika znad Zalewu Wiślanego

Mikołaj Kopernik – najslynniejszy astronom upodobał sobie lasy Warmii z przepięknym miasteczkiem Frombork, wznoszącym się na Zalewie Wiślanym.

Nadleśnictwo Zaporowo to najdalej na zachód wysunięta granica Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie.

Jest to kraina lasów liściastych i mieszanych, pościęta polodowcowym układem wyżyn i nizin geograficznych z deltami rzek spławiających się do Zalewu Wiślanego.

Klimat tego regionu sterowany jest trochę wilgotną bryzą z morza – od zachodu – jak i suchym ostrym wiatrem od lądu ze strony wschodniej, co urozmaica warunki pogodowe oraz siedliskowe występujących tu zbiorowisk roślinnych.

Duże uwilgotnienie siedlisk – ich żyzność – przekłada się na bogactwo bioróżnorodności zarówno roślinnej jak i zwierzęcej. Dowodem są powierzchnie chronione w rezerwatach „Ostoja bobrów na rzece

Pasłęce” oraz „Cielętnik”. Obszary Chronionego Krajobrazu czy obszary ochrony siedliskowej i ptasiej NATURA 2000. Nadmienić trzeba, że pod jakąkolwiek formą ochrony są obszary ponad 75% Nadleśnictwa Zaporowo.

Na uwagę zasługuje bardzo bogata lista gatunków zwierząt naszego Nadleśnictwa, od mnogości ptaków, często rzadkich objętych szczególną ochroną strefową jak Bielik, Bocian czarny czy Orlik krzykliwy oraz cała gama ptaków lęgowych czy migrujących wzdłuż Zalewu Wiślanego pokonując coroczną wędrówkę na krańcach północy i południa Europy. Ze ssaków na uwagę zasługują często ostatnio obserwowane drapieżniki jak Wilk czy Rys, ale i innych zwierząt nam też nie brakuje ze zwierzyny płowej oraz gromady płazów czy gadów.

Ze strony turystycznej, zapraszamy na ciekawe, ale niełatwe wędrówki, „Szlakiem Kopernikowskim” czy trasami rowerowymi. Ciągłe rozwijająca się infrastruktura turystyczna zachęca do spędzenia wolnego czasu w miejscu nieurbanizowanym, trochę dzikim i bogatym w runo leśne (rajem dla grzybiarzy).

Na tej ciekawej krainie spotkamy wiele miejsc historycznych – pamiętające zamierzchłe czasy Słowian oraz kupców przemierzających „Szlak bursztynowy” czy odcisnięte piętno II Wojny Światowej, po której zostały ruiny fortyfikacji „Trójkąta Lidzbarskiego”.

Zapraszamy do odwiedzenia Warmii jakiej nie znacie w otoczeniu lasów Nadleśnictwa Zaporowo.

LAS

WIELOFUNKCYJNY MARKĄ POLSKI I REGIONU

Lasy w Polsce pełnią wielorakie funkcje, które generalnie dzieli się na trzy grupy: funkcje przyrodnicze (środowiskotwórcze, ekosystemowe), społeczne i produkcyjne. Główną funkcją przyrodniczą lasu jest tworzenie miejsca do życia dla wielu organizmów: zwierząt, roślin, grzybów, funkcją społeczną – możliwość pracy lub rekreacji, czy też korzystanie z innych darów lasu, zaś najważniejszą funkcją produkcyjną dostarczanie najbardziej ekologicznego surowca świata – drewna. Ale to wielkie uproszczenie, bo oddziaływań lasu na środowisko i człowieka jest znacznie więcej i są wielokierunkowe. Jednocześnie każdy polski las jest wielofunkcyjny, choć ważność tych funkcji jest różna w zależności od położenia, struktury gatunkowo-wiekowej rosnących w nim drzew, obecności lub nie szczególnie cennych gatunków roślin lub zwierząt oraz wielu innych czynników. Gdy dodamy do tego zakorzenioną w polskiej kulturze tradycję dostępności lasu i korzystania z jego dóbr, funkcjonujący w Polsce model lasu wielofunkcyjnego wydaje się optymalnym i... tak naprawdę jedynym rozwiązaniem.

Jedną z najważniejszych i oczywistych funkcji lasu jest jego wpływ na klimat, zarówno w wymiarze lokalnym jak i globalnym. Retencjonowanie wody, łagodzenie gwałtownych zmian temperatury czy tworzenie stref buforowych to tylko kilka z wielu przykładów kształtowania przyjaznego mikroklimatu przez las. Patrząc jednak szerzej pozytywny wpływ lasu na klimat jest modelowym połączeniem w jednym wszystkich grup funkcji, które pełni. Dzieje się tak m.in. dlatego, że las w ramach tzw. procesu sekwestracji dwutlenku węgla, poprzez swoje istnienie i wzrost magazynuje węgiel w żywych drzewach, krzewach, runie i glebie. W pojedynczym drzewie ponad 50% pochłoniętego węgla jest zgromadzone w drewnie. Wiemy także, że tzw. bilans węglowy drewna jako surowca energetycznego jest „zerowy”, czyli spalając drewno do atmosfery przechodzi tylko tyle dwutlenku węgla, ile zostało wcześniej pochłonięte w procesie wzrostu. Jeśli jednak potraktujemy drewno jako surowiec do wytworzenia materiałów budowlanych lub produktów domowego użytku, węgiel pozostanie tam związany na dużo dłużej. Drewno to wielki magazyn węgla – około połowa masy drewna to właśnie węgiel. Używając produktów z drewna, budując drewniane domy, korzystając z drewnianych mebli, podłóg, krzeseł – de facto wpływamy pozytywnie na klimat. Leśnicy próbują tak zarządzać lasem, aby maksymalizować jego możliwości wiązania dwutlenku węgla. Jednym ze sposobów jest... pozyskanie drewna oraz dbałość o zróżnicowanie wiekowe, w tym obecność drzewostanów średniowiekowych, czyli tych które najszybciej przyrastają. Rosnąc, rozwijając się, wiążą w sobie dwutlenek węgla. Tymczasem drzewostany stare, rozpadające się, które traktowane są ostatnio jako najwspanialsze, poprzez naturalne procesy rozkładu w nich zachodzące z punktu widzenia wiązania węgla bardzo zbliżają się do bilansu zerowego. Dlatego trzeba doceniać zrównoważoną, wielofunkcyjną gospodarkę leśną prowadzoną w Polsce, doceniać rolę pozyskania drewna i rolę samego drewna jako wspaniałego, odnawialnego surowca i... jednakowo doceniać stare puszczańskie drzewostany, jak i uprawę, młodnik, dragowinę czy inny młody, dynamicznie rozwijający się las.

Włodzimierz Serwiński

Fot. Adobe Stock

CZY LASY ROSNA?

Pytanie wydaje się banalne, a odpowiedź oczywista. Jeśli jednak spojrzymy na lasy globalnie i systemowo, zagłębiając się nieco w najważniejsze parametry je charakteryzujące – odpowiedź nie jest taka łatwa. Zwłaszcza dla osób, które las traktują jako miejsce rekreacji i wypoczynku, a przemierzając go, widzą zręby zupełne i wielkie mygły z pozyskanym drewnem. Pojawia się wtedy myśl, że głównym zajęciem leśników jest wycinanie drzew, a lasu jest coraz mniej. Czy tak jest w istocie? Oczywiście, że nie!

Dziedziną leśnictwa, która całościowo i systemowo dba o stan zasobów leśnych i nadzoruje ich użytkowanie, jest urządzenie lasu. Poprzez plany urządzenia lasu, wykonywane raz na dziesięć lat w każdym nadleśnictwie, ustalane jest, co, gdzie i w jaki sposób będzie użytkowane. Jednocześnie to „urządzenie lasu” ma taki cel, aby po realizacji 10-letniego planu przeciętny drzewostan danego nadleśnictwa był zasobniejszy, bardziej różnorodny, a przez to bardziej odporny na działania różnych patogenów oraz lepiej dostosowany swoim składem gatunkowym do warunków glebowych i siedliskowych. Bardzo ważne jest to, że plan urządzenia lasu jest opracowywany w oparciu o pełną inwentaryzację terenową – taksatorzy leśni opisują dziesiątkami parametrów każdy różniący się od siebie fragment lasu. Jednocześnie brane są pod uwagę doświadczenia z realizacji planów urządzenia lasu w poprzednich dziesięcioleciach.

Jednym z najważniejszych elementów planu urządzenia lasu jest ustalenie etatów użytkowania, czyli ilości drewna do pozyskania, której nadleśniczy w kolejnym 10-leciu nie może przekroczyć. Ta maksymalna wielkość pozyskania drewna jest zatwierdzana przez ministra środowiska, a realizacja etatu jest dokładnie kontrolowana. Konstrukcja etatów użytkowania jest taka, aby zapewnić pełną realizację fundamentalnych w polskim leśnictwie zasad: trwałości lasu i ciągłości jego użytkowania oraz powszechnej ochrony lasu i powiększania jego zasobów.

Pozyskiwanie drewna jest bardzo ważne. Po pierwsze to wspinały i ekologiczny surowiec, który ma bardzo wielkie znaczenie dla gospodarki naszego kraju i regionu. Po drugie pieniądze ze sprzedaży drewna umożliwiają funkcjonowanie całego systemu ochrony przyrody w lasach i ochrony lasu (systemy przeciwpożarowe, system ochrony przed szkodnikami itd.), pozwalają las hodować, urządzać i użytkować czy wreszcie umożliwiają powszechne udostępnianie lasu i edukację leśną. Po trzecie użytkowanie rębne (cały wachlarz rębni zupełnych i złożonych) i pozyskanie drewna powoduje w lesie zmianę pokoleniową, gdzie stare drzewostany są zastępowane młodymi, powodując zróżnicowanie wiekowe, które jak każda różnorodność jest w przyrodzie stanem pożądanym.

Skąd jednak wiadomo, że nasze lasy są coraz starsze, coraz zasobniejsze, coraz bardziej stabilne i biologicznie zróżnicowane. Dowodem na to są nie tylko dane pochodzące z planów urządzenia lasu, ale przede wszystkim z Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu (WISL). WISL polega na prowadzeniu szeregu pomiarów i obserwacji na stałych powierzchniach (ponad 30 tys.) we wszystkich lasach na terenie całego kraju, bez względu na to, kto jest ich właścicielem. Ponieważ właściciel lasu nie wie, gdzie takie pomiary są prowadzone, dane z nich pochodzące są doskonałym i obiektywnym źródłem informacji o zasobach leśnych oraz gospodarowaniu, zarówno w lasach państwowych, jak i prywatnych. Metodyka WISL jest zbliżona do zasad stosowanych w całej Europie, a pozyskane dane pochodzące z WISL są wykorzystywane w wielu statystykach krajowych (m.in. GUS) i europejskich.

Warto więc sięgnąć po kilka parametrów pochodzących z WISL i pokazać, jak zmieniły się w naszym regionie w skali jednego 10-lecia, które w stosunku do

długości życia drzew jest przecież okresem stosunkowo krótkim. Porównując dane z III pięcioletniego cyklu WISL (lata 2015-19) do cyklu I (lata 2005-09), obserwujemy wzrost wielu parametrów. W skali województwa warmińsko-mazurskiego powierzchnia lasów wzrosła z 732,7 tys. ha do 762,7 tys. ha (wzrost o 4,1%), zasoby drewnne (czyli miąższość – objętość drewna żywych drzew) z 192,3 mln m³ do 217,9 mln m³ (wzrost o 13,3%), przeciętny wiek warmińsko-mazurskich drzewostanów wzrósł z 53 do 56 lat, a przeciętna zasobność (czyli objętość żywych drzew na 1 hektar) wzrosła z 262,5 m³/ha do 285,7 m³/ha (wzrost o 8,8%). Oprócz tego obserwuje się szereg innych pozytywnych zmian w mniej wymiernych parametrach taksacyjnych lasu. Jednocześnie w tym samym okresie wzrosła intensywność użytkowania, czyli pozyskuje się coraz więcej drewna. Jak więc to możliwe? Ponieważ lasy rosną!!! I są jednocześnie dobrze urządzone i racjonalnie użytkowane. Można więc powiedzieć, że lasy traktowane w szerszy, kompleksowy sposób są niejako perpetuum mobile dostarczając surowca, który jako jedyny nigdy się nie wyczerpie, oczywiście pod warunkiem właściwego nim zarządzania.

Wszystkie dane o lasach w Polsce, pochodzące z planów urządzenia lasu, WISL i szeregu innych źródeł, można znaleźć w jednym miejscu. To Bank Danych o Lasach (BDL), w którym za pomocą przeglądarki internetowej każdy może się dowiedzieć, jaki jest faktyczny stan lasów w całej Polsce, w naszym regionie, a nawet uzyskać podstawową informację o lesie, który rośnie za płotem.

Włodzimierz Serwiński

LAS

MA ODNAWIANIE SIĘ W SWOJEJ NATURZE

Peter F. Drucker, parafrazując Heraklita z Efezu, twierdził, że jedyną stałą jest zmiana. Nieważne, czy dotyczy to życia, ekonomii czy jakiegokolwiek organizacji. W szczególności ustawiczna zmiana jest cechą organizmów żywych, które powstają, rozwijają się i w końcu umierają. W złożonych ekosystemach wszystkie te zmiany i procesy zachodzą jednocześnie i wielokierunkowo, więc pozornie wydaje się, że nic się nie zmienia, choć... zmienia się wszystko. Dla organizmów długowiecznych i społecznych, takich jak ludzie czy drzewa, można zaobserwować jeszcze jedną zmianę — zmianę pokoleniową.

Zmiana pokoleniowa w lesie, czyli zastąpienie starego, dojrzałego pokolenia drzew młodym, odbywa się przez zabieg zwany rębnią. Stare pokolenie jest usuwane jednorazowo (rębnie zupełne) lub w etapach (rębnie złożone), ustępując miejsca młodemu pokoleniu drzew. Sposób zmiany pokoleniowej jest zależny od wielu czynników: żyzności siedliska, gatunków drzew starego pokolenia i... gatunków pożądanych w młodym pokoleniu (nie zawsze tych samych), ich wymagań ekologicznych, możliwości odnowienia naturalnego oraz w końcu czasu potrzebnego na cały ten proces. W wyjątkowych przypadkach możliwe jest prowadzenie rębni ciągłej (przerębowej), gdzie w jednym wydzieleniu leśnym znajdują się drzewa we wszystkich grupach wiekowych i zmiana pokoleniowa dokonuje się stale, ale jednocześnie w tak niewielkim wymiarze ilościowym i powierzchniowym, że jest prawie niezauważalna dla zewnętrznego obserwatora. Niestety stosowanie rębni ciągłej jest możliwe tylko dla drzewostanów o zróżnicowanej strukturze wiekowej oraz określonych wymaganiach świetlnych i żyznościowych gatunków drzew składających się na konkretny drzewostan.

Mówiąc o zmianie pokoleniowej w zagospodarowanym wielofunkcyjnym lesie, trzeba pamiętać o dwóch podstawowych faktach. Po pierwsze wycięcie starych drzew zawsze ma na celu stworzenie przestrzeni i warunków dla rozwoju nowego pokolenia — młodego lasu. Po drugie moment zmiany pokoleniowej wyprzedza o kilkanaście lub czasem kilkadziesiąt lat wiek naturalnej śmierci i rozkładu drzew starego pokolenia w celu pozyskania z niego wartościowego drewna.

Na koniec warto podkreślić, że proces eliminacji i umierania drzew jest procesem naturalnym. W najmłodszym drzewostanie — uprawie leśnej powstałej przez tzw. odnowienie sztuczne, czyli posadzonej przez leśników — jest około 10 tys. drzewek na jednym hektarze (w przypadku odnowienia naturalnego może to być nawet kilkadziesiąt tysięcy). W dojrzałym, ponadstuletnim drzewostanie tych samych drzew jest kilkaset (300-500). Wniosek z tego jest bardzo prosty — przez około sto lat musiało zginąć około 95% drzew, ponieważ zabrakło dla nich przestrzeni, wody i światła. I te brutalne zasady dotyczą zarówno lasu naturalnego, jak i zagospodarowanego przez człowieka. Tyle że w lesie zagospodarowanym pewne procesy są skracane lub intensyfikowane, a na końcu życia drzewostanu drewno zamiast ulec naturalnemu rozpadowi jest pozyskiwane i wykorzystywane przez człowieka jako najbardziej ekologiczny surowiec świata.

Włodzimierz Serwiński

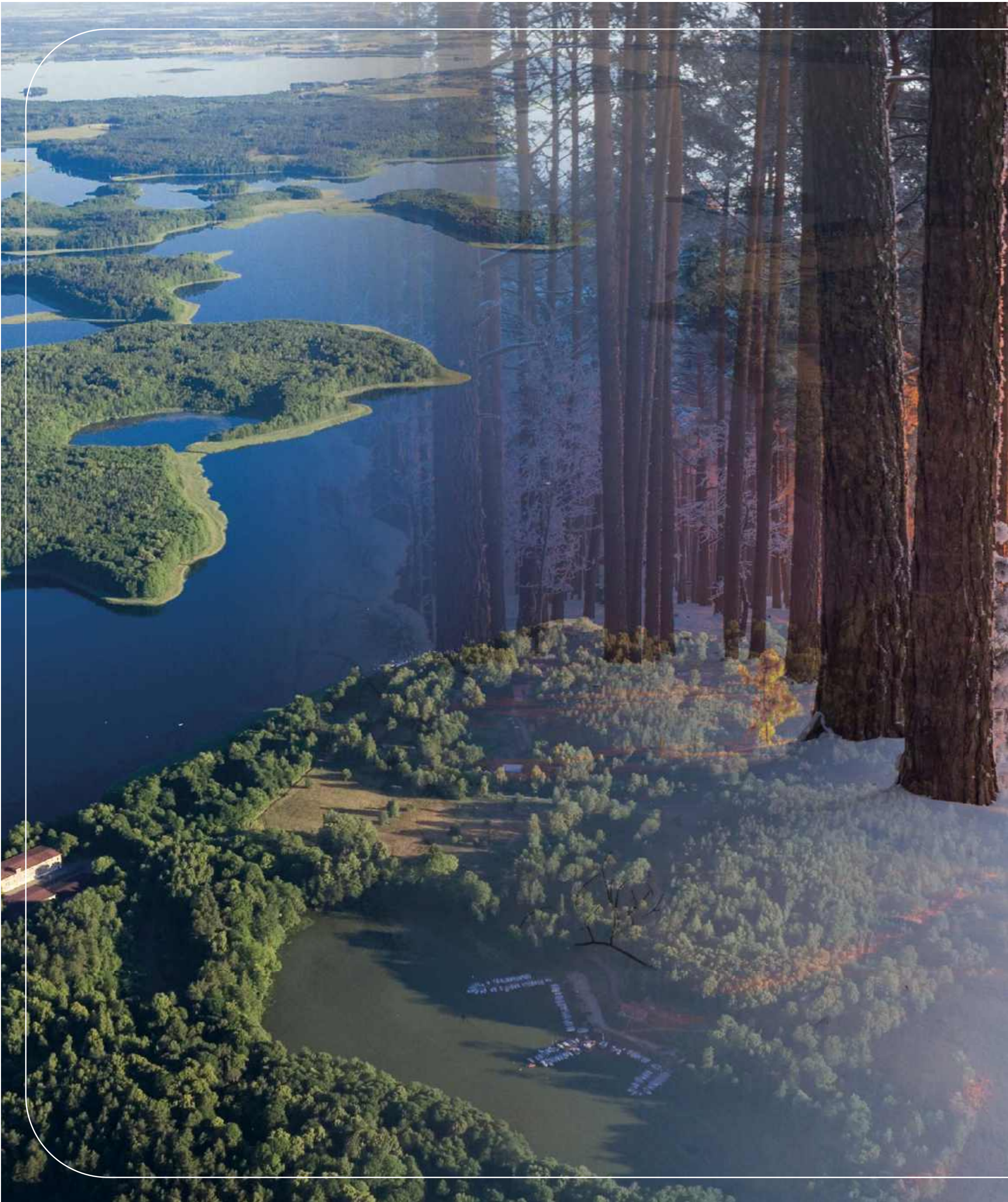

Fot. Adobe Stock

DLA DOBRA LASU... PONAD PODZIAŁAMI...

Włodzimierz Serwiński

Nadleśnictwa... Większość nadleśnictw Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie znajduje się na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, większość nadleśnictw Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku – w województwie podlaskim. Patrząc więc na podziały administracyjne, mogłoby się wydawać, że więcej je różni, niż łączy. Tymczasem jest zupełnie odwrotnie, bo widziane poprzez pryzmat warunków przyrodniczych stanowią jednorodną całość. Lasy obu dyrekcji są najważniejszą i największą częścią umownego regionu zwanego Zielonymi Płucami Polski. Zdecydowana większość nadleśnictw zarówno jednej, jak i drugiej dyrekcji należy do tej samej krainy przyrodniczo-leśnej (II Kraina Mazursko-Podlaska). Krainy przyrodniczo-leśne są odwzorowaniem zróżnicowania przyrodniczego kraju, a ich obszar i przebieg granic wynika z warunków klimatycznych, zasięgu zlodowaceń, rozmieszczenia krajobrazów naturalnych oraz zasięgów potencjalnej roślinności (z naturalnymi zasięgami gatunków drzew na czele). Wszystkie te warunki i kryteria wpływają bezpośrednio na kształtowanie i prowadzenie zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, którą realizują nadleśnictwa. W bardzo dużym uproszczeniu można więc powiedzieć, że wszyscy leśnicy Mazur i Podlasia mają podobne cele w dążeniu do ukształtowania lasów najbardziej zbliżonych do potencjalnych możliwości i naturalnych warunków przyrodniczo-klimatycznych. Oczywiście w praktyce wszystko jest o wiele bardziej skomplikowane, precyzyjne i dostosowane do warunków lokalnych, które nawet na obszarze jednego nadleśnictwa mogą być bardzo zróżnicowane. Wszystkie nadleśnictwa Lasów Państwowych posiadają opracowania glebowo-siedliskowe (na naszym terenie wykonywane przez Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej – Oddziały w Białymstoku i Olsztynie), które dla każdego fragmentu lasu w nadleśnictwie precyzyjnie określają warunki glebowe, żyznościowe i wilgotnościowe, ustalając w ten sposób, dla jakich gatunków drzew dane miejsce jest optymalne do życia i rozwoju. Znaczna część nadleśnictw (wszystkie w Leśnych Kompleksach Promocyjnych) posiada opracowania fitosocjologiczne, które na podstawie inwentaryzacji w terenie dodatkowo określają występujące w lesie zbiorowiska roślinne (roślinność rzeczywista) oraz diagnozują, jakie zespoły roślinne powinny tam docelowo występować (roślinność potencjalna). Można więc powiedzieć, że nie tylko stan drzewostanów, ale również wszystkich innych elementów ekosystemu leśnego jest w Lasach Państwowych doskonale rozpoznany. Wiedza ta pozwala na takie zarządzanie lasem, aby w sposób optymalny spełniał wszystkie swoje funkcje. By w miejscach najcenniejszych przyrodniczo dominowała funkcja przyrodnicza i aspekty ochronne, w miejscach istotnych i wrażliwych społecznie – funkcja społeczna, zaś na pozostałych obszarach pozwólmy dominować funkcji produkcyjnej – zielonej fabryce najbardziej ekologicznego surowca świata – drewna. A najważniejszym zadaniem leśników w dzisiejszych czasach wydaje się znalezienie kompromisowej drogi użytkowania i ochrony lasu, optymalnej i dla lasu, i dla ludzi.

RELAKS

z Gazetą Olsztyńską

Sudoku

5			8				4
	9		2			3	6
		7	4		9		1
8		9				2	
				4			9
6							
2		6	9	3		8	
	3				6		2
		8			5	9	

		6	2			7	9
	3	4		8		1	5
		7	9		1	4	
		8		4			
				6			1
3					2		
			6		3		8
6	4		5		8		2
		5	4	2		3	

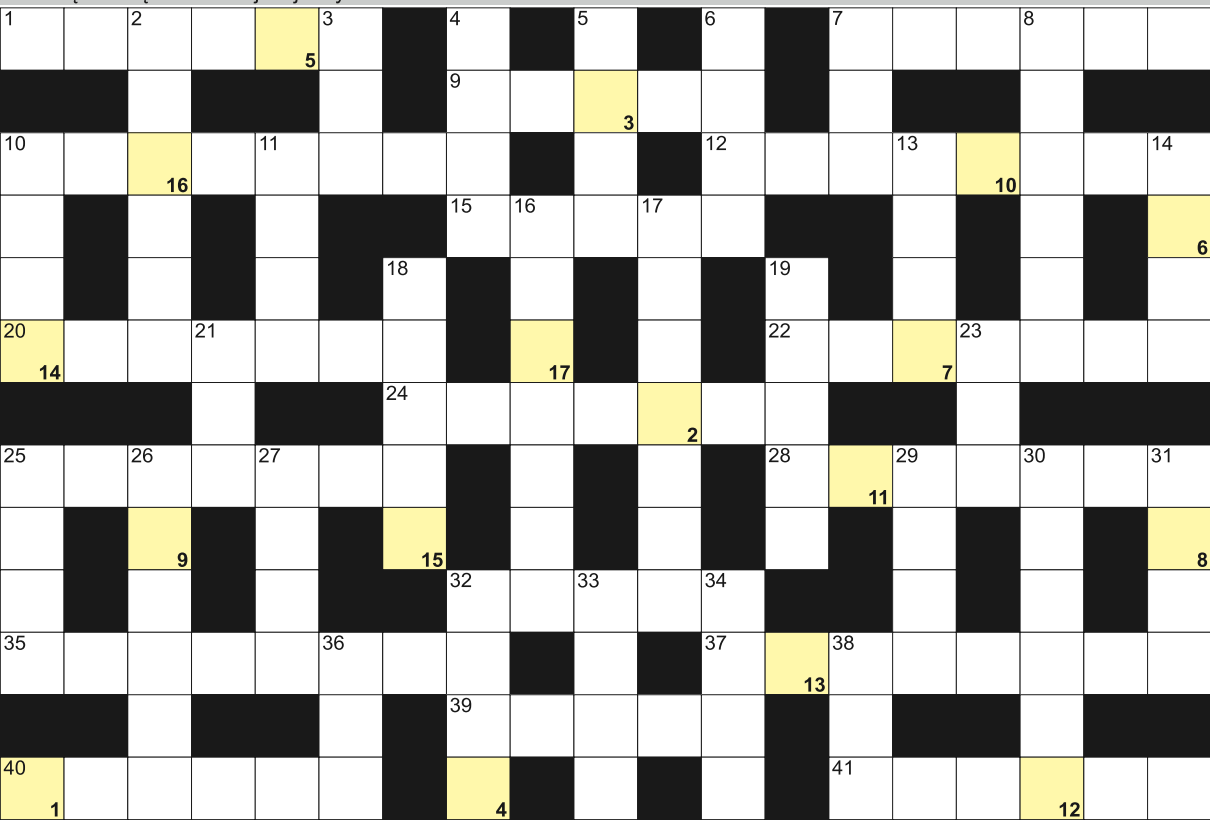
			1		8	6	
	2					9	
1	7	3				4	2
3					1		9
9			3		7	5	4
7				5			3
			2	1			6
2					6	7	8
4					2		

Znajdź 10 różnic

KRZYŻÓWKA z HASŁEM

Litery z pól ponumerowanych od 1 do 17 utworzą rozwiązanie niniejszej krzyżówki

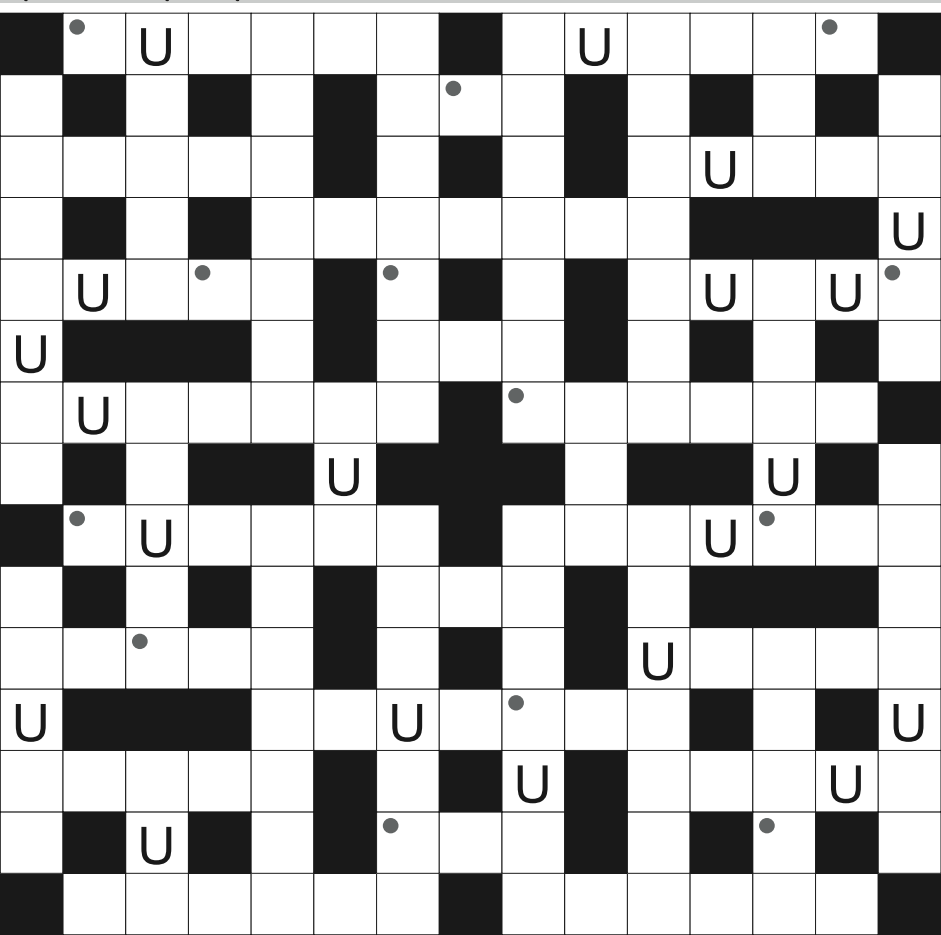

POZIOMO: 1) niejedna huczna w karnawale; 7) wieczorowa na bał; 9) stawiane w tańcu; 10) lotnisko dla śmigłowców; 12) pielęgnacja paznokci; 15) Kurosawa, japoński reżyser; 20) ekipa remontowa; 22) noworoczne wygłaszane przez Prezydenta; 24) sylwestrowy trunek; 25) znawca świata flory; 28) grecka bogini kwiatów; 32) drużyna narodowa krócej; 35) opuścić ojczyznę, wychodźca; 37) od Sylwestra do Popielca; 39) dziurka; 40) podatek w cenie szampana; 41) obsługuje gości w Sylwestra.

PIONOWO: 2) dmuchane dekoracje sylwestrowe; 3) najwyższy szczyt Filipin; 4) "... Odessy" autorstwa Fredericka Forsytha; 5) dolewane do drinków; 6) karnawałowa pora roku; 7) potomek; 8) irańskie święto noworoczne; 10) znak rodu szlacheckiego; 11) wodna lub zakochana; 13) przed nazwiskiem; 14) Irlandia dla Irlandczyka; 16) wyszukany strój balowy; 17) siniec, ryba słodkowodna; 18) w rękę Melpomeny; 19) gorący trunek sylwestrowy; 21) aktorska lub hazardowa; 23) twarde pod wodą; 25) maskowe w karnawale; 26) towarzyski na parkiecie; 27) czarny film, nurt w kinie; 29) Kruczkowski, napisał "Niemców"; 30) powóz Heliosa; 31) szwedzki z koreczkami na domówce; 32) nieznana osoba; 33) słynna śpiewaczka operowa; 34) stolica Ghany; 36) Rusowicz, piosenkarka; 38) stary żegnany Sylwestrem.

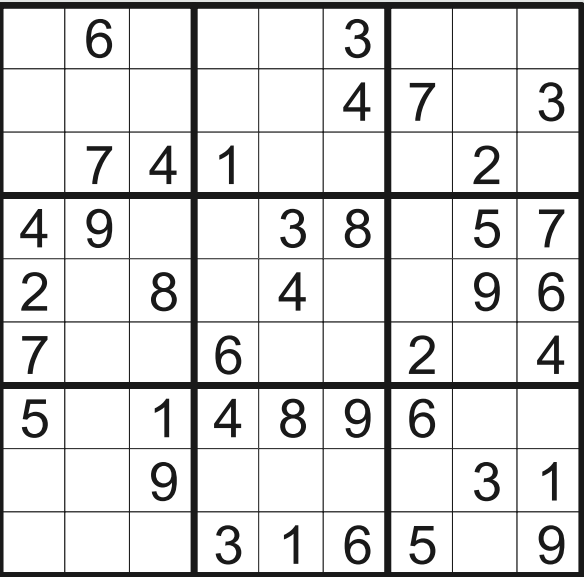
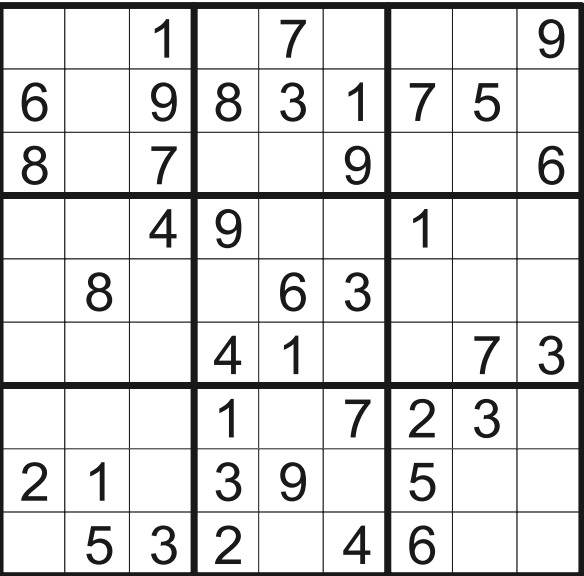
BAŚKA z HASŁEM

Litery z pól z kropką czytane rzędami, utworzą rozwiązanie:

Na diagramie ujawniliśmy wszystkie samogłoski "U". Miejsce wpisania hasła do odgadnięcia. Rozwiązaniem jest hasło z pól oznaczonych kropką, czytanych rzędami.

płynie z głośników w karnawale; region Polski z Kartuzami; ruchliwe w mieście; największe jezioro Nowej Zelandii; w niej szampan; grupa wyznaniowa Jakuba Ammanna; kucharz okrętowy krócej; ogłoszenie w prasie kiedyś; karnawałowe uczesanie; serwis na stół; brie, morski oraz gouda; część kieliszka do szampana; hiszpański region z Owiedo; chińska, zalewana wodą; nadmiar kilogramów po świętach; owocówka w kuchni; z niej skumbria; fińska łaźnia parowa; działo artyleryjskie; Daniel, były Prezydent Kenii; sąsiad Serba i Węgry; Morawiecki, premier Polski; amerykański stan ze stolicą Juneau; pierwiastek Ga; niejedyn mieszka na Mazurach; mała rzeźba, posążek; dawny Indianin z Meksyku; ubijak do mięsa; w matematycznej parze z iksem; jajka norymberskie; fragment, urywek tekstu; restauracja portowa inaczej; cukier gronowy; zakwaszona zupa mączna; pierwiastek Y; Dzong Un, przywódca Korei; nakrycie na stół; napój mleczno owocowy; mała Alicja; góra z kraterem; do ścierania ołówka; świat zwierząt naukowo.

WYKREŚLANKA: ukryliśmy 20 wyrazów związanych z Sylwestrem. Wykreślisz je od góry do dołu, od lewej do prawej oraz na ukos: para, szampan, domówka, konfetti, strój, toast, maski, napój, chrusty, bufet, taniec, północ, fryzura, parkiet, hity, kawa, stolik, faworki, szpilki, korki:

27 grudnia 2024 - 2 stycznia 2025

dodatek
TELEWIZYJNY DO TWOJEJ GAZETY

Treść programu i foto dzięki uprzejmości: Prasowej Agencji Telewizyjnej, Polsatu, TVP1, TVP2, TVN, TV4, TVN7, TV Puls, TV Trwam, TVP Kultura

INFORMUJEMY, ŻE REDAKCJA NIE PONOSI ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA ZMIANY W PROGRAMACH TV

Wydawca: Dodatek sp. z o.o., ul. Wiatrakowa 11/3, 85-115 Bydgoszcz, tel. 516-018-821, e-mail: iwona@magraf.pl, Redaktor naczelny: Sławomir Grzmieł ISSN 1643-2460 • Skład komputerowy: Magraf sp. j.

Poniedziałek

23:00

POLSAT

Teoria spisku
Sensacyjny, USA, 1997

Film o prawniczce Departamentu Sprawiedliwości, uwikłanej w teorię spiskową, głoszoną przez nowojorskiego taksówkarza. Gdy nie snuje się nocą po ulicach Nowego Jorku, Jerry Fletcher zbiera fragmenty plotek i skrawki dziwacznych informacji. Mężczyzna ma poważne luki w pamięci, ale pomimo cierpienia, jakie przy tym od czuwa, usiłuje odzyskać choć część swojej zapomnianej przeszłości. Cierpi na stany lękowe, bo jest bezgranicznie przekonany, że światem rządzą tajemnicza organizacja, która ma zbrodnicze plany. Gromadzi dowody, potwierdzające spisek na szczytach władzy.

Piątek

20:00

TVN 7

Zły Mikołaj
Komedia, USA, Niemcy, 2003

Uważajcie - Święty Mikołaj Willie T. Stokes przybywa do miasta i nie dba o to, czy byliście grzeczni. Ulubioną święteczną tradycją Williego jest napełnianie worka na prezenty... rzeźcami skradzionymi ze sklepów w całym kraju. Ale tego roku na drodze staną mu kierownik centrum handlowego, seksowna barmanka i chłopiec, który jest przekonany, że Willie to prawdziwy Święty Mikołaj. Zabawa gwarantowana.

INNE DATY EMISJI: PONIEDZIAŁEK, 22:40

Wtorek

20:00

TVP KULTURA

1989
Teatr Telewizji, 2024

Realizacja powstaje w związku z 35. rocznicą upadku komunizmu w Polsce. Muzyczny spektakl opowiada historię życia trzech politycznie zaangażowanych par (Lech i Danuta Wałęsa, Jacek i Gajka Kuroń oraz Władysław i Krystyna Frąsnyk) w czasie wielkich, ustrojowych zmian w Polsce. Telewizyjna realizacja spektaklu w Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie oraz Teatru Szekspirowskiego w Gdańsku. Spektakl muzyczny.

Sobota

20:00

TVP KULTURA

Dżentelmeni
Kryminał, akcja, USA, 2020

W całym londyńskim półświatku aż wreszcie plotek i domysłów na temat króla marihuany, Amerykanina Mickeya Pearsona, który w mieście nad Tamizą stworzył narkotykowe imperium, jednak teraz zamierza się wycofać z rynku. Mickey już jako student Oxfordu rozprowadzał marihuanę wśród kolegów z uczelni. Szybko dorobił się fortuny. W końcu chce przejść na zasłużoną emeryturę i żyć spokojnie ze swoją żoną Rosalind. Tymczasem wielu szmeranych, lokalnych biznesmenów z chęcią zajęłoby jego miejsce.

INNE DATY EMISJI: NIEDZIELA, 23:40

Środa

23:45

TVP 1

Ronin
Sensacyjny, USA, 1998

Na zlecenie tajemniczego mocodawcy, który chce zachować anonimowość, irlandzka bojowniczka Deirdre werbuje w Paryżu pięciu mężczyzn, którzy mają wykraść z rąk Rosjan doskonałe strzeżoną walizkę. Wśród nich jest Amerykanin Sam - były agent CIA, kierowca Larry, angielski fachowiec od broni Spence, pochodzący z bloku wschodniego Gregor - spec od urządzeń elektronicznych oraz francuski koordynator Vincent. Deirdre jest od tego łączniczką między nimi a zleceniodawcą. Po pierwszej konfrontacji z przeciwnikiem, którą Spence przypłaca życiem, Sam przejmuje dowodzenie grupą.

OGÓLNOPOLSKI

PORTAL

INFORMACYJNY

TWOJE ŹRÓDŁO

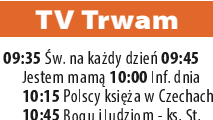
NIEZALEŻNYCH

INFORMACJI

PIĄTEK • 27 grudnia	
TVP 1	TVP 2
05:55 Info Poranek	05:55 Sami sobie - komedia, Polska, 1967
07:00 Transmisja Mszy Świętej	07:30 Pytanie na śniadanie - w tym: Serwis Info i Pogoda Flesz - magazyn poranny
07:30 Agape Blisko Ciebie - magazyn	11:25 Operacja zdrowie - magazyn medyczny
08:00 Akcja 38 - serial kostiumowy, 2016	12:00 Górna półka smaku - cykl kulinarno-detektywistyczny
08:45 Ranczo - serial obyczaj., Polska, 2006	12:40 Mikołaj Na Sygnale - obyczajowy, Polska, 2024
09:45 Komisarz Alex - serial krym.	14:05 Va Banque - teleturniej
12:35 To się opłaca - magazyn	14:35 Na sygnale - serial fabularny
12:55 Skrzydła isidei. Niezwykły taniec w powietrzu - dok., Niemcy, 2023	15:00 Kolo Fortuny - extra - teleturniej
14:00 Wichrowe wzgórce - serial obyczaj., Turcja, 2024	15:05 La Promesa - pałac tajemnic - serial, Hiszpa., 2022
14:55 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny	16:00 Kolo fortuny - teleturniej
15:30 Gra słów. Krzyżówka - teleturniej	16:35 Familiada - teleturniej
	
16:05 Dziedzictwo - serial, Turcja	17:20 Miłość i nadzieja - serial obyczaj., Turcja, 2022
17:00 Teleexpress; Pogoda	18:15 Va Banque - teleturniej
17:20 Jaka to melodia?	18:50 Jeden z dziesięciu
17:55 Klan - telenowela TVP	19:25 Rodzinka.pl - serial kom.
18:25 Koledzy pod Tatrami - koncert, 2024	20:00 Czego pragną kobiety - komedia, USA, 2000
18:45 Akcja 38 - serial kostiumowy, 2016	22:15 Raz, Dwa, Trzy na dobry wieczór - widowisko muzyczne
19:30 Program inform. 19.30	23:15 Raz się żyje - fab., USA, 2018. Harold Soyinka musi walczyć o przetrwanie, kiedy z przestrzegającego prawa obywatela niespodziewanie zmienia się w poszukiwanego przestępcę.
19:55 Pytanie dnia	01:10 Trener bardzo osobisty - serial, USA, 2012
20:10 Sport; Pogoda	03:05 Legalia blondynka 2 - kom., USA, 2003
20:30 Galimatias czyli Kogel-Mogel II - kom., Polska, 1989	
22:15 Skyfall - sens., Wlk. Bryt., USA, 2012	
00:40 Święta w Maple Creek - fab., USA, 2020	
02:10 Śniadanie u Tiffany'ego - serial, USA, 1961	
04:05 Kolej na miłość - obyczaj., Kolumbia, Polska, 2020	

TVN	POLSAT
05:40 Uwaga! - program interwencyjny	06:00 Nowy dzień Polsat News
05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy	08:00 Halo tu Polsat - poranny program informacyjny - rozrywkowy
06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy	11:25 Gliniarz e - Sprzed jednego z waszawskich lombardów zostaje wprowadzony jego właściciel. Wkrótce żona porwanego otrzymuje żądanie okupu.
07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn poranny	14:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny
11:20 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy	15:50 Wydarzenia - program informacyjny
13:20 Ukryta prawda - program obyczajowy	16:15 Pogoda
15:25 Doradca smaku - program kulinarny	16:20 Interwencja - magazyn reporterów
15:35 Ukryta prawda - program obyczajowy	16:30 Na ratunek 112 - Aleksandra i Dominik Skupieńscy są małżeństwem z 20-letnim stażem. Pewnego dnia mąż Aleksandra zostaje potrącony przez auto. Mężczyzna zostaje zabrany do szpitala.
16:40 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy	
17:40 Detektywi - program kryminalny	
18:35 Kroniki Pucharu Świata w skokach narciarskich	
18:40 Sport	
	
18:50 Pogoda	17:00 Gliniarz e - Dochodzi do upozorowania samobójstwa starszego mężczyzny w domu opieki. Detektywi zajmują się sprawą, bo okazuje się, że...
19:00 Fakty	18:00 Pierwsza miłość - serial obyczajowy
19:30 Listy do M. IV - kom., Polska, 2020. Losy bohaterów filmu znów splótą się w przeddzień Bożego Narodzenia, a nowe postaci wywrócą ich życie do góry nogami.	18:50 Wydarzenia - program informacyjny
21:55 Uwierz w ducha - sens., USA, 1990	19:20 Gość Wydarzeń - rozmowa dnia
00:25 Raj dla par - kom., USA, 2009	19:30 Sport; Pogoda
02:40 Kuba Wojewódzki - talk-show	19:55 Król Lew - anim., USA, Ukraina, RPA, 2019
03:40 Rzeczy, których nie nauczyłem się od ojca 2 - serial, Polska	22:25 Transformers: Ostatni rycerz - sens., USA, Kan., 2017
04:10 Szpital - program obyczaj.	01:55 Łowca androidów - sens., USA, Hongkong, 1982
05:05 Uwaga! - program interwencyjny	04:40 Disco Gramy
05:20 Nauka jazdy - reality show	05:25 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura	TV Puls
06:05 Afisz kulturalny ekstra	05:55 Nash Bridges - Joe dostaje ważną misję - ma pojąć przywódce meksykańskiego gangu, odpowiedzialnego za śmierć innego policjanta.
06:15 Muzyczne poranki	07:40 Kobra - oddział specjalny - W jednej z restauracji w Kolonii nieznaną sprawca bierze zakładników. Swoje działania skupia przede wszystkim na rabiel Frings.
06:45 Tamte lata, tamte dni - Andrzej i Jacek Zieliński - magazyn	09:35 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym.
07:25 Życie jak Słowianin - dok., Polska, 2015	10:25 Nie igrają aniołom - serial obyczajowy
08:05 Święta u podnóża Tatr - reportaż	12:10 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym.
08:45 Proszę słońca - anim., Polska, 1978	13:00 Kobra - oddział specjalny - Po zabójstwie członka albańskiej mafii, Se mir i jego rodzina są w niebezpieczeństwie. Wkrótce komisarze lecą do Tirany, by tam zmierzyć się z mafią.
10:00 Czarny Tulipan - kostium. Franc., Hiszp., 1964	
12:05 Eugeniusz Bodo - za winy nieopemnione - dok., Polska, 1997	
13:10 Jak to się mówi, czyli Kasia u Bralczyka - mag. - koncert, 2014	
14:35 Pół zartem, pół serio - kom., USA, 1959	
16:45 Studio Gama - Muzyka na Małym Ekranie	
17:30 Rozrywka Retro - Muzyka Małego Ekranu	
	
18:20 Poczet swirów polskich	14:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument fabularny
19:00 Reżyserzy - Stephen Frears - dok., Wlk. Bryt., 2018	15:50 Ranczo - serial kom., Polska
20:00 Wiecór kinomana - New York, New York - fab., USA, 1977	18:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument fabularny
22:55 Serialowa nostalgia - Dom pod Dwoma Orłami - serial, 2021	20:00 Cudzoziemiec - akcja, Wlk. Bryt., Chiny, 2017. W zamachu terrorystycznym ginie córka Quan Ngoc Minha. Quan postanawia dopaść sprawców...
24:00 Wesele - obyczaj., Polska, 2004	22:00 Ochrońnik - akcja, USA, 2017
01:45 Noc krótkich filmów - Dzieci i ryby - film krótkometrażowy, 2022	23:45 Kobiet mafii - akcja, Polska, 2018
02:00 Noc krótkich filmów - Pięć minut starsza - film krótkometrażowy	02:20 Dyżur - serial medyczny
02:15 Kino nocne - Handlarz cudów - dram., Polska, Szwecja, 2009	04:00 Menu na miarę - program kulinarny
04:00 Teledyski	05:00 Dyżur - serial medyczny

TVN 7	TV 4
05:35 Szkoła - Gimnazjalistki z 3c są gnębione przez złośliwą koleżankę. Nastolatki coraz bardziej boją się Emmy i jej szyderczych komentarzy...	06:00 Łowcy skarbów. Kto da więcej 08:40 Bogaty Dom - Biedny Dom - program paradok. 09:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny
07:35 Szpital - Do szpitala przyjeżdża 27-letni Marek Nowak. Mężczyźni ukruszył się zabił i chciał go przykleić klejem szybko schnącym. Niechcący jednak przykleił sobie...	11:25 Trudne sprawy - program obyczajowy
08:35 Ukryta prawda - program obyczajowy	14:10 Policjanci i Policjanci - serial paradok. 15:05 Na ratunek 112 - serial obyczajowy
11:35 W-11 Wydział śledczy - Zaginął znany dziennikarz śledczy. Podejrzanie pada na lekarza, na temat którego zbierał materiały do artykułu.	16:15 Policjanci i Policjanci - serial paradok. 18:05 Łowcy skarbów. Kto da więcej 19:05 Policjanci i Policjanci - serial paradok. 20:00 Własy Móch: One 20:25 Gwiazdy Kabaretu 22:25 Hot Shots! - kom., USA, 1991
13:00 Detektywi - Z placu zabaw porwana 4-letniego chłopca, a jego zrozpaczona matka prosi detektywów o pomoc w odnalezieniu synka...	00:00 Love Island. Wyspa miłości - reality show 01:50 STOP Drogowka - serial policyjny 02:45 Interwencja - magazyn reporterów 03:05 Śmierć na 1000 sposobów 03:35 Lubię disco! 04:30 Top 10 - Lista Przebojów 05:30 Telezakupy TV Okazje
	
14:00 Opowieści małżeńskie 2 - program obyczajowy	09:35 Św. na każdy dzień 09:45 Jestem mamą 10:00 Inf. dnia
15:00 Sędzia Anna Maria Wesołowska - program sądowy	10:15 Polscy księża w Czechach 10:45 Bogu i ludziom - ks. St. Sudol 11:35 Natura et Homo
17:00 Zagadki losu - program obyczajowy	12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Głos serca 13:05 Śladami S. Heleny Majewskiej
18:00 Szpital - program obyczajowy	13:30 Msza św. 14:20 Koledzy i pastorałki 14:30 Drzwi do lasu
19:00 Ukryta prawda - program obyczajowy	14:55 Słowo życia 15:00 Modlitwa do Bożego Miłosierdzia
20:00 Zły Mikołaj - kom., USA, Niemcy, 2003	15:20 Mocni w Wierze 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia
21:55 1800 gramów - obyczaj., Polska, 2019	16:10 Natura Obiektywnie
23:55 The Traitors. USA	16:30 Mateczniki Polskości 16:40 Prosto o gosp. 17:00 Muzeum
01:00 Żyjąc z potworem - historie ludzi dzielących dom z zabiłą	303 17:30 Geopolityka 17:55 Poczet Wlk. Polaków 18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia
02:00 Krwawa układanka - program kryminalny	18:15 Westerplatte Młodych 19:00 Warto zauważyć... 19:30 Brat Franciszek 20:00 Inf. dnia
03:05 Druga strona medalu - talk-show	20:20 Różaniec 20:50 Myśląc Ojczyzna 21:00 Apel Jasnog. 21:20 Informacje dnia

PONIEDZIAŁEK • 30 grudnia	
TVP 1	TVP 2
05:10 Dziedziectwo - serial, Turcja 05:55 Info Poranek 07:00 Transmisja Mszy Świętej 07:30 Studio Raban - magazyn 08:00 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 08:45 Ranczo - serial obycz., Polska, 2006 09:40 Komisarz Alex - serial krym. 10:30 Ojciec Mateusz - serial 11:20 Serial fabularny 12:10 Agrobiznes; Agropogoda 12:35 Magazyn Rolniczy 13:00 BBC w Jedyńce - Złoty wóśródz zwierząt - dok., Wlk. Bryt., 2021 14:00 Wichrowe wzgórze - serial obycz., Turcja, 2024 14:50 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny 15:30 Gra słów. Krzyżówka - teleturniej 16:05 Dziedziectwo - serial, Turcja 17:00 Teleexpress	04:35 Na dobre i na złe - serial obycz., Polska 05:30 M jak miłość - serial obycz., Polska, 2023 06:25 Dobre historie - Kana - magazyn 06:55 Dla niesłyszących - Barwyszczenia - serial obycz., 2024 07:30 Pytanie na śniadanie - w tym: Serwis Info i Pogoda Flesz 11:15 Dla niesłyszących - Okrasa łamie przepisy - magazyn kulinarny 11:50 W poszukiwaniu dobrego filmu - magazyn 12:30 Koło fortuny - teleturniej 13:15 Miłość i nadzieja - serial obycz., Turcja, 2022 14:00 Va Banque - teleturniej 14:30 Na sygnale - serial 15:05 Program rozrywkowy 16:00 Koło fortuny - teleturniej
	
17:15 Pogoda 17:20 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny 17:55 Klan - telenowela TVP 18:25 Reporteryzy - magazyn 18:45 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 19:30 Program inform. 19.30 19:55 Pytanie dnia 20:10 Sport; Pogoda 20:30 Gold - akcja, USA, 2016 22:35 Gwardia Szwajcarska. Armia Watykanu - dok., Franc., 2024 23:40 Balans bieli - magazyn 00:15 Kodeks zbrodni - fab., USA, 1998 01:50 Spectre - sens., Wlk. Bryt., USA, 2015 04:40 Notacje - Maja Komorowska. Jeżdzenie po sobie samym - dok., 2021	16:35 Familiada - teleturniej 17:20 Miłość i nadzieja - serial obycz., Turcja, 2022 18:15 Va Banque - teleturniej 18:50 Jeden z dziesięciu 19:25 Na sygnale - serial 20:05 Czarne złoto - przyg., Katar, Franc., 2011 22:20 Krew z krwi 2 - serial 23:10 Król Kalifornii - dramat, komedia, USA, 2007 00:50 O mnie się nie martw - serial kom., 2020 01:45 Kobieta sukcesu - kom., Polska, 2018 03:35 Chór - dramat, USA, 2014. Utalentowany artystycznie Stet dostaje się do elitarnej muzycznej akademii z internatem. Nie znajduje wspólnego języka z kolegami...

TVN
05:40 Uwaga! - program interw. 05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy 06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn poranny 11:20 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 13:20 Ukryta prawda - program obyczajowy 15:20 Doradca smaku - program kulinarny 15:30 Ukryta prawda - program obyczajowy 16:35 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 17:40 Detektywi - program kryminalny 18:35 Kroniki Pucharu Świata w skokach narciarskich 18:40 Sport 18:50 Pogoda

19:00 Fakty - program informacyjny 19:40 Uwaga! - program interwencyjny 20:00 Na Wspólnej 22 - serial obycz., Polska 20:35 Wredne dziewczyny - kom., USA, Kan., 2004 22:40 Shazam! - przyg., USA, 2019 01:20 Nie idziemy na Sylwestra - program rozrywkowy 03:05 Co za tydzień - magazyn rozrywkowy 03:45 Szpital - program obyczajowy 04:50 Uwaga! - program interwencyjny 05:10 Jak to jest zrobione? - serial popularnonaukowy, Kanada

POLSAT
06:00 Nowy dzień Polsat News 08:30 Malanowski i Partnerzy - Zostaje zamordowana żona znanego warszawskiego adwokata, Waldemara Nowakowskiego. Nowakowski, który jest starym znajomym Malanowskiego, prosi detektywa, by ten odnalazł zabójcę. 09:30 Sekrety rodziny - program obyczajowy 10:30 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny 11:30 Gliniarz e - serial paradokumentalny 14:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny 15:50 Wydarzenia - program informacyjny 16:15 Pogoda 16:20 Interwencja - magazyn reporterów 16:30 Na ratunek 112 - serial obyczajowy

17:00 Gliniarz e - serial paradokumentalny 18:00 Pierwsza miłość - serial obyczajowy 18:50 Wydarzenia - program informacyjny 19:18 Gość Wydarzeń - rozmowa dnia 19:25 Sport; Pogoda 19:40 Uroczysko - serial krym. 20:20 MEGA HIT - King's Man: Pierwsza misja - sens., Wlk. Bryt., USA, 2021 23:00 Teoria spisku - sens., USA, 1997 02:00 Kickboxer: Zemsta - sens., USA, 2016 04:00 Jedź Kambodzę - program podróżniczo-kulinarny 04:40 Disco gramy 05:25 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura
06:10 Muzyczne poranki 06:40 Tamte lata, tamte dni - Magdalena Zawadzka - magazyn 07:10 Dzika muzyka - Pieśń o rzece - magazyn 07:45 Radek wstępuje do zakonu - dok., Polska, 2016 08:25 Od ucha do ucha - O Januku, co pсом szyl buty - Niziego się nie boję - film anim. 09:00 Rawhide - Incydent z nocnym koniem - western, USA, 1959 10:05 Studio Gama - Muzyka na Małym Ekranie 10:55 Ewa i Małgosia , - widowisko rozrywkowe 1974 12:00 Największe przeboje - Piotr Szczepanik - koncert, 2021 12:35 Dokument.pl - Dziennik z podróży - dok., Polska, 2012

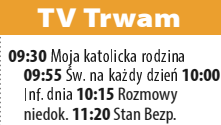
13:40 Informacje kulturalne 14:05 Morderstwo w Orient Expressie - krym., Wlk. Bryt., 1974 16:25 Rodzina Polanieckich - serial, 1978 17:55 Hala odlotów - talk-show 18:55 Nowoczesne ogrody. Od Moneta do Matisse'a - dok., Wlk. Bryt., 2021 20:00 Co mi zrobisz jak mnie złapiesz - kom., Polska, 1981 21:55 Bum Bum Orkestar - koncert, 2020 22:55 Skłodowska - biograf., Wlk. Bryt., 2019 00:45 Martwy sezon - dok., Polska, 2018 01:30 Kino nocne - Diego - dok., Wlk. Bryt., 2019 03:50 Teledyski

TV Puls
05:55 Nash Bridges - Nash prowadzi śledztwo w sprawie grupy fałszerzy, którzy działają w przebraniu policjantów. 07:40 Kobra - oddział specjalny - Semir i Alex prowadzą śledztwo w sprawie śmierci policyjnej psychologa Isabel Frings. 09:35 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym. 10:25 Nie igrajz aniołem - serial obyczajowy 12:10 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym. 13:00 Kobra - oddział specjalny - Semir i Alex prowadzą śledztwo w sprawie śmierci policyjnej psychologa Isabel Frings. 14:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument fabularny 15:50 Ranczo - serial kom., Polska

18:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument 20:00 Krwawy sport - akcja, USA, 1988 21:35 Cudzoziemiec - akcja, Wlk. Bryt., Chiny, 2017 23:50 Hardcore Henry - akcja, USA, 2015. Pewnego dnia Henry budzi się w laboratorium. Okazuje się, że mężczyzna nic nie pamięta, a część jego ciała uległa zniszczeniu. 01:45 Dzielnica strachu - serial kryminalny 02:40 Menu na miarę - program kulinarny 03:45 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu. 04:25 Menu na miarę - program kulinarny 05:00 Dzielnica strachu - serial

TVN 7
05:35 Szkola - Gimnazjalistkom Patrycji Zawojskiej i Monice Szafran podoba się ten sam chłopak. Abib wybiera Patrycję i to z nią chce się umówić. Monika nie może tego znieść... 07:35 Szpital - Do szpitala trafia 40-lletnia Wioletta Mielczyk, która nagle poczuła się słabo i zaczęła się dusić. Poprzedniego dnia kobieta zrobiła sobie tzw. wampirzy lifting... 08:35 Ukryta prawda - program obyczajowy 11:35 W-11 Wydział Śledczy - Na parkingach galerii handlowej w wyniku strzelaniny ginie mężczyzna. Komisarze przesłuchują kobietę, która była świadkiem zdarzenia. 13:00 Detektywi - program kryminalny 13:55 Opowieści małżeńskie 2 - program obyczajowy

14:50 Sędzia Anna Maria Wesołowska - program sądowy 16:50 Kobieta na krańcu świata - program Martyny Wojciechowskiej 17:25 Sprytne pomysły Jagny - program lifestylowy 18:00 Szpital - program obycz. 19:00 Ukryta prawda - program obyczajowy 20:00 Miłość jest wszystkim - kom., Polska, 2018 22:40 Zły Mikołaj - kom., USA, Niemcy, 2003 00:30 The Traitors. USA 01:50 Zyjąc potworem - historie ludzi dzielących dom z abójcą 02:50 Krwawa układanka - program kryminalny 03:50 Druga strona medalu - talk-show

TV 4
06:00 Lowcy skarbów. Kto da więcej 08:40 Bogaty Dom - Biedny Dom - program paradok. 09:35 Dla czego ja? - serial paradokumentalny 11:25 Trudne sprawy - program obyczajowy 14:10 Policjantki i Policjanci - serial paradokumentalny 15:05 Na ratunek 112 - serial obyczajowy 16:15 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 18:05 Lowcy skarbów. Kto da więcej 19:05 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 20:00 Malanowski. Nowe rozdanie - serial kryminalny 20:30 Sprawiedliwi - Wydział Kryminalny - serial policyjny 22:20 Krwawy biznes - sensacyjny, Kanada, 2015 00:20 Blade Runner , 2049 03:30 SuperLudzie - serial o osobach z niepełnosprawnościami 05:30 Telezakupy TV Okazje

TV Trwam 09:30 Moja katolicka rodzina 09:55 Św. na każdy dzień 10:00 Inf. dnia 10:15 Rozmowy niedok. 11:20 Stan Bezp. Państwa 11:30 Warto być ojcem 11:45 Kolejdy i pastorałki 12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Walka o żyde 12:55 Niemcy Świadek historyi. Puszcz Rudnicka 13:30 Msza św. 14:20 Kolejdy i pastorałki 14:30 Wszystkim i wszędzie 15:00 Ze Swojcian do wolności 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia 16:10 Sanktuarium polskie 16:30 Porady Medyczne Bonifratów 17:00 Świątkowie 17:30 XX Rajd Kartyński 17:55 Poczet Wlk. Polaków 18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia 18:15 Rozmowy niedok. 19:25 Św. na każdy dzień 19:30 Poznajemy Polskę 19:45 Modlitwa z udziałem dzieci 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Mysiąg Ojczyzna 21:00 Apel Jasnog. 21:20 Inf. dnia

WTOREK • 31 grudnia	
TVP 1	TVP 2
05:10 Dziedziectwo - serial, Turcja 05:55 Info Poranek 07:00 Transmisja Mszy Świętej 07:30 Wiściół z bliska 08:00 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 08:45 Ranczo - serial obycz., Polska, 2006 09:40 Komisarz Alex - serial krym. 10:30 Ojciec Mateusz - serial 11:20 Serial fabularny 12:10 Agrobiznes 12:30 Agropogoda - magazyn 12:55 Magazyn Rolniczy 12:55 Natura w Jedyńce - Skrzydła isieci. Niezwykły taniec w powietrzu - dok., Niemcy, 2023 14:00 Wichrowe wzgórze - serial obycz., Turcja, 2024 14:55 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny	05:40 W pustyni i w puszczy - przygodowy, Polska, 1973. Film realizowano - z przerwami - blisko trzy lata. W Egipcie kręcono plenery kairskie, w Bułgarii powstały kulminacyjne sceny I części filmu - zabicie Iwa i Beduinów oraz sceny ze słoniem, natomiast w Sudanie - II część filmu. 07:30 Pytanie na śniadanie - w tym: Serwis Info i Pogoda Flesz - magazyn poranny 12:00 Wybuchowa para - kom. sens., USA, 2010 14:00 Familiada - teleturniej 14:35 Koło fortuny - teleturniej 15:15 Hity, 2024 - największe przeboje roku - program muzyczny 16:20 Ze śmiercią jej do twarzy - kom., USA, 1992
	
15:30 Gra słów. Krzyżówka - teleturniej 16:05 Dziedziectwo - serial, Turcja 17:00 Teleexpress 17:20 Pogoda 17:50 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny 18:45 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 19:30 Program inform. 19.30 20:00 Ordędz Prezydenta 20:05 Sport 20:15 Pogoda 20:30 Porady na zdrady - kom., Polska, 2017 22:10 Miłość jest blisko - kom. romant., Polska, 2021 23:55 Sylwester z Dwójką - widowisko 00:20 Nie czas umierać - sens., Wlk. Bryt., USA, 2021 03:05 Zołza - kom., Polska, 2022	18:15 Va Banque - teleturniej 18:50 Jeden z dziesięciu - teleturniej 19:25 Na sygnale - serial fabularny 19:55 Sylwester z Dwójką - widowisko

TVN
05:40 Uwaga! - program interwencyjny 05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy 06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn poranny 11:20 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 12:15 Ukryta prawda - program obyczajowy 14:15 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 16:20 Listy do M. - komedia, Polska, 2011 18:35 Kroniki Pucharu Świata w skokach narciarskich - studio 18:40 Sport 18:50 Pogoda 19:00 Fakty - program informacyjny

19:30 Nie kłam, kochanie - komedia romantyczna, Polska, 2008 21:45 Uwierz w ducha - sens., USA, 1990. Zastrzelony przez bandytę Sam wraca do swojej dziewczyny pod postacią ducha, aby ochronić ją przed grozą, którą jej niesiebezpieczeństwem... 00:15 Ostatni skaut - sens., USA, 1991 02:25 Kuba Wojewódzki - talk-show 03:30 Szpital - program obyczajowy 04:30 Uwaga! - program interwencyjny 04:45 Jak to jest zrobione? - serial popularnonaukowy 05:15 Recepta na stary dom 3 - program edukacyjny

POLSAT
06:00 Nowy dzień Polsat News 08:30 Malanowski i Partnerzy - Klient Malanowskiego, Wojciech Kepiński niepokoi się dziwnym zachowaniem swojej dziewczyny - Marta jest ciągle zamyślona, zaczęła po podejmować ze swojego konta duże kwoty... 09:30 Sekrety rodziny - program obyczajowy 10:30 Dlaczego ja? - przypadek zamiana walizek staje się przyczynkiem poważnych problemów Weroniki... 11:30 Gliniarz e - Docho dzi do napadów na 27-letnią Weronikę i porwania jej 7-letniej córki Niny. Detektywi ustalają, że 14:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny 15:50 Wydarzenia - program informacyjny

16:15 Pogoda 16:20 Interwencja - magazyn reporterów 16:30 Na ratunek 112 - Artur Domagalski z żoną Mirosławą od kilku lat bezskutecznie starają się o dziecko. Pewnego dnia mężczyzna spotyka na ulicy swoją dawną partnerkę 17:00 Gliniarz e - paradokument 18:00 Pierwsza miłość - serial obyczajowy 18:50 Wydarzenia 19:20 Gość Wydarzeń - rozmowa dnia 19:25 Sport; Pogoda 19:55 Sylwesterowa Moc Przebojów 00:40 Rozdżony PGE Narodowy 05:00 Disco gramy

TVP Kultura
06:15 Muzyczne poranki - teledyski 06:40 Tamte lata, tamte dni - Janusz Józefowicz - magazyn 07:15 Dzika muzyka - Wiejskie Kluby - historia przywracania tradycji zabaw tanecznych w miejscach, gdzie kilkadziesiąt lat temu były czynne powozownie. 07:55 Podróż z historią - Najdalsze zakątki dawnej Polski - dokument, Polska, 2016 08:35 Informacje kulturalne 09:05 Rodzina Polanieckich - serial, Polska, 1978 10:35 Bestia - fab., Polska, USA, 1917 11:55 King Kong - przygodowy, USA, Franc., 1976 14:10 Nowoczesne ogrody. Od Moneta do Matisse'a - dok., Wlk. Bryt., 2021

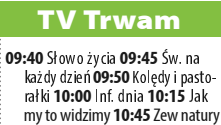
15:05 Szarada - kom. sens., USA, 1963 17:15 Rodzina Polanieckich - serial, 1978 18:50 Grace Kelly - Portret intymny - dokument, Franc., Wlk. Bryt., 2021 20:00 Teatr Teatralizacji - 1989 - spektakl teatralny, 2024. Realizacja powstaje w związku z 35. rocznicą upadku komunizmu w Polsce. 22:35 Seks misja - kom., Polska, 1983 00:40 Abba w Studiu 2 - koncert, 1976 01:35 Zappa - dokument, USA, 2020 03:45 Scena muzyczna - RYSY - koncert, 2021 04:15 Teledyski

TV Puls
05:55 Nash Bridges - Nash odkrywa, że hacker komputerowy jest szantażowany. Jego żona jest zakładniczką przestępców. 07:40 Kobra - oddział specjalny - Semir i Alex prowadzą śledztwo w sprawie śmierci policyjnej psychologa Isabel Frings. 09:35 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym. 10:25 Nie igrajz aniołem - serial obyczajowy 12:10 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym. 13:00 Kobra - oddział specjalny - Urolp Alexa i Semira zostaje przerwany pojawieniem się uciekającego przed gangsterami Petera Neumanna. 14:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument

15:50 Ranczo - serial kom., Polska 18:00 Lombard. Życie pod zastaw - 20-letni Suchy i jego kolega 20-letni Mokry chcą uwolnić lokalną społeczność od uciążliwych quadowców jeżdżących po lesie i zgłaszając to na policji. 20:00 Gorączka - akcja, USA, 1995 23:10 Kasyno - akcja, USA, 1995 02:35 Emmanuelle - erotyczny, Francja, 1974. Emmanuelle przybywa do Bangkoku. Niebawem życie u boku męża zaczyna ją nudzić. Poznałe włoskiego artystę krótko... 04:30 Dzielnica strachu - serial kryminalny

TVN 7
05:35 Szkola - Gimnazjalista Borys Józwiński ko cha futbol i jest do dobre zapowiadający czym się młodym piłkarzem. Jego ojciec marzy o jego karierze. Chce by chłopak cały czas poświęcał na treningi. 07:35 Szpital - Karetka przywozi do szpitala 52-letnią Helenę Sidorczyk. Kobieta ma poważne problemy z sercem. Nie wie, że jej mąż zamiast lekarza podaje jej witaminy... 08:35 Ukryta prawda - program obyczajowy 11:35 W-11 Wydział Śledczy - program kryminalny 13:00 Detektywi - program kryminalny 13:55 Opowieści małżeńskie 2 - program obyczajowy 14:50 Kobieta na krańcu świata - program Martyny Wojciechowskiej

15:20 Fantastyczne zwierzęta: Zbrodnie Grindelwalda - przyg., USA, Wlk. Bryt., 2018. Czarnoksiężnik Gellert Grindelwald został schwytany z pomocą k Newta Scamandera, ale szybko udało mu się uciec z aresztu. Teraz zajmuje się zjednywaniem sobie nowych zwolenników... 18:00 Mała stopa - przyg., USA, 2018 20:00 Kochaj i tańcz - kom., Polska, 2009 22:30 Fred Claus, brat świętego Mikołaja - kom., USA, 2007 00:50 Wzgórza marzeń - film musical, USA, 2021 03:45 Druga strona medalu - talk-show

TV 4
06:00 Lowcy skarbów. Kto da więcej 08:45 Megamocny i guzik zagłady - anim., USA, 2011 09:00 Kung Fu Panda: Tajemnice zwoju - anim., USA, 2015 09:30 Ace Ventura: Zew natury - komedia, USA, 1995 11:20 Kate i Leopold - kom., USA, 2001 13:30 Zwierzak - kom., USA, 2001 15:00 Gliniarz w przedszkolu - kom., USA, 1990 17:05 Bamba - obycz., USA, 1987 19:05 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 20:00 Malanowski. Nowe rozdanie - serial kryminalny 20:30 Sprawiedliwi - Wydział Kryminalny - serial policyjny 22:25 Rings - sens., USA, 2017 00:20 Piątek 13 - sens., USA, 2009 02:15 Odkupienie - sens., USA, 2022 04:15 SuperLudzie - serial o osobach z niepełnosprawnościami 05:30 Telezakupy TV Okazje

TV Trwam 09:40 Słowo życia 09:45 Św. na każdy dzień 09:50 Kolejdy i pastorałki 10:00 Inf. dnia 10:15 Jak my to widzimy 10:45 Zew natury 11:05 Mocni w Wierze 11:35 Słowo życia 11:40 Ma się rozumieć 11:50 Św. na każdy dzień 12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Camino de Vistula 13:05 W sądeckiej krainie 13:30 Msza św. 14:20 Kolejdy i pastorałki 14:30 Matusia - siostra Matylda Getter 15:30 Prosto o gosp. 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia 16:10 Jestem mamą 16:25 Przyroda w Obiektywie 16:40 Zdrowie z Bożej pomocy 17:00 Nieszpory z Bazyliki Watykańskiej 18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia 18:15 Drogi Montini 19:25 Św. na każdy dzień 19:30 Każdy maluch to potrafi 19:45 Modlitwa z udziałem dzieci 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Mysiąg Ojczyzna 21:00 Apel Jasnog. 21:20 Inf. dnia

ŚRODA • 1 stycznia	
TVP 1	TVP 2
05:20 Wakacje Mikołajka – kom. familijna, Franc., 2014	05:40 W pustyni i w puszczy – przyg., Polska, 1973
07:00 Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze	07:30 Pytanie na śniadanie – w tym: Serwis Info i Pogoda Flesz
08:55 Potop Redivivus – fab., Polska, 2014	12:00 Zaproszenie na Koncert Noworoczny z Wiednia, 2025
12:00 Anioł Pański, Watykan 12:20 Podsumowanie roku w sporcie – reportaż	12:15 Koncert Noworoczny z Wiednia
13:25 Chłopak na Gwiazdkę – fab., Kan., 2023	14:00 Familjada – teleturniej
Dziesięciolecie Lili ma tylko jedno najczystsze pragnienie, żeby jej samotna mama znalazła prawdę ziwą miłość...	14:35 Koło fortuny – teleturniej
15:10 Porady na zdrady – kom., Polska, 2017	15:15 Szansa na sukces. Opole 2025 – widowisko muzyczne
17:00 Telexpress	16:25 Sylwester z Dwójką – widowisko
17:15 Pogoda	18:20 Zaplane w gwiazdach – fab., USA, 2019. Alice i Jack. Odnalęzi siebie wskutek całego splotu okoliczności. I choć ich drogi wielokrotnie krzyżowały się, poznali się dopiero teraz.
17:30 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny	
	
18:45 Akacja 38 – serial kostiumowy, 2016	20:00 Riwiera dla dwojga – kom., Wlk. Bryt., Franc., 2013. Richard, jego była żona, Kate. Są rozwiedzeni, ale nadal żyją w przyjaźni. Bankructwo funduszu emerytalnego połączy parę jeszcze bardziej. Do czasu...
19:30 Program inform. 19.30	21:45 Colombiana – dram., akcja, Franc., 2011. Catalaya miała zaledwie 9 lat, gdy była świadkiem brutalnego zabójstwa swoich rodziców. Teraz jej jedynym celem w życiu jest zemsta...
20:05 Sport	23:45 Koncert Noworoczny z Wiednia
20:10 Pogoda	00:35 Ze śmiercią jej do twarzy – kom., USA, 1992
20:25 Baby Boom, czyli Kogel Mogel 5 – komedia, Polska, 2014	02:30 Czarne złoto – przyg., Katar, Franc., 2011
22:00 Dzień dobry, kocham cię – kom. romant., Polska, 2014	04:45 Rodzinka.pl – serial kom.
23:45 Ronin – sens., USA, 1998. Sytuacja piątki speców od przemoc i zabijania komplikuje fakt, że znają mroczne sekrety swych dawnych mocodawców. Nie stanowi najlepszej gwarancji na długie życie...	
01:55 Gold – akcja, USA, 2016	
03:55 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny	

TVN	POLSAT
05:30 Uwaga! – program interw.	06:00 Nowy dzień z Polsat News
05:45 Ukryta prawda – program obyczajowy	08:00 Madagaskar 2 – anim., USA, 2008
06:40 Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy	09:55 Kevin sam w domu – po raz czwarty – kom., USA, 2002
08:30 Dzień Dobry TVN	11:45 Pani Doubtfire – kom., USA, 1993
11:00 Gwiazdny pył – przyg., USA, Wlk. Bryt., 2007	14:30 Narzęcy mimo woli – kom., USA, 2009
13:30 Turniej Czterech Skoczni, Garmisch-Partenkirchen – studio	16:45 Uwierz w Mikołaja – kom., Polska, 2023
14:00 Turniej Czterech Skoczni, Garmisch-Partenkirchen – konkurs indywidualny	18:50 Wydarzenia – program informacyjny
15:05 Turniej Czterech Skoczni, Garmisch-Partenkirchen – studio	19:20 Gość Wydarzeń – rozmowa dnia
15:15 Turniej Czterech Skoczni, Garmisch-Partenkirchen – konkurs indywidualny	19:30 Sport; Pogoda
16:10 Turniej Czterech Skoczni, Garmisch-Partenkirchen – studio	
	
16:40 Tom i Jerry – film rodzinny, USA, 2021	20:00 Kevin sam w Nowym Jorku – kom., USA, 1992. Podczas zamieszania na lotnisku, Kevin traci z oczu swoich bliskich i przez pomyłkę wsiada do niewłaściwego samolotu. Trafia do Nowego Jorku...
18:40 Sport; Pogoda	22:25 American Pie: Zjazd absolwentów – kom., USA, 2011. Zjazd absolwentów przerosi się w odjechaną imprezę, na której nie zabraknie... szarlotki i, oczywiście, mamy Stiflera!
19:00 Fakty	01:00 Wulkan – sens., USA, 1997
19:30 Listy do M. V – kom., Polska, 2022	03:10 Nasz Nowy Dom – program rozrywkowy
21:55 Bodyguard – sens., USA, 1992	04:15 Na ratunek 112 – serial obyczajowy
00:30 Morderstwo w Białym Domu – sens., USA, 1997. Białe Dom, owalny gabinet. Ktoś urządził tu sobie schadzkę z dziewczyną. Wkrótce potem ta właśnie dziewczyna zostaje znaleziona martwa w jednej z łazienek.	04:40 Disco gramy
02:40 MasterChef – program kulinarno-rozrywkowy	05:25 Telezakupy TV Okazje
04:05 Szpital – program obyczajowy	
04:50 Uwaga!	
05:10 Jak to jest zrobione?	

TVP Kultura	TV Puls
05:55 Tamte lata, tamte dni – Ewa Kasprzyk – magazyn	05:35 Piramida strachu – krym., przyg., USA, 1985. Kiedy Młodzi Sherlock i John od kryjąją spisek mający na celu zamordowanie kilku brytyjskich biznesmenów. Postanawiają działać i po ostrzy mać złoćczyńców.
06:35 Scena muzyczna – Maria Holka – „Bajka o Siwobrodym Krasnalu” – koncert, 2020	07:45 Ścisłe tajne – kom., USA, Wlk. Bryt., 1984
07:30 Rodzina Polańskich – serial, 1978	09:40 Złote dziecko – kom., USA, 1986
09:05 Szarada – kom. sens., USA, 1963	11:35 Książę i ja – kom., USA, 2004. Paige jest spokojną studentką. Edie jest znany ze swojego hulastycznego trybu życia, nie przypada dziewczynie do gustu przy pierwszym spotkaniu. Jednak z czasem Paige i Edie zakochują się w sobie...
11:15 Koncert Noworoczny z Wiednia – koncert, Austria, 2025	13:50 Goście, goście 3: Rewolucja – kom., Franc., Belgia, Czechy, 2016
12:00 Katarynka – anim., Polska, 1956	
12:25 Gregory Peck – aktor dżentelmen – dok., Franc., 2023	
13:30 Niespotkanie spokojny człowiek – komedia, Polska, 1975	
14:40 Hugo i jego wynalazek – fab., USA, 2011	
17:00 Rodzina Polańskich – serial, 1978	
	
18:30 Informacje kulturalne	16:00 Za jakie grzechy, dobry Boże? – kom., Franc., 2014. Marie i Claude Verneuil wychowują cztery piękne córki. Właśnie nadchodzi dzień, w którym mają poznać narzeczonego ostatniej z nich, do tej pory niezamężnej...
18:50 Lubię wracać tam, gdzie byłem – dok., Polska, 2023	18:00 Sezon na sąsiada – kom., Franc., 2023
20:00 West Side Story – musical, USA, 1961	20:00 Bodyguard zawodowiec – akcja, USA, 2017
22:45 Dizy Boyzz Brass Band – koncert, 2022	22:15 Książniczka – akcja, 2022
23:50 Informacje kulturalne	00:30 Kobiety mafii – akcja, Polska, 2018
00:20 Seksmisja – kom., Polska, 1983. W 1991 roku dwóch śmiałków, Maks i Albert, poddaje się naukowemu eksperymentowi hibernacji. Eksperyment ma trwać kilka lat. Podczas ich snu...	03:10 Dziełnica strachu – serial kryminalny
02:25 Kino nocne – Konwój – sens., Polska, 2016. W jednym z aresztów śledczych dochodzi do zabójstwa więźnia. Rozpoczyna się śledztwo.	04:05 Taki jest świat – przegląd wydarzeń z całego globu.
04:00 Teledyski	05:00 Dziełnica strachu – serial kryminalny

TVN 7	TV 4
05:40 Szkoła – program obycz.	06:00 Jas Fasola 06:30 Kung Fu Panda: Święta, święta i Po – anim., USA, 2010
06:40 Szpital – program obyczajowy	07:05 Karate Kid – sens., USA, 1984
07:40 Ukryta prawda – program obyczajowy	09:50 Karate Kid 2 – sens., USA, 1986
09:40 Autentyczni	12:20 Shaolin gola – komedia, Chiny, Hong Kong, 2001
10:15 program	14:00 Karate Kid 3 – sensacyjna, USA, 1989
10:50 Złoty kompas – przyg., USA, Wlk. Bryt., 2007. Lyra Belacqua ma zaledwie 12 lat, ale wie już, że postępując zgodnie z tym, co uważa się za słusne, można osiągnąć coś zupełnie odmiennego, niż gdy robi się to, co nakazują inni...	16:30 Niepamięć – sens., SF, USA, 2013
13:10 Fantastyczne zwierzęta: Tajemnice Dumbledore'a – przyg., USA, Wlk. Bryt., 2022. Profesor Albus Dumbledore wie, że potężny czarnoksiężnik Gellert Grindelwald zmierza do przejęcia kontroli nad światem czarodziejów.	Jack Harper stacjonuje na ewakuowanej Ziemi, serwując niesprawne drony. 19:00 Policjantki i Policjanci – serial paradok. 20:00 Malanowski. Nowe rodzenie – serial kryminalny
	20:30 Sprawiedliwi – Wydział Kryminalny – serial policyjny
	22:40 Antal na posterunku – sens., USA, 2005
	00:50 Nie oddychaj 2 – sens., USA, 2021
	02:55 Śmierć na 1000 sposobów 03:25 Lubię disco!
	04:25 Top 10 – Lista Przebojów 05:30 Telezakupy
	
16:05 Władca pierścieni: Powrót króla – przyg., N. Zel., USA, Niemcy, 2003. Mały hobbit Frodo, Sam oraz Gollum zbliżają się do kresu swej wyprawy, do Góry Przeznaczenia, gdzie w Szczelinie Zagłady powinni pozostawić na zawsze Pierścień...	09:30 Sanktuaria polskie 09:50 Św. na każdy dzień 10:00 Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi 11:30 Kolejdy i pastorałki 11:40 Prosto o gosp.
20:00 Aline: Głos miłości – obyczajowy, Franc., Kan., 2020	12:00 Koncert, Tobie zawieram Maryjo 13:30 Zerwany kłos
22:35 Całe szczęście – komedia, Polska, 2019	15:10 Jacek i czwarty król
00:45 The Traitors. USA	15:40 Kolejdy i pastorałki 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia
02:00 Żyjąc z potworem – historie ludzi dzielących dom z zabójcą	16:10 Koncert życzeń 16:45 Na zdrowie 17:10 Wataha pod Białą Czerwoną na Kresach
03:00 Śmierć na pustkowiu – Kardynał Wyszyński w Studzieniczce 22:00 Przetrawiliśmy 22:30 Brat naszego Boga	17:55 Poczet Wlk. Polaków
	18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia 18:15 Rozmowy niedok.
	19:25 Św. na każdy dzień 19:30 Opowieści biblijne – historie animowane z Nowego Testamentu 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Mysiąc Ojczyzna
	21:00 Apel Jasnog. 21:20 Inf. dnia 21:40 Tu był Prymas – Kardynał Wyszyński w Studzieniczce 22:00 Przetrawiliśmy 22:30 Brat naszego Boga

CZWARTEK • 2 stycznia	
TVP 1	TVP 2
05:05 Dziełństwo – serial, Turcja	05:30 M jak miłość – serial obyczajowy, 2023
05:55 Info Poranek	06:20 Operacja zdrowie – magazyn medyczny
07:00 Transmisja Mszy Świętej	06:55 Dla niesłyszących – Barwy z szczęścia – serial obycz., 2024
07:30 Dobre historie – magazyn	07:30 Pytanie na śniadanie – w tym: Serwis Info i Pogoda Flesz
08:00 Kariera Nikodema Dyzmy – serial, 1979	11:15 Zaświeć cila jasna gwiazda – magazyn
08:55 Ranczo – serial obycz., Polska, 2006	11:55 Magiczne Podhale z Sebastianem Karpielem Bułeczką
09:55 Komisarz Alex – serial krym.	12:30 Koło fortuny – teleturniej
10:45 Ojciec Mateusz – serial	13:15 Miłość i nadzieja – serial obycz., Turcja, 2022
11:35 Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny	14:05 Va Banque – teleturniej
12:10 Agrobiznes; Agropogoda	14:35 Na sygnale – serial fabularny
12:30 Program rolny	15:05 La Promesa – pałac tajemnic – serial, Hiszp., 2022
12:50 Skrydła i sied. Niezwykły taniec w powietrzu – dok., Niemcy, 2023	
14:00 Wichrowe wzgórze – serial obycz., Turcja, 2024	
14:55 Jaka to melodia?	
15:35 Gra słów. Krzyżówka	
16:05 Dziełństwo – serial, Turcja	
17:00 Telexpress; Pogoda	
	
17:20 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny	16:00 Koło fortuny – teleturniej
17:55 Klan – telenowela TVP	16:35 Familjada – teleturniej
18:25 Reporterzy – magazyn	17:20 Miłość i nadzieja – serial obycz., Turcja, 2022
18:45 Akacja 38 – serial kostiumowy, 2016	18:15 Va Banque – teleturniej
19:30 Program inform. 19.30	18:50 Je den z dziesięciu – teleturniej
19:55 Pytanie dnia	19:25 Barwy z szczęścia – serial obycz., 2024
20:10 Sport; Pogoda	20:50 Sylwester z Dwójką – widowisko
20:30 Królowie – serial historyczny TVP, 2024	21:50 Kruk – Szeptyszycha po zmroku – serial krym., Polska, 2018
21:05 Ojciec Mateusz – serial	22:50 Informacje kulturalne – magazyn
22:05 Sprawa dla reportera	23:05 Fatałna układanka – fab., USA, 2020
23:05 Bolero, hit wszech czasów – dok., Franc., 2019	01:00 Miłość i medycyna – serial obycz., Dania, 2018
00:10 Chłopak na Gwiazdkę – fab., Kan., 2023	02:40 Zaplane w gwiazdach – fab., USA, 2019
01:55 Dzieł dobry, kocham cię – komedia romantyczna, Polska, 2014	
03:30 Gujana. Ostatni raj – dok., Wlk. Bryt., 2021	

TVN	POLSAT
05:35 Uwaga!	06:00 Nowy dzień z Polsat News
05:55 Ukryta prawda	08:30 Malanowski i Partnerzy – serial kryminalny
06:50 Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy	09:30 Sekrety rodziny – program obyczajowy
07:45 Dzieł Dobry TVN	10:30 Dla czego ja? – serial paradokumentalny
11:20 Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy	11:30 Gliniarze – Profesjonalni złodzieje usypiają mieszkańców podwarszawskiej posiadłości i okradają ich. Skutki działań przestępców okazują się tragiczne.
13:20 Ukryta prawda – program obyczajowy	14:35 Dla czego ja? – serial paradokumentalny
16:35 Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy	15:50 Wydarzenia – program informacyjny
17:40 Detektywi – Białe Dom, owalny gabinet. Ktoś urządził tu sobie schadzkę z atrakcyjną dziewczyną. Wkrótce potem ta właśnie dziewczyna zostaje znaleziona martwa w jednej z łazienek w Białym Domu.	16:15 Pogoda
18:35 Kroniki Pucharu Świata w skokach narciarskich	16:20 Interwencja – magazyn reporterów
18:40 Sport; Pogoda	16:30 Na ratunek 112 – serial obyczajowy
	17:00 Gliniarze – serial paradokumentalny
	
19:00 Fakty	18:00 Pierwsza miłość – serial obyczajowy
19:40 Uwaga! – program interwencyjny	18:50 Wydarzenia – program informacyjny
20:00 Na Wspólnej 23 – serial obycz., Polska	19:20 Gość Wydarzeń – rozmowa dnia
20:35 Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy	19:40 Uroczysko – serial krym.
21:40 Raj dla par – kom., USA, 2009	20:10 Narzęcy mimo woli – kom., USA, 2009
23:55 Uwaga! Od zaraz – film rodzinny, USA, 2018	22:30 12 mężczyzn z kalendarza – film, USA, 2009
02:20 Nie idziemy na Sylwestra – program rozrywkowy	00:20 Lucy wśród gwiazd – sens., USA, 2019
04:05 Uwaga! – program interwencyjny	03:05 Nasz Nowy Dom – program rozrywkowy
04:25 Szpital – program obyczajowy	04:05 Zjeżdż Kambodża – program podróżniczo-kulinarny
05:15 Jak to jest zrobione? – serial popularnonaukowy, Kanada	04:40 Disco gramy
	05:25 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura	TV Puls
06:15 Muzyczne poranki	06:00 Nash Bridges – Siostra Nasha pada ofiarą kradzieży. Dotatkowo zostaje zmuszona do wyjawienia pewnego sekretu...
07:05 Czy ja dobrze rozumiem? – magazyn kulturalny	08:00 Kobra – oddział specjalny – Alex i Semir odpoczywają na odludziu. Ich bezroski urlop zostaje przerwany pojawieniem się uciekającego cego przed gangsterami Petera Neumanna.
07:45 Atomowa tajemnica – dokument, Polska, 2017	10:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci – serial krym.
08:25 Muzyka w sieci	10:55 Nie igraj z aniołem – serial obyczajowy
09:00 Rodzina Polańskich – serial, 1978	12:55 Unforgettable: Zapisane w pamięci – serial krym.
10:35 Hugo i jego wynalazek – fab., USA, 2011. Tajemniczy rysunek, notes, skradziony klucz, mechanizmy człowieka i ukryta wiadomość od nieżyjącego ojca Hugona to elementy tworzące szkielet tej pięknej historii...	13:50 Kobra – oddział specjalny – serial kryminalny
12:50 Blok – Szuki wizualne – serial dok., Polska, 2018	14:50 Lombard. Życie pod zastaw – paradokument fabularny
13:50 Dobre Strony – felieton	
14:15 West Side Story – musical, USA, 1961	
17:00 Rodzina Polańskich – serial, 1978	
18:35 Droga między nutami. Zygmunt Krauze – dok., Polska, 2018	
	
20:00 Tylko dla twoich oczu – sens., USA, 1981. Dwunasty film o Jamesie Bondzie i piątą, w którym główną rolę zagrał Roger Moore. U wybrzeży Grecji zostaje przypadkowo zatopiony angielski okręt szpiegowski. James Bond otrzymuje zadanie wydobycia z wraku supertajnego urządzenia...	15:50 Ranczo – serial komediowy
22:20 Hala odlotów – talk-show	18:00 Lombard. Życie pod zastaw – paradokument fabularny
23:20 Dziewczyna z tatuażem – thriller, USA, 2011. Główny bohater to skompromitowany dziennikarz Mikael Blomkvist, który przyjmuje pewne zlecenie od przemysłowca.	20:00 Wasabi: Hubert zawodowiec – akcja, Franc., Jap., 2001
02:05 Kino nocne – Apokalypso – fab., USA, 2006	22:00 Asy bez kasy – kom., USA, 2016. Dave dzień w dzień transportuje cudze miliony, marząc o własnej fortunie i o zdobyciu serca atrakcyjnej koleżanki z pracy

TVN 7	TV 4
05:35 Szkoła – Ewa Machnicka pod wpływem koleżanek opuściła się w nauce i jest arogancka wobec nauczycieli. Licealista przekupuje młodszą siostrę, by ta nie mówiła mamie o kolejnej jedynce...	06:00 Lowcy skarbów . Kto da więcej 08:00 Bogaty Dom – Biedny Dom – program paradok. 09:00 Odlatego ja? – serial paradok. 11:00 Trudne sprawy – program obyczajowy
07:35 Szpital – Uczennica klasy 7c, Gaja Szczepanik czuje się samotna i zaniebawana przez koleżanki. Poznaje w Intemecie mężczyznę, ale nikomu się do tego nie przyznaje.	14:00 Policjantki i Policjanci – serial paradok. 15:00 Na ratunek 112 – serial obycz.
08:35 Ukryta prawda – program obyczajowy	16:00 Policjantki i Policjanci – serial paradok. 18:00 Lowcy skarbów . Kto da więcej 19:00 Policjantki i Policjanci – serial paradok. 20:00 Malanowski. Nowe rodzenie – serial kryminalny
11:35 W-11 Wydział Śledczy – Komisarze prowadzą śledztwo w sprawie postrzału kilkunastu dziewczynki.	22:55 Mecz ostatnich szans – kom., Wlk. Bryt., USA, 2001
12:55 Detektywi – program kryminalny	00:40 Love Island . Wyspa miłości – reality show 02:40 Interwencja – magazyn reporterów 02:55 Śmierć na 1000 sposobów 03:25 Lubię disco! 04:25 Top 10 – Lista Przebojów 05:30 Telezakupy TV Okazje
13:55 Opowieści małżeńskie 2 – program obyczajowy	
	
14:55 Sędzia Anna Maria Wesołowska – program sądowy	09:20 Opowieści biblijne – historie anim. z N. Testamentu 09:45 Mateczniki Polskości 10:00 Inf. dnia 10:15 Rozmowy niedok.
16:55 Zagadki losu – program obyczajowy	11:25 Mysiąc Ojczyzna 11:35 Przyroda i ludzie 12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Reminiscentje śmierci ks. Jerzego Popiełuszki
17:55 Szpital – program obyczajowy	12:40 Fatima – znak nadziei 13:20 Przegląd Tyg. „Niedziela” 13:30 Msza św. 14:20 Kolejdy i pastorałki
18:55 Ukryta prawda – program obyczajowy	14:35 Kolory Boga 15:00 Zadziwiający świat chrześcijan 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia
20:00 Gruby i chudszy – kom., USA, 1996	16:10 Wędką nad wodę 16:35 Sól ziemi 17:00 Modlitwa w Sanktuarium św. Józefa w Kaliszu
22:00 Firewall – sens., USA, Australia, 2006	19:25 Akademia pro-life 19:30 Przyjaciele i bohaterowie 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Głos Polski 21:00 Apel Jasnog.
00:15 The Traitors. USA	21:20 Inf. dnia 21:40 Polski Punkt Widzenia 22:00 Głos serca
01:20 Żyjąc z potworem – historie ludzi dzielących dom z zabójcą	22:45 Kolejdy i pastorałki 23:00 Televizyjny Uniwersytet Biblijny
02:20 Śmierć na pustkowiu	
03:20 Fachowcy – program pokazuje perypetie fachowców...	
04:05 Drużyna strona medalu – talk-show	

